

T.C.

TOKAT GAZİOSMANPAŞA ÜNİVERSİTESİ

LİSANSÜSTÜ EĞİTİM ENSTİTÜSÜ

TARİH ANABİLİM DALI

ORTA ÇAĞ BİLİM DALI

ORTA ÇAĞ İTALYASINDA BANKER BİR AİLE: MEDICI AİLESİ

DOKTORA TEZİ

Hazırlayan

Murat Hanar

Danışman

Doç. Dr. Murat SERDAR

TOKAT – 2024

ETİK BEYANI

Tokat Gaziosmanpaşa Üniversitesi Lisansüstü Eğitim Enstitüsü tez yazım kılavuzuna göre, Doç. Dr. Murat SERDAR danışmanlığında hazırlamış olduğum “Orta Çağ İtalyasında Banker Bir Aile: Medici Ailesi” adlı Doktora tezinin bilimsel etik değerlere ve kurallara uygun, özgün bir çalışma olduğunu, aksinin tespit edilmesi halinde her türlü yaptırımını kabul edeceğimi beyan ederim.

14/06/2024
Murat Hanar

JÜRİ KABUL VE ONAY

TEŞEKKÜR

Bu tez çalışmasının hazırlanmasında ve tamamlanmasında emeği geçen, desteklerini esirgemeyen herkese en içten teşekkürlerimi sunarım.

Öncelikle, tez çalışmam boyunca değerli bilgileriyle bana rehberlik eden, akademik gelişimime büyük katkılar sağlayan saygıdeğer danışman hocam Doç. Dr. Murat SERDAR'a en derin şükranlarımı sunarım. Onun desteği, sabrı ve teşvikleri olmadan bu çalışmayı tamamlamak mümkün olmazdı.

Ayrıca, bu süreçte bana akademik ve manevi anlamda destek olan, tecrübeleri ve görüşleriyle yoluma ışık tutan değerli hocalarım Prof. Dr. Murat KEÇİŞ'e, Doç. Dr. Özlem GENÇ'e, Dr. Öğr. Üyesi Neslihan Korkmaz'a, Dr. Öğr. Üyesi Mustafa TANRIVERDİ'ye teşekkürlerimi sunarım. Ayrıca İtalya'dan kaynak temin etmemize yardımcı olan Eleonara Plebani, Lidia Capo ve Fabio Grassi'ye şükranlarımı sunarım. Onların kıymetli katkıları, tezin gelişiminde önemli rol oynamıştır.

Bu yolculukta bana her zaman inanan, destek veren ve yanımda olan aileme sonsuz teşekkür ederim. Özellikle, bana sabır ve anlayış gösteren annem Nesrin HANAR'a, tezimi savunmamdan 2 hafta önce kaybettiğim babam Cezayir HANAR'a ve her dem yanı başımda olan biricik eşim Betül HANAR ve kendisini bu günlere getiren Emine MERT ile İsa MERT'e olan minnettarlığımı ifade etmek isterim. Ailemin varlığı, en zor anlarımda bana güç ve ilham verdi.

Son olarak, bu süreçte bana ilham veren, moral desteği sağlayan ve manevi katkıda bulunan başta kuzenim Baran KARHAN ile sınıf arkadaşım Dr. Sedat SAYIN olmak üzere tüm dostlarıma ve çalışma arkadaşlarıma da teşekkür ederim. Sizlerin desteği, bu çalışmanın başarısında şüphesiz büyük pay sahibidir.

Her an yanımda olan sınıf arkadaşım biricik Eşim'e

ÖN SÖZ

Medici ailesi, Rönesans döneminin en önemli ve etkili ailelerinden biri olarak tarihe geçmiştir. Kökeni Orta Çağ'ın başlarına dayanan bu aile, özellikle XIV. yüzyıldan itibaren Floransa'da yükselişe geçmiş ve Avrupa'nın geneline yayılan bir etki alanı oluşturmuştur. Medici ailesi, ticari başarıları, sanat ve kültür alanındaki destekleri, siyasi etkileri ve evlilik yoluyla sağladıkları uluslararası ilişkileriyle tanınmıştır.

Medici ailesinin kökenleri, XII. yüzyılda Floransa'da ortaya çıkan ve zamanla ticaret ve bankacılık alanında büyüyen bir aileye dayanmaktadır. Ailenin ilk önemli isimlerinden biri Giovanni di Bicci de Medici'dir. Giovanni, Medici Bankası'nı kurarak ailenin finansal gücünü sağlam temellere oturtmuş ve Floransa'nın önde gelen bankacıları arasına girmiştir. Medici Bankası, Avrupa'nın en büyük ve en güvenilir bankalarından biri haline gelerek ailenin servetini büyük ölçüde artırmıştır.

XV. yüzyılın başında Medici ailesi, siyasi alanda da etkili olmaya başlamıştır. Cosimo de Medici, ailenin liderliğini üstlenmiş ve Floransa Cumhuriyeti'nin gizli yöneticisi olarak tanınmıştır. Cosimo'nun diplomatik yetenekleri ve zenginliği, ailenin siyasi etkisini güçlendirmiş ve Rönesans'ın başlamasında önemli bir rol oynamıştır.

Medici ailesinin belki de en ünlü üyesi Lorenzo de Medici'dir. "Muhteşem Lorenzo" (Lorenzo il Magnifico) olarak da bilinen Lorenzo, Floransa'nın altın çağını yaşamasına katkıda bulunmuş, sanatçıları ve düşünürleri maddi ve manevi açıdan himayesi altına almıştır. Michelangelo, Leonardo da Vinci, Botticelli gibi dönemin önde gelen sanatçıları ve filozofları, Lorenzo'nun himayesinde çalışmış ve eserlerini Medici ailesi için üretmişlerdir. Bu dönem Floransa'da sanat ve kültür anlamında en parlak anların yaşandığı, Rönesans'ın zirve dönemi olarak kabul edilmektedir.

Medici ailesi, aynı zamanda evlilik yoluyla Avrupa'nın diğer önemli hanedanlarıyla yakın ilişkiler kurmuş ve böylece uluslararası siyasi temaslarda da etkili olmuştur. Ailenin üyeleri, Papa X. Leo gibi önemli kilise liderleri ve Avrupa'nın diğer kral ve prensleriyle dostluklar kurarak siyasi ve ekonomik bağlarını güçlendirmişlerdir.

Medici ailesinin etkisi, sadece dönemin Floransı'yla sınırlı kalmamış, aynı zamanda Avrupa geneline yayılmıştır. Aile üyeleri, sanat, bilim ve edebiyatın desteklenmesiyle Rönesans'ın yayılmasına büyük katkıda bulunmuş ve bu dönemin kültürel ve entelektüel gelişimine öncülük etmişlerdir.

Biz de bu çalışmamızda Medici ailesinin ortaya çıktığı coğrafî, sosyal ve siyasal olayları, kendilerine karşı kurulan komploları, sürgünleri, ardından yükselişe geçmesinin nedenlerini ve inkırazını dönemin kaynakları ışığında ele almaya çalıştık.

ÖZET

ORTA ÇAĞ İTALYASINDA BANKER BİR AİLE: MEDICI AİLESİ

Murat HANAR

Doktora, Tarih Bilim Dalı

Tez Danışmanı: Doç. Dr. Murat SERDAR

Temmuz 2024, XIV + 192 Sayfa

Medici ailesi, Rönesans döneminde Avrupa tarihinde önemli rol oynayan ve özellikle Floransa’da siyasi, ekonomik, kültürel ve sanatsal gelişimde belirleyici etkiye sahip olan bir ailedir. Ailenin önemi, finansal başarıları, sanat ve kültürdeki etkileri, siyasi rolleri ve mirası üzerinden değerlendirilebilir.

Medici ailesi, bankacılık ve ticaretteki başarılarıyla tanınmışlardır. Giovanni di Bicci de Medici’nin liderliğinde kurulan Medici Bankası, Floransa’nın ve Avrupa’nın en büyük ve güvenilir bankalarından biri haline gelmiştir. Banka, ticaretteki başarılarıyla ailenin zenginliğini büyük ölçüde artırmış ve Medici Ailesini ekonomik anlamda güçlü kılmıştır. Ailenin finansal başarıları, sanat ve kültür alanlarına yapacakları büyük yatırımların temelini oluşturmuştur.

Medici ailesi, Rönesans’ın gelişimine büyük katkılarda bulunmuş ve Floransa’yı sanat ve kültürün merkezi haline getirmiştir. Özellikle Cosimo de Medici ve Lorenzo de Medici dönemlerinde, Medici ailesi, sanatçıları ve düşünürleri hem maddi hem de manevi anlamda koruyup desteklemiş ve onların eserlerinin ortaya çıkmasında önemli katkılarda bulunmuştur. Michelangelo, Leonardo da Vinci, Botticelli gibi dönemin önde gelen sanatçıları, Medici Ailesi için eserler üretmiş ve bu dönem, sanatın ve estetiğin altın çağı olarak anılmıştır. Ayrıca Medici ailesi, kütüphaneler ve akademiler kurarak bilginin yayılmasına da önemli katkılarda bulunmuştur.

Bununla birlikte Medici ailesi, İtalya coğrafyasında siyaseten de etkili olmuş ve Floransa Cumhuriyeti'nin yönetiminde aktif roller üstlenmiştir. Cosimo de Medici ve Lorenzo de Medici gibi liderler, diplomatik zekâları ve politik vizyonlarıyla İtalya'da barışı ve istikrarı sağlamış, böylece sanat ve kültürün gelişimine uygun bir ortam sunmuşlardır. Ayrıca Medici ailesi, evlilik yoluyla Avrupa'nın diğer önemli hanedanlarıyla yakın ilişkiler kurarak siyasi ve ekonomik bağlarını güçlendirmiştir.

Medici ailesinin en parlak dönemleri, Lorenzo de Medici'nin 1492 yılında ölümüyle sona ermiştir. Aile içi çatışmalar ve dış müdahaleler sonucunda Medici hâkimiyeti zayıflamış, 1527 yılında aile Floransa'dan sürgüne gönderilmiştir. Medici ailesinin kültürel ve sanatsal mirası, Floransa ve Avrupa genelinde hâlâ yaşamaktadır. Bugün, Medici ailesinin mirası sadece sanat ve kültür alanında değil, aynı zamanda politik düşünce, ekonomi ve sosyal yapı üzerinde de derin etkiler bırakmıştır. Medici ailesinin öncülüğünde gerçekleşen Rönesans, sanatın, bilimin ve insan düşüncesinin özgürlüğüne verilen önemin sembolü olarak kabul edilmektedir.

Özetle Medici ailesi, Rönesans'ın en önemli destekçilerinden biri olarak Avrupa tarihinde derin bir iz bırakmıştır. Finansal başarıları, sanat ve kültürdeki etkileri, siyasi zekâları ve entelektüel miraslarıyla Medici ailesi, insanlığın kültürel ve entelektüel gelişimine büyük katkıda bulunmuştur. Medici ailesinin öncülüğünde yaşanan Rönesans, modern dünyanın temellerini atan bir olgu olarak kabul edilmekte ve Medici ailesi bu dönemin simgesi olarak anılmaktadır.

Anahtar Kelimeler: Medici, İtalya, Orta Çağ, Avrupa, Banka.

ABSTRACT

A BANKER FAMILY IN MEDIEVAL ITALY: MEDICI FAMILY

HANAR, Murat

Doctorate's Degree, History Scientific

Advisor: Murat SERDAR

July 2024, XIV + 192 pages

The Medici family is a dynasty that played an important role in European history during the Renaissance and had a decisive influence on political, economic, cultural, artistic development, especially in Florence. The importance of the family can be evaluated through financial success, impact on art and culture, their political role, and legacy.

The Medici family is known for their success in banking and trade. The Medici Bank, founded under the leadership of Giovanni di Bicci de Medici, became one of the largest and most reliable banks in Florence and Europe. The bank greatly increased the family's wealth with its success in trade and made the Medici family economically powerful. The family's financial achievements formed the basis for their large investments in the fields of art and culture.

The Medici family made great contributions to the development of the Renaissance and made Florence the center of art and culture. Especially during the periods of Cosimo de Medici and Lorenzo de Medici, the Medici family patronised artists and thinkers and made significant contributions to the production of their works. Leading artists of the period, such as Michelangelo, Leonardo da Vinci and Botticelli, produced works for the Medici family and this period was known as the golden age of art and

aesthetics. The Medici family also made significant contributions to the spread of knowledge by establishing libraries and academies.

The Medici family was also influential in the political sphere and took active roles in the administration of the Republic of Florence. Leaders such as Cosimo de Medici and Lorenzo de Medici ensured peace and stability in Italy with their diplomatic acumen and political vision, thus providing a favorable environment for the development of art and culture. In addition, the Medici family strengthened their political and economic ties by establishing close relations with other important European dynasties through marriage.

The golden age of the Medici family ended with the death of Lorenzo de Medici in 1492. As a result of internal family conflicts and external interventions, the Medici government weakened and the family was exiled from Florence in 1527. However, the cultural and artistic legacy of the Medici family still lives on in Florence and throughout Europe. Today, the legacy of the Medici family has had a profound impact not only on art and culture but also on political thought, economy and social structure. The Renaissance, led by the Medici family, is recognised as a symbol of the importance given to art, science and the freedom of human thought.

As a result, the Medici family left a deep mark on European history as one of the most important supporters of the Renaissance. With their financial success, influence in art and culture, political acumen and intellectual heritage, the Medici family contributed greatly to humanity's cultural and intellectual development. The Renaissance, led by the Medici family, is recognized as a period that laid the foundations of the modern world, the Medici family is remembered as the symbol of this period.

Key Words: Medici, Italy, Medieval, Europe, Bank.

ORTA ÇAĞ İTALYASINDA BANKER BİR AİLE: MEDICI AİLESİ

İçindekiler

ETİK BEYANI	II
JÜRİ KABUL VE ONAY	III
TEŞEKKÜR	IV
ÖN SÖZ	VI
ÖZET	VIII
ABSTRACT	X
ORTA ÇAĞ İTALYASINDA BANKER BİR AİLE: MEDICI AİLESİ	XII
KISALTMALAR	XIII
1. GİRİŞ	1
1.1. Araştırmanın Konusu	1
1.2. Araştırmanın Amacı	5
1.3. Tezin Yöntemi ve Kapsamı	6
1.4. Araştırmanın Kaynakları	8
1.4.1. Birincil Kaynaklar	8
1.4.2. İkincil Kaynaklar	10
I. BÖLÜM	12
1. Floransa Coğrafyası ve Tarihi	12
2. XIV. Yüzyılda Floransa'nın Siyasi Durumu	15
3. Orta Çağ Avrupası'nda Bankacılık Faaliyetleri	19
4. Kara Veba'nın İtalya'da Yayılması	22
5. Ciompi (Yün İşçileri) Ayaklanması 1378	27
II. BÖLÜM	31
1. Medici Ailesinin Kökenleri	31
2. Medici Bankası'nın Kuruluşu ve İlk Yılları	42
3. Bankanın Papalık ile İlişkisi	56
III. BÖLÜM	92
1. Medici Bankası'nın Yükseliş Dönemi	92
2. Medici Ailesinin Rönesans Dönemine Katkıları	118
3. Platon Akademisi'nin Kuruluşu ve İşleyişi	126

3.1. Marsilio Ficino ve Platon Akademisi.....	127
4. San Marco Manastırı ve Medici'nin Desteği	128
5. Santa Maria del Fiore Katedrali ve Akademik Çalışmalar	128
6. Medici Ailesinin Sanat ve Bilim Akademileri.....	129
6.1. Tasarım Akademisi (Accademia del Disegno)	129
6.2. İtalyan Dil Akademisi (Accademia della Crusca)	129
6.3. Deney Akademisi (Accademia del Cimento).....	130
IV. BÖLÜM.....	131
1. Medici Ailesine Karşı Düzenlenen Komplolar	131
2. Medici Bankası'nın Gerilemesi	140
3. Medici Ailesinin Düşüşü	162
Sonuç	164
Kaynakça	168
Ana Kaynaklar	168
Araştırma Eserler	169
Çevrim İçi Kaynaklar	179
EKLER.....	182
ÖZ GEÇMİŞ.....	193

KISALTMALAR

AD.	Anno Domini
ASF	Archivio di Stato di Firenze
BC.	Before Christ
Bkz.	Bakınız
C.	Cilt

c.	century
ca.	yaklaşık (circa)
co.	company
çev.	Çeviren
ed.	Editör
E.T.	Erişim Tarihi
haz.	Hazırlayan
Inc.	Incorporated
JAMA	Journal of the American Medical Association
ltd.	limited
M.A.P.	Medici Arşiv Projesi
MÖ.	Milattan Önce
MS.	Milattan Sonra
s.	sayfa
S.	Sayı
ss.	sayfa sayısı
T.C.	Türkiye Cumhuriyeti
TDVİA	Türkiye Diyanet Vakfı İslâm Ansiklopedisi

Transl.	Translate
trc.	Tercüman
TTK	Türk Tarih Kurumu Yayınları
vd.	ve diğerleri
Vol.	cilt
YKY	Yapı Kredi Yayınları

1. GİRİŞ

1.1.Araştırmanın Konusu

Araştırmamızın konusu, Medici ailesinin bankacılık sektöründeki rolü, bu sektörün Avrupa'daki ekonomik ve politik yapıları nasıl etkilediği ve Medici ailesinin kültürel ve sanatsal himayesi üzerindeki etkilerini incelemektir.

Medici ailesi, Rönesans dönemi İtalyası'nın en etkili ve güçlü ailelerinden biri olarak tarih sahnesinde önemli bir yer tutmuştur. Aile, Floransa'da başlayan ve Avrupa'nın birçok yerinde etkili olan bir ekonomik, siyasi ve kültürel mirasa sahip olmuştur. Bu çalışmada, Medici ailesinin bankacılık sektörüne, ekonomik yapıya ve genel olarak Rönesans dönemine olan katkıları detaylı bir şekilde incelenecektir. Ailenin bankacılık alanındaki yenilikleri, ekonomik stratejileri ve bunların uzun vadeli siyasi etkileri, incelememizin odak noktalarını oluşturacaktır.

Medici ailesinin yükselişi, büyük ölçüde bankacılık sektöründeki başarılarını siyaseten taçlandırmalarına dayanmaktadır. Giovanni di Bicci de Medici, ailenin ekonomik temelini atan kişi olarak tanınmıştır. Onun liderliğinde, Medici Bankası Avrupa'nın en büyük ve en güvenilir bankalarından biri haline gelmiştir. Bu ekonomik güç, ailenin siyasi ve kültürel etkinliklerini finanse etmelerini sağlamıştır. Medici Bankası'nın başarısının ardındaki nedenler arasında, kredi verme politikaları, ticari ağların etkin yönetimi ve finansal yenilikler bulunmaktadır. Giovanni di Bicci de Medici, 1397 yılında Floransa'da Medici Bankası'nı kurarak ailenin ekonomik gücünü pekiştirmiştir. Bankanın başarısı, Floransa'nın ekonomik ve siyasi gücünü artırmış ve Medici ailesinin etkisini genişletmiştir.

Medici Bankası, bankacılık sektöründe birçok yeniliğe öncülük etmiştir. Bankanın en önemli yeniliklerinden biri, kredi verme ve mevduat kabul etme sistemleri olmuştur. Medici Bankası, modern bankacılığın temellerini atan bu uygulamaları aynı zamanda yaygınlaştırmıştır. Banka, Avrupa'nın çeşitli şehirlerinde şubeler açarak geniş bir ticari ağ oluşturmuş ve uluslararası ticaretin gelişmesine katkıda bulunmuştur. Medici Bankası, finansal yenilikler açısından da önemli bir rol oynamıştır. Banka, çift kayıtlı muhasebe

sistemini benimsemiş ve bu sistemin Avrupa’da yayılmasına katkıda bulunmuştur. Çift kayıtlı muhasebe sistemi, hesapların daha doğru ve şeffaf bir şekilde tutulmasını sağlamış ve finansal işlemlerin güvenilirliğini artırmıştır. Bu yenilik, modern bankacılık sisteminin temel taşlarından biri olmuştur. Bununla birlikte, Medici Bankası, senet ve bono gibi finansal araçları kullanarak ticaretin ve kredi işlemlerinin daha güvenli ve verimli bir şekilde yürütülmesini sağlamıştır. Bu finansal araçlar, tüccarlar ve bankacılar arasındaki ilişkileri düzenlemiş ve ticaretin gelişmesine katkıda bulunmuştur. Medici ailesinin bu yenilikleri, bankacılık sektörünün standartlarını yükseltmiş ve Avrupa’da ekonomik faaliyetlerin daha etkin bir şekilde yürütülmesini sağlamıştır.

Medici ailesi, bankacılık sektöründeki başarılarının yanı sıra, ekonomik stratejileriyle de dikkat çekmiştir. Ailenin ekonomik stratejileri arasında, ticaret ağlarını genişletmek, kredi verme politikalarını etkin bir şekilde yönetmek ve finansal yeniliklere öncülük etmek yer almıştır. Medici ailesi, ticaret ağlarını genişletmek için çeşitli stratejiler uygulamıştır. Bununla birlikte Avrupa’nın önemli ticaret merkezlerinde şubeler açarak ticari ağlarını genişletmiş ve bu sayede farklı bölgeler arasındaki ticaretin gelişmesine katkıda bulunmuştur. Ayrıca, Medici Ailesi, ticaret ağlarını genişletmek için evlilik ittifakları kurarak stratejik ortaklıklar oluşturmuş, bu sayede ekonomik güçlerini pekiştirmiştir. Medici ailesi, kredi verme politikalarını etkin bir şekilde yöneterek bankacılık sektöründe önemli bir yer edinmiştir. Banka, kredi verme işlemlerinde titiz ve dikkatli bir politika izlemiş, bu sayede finansal riskleri en aza indirmiş ve bankanın güvenilirliğini artırmıştır. Ayrıca, Medici Bankası, kredi verme işlemlerinde adil ve şeffaf bir politika izleyerek müşterilerinin güvenini kazanmış ve bu sayede geniş bir müşteri kitlesine ulaşmıştır.

Kazanmış oldukları bu ekonomik gücü zamanla siyasi arenada da kullanmışlardır. Cosimo de Medici, Floransa’da *de facto* lider olarak etkili olmuş ve Medici ailesinin siyasi gücünü pekiştirmiştir. Cosimo’nun ardından gelen Lorenzo de Medici, “Muhteşem Lorenzo” lakabıyla tanınmış ve Floransa’nın siyasi ve kültürel hayatında büyük bir rol oynamıştır. Medici ailesinin siyasi stratejileri arasında, evlilik ittifakları, stratejik ortaklıklar ve siyasi manevralar yer almaktadır. Medici ailesi, Floransa’nın siyasi ve kültürel hayatında önemli bir rol oynamıştır. Lorenzo’nun diplomatik becerileri, evlilik ittifakları ve stratejik ortaklıkları, Floransa’nın siyasi gücünü artırmıştır. Medici ailesinin

Vatikan ile olan ilişkileri, ailenin siyasi gücünü pekiştirmiştir. Giovanni de Medici'nin Papa X. Leo olarak seçilmesi, Medici ailesinin Katolik Kilisesi üzerindeki etkisini artırmıştır. Bu olay, Medici ailesinin dini ve siyasi güçlerini birleştirerek Floransa'da ve Avrupa'da etkili bir konum elde etmesini sağlamıştır. Ayrıca, Medici ailesi, kilise ile olan ilişkilerini kullanarak siyasi ittifaklar kurmuş ve bu ittifaklar sayesinde siyasi güçlerini pekiştirmiştir.

Medici ailesi, siyasi manevraları ve stratejileri ile Floransa'nın yönetiminde önemli bir rol oynamıştır. Ailenin üyeleri, Floransa'da önemli siyasi pozisyonlara gelmiş ve bu sayede şehrin yönetiminde etkili olmuşlardır. Medici ailesinin siyasi stratejileri arasında, evlilik ittifakları, stratejik ortaklıklar ve siyasi manevralar yer almaktadır. Bu stratejiler, ailenin siyasi gücünü artırmış ve Floransa'nın siyasi istikrarını sağlamıştır.

Medici ailesi, sanata ve bilime yaptıkları yatırımlarla Rönesans'ın şekillenmesinde önemli bir rol oynamıştır. Lorenzo de Medici'nin hamiliğinde, Floransa bir sanat ve kültür merkezi haline gelmiştir. Michelangelo, Leonardo da Vinci ve Sandro Botticelli gibi sanatçılar, Medici ailesinin himayesinde eserler vermişlerdir. Medici ailesinin sanata olan ilgisi sadece estetik değerlerle sınırlı kalmamıştır; aynı zamanda politik bir araç olarak da kullanılmıştır. Sanat ve mimarideki gelişmeler, Floransa'nın prestijini artırmış ve Medici ailesinin gücünü pekiştirmiştir.

Medici ailesi, sanata ve bilime yaptıkları yatırımlarla Rönesans'ın şekillenmesinde önemli bir rol oynamıştır. Lorenzo de Medici, sanatın ve bilimin büyük bir destekçisi olarak, pek çok sanatçıyı himaye etmiştir. Bu sanatçılar, Medici ailesinin desteğiyle eşsiz eserler üretmiş ve Floransa'yı bir sanat merkezi haline getirmiştir. Ayrıca, Medici ailesi, Floransa'da birçok önemli mimari eserin inşasını finanse etmiş, bu yapılar hem estetik hem de politik açıdan büyük önem taşımıştır. Sanata yaptıkları yatırımlar, Medici ailesinin prestijini artırmış ve siyasi güçlerini pekiştirmiştir.

Medici ailesinin bilim ve eğitime olan katkıları da göz ardı edilemez. Aile, Floransa'da Platon Akademisi gibi eğitim kurumlarının kurulmasına öncülük etmiş ve Rönesans düşüncesinin yayılmasına katkıda bulunmuştur. Ayrıca, tıp, astronomi ve diğer bilim dallarında yapılan çalışmalar, Medici ailesinin maddi ve manevi destekleriyle

büyük ilerlemeler kaydetmiştir. Özellikle Lorenzo de Medici, sanatçılar ve bilim insanları için bir koruyucu ve yönetici olarak önemli bir rol oynamıştır. Lorenzo, Floransa’da birçok sanatçı ve bilim insanını desteklemiş, onların yeteneklerini geliştirmelerine ve yeni eserler yaratmalarına olanak tanımıştır. Bu destek, Rönesans’ın kültürel ve bilimsel gelişimine büyük katkı sağlamıştır.

Medici ailesinin etkisi, sadece Rönesans dönemi ile sınırlı kalmamış, sonraki yüzyıllarda da devam etmiştir. Medici ailesinin kurduğu akademiler, koleksiyonlar ve sanat eserleri, günümüzde hâlâ önemli bir kültürel miras olarak varlığını sürdürmektedir. Ailenin ekonomik yenilikleri, siyasi stratejileri ve sanata olan katkıları, Rönesans’ın gelişimine ve Avrupa tarihine derin bir etki yapmıştır. Medici ailesi, ekonomik, siyasi ve kültürel alanlarda büyük bir etkiye sahip olmuş ve Rönesans’ın şekillenmesinde kritik bir rol oynamıştır. Medici ailesinin bankacılık başarıları, siyasi stratejileri ve kültürel katkıları, ailenin Rönesans dönemindeki etkisini derin bir şekilde etkilemiştir.

Ailenin ekonomik gücü, siyasi etkisi ve sanata olan katkıları, Rönesans’ın dinamiklerini anlamak ve bu dönemin kültürel mirasını değerlendirmek için önemli bir perspektif sunmaktadır. Medici ailesinin, bankacılık sektöründeki yenilikleri ve ekonomiye katkıları sayesinde, sadece Floransa’yı değil, tüm Avrupa’yı etkileyen bir güç merkezi haline geldiği görülmektedir. Bu çalışma, Medici ailesinin mirasını ve etkilerini derinlemesine inceleyerek, finans ve siyaseti ekseninde Rönesans döneminin ve Avrupa tarihinin anlaşılmasına önemli bir katkı sunacaktır.

Ailenin ekonomik stratejileri ve bankacılık yenilikleri, modern bankacılığın temellerini atmış ve Avrupa ekonomisinin gelişimine önemli katkılarda bulunmuştur. Medici ailesinin bankacılık sektöründeki başarıları, finansal yenilikleri ve ticaret ağlarının genişlemesi, ekonomik faaliyetlerin daha etkin ve güvenilir bir şekilde yürütülmesini sağlamış ve Avrupa’da ticaretin ve ekonominin gelişimine katkıda bulunmuştur. Ailenin siyasi stratejileri ve sanata yaptıkları yatırımlar, Rönesans’ın kültürel ve entelektüel gelişimine büyük katkı sağlamış ve Floransa’nın bir kültür merkezi olarak öne çıkmasına yardımcı olmuştur. Bu çalışmamız, Medici ailesinin ekonomik, siyasi ve kültürel katkılarını derinlemesine inceleyerek, ailenin tarihteki yerini ve önemini ortaya koymayı amaçlamaktadır.

1.2.Araştırmanın Amacı

Bu araştırmanın temel amacı, Medici ailesinin bankacılık alanındaki rolünün, bu rolün Avrupa'daki ekonomik ve politik yapılar üzerindeki etkilerini ve ailenin kültürel ve sanatsal patronajının bu dönemdeki dönüşüm sürecine katkılarını kapsamlı bir şekilde incelemektir.

Medici ailesinin bankacılık sektöründeki başarısı, ailenin tarihsel öneminin temel taşlarını oluşturur. Giovanni di Bicci de Medici'nin XIV. yüzyıl sonlarında kurduğu banka, hızla büyüyerek Avrupa'nın en büyük finansal kuruluşlarından biri haline gelmiştir. Giovanni'nin ve onun ardından gelen kuşakların bankacılık stratejileri, risk yönetimi yöntemleri ve uluslararası ticaret ilişkileri, ailenin ekonomik gücünün temellerini atmıştır. Bu araştırma, Medici ailesinin bankacılık alanında uyguladığı yenilikçi yaklaşımları, bu yaklaşımların nasıl genişletildiğini ve ailenin bu alandaki başarılarının Avrupa'daki diğer finansal yapılarla olan ilişkilerini inceleyecektir.

Medici ailesinin bankacılık başarısı, aynı zamanda onların politik güçlerini de artırmıştır. Aile, Floransa'daki politik arenada önemli bir aktör haline gelmiş, Floransa Cumhuriyeti'nin yönetiminde büyük bir etkiye sahip olmuştur. Bu araştırmanın bir diğer amacı, Medici ailesinin politik gücünün nasıl geliştiğini, Floransa'daki politik dinamikler üzerindeki etkilerini ve daha geniş İtalyan şehir devletleri ile olan ilişkilerini ele almaktır. Ailenin politik stratejileri, müttefiklikleri, rakiplerle olan mücadeleleri ve içsel iktidar dinamikleri, Floransa'nın yönetim biçiminde ve şehir-devletleri arasındaki ilişkilerde ne tür değişiklikler meydana getirdiği detaylandırılacaktır.

Medici ailesinin kültürel ve sanatsal patronajı, onların tarihsel öneminin diğer bir önemli yönüdür. Aile, sanatçıları ve düşünürleri destekleyerek Floransa'nın Rönesans dönemi boyunca kültürel ve sanatsal bir merkez haline gelmesini sağlamıştır. Bu araştırma, Medici ailesinin sanat ve kültür alanındaki projelerini, mimari yapıları ve desteklediği sanatçıları detaylı bir şekilde inceleyecektir. Ayrıca, Medici ailesinin kültürel yatırımının, Floransa'nın kültürel mirası ve Avrupa Rönesansı üzerindeki uzun vadeli etkilerini analiz edecek ve bu patronajın, dönemin sanat ve kültürel gelişimindeki rolünü değerlendirecektir.

Uluslararası ilişkiler ve ticaret, Medici ailesinin Avrupa'daki ekonomik etkisinin anlaşılmasında kritik bir rol oynamaktadır. Ailenin uluslararası bankalarla ve devletlerle olan ekonomik ilişkileri, Avrupa ekonomisindeki rolünü ve bu stratejilerin Medici ailesine sağladığı avantajları incelemek, bu araştırmanın diğer bir amacıdır. Medici ailesinin uluslararası ticaret stratejileri ve bankacılıktaki uluslararası iş birlikleri, Floransa'nın ekonomik gücünü ve ailenin politik stratejilerini nasıl şekillendirdiği detaylı bir şekilde ele alınacaktır.

Son olarak, Medici ailesinin iktidarının sona ermesi, Floransa ve Avrupa üzerindeki etkileri açısından önemli bir dönüm noktasıdır. Bu araştırma, Medici ailesinin düşüşünün ardından yaşanan değişiklikleri, ailenin kültürel ve ekonomik mirasının nasıl yaşatıldığını ve modern bankacılık ile kültürel gelişim üzerindeki uzun vadeli etkilerini inceleyecektir. Medici ailesinin iktidarının sona ermesinin, Floransa'daki siyasi ve ekonomik yapıları nasıl etkilediği ve bu değişikliklerin Avrupa'daki bankacılık ve kültürel gelişim üzerindeki sonuçlarını anlamak, bu araştırmanın önemli bir hedefidir.

Bu araştırmanın genel amacı, Medici ailesinin bankacılık ve politik gücünün Avrupa'daki sosyo-ekonomik ve kültürel yapılar üzerindeki etkilerini kapsamlı bir şekilde ortaya koymaktır. Medici ailesinin bankacılıktaki yenilikçi yaklaşımları, politik stratejileri ve kültürel patronajı hem İtalya hem de Avrupa genelindeki ekonomik ve kültürel gelişimlere büyük katkıda bulunmuştur. Bu çalışma, Medici ailesinin tarihsel etkilerini daha iyi anlamamıza ve bankacılık, politika ve kültürel gelişim arasındaki ilişkileri derinlemesine analiz etmemize yardımcı olacaktır.

1.3.Tezin Yöntemi ve Kapsamı

Bu çalışmada, Medici ailesinin bankacılık, politik güç ve kültürel patronaj alanlarındaki etkilerini anlamak için multidisipliner bir yaklaşım benimsenmiştir. Çalışma, tarihsel analiz, ekonomik inceleme ve kültürel değerlendirme yöntemlerini bir araya getirerek Medici ailesinin Avrupa üzerindeki etkilerini kapsamlı bir şekilde incelemeyi amaçlamaktadır.

Araştırmanın tarihsel analizi, Medici ailesinin bankacılık sektörü üzerindeki etkilerini anlamak için aileye ait tarihî belgeler, finansal kayıtlar ve dönemin tarih kitapları gibi kaynakları incelemeyi içermektedir. Giovanni di Bicci de Medici'nin bankacılık stratejileri ve aile üyelerinin finansal yönetim yaklaşımları üzerine detaylı bir literatür taraması yapılacaktır. Ayrıca, ailenin bankacılık faaliyetlerinin Avrupa genelindeki diğer finansal yapılarla olan ilişkileri, dönemin ekonomik verileri ve ticaret ağları ışığında analiz edilecektir.

Politik güç üzerindeki etkilerin değerlendirilmesi, Medici ailesinin Floransa'daki yönetim ve politika üzerindeki rolünü anlamaya yönelik olarak dönemin siyasi belgeleri, mektup ve günlükler gibi birincil kaynakların incelenmesini içermektedir. Floransa Cumhuriyeti ve diğer İtalyan şehir devletleri ile olan ilişkiler, aile içi politik stratejiler ve rakiplerle olan mücadeleler, tarihsel bağlamda analiz edilecektir. Ayrıca, ailenin politik müttefiklikleri ve rakipleriyle olan ilişkileri detaylandırılarak, Floransa'daki politik yapının nasıl şekillendiği ve değiştiği araştırılacaktır.

Kültürel ve sanatsal etkilerin incelenmesi, Medici ailesinin sanatsal patronajını ve kültürel yatırımlarını anlamak amacıyla dönemin sanat eserleri, mimari projeler ve kültürel etkinlikler üzerinde durulacaktır. Ailenin desteklediği sanatçılar ve düşünürler, onların eserleri ve bu eserlerin Floransa'nın kültürel mirası üzerindeki etkileri detaylı bir şekilde ele alınacaktır. Bu bağlamda, ailenin sanatsal projelerindeki rolü ve bu projelerin Rönesans dönemindeki kültürel patlamaya katkıları değerlendirilecektir.

Uluslararası ilişkiler ve ticaretin rolü, Medici ailesinin diğer Avrupa bankaları ve devletlerle olan ekonomik ilişkilerinin incelenmesiyle anlaşılabilecektir. Ailenin uluslararası ticaret stratejileri, bankacılıktaki iş birlikleri ve rekabet ilişkileri, dönemin ekonomik verileri ve ticaret anlaşmaları ışığında analiz edilecektir. Bu analiz, Medici ailesinin Avrupa ekonomisi üzerindeki etkilerini ve ailenin stratejilerinin ekonomik güce nasıl yansıdığını ortaya koymayı amaçlamaktadır.

Son olarak, Medici ailesinin iktidarının sona ermesi ve bunun sonuçları, aile sonrası Floransa ve Avrupa'daki değişimlerin incelenmesiyle değerlendirilecektir. Ailenin düşüşü sonrasında yaşanan siyasi ve ekonomik değişiklikler, aile mirasının

kültürel ve ekonomik alandaki etkileri ele alınacaktır. Bu kapsamda, Medici ailesinin mirasının nasıl yaşatıldığı ve modern bankacılık ile kültürel gelişim üzerindeki uzun vadeli etkileri değerlendirilecektir.

Araştırma, çok sayıda tarihî belge, finansal veri, sanat eseri ve kültürel proje analizini kapsayan kapsamlı bir literatür taraması ve veri toplama süreciyle gerçekleştirilecektir. Böylece, Medici ailesinin bankacılık ve politik gücünün Avrupa üzerindeki sosyo-ekonomik ve kültürel etkilerini derinlemesine anlamak hedeflenmektedir.

1.4. Araştırmanın Kaynakları

1.4.1. Birincil Kaynaklar

Medici ailesine dair en değerli birincil kaynaklar, Floransa’da bulunan Medici Arşivi’dir. Medici Arşiv Projesi (MAP), İtalya’nın Floransa kentindeki Floransa Devlet Arşivleri’nde bulunan, XVI ve XVII. yüzyılda Avrupa’nın en güçlü hanedanlarından biri olan Medici ailesine ait milyonlarca belgeyi dijitalleştirip araştırmacıların kullanımına sunmaktadır. Bu arşiv, ailenin ticari, siyasi ve sosyal ilişkilerine dair belgeler içermektedir. Banka hesap defterleri, mektuplar, anlaşmalar ve diğer finansal belgeler, Medici ailesinin bankacılık faaliyetleri hakkında doğrudan bilgi sunmaktadır. Bu belgeler, ailenin mali işleyişi ve Avrupa’nın diğer bankalarıyla olan ilişkilerini incelemek için temel kaynaklar arasında yer almaktadır.

Jacob Wilhelm Imhof, *Genealogiae viginti illustrium in Italia familiarum*, “İtalya’daki Yirmi Ünlü Ailenin Soy Ağaçları,” XVI. yüzyılda İtalyan soylu ailelerin soy kütüklerini içeren bir kitaptır. Bu eser, ünlü İtalyan soylu ailelerin kökenlerini, aile üyelerini ve tarihsel önemlerini detaylandıran bir “genealogi” çalışmasıdır. Medici ailesinin kökenlerine de bu eserde ulaşabilmekteyiz.

Libri Segreti ifadesi, genellikle “gizli kitaplar” anlamına gelir ve özellikle İtalya’da Medici ailesi gibi önemli aileler hakkında bilgi içeren, genellikle gizli tutulan belgeleri ifade etmektedir. Medici ailesi, Floransa’nın önde gelen bir ailesiydi ve Rönesans

döneminde büyük bir siyasi ve kültürel etkiye sahipti. Medici ailesi hakkında yazılan *Libri Segreti*, ailenin iç işleyişi, politik stratejileri ve kişisel hayatları hakkında ayrıntılı bilgiler sunmakla birlikte bankanın hesap defterleri olarak da kullanılmıştır.

Medici ailesinin sanata ve kültüre olan katkıları, dönemin sanat eserlerinde ve tarihi metinlerinde geniş bir şekilde yer almıştır. Bu eserler, ailenin kültürel ve toplumsal etkilerini anlamak açısından önemli birer birincil kaynaktır.

Siena Kroniği, İtalya'nın Siena şehri hakkında Orta Çağ ve Rönesans dönemlerine dair önemli tarihi bilgiler sunan bir eserdir. Bu kronikler, Siena'nın tarihini, sosyal yapısını, siyasi olaylarını ve kültürel yaşamını detaylı bir şekilde anlatmaktadır. Çeşitli yazarlar tarafından kaleme alınan ve farklı dönemlerde yazılmış olan bu kronikler, şehir tarihçiliği açısından büyük önem taşımaktadır.

1469-1527 yılları arasında yaşamış olan Niccolò Machiavelli, İtalyan Rönesans dönemi düşünürü, diplomat, tarihçi ve askeri teorisyendir. Machiavelli, siyasi felsefe ve gerçekçilik üzerine yazılarıyla tanınmaktadır. En popüler eserleri arasında *Prens* (Il Principe), *Savaş Sanatı* (Dell'arte della guerra) ve *Floransa Tarihi* (Istorie Fiorentine) yer almaktadır. Machiavelli'nin tarihçiliği, Floransa'nın siyasi tarihine dair derinlemesine analizleri ve devlet yönetimi konusundaki pratik önerileriyle öne çıkmaktadır. Biz tezimizin bağlamından kopmamak ve çok fazla detaya girmemek adına sadece *Floransa Tarihi* adlı eserinden faydalandık.

Machiavelli, Floransa Cumhuriyeti'nde çeşitli diplomatik görevlerde bulunmuştur. 1520'de Giulio de Medici (Papa VII. Clement) tarafından Floransa'nın tarihini yazması için görevlendirilmiştir. Bu görev kendisine olan güvenin resmî bir göstergesidir.

Eserin içeriği, şehrin kuruluşundan 1492'ye kadar olan dönemi kapsamaktadır. Machiavelli, Floransa'nın siyasi, ekonomik ve toplumsal gelişimini ayrıntılı bir şekilde anlatmaktadır. Eser hem kronolojik hem de analitik bir yaklaşımla yazılmıştır. Machiavelli, olayların nedenlerini ve sonuçlarını değerlendirirken, insan doğasını ve siyasi güçlerin dinamiklerini derinlemesine incelemektedir.

1.4.2. İkincil Kaynaklar

Medici ailesi üzerine yazılmış kapsamlı tarih kitapları, ailenin kökenlerinden yükselişine, bankacılık sistemine ve Avrupa siyaseti üzerindeki etkilerine kadar geniş bir perspektif sunmaktadır. Bu alanda önemli gördüğümüz bazı çalışmalar hakkında bilgi vermek isteriz.

Christopher Hibbert, *The House of Medici: Its Rise and Fall*: Bu kitap, Medici ailesinin Floransa'daki etkisini ve Avrupa'nın geri kalanıyla olan ilişkilerini derinlemesine incelemektedir. Aile bireylerinin politik, ekonomik ve sanatsal etkilerini ele alarak, Orta Çağ Avrupası'ndaki rolleri hakkında kapsamlı bir analiz sunmaktadır.

John Mario Najemy, *A History of Florence 1200-1575*: Floransa tarihine odaklanan bu eser, Medici ailesinin kent üzerindeki siyasi ve ekonomik etkilerini tartışır. Ailenin Floransa'daki yönetici pozisyonlarına nasıl geldikleri ve bu süreçte karşılaştıkları zorluklar hakkında bilgi vermektedir.

Raymond de Roover, *The Rise and Decline of the Medici Bank, 1397–1494*: Bu eser, Medici Bankası'nın ekonomik yapısını, gelişimini ve nihai çöküşünü analiz etmektedir. Bankanın yönetim stratejileri, finansal krizler ve aile içindeki güç dinamikleri üzerine detaylı bir inceleme sunmaktadır.

Paul Strathern'ın *The Medici: Power, Money, and Ambition in the Italian Renaissance* adlı kitabı, Medici ailesinin tarihini ve Avrupa'daki etkilerini geniş bir perspektiften sunan önemli bir çalışmadır. Kitap hem tarih meraklıları hem de genel okuyucular için ilginç ve bilgilendirici bir okuma sunmaktadır.

Dale Kent, "The Rise of the Medici: Faction in Florence, 1426-1434", Medici ailesinin Floransa'daki politik güç kazanma sürecini ve bu süreçte karşılaştıkları rakip ailelerle olan çatışmalarını ele almaktadır. Aynı zamanda ailenin diplomatik ilişkileri ve uluslararası bağlantıları hakkında da bilgi vermektedir.

Bu kaynakların dışında Medici ailesi ve onların Orta Çağ Avrupası'ndaki etkileri üzerine hazırlanmış pek çok edebî kitap, makale, film, dizi ve belgesel mevcuttur. Medici ailesi hakkında yapılan her çalışma, yeni bir araştırma yapılmasına da ilham vermektedir.

I. BÖLÜM

1. Floransa Coğrafyası ve Tarihi

Pek çok şair ve sanatçının yurdu olan Floransa bu özelliği nedeniyle dünyanın en ünlü ve benzersiz tarihine sahip olan şehirlerinden birisidir. Hem tarihî kalıntıları ve anıtlarıyla hem de coğrafi konumuyla eşsiz bir şehirdir. Floransa, Arno Vadisi'nde konumlanmış, zeytinliklerle kaplı killi tepeler ve bataklıklar arasında, etrafı açık bir çukurlukta yer almaktadır.¹

Şehrin kuzeyinde ve doğusunda hepsi Emilia-Romagna Bölgesi'ne bağlı olan Bologna, Forlì-Cesena ile Ravenna vilayeti, güneydoğusunda Arezzo, güneyinde Siena ve batısında Pisa, Pistoia ile Prato vilayeti bulunmaktadır. Floransa arazilerinin büyük bir kısmı Arno Nehri ovasında bulunmaktır, bununla birlikte Floransa şehri, masif, kontrolsüz ve düzensiz bir yerleşim olarak şekillenmiştir. Eski Roma şehrinin dört köşe planı, bugünkü şehrin merkezinde hâlâ açık bir şekilde bellidir. Müstahkem bir ordugâh olan Floransa, aynı zamanda Tiren Denizi kıyısı ve Apeninlerden gelen karayollarının kavşağında bulunmaktadır. Floransa'da birleşen bu yollar, Yukarı Arno Vadisi'nden geçerek Roma'ya doğru devam etmektedir. Bu durum, şehrin Orta Çağ'da nasıl bu kadar hızlı geliştiğini de net bir şekilde açıklamaktadır.²

İlk dönemlerinde Faesulae'i bağlı bir Etrüsk köyü, ardından bir Roma kenti olan Floransa'nın toprakları MÖ. 82'de Lucius Cornelius Sulla Felix'in emekli askerlerine verilmiştir.³ Vadisindeki tarım arazilerinin verimliliği ve yol kavşağındaki güzide

¹ Braudel, Floransa'nın uzun süre bataklıklardan muzdarip olduğunu belirtmektedir. Bkz. Fernand Braudel, *II. Felipe Döneminde Akdeniz ve Akdeniz Dünyası*, C. I, (Çev. Mehmet Ali Kılıçbay), Doğubay Yayınları, Ankara, 2019, s. 91 – 92; Donald Matthew, *Ortaçağ Avrupası*, C.VI, (Çev. Mehmet Ali Kılıçbay), İletişim Yayınları, İstanbul, 1988, s. 138.

² Biz burada genel olarak Floransa coğrafyasını ele aldık, bununla birlikte İtalya'nın tarihî coğrafyasını incelemek için bkz. Sabahat Atlan, *Roma Tarihi'nin Ana Hatları: I. Kısım Cumhuriyet Devri*, TTK Yayınları, Ankara, 2014, s. 1 – 4; Halil Demircioğlu, *Roma Tarihi: Cumhuriyet*, C. I, TTK Yayınları, Ankara, 2011, s. 1 – 33.

³ Lewis Mumford, *Tarih Boyunca Kent: Kökenleri, Geçirdiği Değişimler ve Geleceği*, (Çev. Gürol Koca & Tamer Tosun), Ayrıntı Yayınları, İstanbul, 2019, s. 567; Ayrıca emekli memurların bir şeylerle meşgul olması adına bu bölgelerde tiyatro da inşa edilmekteydi. Bugün bile, Floransa yakınlarındaki Fiesole'nin eteklerinde bulunan ve aşağıdaki vadiye doğru inip arkasında yükselen dağlara doğru uzanan daire biçimindeki taş sıralar Yunan tiyatrosunun evrensel biçimini hatırlatmaktadır.

konumu sayesinde Floransa, daha sonra Fiesole adını alacak olan Faesulae'yi gölgede bırakmış ve Orta Çağ'dan itibaren oldukça hızlı bir şekilde gelişmeye başlamıştır.

Feodal yönetim döneminde Floransa hem dinî hem de siyasî anlamda Toscana Markgrav'ına⁴ bağlanmıştır. Kontes Matilda'nın 1115 yılında vefat etmesiyle birlikte veraset kavgaları başlamış böylece şehir bağımsız hale gelmiştir.⁵ Floransalılar imparatorluk vekiline karşı galip gelerek ticaretlerinin güvenliği sağlamak için şatoları ve civar kasabaları ele geçirmişlerdir. Aynı dönemde şehre yerleşmeye zorlanan açgözlü soylulara, barbar Germenler veya şövalyelere, savaşta milis askerlerini ancak onların yönetebileceğine inanıldığından büyük saygı gösterilmiştir. O tarihlerde şatolara yerleşen bu şövalyeler, kulelerden eşkıyaların saldırılarına karşı koymaktaydılar. 1125'te Fiesole kenti barbarlar tarafından ele geçirilmiş, halk şehirden uzaklaştırılmış ve Floransa'ya yerleştirilmiştir. Pisa ile ittifak yapan Floransa onlardan ticaret gemileri almış ve bankaları papalık müfettişlerini elde etmek için Floransa bankalarıyla rekabet eden Siena'ya karşı yaklaşık 100 yıllık bir savaşa girişmiştir. Floransa, kentleri imparatorluk vesayetinden kurtarmak için 1197'de kurulan Toskana birliğine girdiyse de bu birliği Siena'ya karşı kullanmaya kalkışarak zayıf düşürmüştür. 1218'de şehir, Toskana egemenliğini ele geçirmek için Pisa ile savaşa girişmiştir.⁶

XIII. yüzyılın başlarında Kutsal Roma İmparatoru II. Frederik ile Papalık arasında çıkan savaş, bu tür yerel anlaşmazlıkları körüklemiştir. Floransalı iki ailenin özel bir kavgasından doğmuş olan Guelfler ile Ghibellinler arasındaki düşmanlıktan yararlanan imparator ile papa, Toskana'da kendilerine bağlı gruplar meydana getirmişlerdir.⁷

⁴ Markgrav ifadesi Orta Çağ İtalyası'nda Kutsal Roma İmparatorluğu'nda sınır bölgelerinden birinin veya bir krallığın topraklarını korumak için görevlendirilen askerî komutanlara verilen bir unvandır. Hugh Chisholm, "Margrave", *Encyclopedia Britannica*, Cambridge University Press, Cambridge, 2011, s. 705.

⁵ Niccolò Machiavelli, *Le Istorie Fiorentine*, Giuseppe Barbéra, Firenze, 1888, s. 28.

⁶ Aynı yer.

⁷ "Guelf" ve "Ghibellin" terimleri bu dönemde yaygın olarak kullanılmaya başlansa da ihtilafın ilk halinden geriye fazla bir şey kalmamıştır çünkü bu iki terim XIII ve XIV. yüzyıllarda sadece kentsel ve bölgesel siyasal dinamiklere bağlı olarak şehirlerin kendi içlerinde ve aralarında oluşan ideolojik ihtilaflar için kullanılır hale gelmiştir. Şehirlerin seçimleri açısından Guelf veya Ghibellin yönelimi çeşitli etkenlere bağlıdır; bunların arasında sözde imparatorluk tarafında olan şehirleri (örneğin Milano) papalığa yönelmeye veya papalık etkisi altında olan şehirleri (örneğin Forlì) imparatorluğu desteklemeye iten bir özerklik arayışı ile rakip şehrin desteklediği tarafa zıt olan tarafa hizmet etme isteği olabilir. Şehirlerin iç yapısı açısından ise genel olarak halk kesiminin Guelf olmaya, asil sınıfların Ghibellin olmaya eğilimli olduğunu söylemek mümkündür. Bkz. Catia Di Girolamo, "Guelfler ve Ghibellinler", *Ortaçağ: Katedraller, Şövalyeler*,

1250’de imparatorun ölümünün ardından imparatorluk ile Ghibellinler ve Papalık ile Guelfler arasındaki bağlar zayıflamış olsa da Floransa soyluları artık birbirleriyle mücadele etmeyi bırakıp, yenilince başka bir şehre göç ederek oradan topladıkları kuvvetle Floransa’daki rakiplerine saldırmayı âdet edinmişlerdi.⁸ Bu saldırgan ve kibirli soylulardan nefret eden veya onları kıskanan büyük tüccarlar (popolo grasso)⁹ en zayıf grup olan Guelflere dayanarak, 1250-1260 yılları arasında Hohenstaufen hanedanlığının hâkimiyeti sona erer ermez iktidarı ele geçirmişlerdir. Bu olaya genellikle *ilk halk hareketi* adı verilmektedir.¹⁰

Ghibellinler Montaperti’de 1260’da kazandıkları zaferden sonra iktidarı yeniden ele geçirdilerse de papalığın yardım istediği Anjoulu Charles için Floransalı mülteciler de servetlerinden ciddi bir destek sağlamışlardır. Sicilya Krallığı’na hâkim olan Anjoulu Charles, bu mültecilere ülkesinin kapılarını sonuna kadar açmış ve Floransa’ya muzaffer olarak dönmelerine yardım etmiştir. Kendisi ise 1268’de Floransa Podesta’sı¹¹ unvanını almıştır.¹² Aynı tarihte şehre Guelfi grubunun resmî teşkilatı hakimiyetini sürmüştür.¹³

Şehirler, (Ed. Umberto Eco), (Çev. Leyla Tonguç Basmacı), Alfa Basım Yayım Dağıtım, İstanbul, 2014, s. 49.

⁸ Guelflerle Ghibellinler arasındaki en önemli tarihi kayıtlardan biri, bir Guelf saray soytarısı tarafından yazılmış olan *Serventese dei Lambertazzi e dei Geremei* (*Lambertazzi ve Geremei Ailelerinin Köleleri*)’dir. Bu şiirde Bologna şehrinde Ghibellinler ile Guelfler arasında gelişen sert çatışma ortamı anlatılır. Çok yaygın bir iletişim şekli olarak kullanılan sone de politik ihtilaflardaki tarafların iddialarını yansıtmak açısından son derece uygun bir araçtır. Bkz. Camilla Giunti, “Şiir ve Siyaset”, *Ortaçağ: Şatolar, Tüccarlar, Şairler*, (Ed. Umberto Eco), (Çev. Leyla Tonguç Basmacı), Alfa Basım Yayım Dağıtım, İstanbul, 2015, s. 751. Henüz dilimize kazandırılmamış olan şiirin İtalyanca versiyonlu tam metni için ayrıca bkz. https://www.bibliotecasalaborsa.it/documents/serventese_dei_lambertazzi_e_geremei [E. T. 11.11.2020].

⁹ Dönemin İtalyası’nda bu tür sınıflandırmalar fazlasıyla mevcuttu. Popolo grasso soylu olmayan zenginler için kullanılan bir tabiriken, Popolo minuto orta alt sınıfa mensup yetenekli zanaatkârlar için kullanılan bir diğer tabirdir. Bkz. Jacques Le Goff, *Ortaçağ Tüccarları ve Bankerleri*, (Çev. Oğuz Adanır), Doğubatu Yayınları, Ankara, 2018, s. 58.

¹⁰ Agostino Savelli, *İtalya Tarihi*, C. I, (Çev. Galip Kemali Söylemezoğlu), Kanaat Kitabevi, İstanbul, 1940, s. 96.

¹¹ Şehrin hâkimi, yöneticisi anlamında Orta Çağ İtalyası’nda kullanılan bir terim. Bkz. Duygu Şahin, Mimar Sinan Güzel Sanatlar Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Sanat Tarihi Ana Bilim Dalı, Batı Sanatı ve Çağdaş Sanat Programı, Basılmamış Yüksek Lisans Tezi, İstanbul, 2012, s. 26.

¹² Daniel Waley & Trevor Dean, *İtalyan Şehir Cumhuriyetleri*, (Çev. Hamit Çalışkan), Türkiye İş Bankası Kültür Yayınları, İstanbul, 2018, s. 112 – 113.

¹³ Savelli, *İtalya Tarihi*, s. 105.

2. XIV. Yüzyılda Floransa'nın Siyasi Durumu

Floransa gibi küçük şehirlerde bile XIV. yüzyılda siyaset oldukça hareketlidir. Ghibellinler ile Guelfler arasında XIV. yüzyılda sürekli çatışmalar yaşanmış olsa da zaman zaman içeride barışın sağlandığını görmekteyiz.¹⁴ Buna rağmen halk, yasalara göre yaşamak isterken, güçlüler yasaları kontrol etmek istemiştir. Bu iki durumun aynı anda yaşanması zor olduğundan ve şehirde huzursuzluk hâkim olduğundan bu durumun mutlaka ortadan kalkması adına bir Adalet Muhafızı (Gonfalonere di giustizia) seçilmesini uygun bulmuşlardır.¹⁵ Bu seçimi senyörler yapacak ve seçilecek kişi halktan biri olacaktı. Bununla birlikte bu kişiye bin askerden oluşan yirmi birlik verilecek ve “Capitano” tarafından çağrıldığında bu kişi askerleriyle birlikte adaletin sağlanmasına yardımcı olacaktır. Bu nedenle 1293 yılında yürürlüğe koyulan Adalet Düzenlemeleri yasasının uygulanmaya başlanması sayesinde, XIV. yüzyılda Floransa'daki asker sayısı arttırılmış ve bürokraside çeşitli düzenlemeler sağlamıştır.¹⁶ İki yıl sonra biraz değiştirilmiş olsalar da aslında şehir açıkça yedi kişi tarafından seçilen elit bir sınıf olan *popolo minuto* (orta sınıf/zanaatkarlar) tarafından yönetilmiştir. Bu sınıf genellikle, loncalar veya *arti maggiori*, yani hâkimler ve noterler, *Calimala* (bankacılar ve uluslararası yün tüccarları), döviz büroları, ipek tüccarları, doktorlar ve eczacılar, yün tüccarları ve kürk tüccarlarından oluşmaktaydı. Daha düşük statüdeki beş loncanın baskın figürleriyle birlikte (*arti medie* veya kasaplar, ayakkabıcılar, demirciler, taş ustaları ve ikinci el satıcılardan oluşan orta sınıflar), *popolo* Floransa'da ekonomik ve politik egemenliğini 1308 yılında başlayarak Mercanzia olarak anılan ticaret mahkemesinin kentte oynadığı rol aracılığıyla dayatmıştır.¹⁷

Özetle Floransa şehrini yönetenler *popolo grassolardı*. Bunlar büyük bankacılar ve zengin iş adamlarından oluşan Guelf grubuna bağlıydılar. Bu grupların arkasında, onları etkili bir şekilde yöneten Floransa'nın ileri gelen siyasetçiler bulunmuştur. Bu yönetim şekline rağmen lonca hükümetinin varlığını sürdürmesi, genellikle güvensizlik içerisinde sürmüştür. Grubun içinde mevcut olan şiddetli rekabet ortamı, çoğunlukla

¹⁴ Girolamo, “Guelfler ve Ghibellinler”, s. 50.

¹⁵ Bkz. <https://www.newadvent.org/cathen/06105c.htm> [E. T. 30.06.2020].

¹⁶ Machiavelli, *Le Istorie Fiorentine*, s. 50.

¹⁷ Le Goff, *Ortaçağ Tüccarları*, s. 58.

baskın gelen grubu bölmüştür. 1302 yılında Beyaz Guelf grubu, Papa VIII. Bonifacius ile ittifak kurarak Siyah Guelf grubunu şehirden kovmayı başarmıştır.¹⁸ Aynı dönemde kamu görevinde bulunan ünlü edebiyatçı ve siyasetçi Dante Alighieri (1265 – 1321) de kovulan Siyah Guelf grubunun bir üyesiydi ve kendisi sürgün hayatındayken ünlü *İlahi Komedy* (*La Divina Commedia*) adlı eserini kaleme almıştır. Bu eser detaylı bir şekilde incelendiğinde, o dönem kendisinin de tanık olduğu, yaşanan iç çatışmaların boyutunu anlamamıza şüphesiz yardımcı olacaktır.¹⁹

Bununla birlikte yapılan dış baskılar neticesinde 1313 ile 1322 yılları arasında şehir Napoli hükümetinin boyunduruğu altına girmiş, şehrin koruyuculuğunu Napoli Kralı Robert üstlenmiştir. Daha sonra Robert'ın oğlu Calabrialı Charles 1325 ile 1328 yılları arasında Floransa'yı korumaya devam etmiştir. Bu koruma kararı aslında kısmen de olsa formaliteden ibaret kalmıştır çünkü hem Robert'ın hem de oğlu Charles'ın şehre gereken önemi vermeyip, asıl olarak kendi şehirleriyle ilgilendikleri bilinmektedir. Bununla birlikte Charles'ın erken gelen vefatıyla Napoli Krallığı tekrar kendi sınırlarına çekilmiştir.²⁰ Tüm bu siyasal mücadelelere ve dış baskılara rağmen Floransa şehri XIV. yüzyılda nüfusunu arttırmıştır. Ayrıca şehrin güvenliği için yine aynı dönemlerde şehrin etrafına bir sur daha inşa edilmiş ve şehirde çeşitli bayındır hizmetleri artmıştır.²¹

Floransa şehri 1340 yılına kadar, uzun mesafe ticareti ile uluslararası bankacılık konularında oldukça ileri bir seviyedeydi. O dönemlerden itibaren, yaşanan şiddetli krizler Floransa ekonomisini vurmuştur. Üstelik savaşlardan elde edilen mağlubiyetler bu krizleri daha fazla etkilemiştir. 1342 yılı Kasım ayında Kral Robert'ın muhafızı olan Brienneli Walter Floransa ve Atina dükü olarak atanmış, ayrıca halka ağır vergiler yüklemiştir. Bununla birlikte bazı sınıflara lonca kurmaları için izin vermediğinden dolayı bu dönemde çeşitli isyanlar patlak vermiştir. Bu isyanların neticesinde ise

¹⁸ Beyazlar 'Cerchi Ailesi', Siyahlar 'Donati Ailesi' tarafından temsil edilmektedir. Bkz. Machiavelli, *Le Istorie Fiorentine*, s. 40 – 41; Savelli, *İtalya Tarihi*, C. I, s. 106; Waley & Dean, *İtalyan Şehir Cumhuriyetleri*, s. 195.

¹⁹ Dante'nin Floransa'dan sürgün edilmesi, uydurma bir yolsuzluk davasından kaynaklanmaktadır. Bkz. Dante Alighieri, *Monarşi*, (Çev. Begüm Yiğit), Pinhan Yayıncılık, İstanbul, 2017, s. 46.

²⁰ Savelli, *İtalya Tarihi*, C. I, s. 111.

²¹ Basilica di Santa Maria del Fiore (Floransa Katedrali), Palazzo Vecchio (Belediye Binası) ve Campanile di Giotto (Giotto'nun Çan Kulesi) gibi. Bkz. Christopher Hibbert, *The Rise and Fall of the House of Medici*, Penguin Books, Londra, 2022. s. 274.

Floransa'dan kaçmak zorunda kalmıştır. Kaçmadan hemen önce popolo grasso (büyük tüccarlar) idare sistemini geri getirmiştir.²²

1378 yılına kadar bu Lonca yönetimi aralıksız devam etmiştir fakat aynı yıl Ciompi (Yün İşçileri) İsyanı patlak vermiştir. Floransa ekonomisinin adeta bel kemiği olan yün imalatı endüstrisi,²³ yün işçilerini çok zor şartlarda çalıştırmaya başlamış ve herhangi bir loncaya üye olmalarına müsaade etmemiştir. Bu işçiler hiçbir hakka sahip olmadan, yevmiye karşılığı çalışmış ve geçim sıkıntısı yaşamışlardır. Loncaya katılmalarına ve yeni bir lonca kurmalarına izin verilmediğinden siyasi temsil fırsatı yakalayamamışlardır. Bu nedenle 1378 yılında Ciompi İsyanı başlamıştır.²⁴ Lonca yönetimi bu dönemde yönetimini sürdürmeye devam etmişti fakat 1378 senesinde gücü elinde tutan yönetici sınıf içindeki bir grup tarafından devrilmiş, bu durum işçi sınıfını kıskırtmıştır.

Floransa'daki mevcut ekonomik sistemin bel kemiğini oluşturan yün kumaş endüstrisinde, çalışanların büyük kısmı kendi evlerinde ve kendi aletleriyle Ianaioli denilen yün tüccarları tarafından çalıştırılmaktaydılar. Evde işlem den geçirilen yün kumaşlar, Ianaioli denilen yün tüccarları tarafından satın alın ırdı. Aynı zamanda bu tüccarlar, ham madde tedariki de sağlamaktaydılar. Bu alanda çalışan kadınlar veya erkekler genellikle vasıfsız işçilerden oluşmaktaydılar ve lonca içerisinde herhangi bir hakka sahip değ illerdi. Bununla birlikte loncalar tarafından sürekli baskı altında tutulmuşlardır. Arte della lana denilen teşkilatın yöneticisi genellikle bu işçilerden sorumlu olmuş, sabotaj veya hırsızlık suçlamasına maruz kalan işçileri disipline etmek adına şiddet uygulayıp, ceza bile kesmiştir.²⁵

²² Raymond de Roover, *The Rise and Decline of the Medici Bank: 1397 – 1494*, William Warder Norton & Company Incorporated, New York, 2024, s. 22; Steven A. Epstein, *Geç Dönem Ortaçağ Avrupası: Ekonomik ve Sosyal Tarih: 1000 - 1500*, (Çev. Serap Işık), İstanbul Bilgi Üniversitesi Yayınları, İstanbul, 2014, s. 270.

²³ Floransa yün ticareti ve tarım sayesinde bir nevi etrafındaki taşra bölgelerine de âdeta bağımlı durumdaydı. Mumford, *Tarih Boyunca Kent*, s. 311.

²⁴ Roover, *The Medici Bank*, s. 177; Aurelio Musi, “Şehirler”, *Ortaçağ: Şatolar, Tüccarlar, Şairler*, (Ed. Umberto Eco), (Çev. Leyla Tonguç Basmacı), Alfa Basım Yayın, İstanbul, 2015, s. 209.

²⁵ Arte della Lana, Yün Loncasına verilen isimdir, yaptıkları iş genellikle ham olarak ithal edilen yünlerin boyanmasıyla uğraşmaktır. Hatta armaları ise yünlü bir koyundur. Bkz. Fernand Braudel, *Maddi Uygarlık: Gündelik Hayatın Yapıları*, (Çev. Mehmet Ali Kılıçbay), İmge Kitabevi, Ankara, 2017, s. 469.

Genellikle işverenlere borçlu olan işçiler, tüccarların inisiyatifi altında, ticaretin devam etmesi için uğraşıyorlardı. Bu sırada *popolo minuto* denilen grupta yün işçilerinin yanı sıra inşaat işçileri, hamallar, bahçıvanlar ve küçük esnaflar da yer almaktaydı. Dönem dönem artan enflasyondan dolayı geçinemediklerini belirtip isyan etmişlerdir fakat diktatöryel rejim tarafından sürekli olarak ağır cezalara maruz kalmışlar ve bastırılmışlardır.²⁶ Aslında işçi sınıfı, sadece yönetici sınıf üyesi olanların teşvik etmesiyle ayaklanmayı başlatmıştır. 1378 yılının Haziran ayında Silvestro de Medici, hükümet tarafında gücünü koruyabilmek adına, düşük gelire sahip olan alt sınıfın, orta ve üst sınıfa karşı kışkırtmasıyla bu ayaklanma fazlasıyla yayılmış ve şiddetlenmiştir. Düşük ücretle çalışan işçiler yönetim safında değişim beklemişlerdir. Hem mevcut durumdan memnun olmamaları hem de siyasi açıdan değişim beklentisine girmeleri işçilerin isyanını beslemiştir. İsyanın başladığı senenin temmuz ayında iktidar komitesine Ciompiler arasından 32 usta seçilmiş ve bir Ciompi ustabaşısı olan Michele di Lando Gonfaloniere of justice (adalet muhafızı) sıfatıyla atanmıştır. Böylece isyan farklı bir boyuta erişmiştir.

Ciompilerin yaklaşık 6 hafta süren iktidarlari boyunca, *balia*²⁷ üyeleri işçilerin taleplerini karşılamaya çalışmışlardır. Örneğin, fakirlerle zenginler arasındaki vergi adaleti sağlanmaya çalışılmış, lonca kurmalarına izin verilmiştir. Buna rağmen işçiler değişimin gerektiği hıza ulaşmadığından yakınmışlardır. Bu tespit işçiler arasında fazlasıyla rağbet görmüş olmalı ki 27 Ağustos'ta büyük bir grup toplanmış ve kendi aralarında “Sekiz Aziz” seçmişlerdir.²⁸ Ardından kalabalık grup Palazzo Vecchio'ya doğru hareket etmişler ve bu “Sekiz Aziz”in tüm yasaları onaylama ya da veto etme hakkına sahip olmasını gerektiğiyle ilgili bir dilekçe vermişlerdir. Zengin sınıf tüm bu taleplerin sonu gelmeyeceğini ve kendi haklarının da kaybolacağını düşünmüş olmalıdırlar ki bu taleplere karşı direnmeye devam etmişler ve farklı yollar aramaya başlamışlardır. Michele di Lando ile bir görüşme yapan zengin sınıf, ona rüşvet teklif

²⁶ Christopher Duggan, *İtalya'nın Kısa Tarihi*, (Çev. Tuna Erkmen), Boğaziçi Üniversitesi Yayınevi, İstanbul, 2020, s. 64.

²⁷ Orta Çağ İtalya kentlerinde, devletin istisnai ihtiyaçları için ve belirli bir süre için halk tarafından oluşturulan, diktatörlük yetkilerine sahip olağanüstü yargı sisteminin adıdır. Bazen birkaç kişilik bir konsilken (1363 yılında Pisa'ya karşı açılan savaş sırasında Floransa'da oluşturulan sekizli komisyon gibi) aynı zamanda, 200 üyeden oluşan halk konsili de olabilir. Yargılamada bile güçleri sınırsızdı. https://dizionario.corriere.it/dizionario_italiano/B/balia_2.shtml [E. T. 21.07.2024]

²⁸ Richard Charles Trexler, “Who Were the Eight Saints?”, *Renaissance News*, Vol. 16, No. 2, 1963, s. 91.

etmişlerdir, böylece lonca milislerini çağıran Lando, protestocuları bölgeden uzaklaştırmayı başarmıştır. Hayat birkaç gün içinde eski haline dönmüş, yeni loncalar dağıtılmış, yoksul sınıfın kazanımları geri alınmıştır. Gıda yetersizliği ve lider yoksunluğundan dolayı isyan devam edememiştir.²⁹ Yine de bu isyandan kazançlı çıkanlardan birisi Medici ailesinin üyesi olan Silvestro de Medici ve ailesi olmuştur. Her ne kadar ailesi tarafından isyanı çıkartan kişi olarak suçlanmış olsa da bu isyan, Medici'nin oligarşik siyasi sistemlerinin artmasına neden olmuştur.³⁰

3. Orta Çağ Avrupası'nda Bankacılık Faaliyetleri

Banka kelimesi İtalyanca *banca* yani “sarraf tezgâhı” kökeninden gelmektedir. Kelimenin lügât anlamı ise *faizle para alıp veren, iskonto, kambiyo, kredi işleriyle uğraşan, ticarî muamelelere girişen, kasalarında değerli eşya ve evrak saklayan kuruluş* demektir.³¹ Bankanın temel olarak ilk çağda Mezopotamya'da ortaya çıktığı düşünülmektedir fakat yaygınlaşması yüksek ihtimalle Avrupa kıtasında gerçekleşmiştir. Esasen insanlar dinî açıdan hac görevlerini yerine getirmeleri için uzak yerlere seyahatler gerçekleştirirken, ziynet eşyalarını güvenli olduklarını düşündükleri kiliselere teslim etmişlerdir. Böylece din adamları tarafından biriktirilen para ve değerli madenler dönem dönem ihtiyaçlarını gidermeleri için halka ödünç verilmiştir. Bir tacir iş amacıyla uzak bir yere gittiğinde, kendisi tanıtabilmek amacıyla, geldiği şehirdeki bilinen, güvenilir bir kişiden ya da bankadan mektup alması gerekmiştir. Bu durum bankacılığın vazgeçilmezi olan “teminat mektubunun” ilk kez ortaya çıkmasıyla ilişkilendirilebilir. Bununla birlikte, ilk zamanlarında bankacılıkla hiçbir ilgisi olmasa da kurumsal açıdan modern anlamda ilk banka muhtemelen XIII. yüzyılda Venedik'te kurulmuştur.³² Savaşa giren ve kaynak sıkıntısı çeken Venedik Cumhuriyeti'ne kredi sağlamak için Krediler Odası adında bir

²⁹ Epstein'in de belirttiği gibi aslında isyan devam edecekken, Michele di Lando'ya açıkça rüşvet yedirilmesi, isyanın gidişatını ister istemez değiştirmiş ve isyanın kısa sürede nihayete ermesine neden olmuştur. Bkz. Epstein, *Geç Dönem Ortaçağ*, s. 273 – 274.

³⁰ Tim Parks, *Medici Money: Banking, Metaphysics and Art in Fifteenth-Century Florence*, Profile Books, Londra, 2013, s. 7.

³¹ İlhan Ayverdi, *Misalli Büyük Türkçe Sözlük*, Kubbealtı Yayınları, İstanbul, 2011, s. 112.

³² Pierre des Essars, *A History of Banking in the Latin Nations*, Editor of the Journal of Commerce and Commercial Bulletin. New York, 1896 s. 2.

şirket kurulmuştur. Bu şirketin amacı faizi ve vadesi geldiğinde kredi ödemelerini takip etmektir.³³

Bu dönemde, daha önceki döneme göre paranın dolaşımının küçük ölçekli olmasına rağmen, XIII ve XIV. yüzyıllardan önceki ekonomik gelişimi temelden değiştirecek ve sermaye birikimi öncesi sisteme geçişte büyük önem taşıyan kapitalist sisteme müsaade edecek olan bir ticaret devriminin başlangıcına ve yayılmasına olanak sağlanmıştır. Feodalitenin Avrupa kıtasının geniş bir bölgesine yayılmış olması, toplumsal ve siyasal istikrarı, demografik büyümeyi, tarımın toparlanmasını ve iş alanında daha büyük verimliliği sağlamıştır.³⁴ Pazarlardaki tarımsal ve tarımsal olmayan fazla ürünler, bankerlerin giderek artan ve belirleyici rol oynayan faaliyetlerinin de yardımıyla, takas faaliyetlerini canlandırmıştır. Bu hareketin merkezinde yer alan şehirler, yeni ekonomik ve ticarî gereksinimlere cevap veren yeni kentsel kriterler temelinde büyümüş ve sayıları artmıştır.³⁵

Pazarların ideal alanı olan revaklı binalar ya da meydanlar, ortak kimliklerden ve değerlerden oluşmuş ve ekonomik teşvik ile çıkarların önemli bir rol oynadığı toplumsal aidiyet duygusunun yeniden canlanmasına sahne olmuştur. Yöneticilerle iktidarlar arasında zekice düşünülmüş imtiyaz ve mali muafiyet politikaları sonucunda panayırılar ortaya çıkmıştır. Bu durum hem bölgesel hem de uluslararası düzeyde ticarî takasların gelişmesine neden olmuştur. Özellikle Avrupa’da nehirler başta olmak üzere, ulaşım yolları giderek daha güvenli, birbirinden çok daha uzak bölgeler arasındaki ticaret bile daha hızlı, daha elverişli hale gelmiştir. XII. yüzyılın ortalarından itibaren Orta-Kuzey Fransa’da Champagne ve Brie bölgelerinde belli bir takvime göre düzenlenen ve Avrupa’nın tamamından, önceleri İngiltere’den ve Fransa’dan, sonradan özellikle İtalya yarımadasından ve takasların yer aldığı bölgelere en yakın olan Lombardiya’dan gelen tüccarların katıldığı bir dizi panayır gerçekleştirilmeye başlanmıştır. Bar-sur-Aube, Lagny, Provins ve özellikle “soğuk panayırı” ile bilinen Troyes şehirleri, Fransa’daki

³³ Richard Hildreth, *The History of Banks: To Which Is Added, a Demonstration of the Advantages and Necessity of Free Competition In the Business of Banking*, Batoche Books, Kitchener, 2001, s. 6.

³⁴ Marc Bloch, *Feodal Toplum*, (Çev. Melek Fırat), Kırmızı Yayınları, İstanbul, 2007, s. 143 – 144.

³⁵ Ivana Ait, “Ticaret ve Para”, *Ortaçağ: Barbarlar, Hristiyanlar, Müslümanlar*, (Ed. Umberto Eco), (Çev. Leyla Tonguç Basmacı), Alfa Basım Yayın, İstanbul, 2014, s. 292 – 293.

klasik ticarî buluşmalar döngüsünü oluşturmakta ve her biri tahmini bir buçuk ay kadar sürmekteydi.³⁶

Tüccarlar, bankerler ve sarraflar arasında, bu gelişim döneminde giderek yoğunlaşan ticarî işler ve takasları destekleyecek para stoğuna sahip olmak gibi güncel ortak çıkarlar temelinde giderek daha sıkı ilişkiler kurulmuştur.³⁷ Bununla birlikte tefecilik alanındaki dinî tereddütlerin giderek yatışması ve depozito ile kredinin başlıca bankacılık faaliyetlerinin genişlemesine ve bu tarihi dönemin başlıca kahramanları haline gelen tüccar-banker sınıfının oluşumuna yardımcı olmuştur. Bankerler tarafından garantilenen kredinin yayılması, bu gelişmeye destek olmuştur. Ticarî senetler, kredi sertifikaları ve müzakereye tabi olan kambiyo senetleri bir yandan ödemelerin ertelenmesine, bir yandan da giderek büyüyen takas hacminin desteklenmesine izin vermiştir.³⁸ Nitekim ünlü Fransız panayırlarında ilk haftaların ticarî müzakerelere, son haftaların da mali müzakerelere ayrılması tesadüfî değildir. Sonraki yüzyıllarda Cenevre'deki ünlü panayırlar ve benzerleri, ticarî buluşma niteliklerini kaybedip, neredeyse sadece uluslararası finansal buluşmaların mekânı haline gelmiştir.³⁹

Daha önceki yüzyılların belirsizliklerinin ve kısıtlamalarının yerini para, başarı ve sosyal itibarla ölçülebilen büyüme iradesi ve güven ortamı almıştır. Dolayısıyla burjuvazi en azından şehirlerde başoyuncu haline gelmeye ve sonraki yüzyıllarda giderek güçlenecek olan değerlerle idealler dayatmaya başlamıştır.

Şehirlerin gelişimi aynı zamanda kırsal bölgelerle bir takas döngüsünün oluşumuna olanak sağlamıştır. Kırsal bölgelere kent merkezlerine gıda sağlama işlevi atfedilirken, şehirler ise, zanaatkârlığın ve proto-endüstrinin yayılmasından dolayı, kırsal

³⁶ Valdo d'Arienzo, "Kredi ve Para", *Ortaçağ: Şatolar, Tüccarlar, Şairler*, (Ed. Umberto Eco), (Çev. Leyla Tonguç Basmacı), Alfa Basım Yayın, İstanbul, 2015, s. 219 – 220.

³⁷ Maria Elisa Soldani, "Ticaret", *Ortaçağ: Şatolar, Tüccarlar, Şairler*, (Ed. Umberto Eco), (Çev. Leyla Tonguç Basmacı), Alfa Basım Yayın, İstanbul, 2015, s. 195 – 196.

³⁸ Le Goff bu durumu şöyle izah etmektedir: XIII. yüzyıl düşünür ve hukukçularının tüm çabalarına karşın dinî-ahlakî bir çerçeve içine sıkışıp kalan Hristiyan düşüncesi ekonomik kavramlar üretmeyi becerememiştir. Öte yandan tüccar da işinin ahlakî temelini oluşturan ekonomik inançlarını açık ve anlaşılır bir şekilde ifade etmeyi becerememiştir ancak bu onun işi değildir. O bu inançlarını gerçekleştirdiği işlemlerle ifade etmektedir, başka bir deyişle biri hareketin varlığını nasıl yürüyerek kanıtladıysa, o da borcun varlığını ticaret yaparak kanıtlamaktadır. Bkz. Le Goff, *Ortaçağ Tüccarları*, s. 84.

³⁹ D'Arienzo, "Kredi ve Para", s. 220.

kesime giysi, iş aletleri ve diğer gereksinimleri sağlama görevi verilir, böylece kırsal kesim de yavaş da olsa geri kalmış kendin üret, kendin tüket biçimlerinden kurtularak, bir tür kapalı pazarın oluşumuna yol açmıştır.

Pazarların, fuarların ve panayırların bu denli yayıldığı XIII. yüzyıldan sonra Fransa ile İngiltere arasında patlak veren Yüz Yıl Savaşları neticesinde ticaret bu bölgelerde ciddi anlamda sekteye uğramıştır. XIV. yüzyılda bu fuarlar artık rağbet görmemiş, bu yüzden de kapanmıştır. Hem savaşın yarattığı güvensizlik ortamı hem İtalyan tekstil sektöründe görülen gelişmenin Flemenk tekstil sanayisinde çöküşe yol açması ve arkasından fuarlara en çok yünlü kumaş bu sanayi dalının yeniden örgütlenmesi hem de Fransa'dan geçen ve Kuzey olarak adlandırılan ekonomi dünyasını Akdeniz bölgesiyle birleştiren Strata Francigena yolundan vazgeçilerek daha kısa sürede kat edilen ve daha ucuza gelen iki yeni yolun kullanılması bu duruma etken olmuştur. Champagne bölgesi fuarlarının kapanması, gezgin tüccarların yerini yerleşik tüccar gibi yeni bir figüre neden olurken, bu yenilik ticarî yapılanmalarda derinlemesine bir dönüşüme neden olmuştur.⁴⁰

4. Kara Veba'nın İtalya'da Yayılması

İnsanoğlu tarih boyunca pek çok hastalıkta mücadele etmiştir. Bu hastalıklardan bazıları pandemi boyutuna bile ulaşmıştır. Şüphesiz ki pandemi boyutuna ulaşan ve insanlığı ciddi anlamda demografik açıdan sekteye uğratan hastalıklardan birisi vebadır.⁴¹

Vebanın tarihi oldukça eskiye dayanmaktadır. Bilinen ilk vebalardan biri muhtemelen Eski Ahit'te yer almaktadır. Firavun'un Mısır'da İsrailîleri tutuklamasından hoşnut olmayan Yaratıcı'nın, bu memlekete ceza olarak veba hastalığını gönderdiği

⁴⁰ Le Goff, *Ortaçağ Tüccarları*, s. 28.

⁴¹ Veba hastalığı hakkında gerek tıbbî gerekse tarihî açıdan pek çok araştırma yapılmıştır. Vebanın tarihsel olarak ele alındığı temel eserler için bkz. İlyas Uçar, *Orta Çağ Kara Belası Amvâs Vebası: İslam Tarihi'nde İlk Salgın*, Siyer Yayınları, İstanbul, 2020, s. 19; Sean Martin, *Kara Ölüm: Ortaçağ'da Veba*, (Çev. Cumhuriyet Atay), Kalkedon Yayınları, İstanbul, 2011, s.14; Tolgahan Karaimamoğlu, *Kara Ölüm: Ortaçağ Dünyasını Yok Olmanın Eşiğine Getiren Veba*, Kronik Kitap, İstanbul, 2022, s. 21. Ayrıca İslam Ansiklopedisi'nde de Veba maddesi Taun adıyla geçmektedir. Bkz. Nühket Varlık, "Tâun", C. XL, *TDVİA*, İstanbul, 2011, ss. 175 – 177.

belirtilmektedir. Tabi buradaki veba tabiri kuvvetle muhtemel tıbbî anlamdaki veba olmayabilir. Muhtemelen asıl anlatılmak istenen, şehre gönderilen kötülüktür.⁴²

İlk zamanlarda bölgesel olarak kalan veba salgını, ticaretin gelişmesiyle birlikte kısa sürede geniş bölgelere yayılma imkânı bulmuştur. Bu nedenle Veba salgınının, Akdeniz'in gözde ticaret ülkelerinden biri olan İtalya'ya gelmesi ve burada yayılması tesadüf olmamıştır. Pek çok defa veba ile uğraşan İtalya özellikle 1348 yılında Floransa'da salgının yayılmasıyla felaket yaşamıştır.⁴³

1348 Floransa Vebası, Bizanslı tarihçi Nikiforos Grigoras, vebanın tüccarlar aracılığıyla İstanbul'u ele geçirdikten sonra Boğaz'ın batısına yine tüccarların gezdikleri limanlara doğru sirayet edeceğini, ayrıca sadece Akdeniz ülkelerine değil, aynı zamanda Orta Doğu'ya da yayılacağını, gemideki farelerde bulunan pirelerin bu duruma vesile olacağını, belirtmiştir. Özetle, her gelen gemi potansiyel bir veba taşıyıcısı olmuş ve Ekim 1347'de Kırım'dan gelen 12 gemi veba salgınına Sicilya'ya taşımıştı.⁴⁴

Kara Ölüm 1348 yılı ocak ayında İtalya limanlarına vardığı zaman, Kilise tarafından Tanrı'nın imansız ve günahkârlar üzerindeki gazabı olarak ilan edilmiştir. Bu konuda Noter Gabriel de Mussis “Ölümcüllük derecesi ve bu durumun aldığı şekil, ağlayıp sızlayarak yaşananları, bu acı olaylarla ... son hükmün gelmiş olduğuna dair bizleri ikna etti.” demiştir.⁴⁵ Buradan da anlaşılabileceği gibi Noter Mussis artık tanrı tarafından gazaba uğradıklarını ve yine onun tarafından son hükmün gönderildiğini belirtmektedir. Bunun nedeni çok kısa süre önce, 1330 yılında, İtalya'nın Roma, Pisa, Bologna, Padua, Venedik ve Napoli şehirlerinde depremler meydana gelmiştir. Dahası 1345 yılında neredeyse 6 ay boyunca toprağa dokunamayacakları kadar çok yağmur

⁴² Tevrat, Yeremya, 37

⁴³ Epstein, *Geç Dönem Ortaçağ*, s. 203

⁴⁴ Kara Ölüm ifadesi genellikle Latince *atra mors* ya da *pestis atra*'nın İngilizce veya İsveççede yanlış tercümesiyle anılmıştır. *Atra* kelimesi *kara* olduğu kadar *korkunç* ya da *berbat* anlamına da gelebilir. Avrupa'nın o zamanki kaynakları Kara Ölüm'ü 'büyük salgın', 'mortalite', 'salgın zamanı', 'Floransa Vebası' ya da sadece 'veba' olarak adlandırmaktadır. Arap tarihçilerin kelime seçimleriyle biraz daha yaratıcıdır. Arap vakanüvisler vebayı hepsi de ne yazık ki doğru olan 'evrensel veba', 'büyük imha' ve 'yok oluş yılı' olarak isimlendirmektedir. Bkz. Nicephori Gregorae, *Historiae Romanae Liber XXVIII*, Francofurti Ad Moenum, A.D. 68, s. 34[B], Martin, *Kara Ölüm*, s. 23 – 24.

⁴⁵ Vincent Joseph Derbes, “De Mussis and the Great Plague of 1348: A Forgotten Episode of Bacteriological Warfare”, *JAMA*, 4 Nisan 1966, Vol. 196, No. 1, ss. 59 – 62.

yağmıştı. 1346 ve 1347 yıllarında büyük kıtlıklar meydana gelmiş bu neden insanlar çimen yemeye başlamışlardır. 1347 yılında buğday fiyatları maliyetin artmasından dolayı 2 katına yükselmiştir. Cezaevlerinde sadece ciddi suç işleyenler kalmış, diğer mahkumlar serbest bırakılmıştır. Floransa’da 94.000 kişiye karneyle ekmek dağıtılmıştır. Ayrıca 4.000 Floransalı gıda yetersizliğinden vefat etmiştir.⁴⁶ Bununla birlikte bankalar da mali açıdan fazlasıyla zarar görmüştür. Peruzzi ailesinin⁴⁷ bankası 1343 yılında iflas etmiş, Acciaiuolis ve Bardis bankaları ise 1345 yılında batmıştır. Floransa bankerlerinin bu dönemde yaklaşık 1.7 florin kaybettiği düşünülmektedir.⁴⁸

Vebayı taşıyan gemiler 1348 yılı başında Cenova ve Venedik’e girmişler ve Venedik’e girdiklerinde içinde veba mikrobi olduğu çok geç anlaşılmıştır. Bu durum fark edildiğinde hemen kuşatma makineleriyle limandan uzaklaştırılmıştır. Cenova ve Venedik’ten çıkartılan gemiler Fransa limanlarına sığınmışlardır. Böylece hastalık Güney Fransa’dan yayılmaya devam etmiştir. Fransa’dan da İspanya’ya yayılmıştır.⁴⁹

İtalya’ya veba salgınının 1348 Şubat ayında Pisa üzerinden giriş yaptığı düşünülmektedir. Pisa üzerinden de Roma ve Floransa’ya yayılmıştır. Pisa ile Floransa arası yaklaşık 83 kilometredir, Pisa ile Roma arası ise yaklaşık 347 kilometredir. Bu mesafe ve dönemin ticaret yolları göz önünde bulundurulduğunda muhtemelen salgın Floransa’ya Roma’dan daha önce ulaşmıştır. Bununla birlikte Floransa 1348 yılındaki vebadan o kadar çok etkilenmiştir ki bazı kaynaklarda ‘Kara Ölüm’ olarak değil de ‘Floransa Vebası’ olarak geçmiştir. Tabi bu tanımlamanın temel nedenlerinden birisi meşhur *Decameron* adlı eserdir.

Giovanni Boccaccio *Decameron* adlı eserinde, veba salgınından dolayı şehirden kaçan bir grup gencin kendi aralarında anlattıkları hikâyeleri paylaşır. Doğal olarak anlatımında abartı kullanıp, şehirde vebadan ölen kişi sayısını fazla gösterme eğilimdedir.

⁴⁶ Pınar Ülgen, *Ortaçağ Avrupa’sının Ölümle Dansı*, Arkeoloji ve Sanat Yayınları, İstanbul, 2017, s. 10 – 11.

⁴⁷ Peruzzi ailesi, Medici’nin yükselmesinden hemen önce İtalya’nın önde gelen ailelerden biriydi. Özellikle mimari alanda İtalya’ya önemli katkılar sunmuşlardır. XIV. yüzyılda Peruzzi şirketi yeniden yapılmış ve genel olarak bir çeyrek yüzyıl devam eden Floransa ilişkilerinin refah içinde olmasını sağlamıştır. Bkz. Ülgen, *Ortaçağ Avrupa’sında*, s. 10.

⁴⁸ Martin, *Kara Ölüm*, s. 28.

⁴⁹ Martin, *Kara Ölüm*, s. 41.

Boccaccio Floransa’da 100 bin kişinin öldüğünden bahsetmektedir.⁵⁰ Bu sayının doğru olma ihtimali gerçekte oldukça düşüktür çünkü zaten şehrin nüfusu muhtemelen 100 binin biraz üzerindeydi.⁵¹ Dolayısıyla Orta Çağ felaketleri insanların hayal gücünü de zorlamıştır.⁵²

Floransa gibi büyük şehir merkezlerinde ölüm oranı daha yüksek olma eğilimindeyse de taşra hiçbir şekilde dokunulmaz değildi. Toskana’da, köylerde şehirlerdeki kadar insan ölmüştür; nüfusun daha seyrek dağılmış olması vebadan korunma vasıtası değildi. Yalnızca insanlar da ölmemiştir: Kara Ölüm kedilere, köpeklere, koyunlara ve atlara da bulaşmıştır. Tarlalara atılan ve burada çürüyen cesetler, ekinler içerisinde yayılmıştır.⁵³

Veba genel olarak yarattığı etkiden dolayı halk tarafından Tanrı’nın Kırbaacı ya da inançsızların eylemi olarak görülmüştür. Vebadan korunmak için bir taraftan geçit törenleri, hac yolculukları, kırbaçlama törenleri düzenlenirken, diğer taraftan da toplu histeri sahneleri ve Yahudileri hedef alan katliamlar yaşanmıştır.⁵⁴ Tüm bunlara ek olarak salgına karşı önlemler alınmaya devam edilmiş ve tedavi yöntemleri de aranmıştır. Nihayetinde Veba Salgını toplumun hemen hemen her kesimini etkilemekle kalmamış, siyasi, sosyal, ekonomik ve kültürel hayatı dahi derinden etkilemiştir. Avrupa nüfusunu ciddi oradan azaltmıştır. Halkın hem Tanrı’ya hem de kendi dinlerinden olmayan kişilere karşı psikolojik güvensizlik ve korku yaşamasına neden olmuştur. Sosyal ilişkileri zayıflatmış, ticarî ve dinî faaliyetleri durma noktasına getirmiştir. Bazı meslekler çok

⁵⁰ Giovanni Boccaccio, *Decameron*, (Çev. Nevin Yeni), Alfa Basım Yayın Dağıtım, İstanbul, 2020, s. 20.

⁵¹ Floransa nüfusu bu dönemde yaklaşık 100 – 120 bin civarındayken, Veba sonrası 37 binlere kadar düşmüştür. Bkz. Claudia Baldoli, *İtalya Tarihi*, (Çev. Eylem Çağdaş Babaoğlu), Feylesof Yayınları, İstanbul, 2018, s.72; Epstein, *Geç Dönem Ortaçağ*, s. 114. Bununla birlikte diğer bir iddiaya göre, Avrupa’nın nüfusu XIII. Yüzyıl sonlarında 70 – 80 milyondan 50 yıl içinde 50 – 55 milyona, bir sonraki 50 yıl içinde ise 35 milyona kadar inmiştir. Bkz. Catia Di Girolamo, *Kara Veba ve XIV. Yüzyıldaki Kriz*, (Çev. Leyla Tonguç Basmacı), *Ortaçağ: Şatolar, Tüccarlar, Şairler*, (Ed. Umberto Eco), Alfa Yayınları, İstanbul, 2015, s. 79; Mumford ise 1280 yılında Floransa nüfusunu 45 bin olarak belirtir ve 1339 yılına kadar nüfusun 90 bine ulaştığından bahsetmektedir. Bkz. Mumford, *Tarih Boyunca Kent*, s. 310.

⁵² Orta Çağ insanının ruh haliyle ilgili Huizinga şöyle der: “Afetleri ve yoksullukları bugünkünden daha ağır bir şekilde hissediliyorlardı, bunlar daha korkunç ve gaddardılar. Hastalık ile sağlık arasındaki zıtlık daha büyüktü; kışın karanlığı ve soğuğu daha şiddetli hissedilen sıkıntılardı. Zenginlik ile şansın tadına daha büyük bir doymazlıkla varıyorlardı çünkü bunlar, etrafını çevreleyen sefaletle, bugünkünden daha fazla zıtlaşıyorlardı.” Bkz. Johan Huizinga, *Ortaçağın Günbatımı*, (Çev. Mehmet Ali Kılıçbay), İmge Kitabevi, Ankara, 1997, s. 13.

⁵³ Martin, *Kara Ölüm*, s. 35 - 36.

⁵⁴ Di Girolamo, “Kara Veba”, s. 81.

daha fazla para kazanmaya başlamış, bazı ürünler gereğinden daha pahalı hale gelmiştir. Kıtanın içine düştüğü durumu atlatması pek de kolay olmamıştır. 1348 salgınının etkileri 1350 civarında azalmaya başlasa da tam olarak kaybolmamış ve veba, bu denli şiddetli olmamakla birlikte, daha sonra birkaç kez daha Avrupa topraklarında görülmüştür.⁵⁵

1348 yılında Floransa’da yaşanan veba salgını, şehirdeki sosyal ve ekonomik yapıyı köklü bir şekilde değiştirmiştir. Bu değişim, dolaylı yoldan Medici ailesinin gelecekteki güç kazanışına katkıda bulunabilecek bir ortam oluşturmuştur. Floransa’da veba salgını nedeniyle nüfusun ciddi bir kısmı hayatını kaybetmiş ve bu durum, şehirde birçok sosyal ve ekonomik değişikliğe yol açmıştır.

Veba salgını nedeniyle şehirde iş gücü ciddi şekilde azalmıştır. Tarım ve ticaret gibi temel ekonomik faaliyetler etkilenecek iş gücü eksikliği ortaya çıkmıştır. Bu durum, ekonomik gerilemeye ve birçok mülkün, işyerinin ve tarım arazisinin boş kalmasına neden olmuştur. Boşalan mülkler ve araziler, mülk sahiplerinin ölümünden sonra piyasaya düşmüş ve zenginler, bu fırsatlardan yararlanarak mülk edinme şansı bulmuşlardır. Medici ailesi gibi zengin ve etkili tüccar aileler, bu boşluklardan yararlanarak mülk ve ticaretin kontrolünü ellerinde tutabilecekleri fırsatlar yakalamışlardır.

Ayrıca, veba salgını sosyal yapıda da önemli değişiklikler oluşturmuştur. Şehirdeki ölüm oranları, mevcut sosyal ve ekonomik düzeni sorgulamayı gerektirmiştir ve bu durum, toplumda yeni dinamiklerin oluşmasına neden olmuştur. Veba salgınının yarattığı bu değişim ortamı, Medici ailesi gibi yeni güç odaklarının toplumsal ve ekonomik yapıya dahil olmalarına imkân vermiştir. Medici ailesi, bu süreçten yararlanarak ekonomik olarak daha güçlü hale gelmiş ve toplumsal yapının içinde kendilerine sağlam bir yer edinmişlerdir.

Sonuç olarak 1348 yılındaki veba salgını, Floransa’daki sosyal ve ekonomik yapıyı dönüştüren bir olay olarak, Medici Ailesi’nin gelecekteki güçlenişi için uygun bir ortam oluşturmuştur. Salgının yarattığı ekonomik bozulma ve sosyal değişim, Medici

⁵⁵ Özlem Genç, “Kara Ölüm: 1348 Veba Salgını ve Ortaçağ Avrupa’sına Etkileri”, *Tarih Okulu*, C. 2011, S. X, Mayıs – Ağustos 2011, s. 146.

ailesinin yükselişi için zemin hazırlayan faktörlerden biri olmuştur.

5. Ciompi (Yün İşçileri) Ayaklanması 1378

Ciompi terimi, XIII. yüzyılın sonlarında veya XIV. yüzyılda Toskana’da, özellikle Floransalı, en düşük işçi sınıflarının üyelerinden olan, yünlü kumaş endüstrisi ile ilgili işlerde çalışan işçiler için kullanılmıştır.⁵⁶ Bu işçiler, genellikle gündelik işçi olarak sadece düşük ve belirsiz ücretler alan, fiziksel açıdan güçlü, kuvvetli insanlardı. Şehrin loncalarında temsil edilen çeşitli zanaatlarda ustalar için yün taraklama, eğirme ve dokuma gibi hem yetenekli hem de bedensel güce dayanan işler yapmışlardır. Kendileri loncalar halinde örgütlenememişler ve siyasi olarak haklarından mahrum bırakılmışlardır; tek güçleri, diğer öz-örgütlenme türlerinden ve çete eylemlerinden gelmiştir.⁵⁷

1340’ların başında, o zamanlar Floransa hükümdarı olan Atina dükü (Walter of Brienne), bu itaatkârların veya emekçilerin bir lonca kurmasına izin vermiştir ki bu durum çok kısa ömürlü radikal bir taviz olmuştur. Ciompi terimi ilk olarak, muhtemelen dükün maiyeti için kullanılan Fransız comperes (yoldaşlar) kelimesinin yerel bir varyantı olarak duyulmuştur. 1345’te Floransalı bir yün tarakçısı (ya da belki bir deri yüzücüsü), Ciuto Brandini, sınıfındaki diğerlerini örgütlemeye çalışmış fakat bu çabalarından ötürü idam edilmiştir. Cezası, onu “durumu, faaliyetleri ve kötü itibarı nedeniyle herkes tarafından nefret edilen” biri olarak nitelendirmiştir.⁵⁸

Benzer şekilde Siena’da yerel bir tarihçi ve tüccar olan Donato di Neri, Ciompiyi “şehrin efendilerini öldürmek” isteyen “pleblerin en aşağısı” olarak tanımlamıştır.⁵⁹ Floransa’da 1370’in sonlarında gıda fiyatları hızla yükselmiştir; 1371’de 300 işçi Compagnia del Bruco’yu kurmuş ve belediye binasına yürümüştür. Bu isyan girişimi,

⁵⁶ Michel Mollat, Philippe Wolff, *The Popular Revolutions of the Late Middle Ages*, (Transl. A. L. Lytton-Sells), George Allen & Unwin Ltd, Londra, s. 145.

⁵⁷ Musi, “Şehirler”, s. 209.

⁵⁸ Roover, *The Medici Bank*, s. 184.

⁵⁹ Di Donato di Neri e di Suo Figlio Neri, *Chronaca Senese*, C. II, (Haz. Alessandro Lisini ve Fabio Iacometti), Bologna, Basım Tarihi Belirtilmemiş, s. 639 – 640.

Lucca (1369) ve Perugia'daki (1370, 1371, 1375) gibi kısa sürede başarısız olmuştur. Ciompi isyanlarının en ünlüsü ve başarılı olanı 1378'de Floransa'da gerçekleşen isyandı.⁶⁰

Floransa'da, diğer pek çok yerde olduğu gibi, kara ölüm ve tekrarlayan veba salgınları işgücü kıtlığına neden olmuştur, böylece sanayi ve diğer işçilerin koşulları ve maaşları on dördüncü yüzyılın ikinci yarısında iyileştirilmiştir.⁶¹ Bununla birlikte, birkaç faktör Floransa Ciompisi arasında hoşnutsuzluğa ve isyana yol açmıştır. Papalıkla (1375-1378 yazı) yaşanan bir savaş Floransa ekonomisine zarar vermiş ve muazzam kamu harcamalarına (yaklaşık 2,5 milyon florin), kamu borcuna ve artan vergilere yol açmıştır.⁶² Yün endüstrisinde, son zamanlardaki gerilim ve rekabet, genel üretimin düşmesine, işçiler üzerinde daha sıkı kısıtlamalara ve daha yüksek işsizliğe neden olmuştur. Ayrıca, 1378 yılının haziran ayının ortalarında, papalık savaşına karşı çıkan Guelf partisinin (parte guelfa) güçlü aristokratları, loncaların önderlik ettiği halk rejimini devirmek için komplo kurmuşlardır. 18 Haziran'da, "adalet muhafızı" (gonfaloniere della giustizia) Salvstro de Medici'nin teşviğiyle, Ciompiler de dahil olmak üzere alt sınıfların üyeleri -ya da popolo minuto- hükümete katılmışlar, hükümete katılanların evlerini yağmalamışlardır. Guelf liderleri ve diğer Guelf taraftarları ise sürgüne gönderilmişlerdir. Oligarşinin güçleri kontrol altına alınmış ve demokrasinin güçleri serbest bırakılmıştır. Komplo tehdidine ve şiddet gerçeğine tepki olarak birçok dükkân kapatılmış veya sahipleri kaçmıştır; sonuç olarak, gıda kıtlığı şehri tehdit etmiştir. 22 Haziran'da isyancılar bir düzine saray yakmış ancak bu sırada uygulanan birkaç infaz geçici olarak düzeni yeniden sağlamıştır.⁶³

Koşullar kötüleştikçe, küçük lonca üyeleri ve Ciompi, Floransa hükümetinin yapısını yeniden düşünmeye başlamışlardır. 9 Temmuz'da loncalar, hükümete siyasi ve

⁶⁰ Bu dönemde İtalya'nın çeşitli yerlerde işçi/köylü ayaklanmaları yoğun bir şekilde başlaması, halkın dualarına da yansımıştır: "Rabbim Mesih, beni köylülerin öfkesinden koru, beni onların eline düşürme." Bkz. Duggan, *İtalya'nın Kısa Tarihi*, s. 68; Baldoli, *İtalya Tarihi*, s. 75.

⁶¹ 1350'lerde Avrupa toplumları halihazırda kıtlığa, salgın hastalıklara, devam eden ve daha sonra baş gösterecek olan savaşlara tanık olan felaketlerle dolu XIV. yüzyılın ortalarına kadar gelmişlerdi. Kaçınılmaz değişim ise bu felaketlerin ardından gerçekleşmiştir. Bkz. Epstein, *Geç Dönem Ortaçağ*, s. 212.

⁶² Floransa ile Papalık arasındaki savaş için bkz. Savelli, *İtalya Tarihi*, C. I, S. 150 – 151.

⁶³ Niccolo Maciavelli, kendisinden yaklaşık bir asır önce yaşamış olmasına rağmen, *Le Istorie Fiorentine* adlı eserinde Ciompi Ayaklanmasını detaylı bir şekilde aktarmıştır. Bkz. Machiavelli, *Le Istorie Fiorentine*, s. 136 – 141.

seçim gücünü yirmi bir lonca arasında eşit olarak paylaşırması için başarılı bir dilekçe vermişlerdir. Bu durum, yedi daha önemli loncanın veya *arti maggiori*'nin (tüccarlar, bankacılar, sanayiciler ve profesyoneller) on dört *arti minori*'den veya daha küçük loncalardan (zanaatkarlar ve esnaflar) daha büyük bir paya sahip olduğu eski sistemi değiştirme üzerineydi. Kısa süre sonra bu hareketin Ciompi için de kapıyı açtığı anlaşılmıştır çünkü bir veya daha fazla uygulanabilir lonca halinde örgütlenebilirlerse iktidarı işverenleri, kurulu loncaların efendileri ile paylaşabileceklerdi. Bir grup işçi, 18 Temmuz'da Floransa yakınlarındaki Ronco'da, diğer şeylerin yanı sıra bir lonca, hükümette bir rol ve maaşlarında yüzde 50'lik bir artış için bir dilekçe hazırlamak üzere bir araya gelmişlerdir. Bu dilekçeyi 21 Temmuz'da hükümete sunmuşlardır. Önceki gün, 20 Temmuz'da, *arti minori* üyelerinin şehrin ana ofislerinde daha fazla sandalye alması reddedilmişti, bu yüzden iktidar arayan *popolo minuto* ile ittifak arayışına girmişlerdir.⁶⁴ Bu ittifak, Piazza Signoria'daki büyük bir halk gösterisi, ayaklanma, kundaklama ve görevdeki hükümetin devrilmesiyle birlikte dilekçe sahiplerinin başarısını sağlamıştır. 23 Temmuz'a kadar hareket bir devrime dönüşmüş ve başarılı olmuştur. Sonuç olarak, 31 Ağustos'a kadar, yüksek otorite, kodamanlar hariç tüm sınıflardan 130 üyeden ve üç yeni loncadan oluşan özel bir komisyona (*balia*) verilmiştir: *tintori* (kumaş boyacıları), *farsettai* (gömlekçiler) ve üçünün en büyüğü olan *popolo minuto*.⁶⁵

Devlet sancağı, adalet muhafızı (Luigi Guicciardini) tarafından terk edilmiş ve ağustos sonuna kadar bu önemli yöneticilik makamına layık görülen yün tarakçısı Michele di Lando tarafından geri alınmıştı.⁶⁶ 4 Ağustos'ta Floransa belediye daireleri üç lonca grubu arasında eşit olarak bölünmüştü: *maggiori*, *minör* ve üç yeni lonca. Ciompi'nin programı birkaç yeni düzenlemeyle daha da geliştirildi: katılımın temelini genişletmek için büyük ofisler yeni bir incelemeye tabi tutulmuştu; borç geri ödemesi iki yıl süreyle askıya alınmış; komünal tahvillerin faiz ödemeleri askıya alınmış, doğrudan emlak vergisi (*estimo*) eski haline getirilmiş; birkaç Ciompi, şövalye ilan edilmiş ve Floransa'nın kumaş üretimi için yılda 24.000 kumaşlık bir zemin oluşturulmuştur. Yine

⁶⁴ Yves Winter, "Plebeian Politics: Machiavelli and the Ciompi Uprising", *Political Theory*, Vol. 40, No. 6 (December 2012), s. 742.

⁶⁵ Machiavelli, *Le Istorie Fiorentine*, s. 119.

⁶⁶ Alex Kitchel, *The Ciompi Revolt of 1378: Socio-Political Constraints and Economic Demands of Workers in Renaissance Florence*, A Thesis Submitted to the Faculty of the Medieval and Renaissance Studies Program at Hanover College, Hanover, 2017, s. 28.

de birçok atölye kapalı kalmış ve ücretler ödenmemiştir. Bununla birlikte muhafazakarlığa doğru bir eğilimin yaşanması, radikal yasaların çoğunun reddedilmesine neden olmuştur.⁶⁷

Bu durum daha radikal Ciompiyi, Michele di Lando'nun ve komisyonun görev süresinin sona ereceği ağustos ayının sonunda daha büyük taleplerde bulunmaya itmiştir. Piazza di Santa Maria Novella'da düzenlenen kitlesel bir toplantıda, Ciompiyi hükümette temsil etmek ve hükümette kalıcı bir yer talep etmek için “sekiz aziz” seçilmiştir.⁶⁸ Bununla beraber Lando liderliğindeki lonca üyeleri 31 Ağustos'ta gösteri yapan Ciompiye şiddetle saldırmıştır, böylece hareket kısa sürede çökmüştür. Eylül 1378'deki yeni hükümet, popolo minuto loncasını hızla kaldırmış ve bir tepkinin başlamasına neden olmuştur. Liderler kaçmış, kaçamayanlar tutuklanmış, idam edilmiş veya sürgüne gönderilmişlerdir. Kaçan ya da sürgüne gönderilen liderlerin çoğu, intikam planları yaptıkları ve küçük ayaklanmaları destekledikleri Siena ve Bologna'daki hoşnutsuz Guelf sürgünlerine katılsalar da devrim sona ermiş ve nihayetinde başarısız olmuştur. Ocak 1381 veya 1382'de, boyacılar ve gömlek imalatçıları loncalarının tüzükleri iptal edilmiş ve oligarşi resmen kendini yeniden ortaya koymuştur.⁶⁹

Özetle, Ciompi İsyanı sırasında Medici ailesi, henüz Floransa'nın en güçlü ailesi değildi, bu nedenle isyanın ilk aşamalarında doğrudan bir etkilenme yaşamışlardır. Bununla birlikte, isyanın sonuçları Floransa'da büyük bir toplumsal ve politik çalkantıya yol açmıştır. Bu çalkantı, Medici ailesinin ilerleyen yıllarda yükselmesi için uygun bir zemin oluşturmıştır. İsyan sonrasında, Floransa'da mevcut olan iktidar yapıları zayıflamış ve bu da Medici ailesine siyasette daha fazla nüfuz kazanma fırsatı sunmuştur. Medici ailesi hem halk arasında hem de zengin tüccarlar ve bankacılar arasında stratejik ittifaklar kurarak güçlerini konsolide etmişlerdir. Özellikle Giovanni di Bicci de Medici gibi aile üyeleri, bu dönemde Floransa'nın finans sektöründe önemli bir etki yaratmaya başlamışlardır. Medici Bankası'nın büyümesi, ailenin politik sahnede de güçlenmesine yardımcı olmuştur. Ciompi İsyanı'nın yarattığı karışıklık ve toplumsal huzursuzluk, Medici'nin halk desteğini kazanarak “koruyucu” bir figür olarak ortaya çıkmalarını

⁶⁷ Christopher, *The House of Medici*, s. 112.

⁶⁸ Gene Adam Brucker, *Renaissance Florence*, John Wiley & Sons Inc., New York, 1969, s. 47.

⁶⁹ Musi, “Şehirler”, s. 206.

kolaylaştırmıştır. Bu durum, Cosimo de Medici gibi liderlerin Floransa'nın fiili lideri olarak yükselmesine yol açmıştır. Sonuç olarak, Ciompi İsyanı doğrudan Medici ailesine zarar vermemiş olsa da isyanın yarattığı istikrarsızlık, ailenin Floransa'da kontrolü ele geçirmesi için bir fırsat sunmuştur.

II. BÖLÜM

1. Medici Ailesinin Kökenleri

Medici ailesi XVI. yüzyıldan XVIII. yüzyıla kadar Floransa'da hâkimiyet süren bankacı ailelerden biridir. Medici ailesi ilk olarak XIII. yüzyılda ortaya çıkmışlardır: İtalyanca “hekim” anlamına gelen adlarına rağmen bu konuda bir bilgi henüz elimizde mevcut değildir, ailenin daha çok bankacılıkla uğraştığı bilinmektedir.⁷⁰ Ailenin bilinen ilk ferdi Alman tarihçi ve soy bilimci Jacob Wilhelm Imhof'un *Genealogiae viginti Illustrum in Italia Familiarum* adlı eserinde belirtilene göre Medicus Dominus de Petrone'dir.⁷¹ Kendisi yaklaşık 1100 civarında yaşamış olup hakkında pek detaylı bilgi mevcut değildir.⁷²

Daha eski bir iddia Medici ailesinin, Charlemagne'ın VIII. yüzyılda Lombardiya'yı fethi sırasında kendisi için savaşan Averardo adlı bir şövalyenin soyundan geldiğidir.⁷³ Medici ailesinin efsanesine göre, Averardo, Floransa yakınlarındaki uzak bir

⁷⁰ Parks, *Medici Money*, s. 91.

⁷¹ Jacob Wilhelm Imhof, *Genealogiae Viginti Illustrum in Italia Familiarum*, Fratrum Chatelain, Ex Officina Fratrum Chatelain, Amstelodami, 1710, s. 103.

⁷² aynı yer.

⁷³ Tabi ki bu iddia çok daha sonra ortaya atılmıştır, sebebi ise o dönemlerde soylu ailelerin kökenlerinin, basit bir köylü ailesinden gelmesindense kahramanlık hikâyeleriyle dolu bir geçmişe dayanması daha

vadi olan Mugello’da seyahat ederken, mahalleyi tedhiş eden bir devin haberini alır. Averardo devi aramaya gider ve ona meydan okur. Karşı karşıya geldiklerinde dev gürzünü sallar. Averardo eğilir ve devin demir topuzunun onun kalkanına çarpar fakat sonunda Averardo devi öldürmeyi başarır. Charlemagne, Averardo’nun başarısını duyunca o kadar etkilenmiştir ki cesur şövalyesinin bundan böyle hasarlı kalkanını kişisel nişanı olarak kullanabileceğine karar vermiştir.⁷⁴

Bir diğer farklı iddiaya göre, Medici ailesinin, adından da anlaşılacağı gibi, başlangıçta halka ilaç dağıtan eczacılar olduğunu ve armalarındaki toplarının aslında hap olduğudur. Bu hikâye Medici ailesi tarafından her zaman tarihsel kanıtlara dayandırılarak reddedilmiştir çünkü hapların tıbbi kullanımı Medici ambleminin ortaya çıkmasının ardından yaygın hale gelmemiştir. Nişanlarının en olası kökeni, Orta Çağ sarraflarının dükkânlarının önüne asılarak madeni paralar resmettikleri işaretidir. Para değiştirme Medici ailesinin ilk işiydi.⁷⁵

Efsanevi şövalye Averardo, Floransa’nın kuzey doğusunda karayoluyla yaklaşık 40 kilometrelik dağların arasından geçen Sieve Nehri’nin verimli vadisi olan Mugello’ya yerleşmiştir. Bugün bile bölge, kıvrımlı nehrin her iki tarafında, sarp ağaçlıklı tepelerin altında ve ötesindeki dağların altında üzüm bağları ve zeytinliklerle pitoresk⁷⁶ bir yer olmaya devam etmektedir. 32 kilometre kareden daha küçük olan bu izole bölge, muhtemelen istisnai bir gen havuzuna sahipti sadece Medici ailesini değil, aynı zamanda Fra Angelico, Galileo ve Giotto gibi birbirinden farklı dâhiler de bu bölgeden çıkmıştır. Medici ailesinin, Cafaggiolo köyünden geldiğini, ailenin bu köy ile bağını koparmadığından anlayabiliriz.⁷⁷

XIII. yüzyılın hemen öncesinde, Medici ailesi geleceklerini Floransa’da aramak için Cafaggiolo’dan ayrılmışlardır. Bu sıralarda Floransa’yı yeni kazanç kapısı olarak

onurlu olarak kabul edilmekteydi. Hibbert, *Medici*, s. 30; Paul Strathern, *The Medici: Power, Money, and Ambition in the Italian Renaissance*, Pegasus Books, New York, 2016, s. 13.

⁷⁴ Paul Strathern, *The Medici: Godfathers of the Renaissance*, Pimlico Publishing, Berkshire, 2005, s. 13 – 14.

⁷⁵ Strathern, *The Medici*, s. 14.

⁷⁶ Pitoresk, manzara, nesne gibi resim konusu olacak nitelikte, resmi yapılmaya değer, resmi andıran anlamına gelen Fransızca pittoresque kökenli bir kelimedir. Bkz. Ayverdi, *Türkçe Sözlük*, s. 998.

⁷⁷ Strathern, *The Medici*, s. 15.

görenler sadece onlar olmamışlardır. Tabi bu sırada Floransa nüfusu XII. yüzyılın ortaları ile XIII. yüzyılın ortaları arasında, yaklaşık beş kat artarak 50.000'den fazla olduğu tahmin edilmektedir. Nüfusu tespit etmek için kullanılan Orta Çağ kaynakları, herkesin bildiği gibi gerçeklikten biraz uzaktır, bu da bu tür rakamları sorgulamaya açık hale getirmektedir. Floransa'nın nüfus sayım yöntemleri buna bir örnek oluşturmaktadır. Doğumlar basit fasulye sayma yöntemiyle kaydedilmiştir, bir çocuk doğduğunda, ailenin yerel nüfus sayımı kutusuna bir fasulye atması beklenmiştir, bu fasulyeler erkek çocuklar için siyah, kız çocukları için beyaz renkli olmalıydı. Bununla birlikte, Floransa'nın bu dönemde eşi görülmemiş bir nüfus artışı yaşadığını ve onu Roma veya Londra'dan daha büyük hale getirdiğini fakat Paris, Napoli ve Milano gibi büyük Orta Çağ merkezlerinden daha geride kaldığını görebiliriz.⁷⁸

Medici ailesi, San Lorenzo mahallesindeki en erken kısmı IV. yüzyılda kutsanmış olan San Lorenzo Kilisesi'nin etrafında toplanmışlardır. Bu nedenle, San Lorenzo Medici ailesinin koruyucu azizi olmuş ve ailenin en ünlü oğullarından bazılarının onun adı verilmiştir.⁷⁹ San Lorenzo'dan şehrin ticari hayatının merkezi olan (günümüzde büyük merkezi Piazza della Repubblica)⁸⁰ Mercato Vecchio'ya (Eski Pazar)⁸¹ sadece birkaç dakikalık yürüme mesafesindedir. Buraya ziyaretçiler, şehrin ünlü kumaşlarını satın almak için kilometrelerce öteden gelmektedirler, tahta tezgahlarına yerleştirilmiş parlak renkli malzemeden yapılmış kumaşlar, pazarlık yaparken müşteriye göre ölçmek için kesilmişlerdi. Sabah toplanan bu pazarda sadece eşyalar değil aynı zamanda hayvanlar da satılmaktadır. Satıcıların ve hayvanların çığlıkları arasında Arno Nehri'nden yakalanmış balıklar, et çeşitleri, peynir çeşitleri, fıçıdan şarap satan tezgahlar, mevsimine göre çeşitli meyve ve sebzeler mevcuttu. Ayrıca Bargello hapishanesindeki mahkûmlar bu pazarların yoğun olduğu saatlerde sokaklardan geçirilir ve yuhalatılırlardı.⁸²

Medici ailesi yüksek burjuvadan olmakla birlikte, geleneğe bağlı olarak halk sınıfından sayılmışlardır. Floransalı Salvestro (1331 – 1388), Ciompilerin (Yün İşçileri)

⁷⁸ Waley & Dean, *İtalyan Şehir Cumhuriyetleri*, s. 23; Epstein, *Geç Dönem Ortaçağ*, ss. 72 – 74.

⁷⁹ Hibbert, *Medici*, s. 346 – 347.

⁸⁰ Bkz. Ek: 3 Baran Karhan Arşivi

⁸¹ Bu pazarın temsili bir resmi Telemaco Signorini tarafından *Mercato Vecchio a Firenze* adıyla 1882 – 1883 yıllarında çizilmiştir. Bkz. Ek: 2.

⁸² Henri Pirenne, *Ortaçağ Avrupa'sının Ekonomik ve Sosyal Tarihi*, (Çev. Uygur Kocabaşoğlu), İletişim Yayınları, İstanbul, 2012, s. 114 – 115.

ayaklanmasını başlatmıştır. Yüksek burjuvalar iktidarı yeniden ele geçirince, Salvestro sürgüne gönderilmiştir. Ardından aileyi başka bir dalın temsilcisi olan Giovanni de Bicci (1360-1429) devralmış ve güçlendirmiştir. Kilise çıkarlarını üstüne alarak aile bankasını geliştirmiştir; oligarşi taraflısı muhaliflerine hiçbir fırsat tanımayarak halktan yana görünmüştür. İki oğlu (Cosimo il Vecchio ile Lorenzo) aslında Floransa'ya hükmetmeye aday olan ailenin iki dalını meydana getirmiştir fakat Medici Bankası'nın yönetimi 1429'da babası vefat edince Cosimo'ya kalmıştır.

Floransa kayıtlarında adı geçen ilk Medici, 1201 tarihli bir yasal belgede geçen Chiarissimo'dur. Bu dönemde aile hakkındaki bilgilerimiz oldukça sınırlıdır. Kesin olarak bildiğimiz tek şey, Medici Aile üyelerinin sarraflar haline geldikleri ve giderek zenginleştikleridir, öyle ki XIII. yüzyılın sonunda şehrin en tanınmış ailelerinden biri haline gelmişlerdir. Diğer taraftan Medici ailesi, çoğu ya soylu toprak sahipleri ya da köklü tüccarlar olan önde gelen ailelerden biri olarak görülmemişlerdir. Siyasete atılmalarının ardından, 1296'da Ardingo de Medici, ailenin *gonfaloniere*⁸³ olarak seçilen ilk üyesi olmuştur.⁸⁴

Floransa, o dönemde teorik olarak demokratik çizgilerle yönetilen bağımsız bir cumhuriyet niteliği taşımaktaydı. Başlı *gonfaloniere* olan ve iki ay boyunca bir dönemlik başkanlık eden Signoria denilen dokuz kişilik bir konsil tarafından yönetilmekteydi. Gonfaloniere ve onun Signoria'sı, lonca üyeleri arasından kura ile seçilirdi. Bu kurallar giderek daha fazla belirginleşmiştir, böylece Signoria genellikle o sırada hangi önde gelen aileyi veya aileleri yönetiyorsa onu temsil etmeye başlamıştır. 1299'da Guccio de Medici, ailenin gonfaloniere olan ikinci üyesiydi. Guccio hayırseverliğiyle Medici ailesine güvenilebileceğini göstermiş olabilir çünkü hemen arkasından 1314'te Averardo de Medici, ailede seçilen üçüncü Gonfaloniere olmuştur.⁸⁵

Yukarıda da değindiğimiz gibi Floransa, Paris ve Milano gibi şehirlerle karşılaştırıldığında, güç ve tarihi büyüklükten yoksun bir şehirdir fakat kısa sürede kendi

⁸³ Gonfaloniere, İtalyan şehir devletlerinde yüksek sulh hâkimlerine verilen bir unvandır. Melissa Meriam Bullard, "Marriage Politics and the Family in Florence: The Strozzi-Medici Alliance of 1508", Vol. 84, No. 3, *The American Historical Review*, Jan. 1979, Oxford University Press, pp. 670.

⁸⁴ Hibbert, *Medici*, s. 30 – 31.

⁸⁵ Hibbert, *Medici*, s. 31.

zenginliğini sağlayarak bu durumu telafi etmeyi başarmıştır. Bu durum, esas olarak XIII. yüzyılın yeni büyüme tarzı, büyük ölçüde bir İtalyan icadı olan bankacılıktan kaynaklanmıştır.⁸⁶ Bu dönemde İtalya, Cenevizliler ve Venediklilerin Doğu'dan gelen ipek ve baharat ticaretini kontrol etmesiyle Avrupa'nın temel ekonomik gücü haline gelmiştir. Marco Polo, XIII. yüzyılın son on yılında Ceneviz ticaret gemilerinin Hazar Denizi'nde ticaret yaptığını kaydetmiştir; 1291 gibi erken bir tarihte iki Ceneviz kadırgası Batı Afrika üzerinden Doğu'ya giden bir yol ararken ortadan kaybolmuştur.⁸⁷ Tehlikeli paralı yollara ve korsanlar tarafından baskın yapılan nakliye yollarına rağmen uluslararası ticaret hızla artmıştır. Floransa'dan Alpleri geçerek Flanders'daki kuzey ticaret şehri Bruges'e, yaklaşık 1000 kilometrelik bir mesafe olan kara yoluyla yapılan yolculuk genellikle iki ya da üç hafta sürmekteydi. Pisa limanı ve Biscay Körfezi üzerinden daha az tehlikeli olan deniz yolculuğu iki kat daha uzun sürmekteydi.⁸⁸

Kumaş, yün ve tahıl gibi ticarî mallar, esas olarak soylular ve kraliyet sarayları için Doğu'dan gelen lüks mallarla desteklenmiştir.⁸⁹ Asıl ticaret merkezlerinde bankaların kurulması, gelişen uluslararası ticareti büyük ölçüde kolaylaştırmıştır ve bu süreçte tüccarlık da yapan bankacılar, Kilise'nin tefecilik yasağına rağmen, kısa sürede faizle borç vermeye başladıkları bu merkezlerde büyük varlıklar biriktirmişlerdir.⁹⁰ Pek çok banka, işlerinde her zaman bir kayıp olasılığı olduğunu ileri sürerek Kilise'nin yasağını atlatmayı başarmıştır. Bankacılar bu durumu herhangi bir ekstra ücret göstermeden, sadece “riske” karşı bir ödeme olarak açıklamışlardır, bu nedenle onlara göre bu durum gerçek anlamda tefecilik sayılmazdı. Müşteriler ise kredilerine fiilen faiz uygulamadıklarını iddia etmişlerdir, geri ödemelerdeki herhangi bir artış, tamamen döviz

⁸⁶Banka kelimesi Orta İtalyanca döneminde *banco* kelimesinden gelmektedir. İngilizceye buradan geçen terim, bankacıların ticaretlerini yürüttükleri orijinal tezgahlara atıfta bulunan İtalyanca *banco* kelimesinden türemiştir. Bkz. Babasaheb Sangale vd., *Fundamental of Banking*, University of Pune, India, 2013, s. 2.

⁸⁷ Marco Polo, *Dünyanın Hikâye Edilişi: Harikalar Kitabı*, (Çev. Işık Ergüden & Z. Zühre İlkelen) Ötüken Neşriyat, İstanbul, 2019, s. 13.

⁸⁸ Molly Greene, *Katolik Korsanlar ve Rum Tüccarlar: Bir Akdeniz Tarihi*, (Çev. Ayşe Betül Sayın), Dergâh Yayınları, İstanbul, 2019, s. 69 – 70.

⁸⁹ Ayrıca Floransa ticareti denilince pamuğu hariç tutmamak lazım. Pamuk ticareti de bu endüstrideki en önemli ham maddelerden biriydi. Bkz. Sercan Yandım Aydın, “The Economic and Social Blossoming of Europe in the Twelfth Century: The Role of Italians in Anatolia”, *Orta Çağ'da Anadolu'da Kültürel Karşılaşmalar: 12 – 15. Yüzyıllarda Anadolu'da İtalyanlar*, Koç Üniversitesi Yayınları, Ankara, 2019. s. 28.

⁹⁰ Hâlbuki İncil'de Faiz ve Tefecilik net bir şekilde yasaklanmıştı. “Halkımdan yoksul birine borç verirsiniz, bunu ticari bir anlaşma gibi görmeyin; faiz almayın”. Bkz. İncil, *Mısır'dan Çıkış*, 22:25-27, (Çev. Ali Kutlay), 1996, Yeni Yaşam Yayınları.

kurundaki değişimlerden kaynaklandığını belirtmişlerdir. Gerekçelerinin gerçek dışı olmasına rağmen, bankacılık kısa sürede toplum nezdinde kabul gören bir uygulama haline gelmiştir.⁹¹

XIII. yüzyılın sonunda, bankacılığın ana merkezi, Floransa'nın yaklaşık 60 kilometre güneyinde, dağların üzerindeki daha küçük şehir olan Siena şehriydi fakat 1298'de önde gelen Siene bankacılarından Bonsignori ailesi iflas etmiştir.⁹² Bunun nedeni, büyük ölçüde, bu pazardaki ana borçlular olan ve taleplerini reddetmek çoğu zaman imkânsız olan kraliyet ve güçlü saraylara büyük meblağlar borç vermiş olmalarıydı. Sorun, bankaların bu borçları geri alabilmek için pek bir güce sahip olmamasıydı. Sienalı bankacılarının anlık buldukları çözümler gibi, bu tür yöneticiler tam anlamıyla kendi başlarına bir yasa gibi davranmışlardır. Siena yönetimi, Bonsignori Ailesi'nin iflasını engelleyememiş, böylece Floransa bankacılık sistemini Siena'dan hızlı bir şekilde devralmaya başlamıştır. Bu sistem, kısa süre sonra Floransa'nın önde gelen üç ailesinin egemenliğine girmiştir. Bunlar Bardi ailesi, Peruzzi ailesi ve Acciaiuoli ailesi olmuştur. Bu aileler Avrupa'nın en büyük bankaları haline gelmiş ve Peruzziler, Kıbrıs'tan Londra'ya uzanan on beş şube ağına sahip olmuştur.⁹³

Floransa'nın en parlak döneminde, Floransa'nın sembollerinden biri, Floransa zambağı yerine,⁹⁴ zaman zaman hatıra madalyalarında damgalanmış görünen bir aslan figürüdür.⁹⁵ Bu aslan hayali bir sembolden daha fazlası gibi görünmektedir, bunun sebebi, şehir ilk gerçek aslanlarını muhtemelen Levant'la olan ticari bağlantısı sayesinde bu dönemde elde etmesidir. Aslanlar, katedrale yakın Piazza San Giovanni'de büyük bir kafeste tutulmuş ve bu egzotik ve asil yaratıklar vatandaşlar için bir merak ve gurur kaynağı olmuştur; ara sıra sokaklarda yankılanan aslan kükremeleri, batıl inançlı nüfus tarafından bir alamet olarak kabul edilmiştir. XIV. yüzyılın ortalarında bir süre, aslanlar Palazzo della Signoria'nın arkasındaki bir alana taşınmışlar ve burada kafeslerinde günümüzde Via dei Leoni olarak bilinen caddede bırakılmışlardır. Bununla birlikte

⁹¹ Pirenne, *Ortaçağ Avrupası'nın Ekonomik*, s. 139.

⁹² Soldani, "Ticaret", s. 200.

⁹³ Bankaların ısrarla nüfuzlu ailelere borç vermesinin nedeni onların kendilerine bağlamak olarak değerlendirilebilir. Agnolo di Tura, *Cronache Senesi*, (Ed. Alessandro Lisini & Fabio Iacometti), Biblioteca Rerum Italicarum Scriptores, Bologna, Nicola Zanichelli, 1931, s. 590.

⁹⁴ Parks, *Medici Money*, s. 17.

⁹⁵ Pençesinde zambak motifli bir kalkan tutan Aslan figürü için bkz. Ek: 3.

popülerliklerine ve şehir hayatındaki merkezi görünümüne rağmen, şehrin en başarılı madeni parasının sembolü olarak kabul edilmemişlerdir.⁹⁶

Floransa'nın bankacılık konusundaki üstünlüğü ve güvenilirliği, şehrin para biriminin evrensel ve kurumsal haline gelmesine neden olmuştur. 1252 gibi erken bir tarihte Floransa, elli dört altın tanesi içeren ve florin olarak bilinen *fiorino d'oro*'yu çıkarmıştır. Dönemin madeni paralarında nadir bulunan değişmeyen saf altın içeriği ve Floransalı bankacılar tarafından kullanılması nedeniyle florin, XIV. yüzyılda Avrupa çapında standart bir para birimi olarak kabul edilmiştir. Bu sayede bir dizi farklı madeni para arasında değişken döviz kurlarıyla uğraşmak zorunda kalan bankacılar için önemli bir avantaj sağlanmıştır.⁹⁷

Bu dönemde modern kapitalizmin temelleri atılmıştır diyebiliriz çünkü çeşitli iş yerleri kurulmuş ve bankacılık faaliyetlerinin çoğu geliştirilmiştir. Çift girişli defter tutma ilk olarak bu dönemde ortaya çıkmıştır; güvene dayalı para (yani, güvene dayalı ve varlıklarla eşleşmeyen kredi) temelden başlatılmıştır.⁹⁸ Defter havaleleri ve kambiyo senetleri ile ödeme geliştirilmiştir. Bu ilerlemelere rağmen, 1340'ta Avrupa ekonomik bir bunalım yaşamış ve borçlarını ödeyemeyen Napoli Kralı Robert ile İngiltere Kralı III. Edward gibi krallar basitçe bankalardan vazgeçmişlerdir. Bu aşamada III. Edward, Fransa'ya karşı Yüz Yıl Savaşları olarak bilinen bir harbe girişmiştir ve Peruzzi Bankası'na "bir krallığın değeri" kadar borçlu olduğu düşünülmüştür. Sonuç olarak, Floransa'nın önde gelen üç bankacı ailesi yukarıda bahsettiğimiz kralların bankaya olan borçlarını ödememelerinden dolayı aynı dönemde arka arkaya iflas etmişlerdir.⁹⁹

⁹⁶ John Pope-Hennessy, *The Complete Work of Paolo Uccello*, Phaidon Press Limited, Londra, 1950, s. 151. Bkz. Ek. 5.

⁹⁷ Floransa kentinin altın Florin'i, 1252 – 1307 yılları arasında basılmıştır. Üzerinde kentin arması olan zambak betimi mevcuttur. 1252 yılından itibaren Floransa'nın kendi altın sikkesini piyasaya sürmesini olanaklı kılmaya yeterli miktarda Afrika altını kente akmıştır. Florin saf altından elde edilmekteydi, başlangıçta Floransa hesabında 1 liraya denk gelirken hem Yakın Doğu'da hem de Batı Avrupa'da hızlı bir şekilde uluslararası öneme kavuşmuştur. Bkz. Catherine Eagleton & Jonathan Williams, *Paranın Tarihi*, (Çev. Fadime Kâhya), Türkiye İş Bankası Kültür Yayınları, İstanbul, 2011, s. 106.

⁹⁸ Henri Pirenne, *Kavimler Göçü'nden XVI. Yüzyıla Kadar Avrupa Tarihi*, (Çev. Sinan Akbaytürk), Selenge Yayınları, İstanbul, 2022, s. 273.

⁹⁹ Pirenne, *Ortaçağ Avrupa'sının*, s. 135 - 137.

Bu felaketten önce XIV. yüzyılın başlarında, Floransa Cumhuriyeti’nde siyasi iktidarın sık sık ve şiddetli bir şekilde el değiştirmesiyle değişken zamanlar yaşanmıştır. Az önce de değindiğimiz gibi halk, Guelfler ve Ghibellineler olmak üzere iki ana gruba bölünmüştü ve elbette bu iki parti içinde de farklı hizipler mevcuttu. Ghibellineler desteklerini esas olarak soylu ailelerden alırken, Guelfler zengin tüccarlar ve “küçük insanlar” anlamına gelen *popolo minuto* yani genel halk veya işçi sınıfı tarafından desteklenmişlerdir.¹⁰⁰

Böyle bir siyasi istikrarsız ortama rağmen, XIV. yüzyılın başlarında Floransa’nın ilk kültürel altın çağı yaşanmıştır ve şehir sadece yarım yüzyılda İtalya’nın en iyi yazarlarından Dante, Boccaccio ve Petrarch’ı yetiştirmiştir. Bu aydınlar kısmen dinî gelenekten koparak antik Latince yerine Toskana tarzını seçmişlerdir. Bu değişimle sadece Toskana lehçesini İtalyancanın standart biçimi olarak kurmakla kalmamış, aynı zamanda edebiyatı kilise dilinin ötesine yayarak laik bir hümanist unsur getirmişlerdir.¹⁰¹ Bu seküler hümanizm, aynı yazarlar tarafından izlenen çıkarlara da yansımıştır. Örneğin Petrarch, Avrupa’daki manastırlarda çoktan unutulmuş olan eski klasik yazarların el yazmalarını aramakla ünlenmiştir. Öte yandan Boccaccio, yetkililerin, özellikle de kilisenin düşündüğü şekilde değil, hayatı o zamanın insanları arasında gerçekten yaşandığı şekliyle tasvir eden, bazen müstehcen ve çoğu zaman mizahi hikayeler dizisi olan *Decameron*’u ile İtalyan edebiyatına yeni bir soluk getirmiştir. Dönemin en iyi iki sanatçısı Giotto ve Pisano da Floransa’da yaşamışlar ve hümanist eğilimler göstermişlerdir. Bu sanatçıların figürleri, dönemin Orta Çağ resim anlayışından koparak daha modern, gerçekçi bir şekle girmiştir. Bu durum kendilerine destek sağlayan bankacılara gözle görülür bir avantaj sağlamıştır. Bu tür münevverler Floransa kültürünü

¹⁰⁰ Aşağılayıcı olmanın yanı sıra, *popolo minuto* terimi aynı zamanda bir doğruluk unsuru da içermekteydi çünkü esas olarak daha fakir sınıflar, büyümelerini kısıtlayan ciddi şekilde kısıtlanmış bir perhize maruz bırakılmışlardır, bu nedenle *popolo minuto* kelimenin tam anlamıyla küçük insanlardı. Bkz. Girolamo, “Guelfler ve Ghibellinler”, s. 47 – 49.

¹⁰¹ Fernand Braudel, *Maddi Uygarlık: Mücadele Oyunları*, (Çev. Mehmet Ali Kılıçbay), İmge Kitabevi, Ankara, 2017, s. 361.

Rönesans'ın eşğine getirmişlerdir fakat bu durum daha fazla ilerlemeden önce, Avrupa tarihinin en büyük felaketlerinden biriyle karşılaşmıştır.¹⁰²

1340 senesinin hemen başında gerçekleşen ekonomik bunalımı Kara Ölüm felaketi takip etmiştir. Bu felaket, 1347'de Çin'den Karadeniz'e, oradan da Ceneviz gemileri yoluyla Avrupa'ya gelmiştir. Siena Tarihçisi Agnolo di Tura, sonraki dört yıl boyunca Avrupa nüfusunun yaklaşık üçte birinin veba tarafından yok edildiğini kaydetmektedir.¹⁰³ Kötü temizlik ve hastalığın nasıl yayıldığı konusundaki bilgisizlik nedeniyle, vebaya yakalandığından şüphelenilen ailelerin bazen evlerine tuğla örülerek ölüme terk edildiği şehirlerde durum ziyadesiyle kötüydü. Ekonomik gücü yetenler, Floransa'dan çevredeki Toskana kırsalına kaçmışlardır. Geride kalanların yarısından fazlası hayatını kaybetmiştir. Şaşırtıcı olmayan bir şekilde, yeni hümanizmin ilk kıpırtılarının yerini hızla batıl inançlı hastalık almıştır; yine de Orta Çağ Avrupası'nın sosyal durağanlığı çökmeye başlamış, bu nedenle köklü bir değişim kaçınılmaz hale gelmiştir.¹⁰⁴

Medici ailesinin Floransa'daki nüfuz alanı, veba sonrası gözle görünür ölçüde genişlemiştir. Medici ailesi, Floransa'nın önde gelen üç bankacı ailesinin iflasının neden olduğu boşluktan yararlanmıştır. İflas eden ailelerin, adlarından faydalananak tanınmalarını arttırmaya çalışmışlardır. Bunun için hem o ailelerden kız almışlar ve hem de aile üyelerine bankada iş imkânı sağlamışlardır. Ardından birkaç Medici üyesi, bankacılık işlerini genişleterek kendi küçük işletmelerini kurmuşlardır. Kardeşler veya kuzenler, ana sermayenin paylarını sağlamak için ortaklar olarak bir araya gelmişler, genellikle bankanın günlük işleyişinde birlikte çalışmışlardır. Bu da döviz bozdurma, küçük mevduatlar ile yün tüccarlarına ve dokumacılara mevsimlik krediler verme gibi çeşitli işleri içermiştir.¹⁰⁵ Bu girişimlerden en az ikisi, Kara Ölüm'ün ekonomik yıkımından sağ çıkmak için yeterince kurnaz veya şanslı kişilerdi, böylece Medici ailesi güç tabanını sağlamlaştırabilmiştir. Medici ailesi artık şehre ara sıra toplanan

¹⁰² Dante Alighier, Francesco Petrarca ve Giovanni Boccaccio gibi ünlü İtalyan sanatçıların özet bir şekilde hayat hikâyeleri için bkz. Komisyon, *Geçmişten Günümüze İtalyan Edebiyatı ve Yazarları*, (Ed. Nevin Özkan vd.) İtalya Dostluk Derneği Yayınları, Ankara, 2021, s. 73 – 96.

¹⁰³ Tura, *Cronache Senesi*, s. 591.

¹⁰⁴ Dönemin tarihçisi Agnolo Di Tura, eşini ve 5 çocuğunu kendi elleriyle toprağa verdiğini de eklemiştir. Bkz. Tura, *Cronache Senesi*, s. 89. Bu durumu anlatan görsel için bkz. Ek: 4

¹⁰⁵ Pirenne, *Avrupa Tarihi*, s. 273.

Gonfalonier'den daha fazla katkı sağlamaktaydılar. İlk belgelenen Medici bireyi olan Chiarissimo'nun doğrudan soyundan gelen Giovanni de Medici, her zamanki Medici sivil işlerinden ayrılmış ve askeri bir lider olmuştur. Cesaretini sergilemek için 1343'te Floransalılar 60 kilometre kadar batıdaki küçük şehir devleti Lucca'ya karşı bir savaşa teşvik etmiştir. Giovanni, Lucca'yı almaya çalışmış ama başarısız olmuştur, ardından şehri kuşatmış fakat sefer hüsrarla sonuçlanmıştır. Bu nedenle Floransa'ya dönüşünde Giovanni idam edilmiştir. Bundan sonra, Medici ailesi sivil işlere yönelmişlerdir.¹⁰⁶

1378'de Giovanni'nin kuzeni Salvestro de Medici Gonfaloniere olmuştur ve iki aylık görev süresi boyunca, yukarıda da değindiğimiz gibi, Ciompi olarak bilinen yün işçileri arasında bir isyan patlak vermiştir. Ciompi isyanına görünüşte, kendi loncalarını kurma ve dolayısıyla oy kullanma ve en azından teorik olarak iktidara gelme şansına sahip olma hakkı talep eden bir yün işçisi ve zanaatkar kalabalığına cephe alan Michele di Lando önderlik etmiştir.¹⁰⁷ Salvestro, *gonfaloniere* olmasına rağmen isyana sempati duymuştur. Görünüşe göre bunu Medici davasını ilerletmek için bir fırsat olarak görmüştür. Salvestro, halkı galeyana getirmek ve Medici ailesini engelleyen asil grubu korkutmak için hapishaneleri gizlice açmıştır. Salvestro ve Signoria'nın diğer sekiz üyesinin Palazzo della Signoria'da barikat kurmak zorunda kalmasıyla birlikte, bir protesto olarak başlayan şey lonca üyelerinin evlerini basarak hızla bir isyana dönüşmüştür. Machiavelli, karakteristik bir siyasi vaazda, daha sonra *Floransa Tarihi* adlı eserinde bu olaylar hakkında şunları söylemiştir: “Hiç kimse, onları istediği gibi durdurabileceğine veya bundan sonra olacıklardan kendisinin sorumlu olduğuna inanarak, bir şehirde ortalığı karıştırmazın.”¹⁰⁸

Salvestro'nun evi, iddiaya göre protestoculara sempatisi nedeniyle mühürlenmiştir fakat bu durum, bazı yöneticilerin Salvestro'nun isyanı kışkırtmış olabileceğine inanmasına neden olmuştur. Floransa siyasetinin dolambaçlılığı göz önüne alındığında bile, özellikle takip eden olayların ışığında bu pek olası görünmemektedir. Kargaşaların hemen ardından halk tarafından bir komün kurulmuştur, Salvestro

¹⁰⁶ Parks, *Medici Money*, s. 150; Hibbert, *Medici*, s. 42.

¹⁰⁷ Edmund Garratt Gardner, *The Story of Florence*, Edward Payson Dutton Co. Inc., New York, 1905, s. 72.

¹⁰⁸ Machiavelli, *Le Istorie Fiorentine*, s. 110.

Gonfaloniere olarak görevden alınmış ve yerine komün lideri olarak Michele di Lando getirilmiştir.¹⁰⁹ Devam eden istikrarsız atmosfere rağmen, bu durum iki yıldan fazla sürmüştür. Bununla birlikte zamanla Michele di Lando bundan sonra ne yapması gerektiği konusunda Salvestro ile gizlice görüşmeye başlamıştır. Ciompi ve destekçileri sonunda bunun haberini almış ve eski yöneticilere gizli bir şekilde iktidarın geri verilmesinden korkmuşlardır, bunun olmasına izin vermek yerine şehri yok etmekle tehdit ederek sokaklara dökülmüşlerdir. Michele di Lando bu durumdan endişelenmiş ve milisleri çağırarak için ortak nüfuzlarını kullanmalarını öneren Salvestro de Medici'ye dönmüştür. Onun çağrılarına cevap vermiş, bunun üzerine kalabalık savaştan geri çekilip dağılmış ve evlerine dönmüştür, böylece isyan sona ermiştir.¹¹⁰

Lonca işçileri ve esnafın yanı sıra soylular ile tüccarlar da Ciompi İsyanı karşısında dehşete düşmüşlerdir; Ciompi'nin oluşturduğu yeni loncalar dağılmış ve soylular sıkı bir kontrol altına alınmıştır. Salvestro de Medici ile Michele di Lando'nun normalde idam edilmeleri gerekirdi ancak bunun yerine isyanı sona erdirmeye oynadıkları rolün bilincinde olarak sadece sürgün edilmişlerdir.¹¹¹ Salvestro 1388'de öldüğünde, temel Medici bankacılık işi kuzeni Vieri tarafından devralınmıştır.¹¹² Medici Bankası'nın yeni başkanı siyasetle ilgilenmemiş ve kendini tamamen işi kurmaya, Roma ve Venedik'te şubeler açmaya ve Arno Nehri limanı üzerinden ithalat – ihracat ticareti yapmaya adanmıştır. Vieri, şehrin ötesine uzanan herhangi bir ticari başarı elde eden ilk Medici üyesiydi ve Machiavelli'ye göre: “Bu dönemin olayları hakkında yazan herkes, daha fazla hırs ve daha az dürüstlüğe sahip olsaydı, hiçbir şey onu şehrin prensi olarak devralmaktan alıkoyamaz.”¹¹³ Machiavelli olaydan 130 yıl sonra yazdığı için, bazı değerlendirmelerine güvenemeyiz; burada Medici'yi yüceltmek için kesinlikle mübalağa

¹⁰⁹ Michele di Lando Ciompi ayaklanmasında önemli bir figür olarak bilinmektedir. Bkz. Winter, “Plebeian Politics”, s. 742.

¹¹⁰ Machiavelli, *Le Istorie Fiorentine*, s. 121.

¹¹¹ Sürgün kültürü Avrupa'da idamdan daha yaygın bir gelenektir, ayrıca sürgün edilen birinin ileride affedilme ihtimali de mevcuttur. Öte yandan Edward Wadie Said sürgünü “en hüznü yazgılardan biridir, diyerek tanımlamıştır. Modernlik öncesi dönemlerde sürgün iyice korkunç bir cezaydı çünkü sadece aileden ve aşına mekânlardan uzakta amaçsızca dolaşmaktan öte bir şeydi, aynı zamanda kendini hiçbir zaman evinde hissetmeyen, etrafına hiç uyum sağlayamayan, geçmişe yatıştırılmaz bir acıyla, bugüne ve geleceğe ise buruklukla bakan biri, sürekli toplum dışı olan biri olmak anlamına da gelmektedir. Bkz. Edward Wadie Said, *Entelektüel: Sürgün, Marjinal, Yabancı*, (Çev. Tuncay Birkan), Ayrıntı Yayınları, İstanbul, 2015, s. 58.

¹¹² Gardner, *The Story of Florence*, s.74 – 75.

¹¹³ Machiavelli, *Le Istorie Fiorentine*, s. 121.

yaptığını düşünebiliriz. Öyle olsa bile, Medici ailesinin siyasi bütünlüğü ve Floransa'nın anayasal hükümetine olan sadakati, potansiyel siyasi güçlerinin kesin kapsamı ne olursa olsun, bu süre zarfında kesinlikle test edilmiştir.

Ciampi İsyanı'ndan bir süre sonra, bu sefer *popolo magro* tarafından, kelimenin tam anlamıyla “zayıf halk” tarafından başka bir isyan patlak vermiştir. Aralarındaki fark, *popolo minuto*'nun güçsüz zanaatkarları değil, neredeyse açlıktan ölmek üzere olan vasıfsız alt sınıf olmalarıydı.¹¹⁴ Bununla birlikte kalabalık sokaklara döküldüğünde, iktidardan dışlanan herkes şikayetlerini dile getirmek için onlara katılmıştır. Kalabalık, Medici ailesinin davalarına ne kadar sempati duyduğunu hâlâ hatırlamaktaydı ve yaşlı Vieri'yi kendilerine liderlik etmesi için çağırmışlardır fakat Vieri bu tehlikeli teklifi nazikçe reddetmiştir. Machiavelli'ye göre, hayal kırıklığına uğramış kalabalığa “neşelenmelerini çünkü tavsiyesine uydukları sürece savunmalarında hareket etmeye istekli olduğunu” söylemiştir.¹¹⁵ Daha sonra isyancıları Signoria'ya götürmüş ve orada konsil üyelerine övgü dolu bir konuşma yapmıştır. İsyancılar dağılırken Signoria, Vieri'nin sözünü kabul ederek eve dönmesine izin vermiştir ve bilinen hiçbir misilleme yaşanmamıştır. Yine de Vieri'nin bu meseleyi ustalıkla ele almasına rağmen, tüm bunların yükü onun için çok fazla gelmiştir çünkü aynı yıl vefat etmiştir.¹¹⁶

2. Medici Bankası'nın Kuruluşu ve İlk Yılları

Banka'nın kuruluş zamanlarında Medici ailesinin mal varlıklarından biri olan Mugello'daki mülkü elinde tutan Giovanni di Bicci de Medici için ailenin Cafaggiolo şubesinin başına geçmiştir. Giovanni, 1360 yılında Cafaggiolo'da küçük bir mülkün sahibi olan Averardo detto Bicci'nin dördüncü oğlu olarak dünyaya gelmiştir. Averardo

¹¹⁴ **Popolo Magro**, “zayıf halk” anlamına gelmektedir. Bu deyim genellikle ekonomik olarak zor durumda olan, yoksulluk içinde yaşayan insanları tanımlamak için kullanılmıştır. Daha çok maddi anlamda zorluk içinde olan toplulukları ifade etmek için günümüzde dâhi kullanılmaktadır.

Popolo Minuto, “küçük halk” anlamına gelmektedir. Bu deyim ise sosyal veya siyasi açıdan zayıf, güçsüz veya ezilen bir topluluğu tanımlamak için kullanılmıştır. Sadece ekonomik anlamda değil, genel olarak toplumsal veya siyasi güçsüzlüğü ifade etmek için de kullanılır.

Her iki deyim de genellikle insanların sosyal veya ekonomik durumlarını veya toplumsal konumlarını tanımlamak için kullanılır fakat kullanım bağlamına göre hafif farklı anlamları vardır. Popolo hakkında detaylı bilgi için bkz. John Mario Najemy, *A History of Florence 1200 – 1575*, Blackwell Publishing, Oxford, 2006, ss. 35 - 95.

¹¹⁵ aynı yer.

¹¹⁶ Roover, *The Medici Bank*, s. 37.

hiçbir zaman zengin biri olmamıştı ancak aristokrat Spini ailesiyle evlenmek için yeterli sosyal statüye sahipti, yine de 1363'te öldüğünde mülkü karısı ve beş oğlu arasında bölünmüştür ve hiçbirinin ekonomik durumu iyi olmamıştır.¹¹⁷

Giovanni di Bicci, Ciompi İsyanı sırasında 18 yaşındaydı ve uzak akrabası Salvestro de Medici tarafından gizlice desteklenen komünün iki yıllık döneminde Floransa'da olduğu neredeyse kesindi. Muhtemelen bunun bir sonucu olarak, Giovanni tüm hayatı boyunca popolo minuto'ya gizli bir sempati duymuştur ancak ardından gelen siyasi iklim bu tür sempatileri pek desteklememiştir. Komünün çöküşünden sonra, eski aileler hızla otoritelerini yeniden ortaya koymuşlardır: Maso degli Albizzi liderliğindeki güçlü Albizzi, Capponi ve Uzzano aileleri tarafından bir oligarşi kurulmuş ve bu durum takip eden otuz yıl boyunca devam etmiştir. 1393'te Vieri de Medici'nin etkisiz hale getirmesine yardım ettiği gibi ara sıra yaşanan rahatsızlıklara rağmen, bu durum Floransa'da bir refah ve istikrar dönemi oluşturmuştur.¹¹⁸

Oligarşinin güçlü aileleri Medici ve onların müttefiklerine şiddetle karşı çıkmışlardır; bu durum Vieri'nin siyasete karışma konusundaki isteksizliği kadar onun adına doğuştan gelen herhangi bir alçakgönüllülüğü de açıklamaktadır. Bu isteksizlik, kuzeni Giovanni di Bicci'ye de yansımıştır. Bu iki Medici bireyinin, politik alçakgönüllülüğünün içgüdüsel mi, yapmacık mı, yoksa sadece bir aile sadakati mi veya aile politikası mı olduğunu söylemek gerçekten zor bir durumdur. XIV. yüzyılın sonlarında geleneksel bilinçleri hâlâ Orta Çağ adetlerine sıkı sıkıya bağlı kalmıştı. Bu dönemde insanlar kendilerini bireylerden ziyade bir ailenin üyeleri olarak görme eğilimindeydiler.¹¹⁹ Böyle bir düşünce tarzına göre, bu erken dönem Medici aile üyeleri, siyasi gücün ancak daha uygun zamanlarda aile tarafından elde edilebileceğini kabul ederek, doğal olarak bireysel siyasi hırslarını bir bütün olarak ailenin uzun vadeli hırslarına batırırlardı. Medici ailesi, siyasi güç için uzun vadeli gizli hırslar mı beslediler,

¹¹⁷ Strathern, *The Medici*, s. 24.

¹¹⁸ Machiavelli, *Le Istorie Fiorentine*, s. 101.

¹¹⁹ Ortaçağ'da nüfuzlu aile üyeleri, soylarının çıkarları açısından, kendi grupları içinde daha erken evlenme konusunda baskı altındaydılar. Bireyin aileye olan bağlılığının sevgiden kaynaklandığını düşünmek oldukça yüzeysel bir yaklaşımdır. Bkz. Jack Goody, *Avrupa'da Aile*, (Çev. Serpil Arısoy), Literatür Yayınları, İstanbul, 2004, s. 69; Georges Duby, "Bireyin Ortaya Çıkışı", C. 2, *Özel Hayatın Tarihi: Feodal Avrupa'dan Rönesans'a*, (Haz. Philippe Ariès & Georges Duby), (Çev. Roza Hakmen), Yapı Kredi Yayınları, İstanbul, 2006, s. 525 – 526.

yoksa erken servet birikimleri sadece kendi içinde bir hırs mıydı? Bu mesafeden Medici ailesinin gizli entrikalarını ve planlarını bu aşamada anlatmak şimdilik mümkün görünmemektedir.¹²⁰

Vieri'nin Medici ailesinin bir üyesi olması kesinlikle Giovanni di Bicci'ye yardımcı olmuştur çünkü Ciompi İsyanı'ndan kısa bir süre sonra aile şirketinin yeni başkanı olan amcası Vieri de Medici, Giovanni'yi Roma'ya göndermiş ve kendisi burada Vieri'nin bankasının yerel şubesine yardımcılık yapmıştır. Aile bağları işletmelerde, özellikle de güvenin çok önemli olduğu bankacılıkta her zaman önemli bir rol oynamıştır. Bununla beraber, Giovanni'nin bu iş için bir yeteneği olduğunu anlayabiliriz çünkü birkaç yıl içinde kendisi bankaya ortak yapılmış, üç yıl sonra Roma şubesinin müdürü olmuştur. Aynı yıl 1385'te siyasi bir karar alarak kendisine 1.500 florinlik oldukça büyük bir çeyiz getiren Piccarda Bueri ile evlenmiştir.¹²¹

Vieri işini 1380 yılında ilerletmiştir. Bu ilerletmenin en önemli faktörlerinden biri, kârların büyük bir kısmını sağlayan Giovanni di Bicci yönetimindeki Roma şubesinin başarısından kaynaklanmıştır. Bununla birlikte artık Vieri yetmiş yaşına gelmiştir, yetmişli yaşlar geç Orta Çağ'da saygıdeğer bir yaştı ve 1390'ların başında emekli olmuştur. Bu durum, Giovanni di Bicci'ye Roma şubesini kendi firması olarak kurma fırsatı vermiş ve dönemin şartlarına göre Giovanni, Vieri'nin Roma ofisinin varlık ve yükümlülüklerini devralmak zorunda kalmıştır. Floransa'daki Devlet Arşivlerine baktığımızda, Giovanni anlaşmada 860 florin kaybetmiştir, bu da Vieri işinin yakın zamanda bir gerileme yaşadığını ya da Vieri'nin işi yöneticisine devretmeden önce bazı yaratıcı muhasebeye daldığını göstermektedir.¹²²

¹²⁰ Hibbert, *Medici*, s. 105.

¹²¹ Bir kapitalist, toprağa veya devlet görevine geçmek üzere malı fiilen terk ettiğinde bile, onun toplumsal bünye içindeki yol alışları oldukça uzun bir süre izlenebilir de kapitalist devrenin dışına nihai olarak çıkmadığı, mala, bankaya, ortaklıklara, menkul veya gayrimenkul yatırımlarına, hatta endüstri veya madencilik yatırımlarına geri dönüşler olduğu, “sermayenin dolaşımına neden olan” evlilikler veya çeyizler aracılığıyla olsa dahi, bazen garip maceraların olduğu da görülecektir. Bardilerin devasa iflasından bir asır sonra, bazı doğrudan mirasçılarının Medici Bankası'nın ortaklarının arasında görmek pek şaşırtıcı değildir. Bkz. Braudel, *Maddi Uygarlık: Mücadele Oyunları*, s. 430; Charles de La Roncière, “Rönesans'ın Eşiğinde Toscana İleri Gelenlerinin Özel Hayatı”, C. 2, *Özel Hayatın Tarihi: Feodal Avrupa'dan Rönesans'a*, (Haz. Philippe Ariès & Georges Duby), (Çev. Roza Hakmen), Yapı Kredi Yayınları, İstanbul, 2006, s. 274; Roover, *The Medici Bank*, s. 36.

¹²² ASF, Arte del Cambio, No. 12.

1 Ekim 1397’de Giovanni, Floransa’da bir merkez ofis kurmuştur. Bu genellikle büyük Medici Bankası’nın kuruluş tarihi olarak kabul edilmektedir.¹²³ Roma, Curia (papalık sarayı) ve tüm görevlileriyle birlikte kesinlikle iyi bir gelir kaynağı sağlamıştır fakat Floransa, dönemin Avrupası’nın bankacılık başkenti konumunda bulunmaktaydı ve yatırım için en iyi fırsatları sağlamaktaydı. Medici Bankası’nın kuruluşunun ve erken ticaretinin ayrıntıları, bankanın Floransa’daki Devlet Arşivlerinde korunan *libri segreti*’sinde (kelimenin tam anlamıyla, “gizli kitaplar”) ortaya çıkmaktadır. Bu “gizli kitaplar” aslında bankanın özel kayıtlarından başka bir şey değildir ancak sadece erken bankacılığın ticarî kayıtlarını değil, aynı zamanda romantizmi ve komplosunun çeşitli parçalarını da içermektedir.¹²⁴

Medici Bankası’nın başlangıç sermayesi 10 bin florindi. Bu paranın 5.500 florini Giovanni di Bicci tarafından konulmuştur ve geri kalanı Medici ailesinin yakın üyeleri olmayan, evlilik yoluyla akraba oldukları iki ortak tarafından sağlanmıştır.¹²⁵ Banka, ilk yılındaki ticaretinde yüzde 10 civarında kâr elde etmiştir, bu tür kârların ortaklar tarafından özel olarak yatırılabilmesi için bankadan çekilmesi bir çeşit âdet hâline gelmişti. Giovanni, varlıklarını finansal dünyanın iniş çıkışlarının ötesinde ihtiyatlı bir şekilde çeşitlendirerek, memleketi Cafaggiolo köyü yakınlarında bir miktar tarım arazisi satın almış gibi görünmektedir.¹²⁶

Floransa, bankacılıkta önde gelen bir ticaret merkezi olmasının yanı sıra, Flanders ve İngiltere’ye kadar uzanan kumaş ticareti bağlantılarıyla yün işleme endüstrisinin de önemli bir merkeziydi. Köklü tüccar ailelerin genellikle her iki işte de çıkarları olmuştur ve 1402’de Medici Bankası bir kumaş üretim atölyesini finanse etmek için 3.000 florin kredi vermiştir. Yılın ilerleyen zamanlarındaki kayıtlar, Medici Bankası’nın Venedik’te bir ofis açtığını, yönetici olarak Neri Tornaquinci’ni tayin ettiğini, böylece Venedik’in Doğu ile olan ticaretinden faydalanabilmesi için bir ofis açtığını göstermektedir. O zamana kadar Roma ofisi, Napoli’de ve Roma’nın yaklaşık 130 kilometre

¹²³ Vincenzo De Caprariis, “Cosimo de Medici”, *Dizionario Biografico degli Italiani*, Vol. 73, Istituto dell’Enciclopedia Italiana, Roma, 2009, s. 36 – 43.

¹²⁴ Raymond de Roover, “I libri segreti del Banco de’ Medici”, *Archivio Storico Italiano*, Vol. 107, No. 2 (395), 1949, ss. 236-240

¹²⁵ Roover, *The Medici Bank*, s. 39.

¹²⁶ Machiavelli, *Le Istorie Fiorentine*, s. 255.

güneydoğusundaki Gaeta limanında küçük şubeler açarak genişlemişti.¹²⁷ Bununla birlikte 1408'de başka bir yün atölyesini finanse etmenin yanı sıra, Medici Bankası'nın ilk yirmi yılda bu kadar genişleyebilmişti. Giovanni di Bicci temkinli bir karaktere sahipti ve bankayı konsolide etmeyi tercih etmiştir. Bu durum, Medici hanedanlığının başı olarak selefi, uzak akrabası Vieri ile paylaştığı bir özellikti ve Vieri bu özelliğini oğluna aktarmayı başarmıştır. Bankacılar olarak Medici ailesi, paralarını yenilik yerine dikkatli ve verimli bir şekilde kullanmışlardır. Bankacılık bilgisinin aksine, holding şirketinin icadında rol oynamışlardır. Medici ailesinin başarıları neredeyse tamamen başkaları tarafından öncülük edilen denenmiş ve güvenilir tekniklerin kullanımına dayanmaktadır.¹²⁸

Medici Bankası hiçbir zaman hızlı bir genişleme geçirmemiştir ve en yüksek döneminde bile Bardi, Peruzzi ve Acciaiuoli ailelerine ait olan önceki yüzyılın üç büyük Floransa bankasından herhangi biri kadar kapsamlı olmamıştır çünkü Medici ilk zamanlar sürekli şubeler açarak aşırı genişlemeye inanmamışlardır. Bankanın kârı arttıkça, Giovanni di Bicci, Mugello'da ve Floransa çevresindeki Toskana tepelerinde tarım arazileri satın almaya devam ederek özünde muhafazakâr doğasının olduğunu kanıtlamıştır. Giovanni sadece Medici Bankası'nı ve Medici bankacılık uygulama kurallarını kurmakla kalmamış, aynı zamanda onun güç üssü haline gelecek olan geniş aile servetinin sağlam temellerini de atmıştır.¹²⁹

Medici Bankası'nın başkanı kısa sürede Floransa'da önemli bir şahsiyet haline gelmiş ve 1401 gibi erken bir tarihte Giovanni di Bicci, Vaftizhane için yeni bronz kapılar yaptırmak için uluslararası bir yarışmanın komitesinde görev yapmıştır. Bu, bir Medici'nin sanatsal patronajla ilgili ilk örneği oluşturmuştur. Giovanni di Bicci'nin kazananı seçmede nasıl bir rol oynadığı henüz bilinmemektedir, yarışmayı kazanan daha sonra Giovanni di Bicci gibi Rönesans sanatının kurucularından biri olacak olan Floransalı genç bir heykeltıraş olan Lorenzo Ghiberti olmuştur. Bu aşamada yirmi üç yaşındaki Ghiberti yalnızca yetenekliydi ve kırk iki yaşındaki bankacı yalnızca para kazanmakla ilgilenmekteydi. Bu olayın Ghiberti'yi büyüklüğe giden yolda başlattığını

¹²⁷ Strathern, *The Medici*, s. 29.

¹²⁸ ASF, M.A.P, dosya 153, no. 1, s. 21.

¹²⁹ Mary Hollingsworth, *The Medici*, Head of Zeus Publishing, Londra, 2022, s. 14.

söylemek abartı olmaz lakin aynı zamanda Giovanni di Bicci'nin gözlerini zenginlik birikiminden daha büyük bir şeye açmış gibi görünmektedir.¹³⁰

Elimizde bu kadar az veri mevcutken, Giovanni di Bicci'nin karakterinin daha ince noktalarını ayırt etmekte oldukça zorlanmaktayız. Onunla ilgili elimizdeki en iyi fiziksel benzerlik muhtemelen Bronzino'nun Floransa'daki Medici Müzesi'nde¹³¹ yer alan portresidir.¹³² Bu tablo oldukça ayrıntılı ve Medici ile ilgili algısal bir tablo olma özelliği taşımaktadır. Buradaki tek sorun, Bronzino'nun Giovanni'nin ölümünden yetmiş yıldan fazla bir süre sonra doğmuş olmasıdır, bu da bu portrenin psikolojik değil, fiziksel düzeyde de doğruluğuna dair bir soru işareti bırakmaktadır. Bununla birlikte, Medici'nin ihtişamının zirvesinde boyanmış olsa da gurur verici bir portre değildir; aynı zamanda diğer benzerliklere geçici bir benzerlikten daha fazlasını taşıırken, yüz hatları sıra dışı bir şekilde oğlu Cosimo'dan izler yansıtmaktadır. Bu durum resmin Giovanni di Bicci için hazırlanan daha eski, çağdaş bir portreden kopyalandığı doğrulanmamış hikâyenin bir miktar gerçek olabileceğini de göstermektedir. Bronzino, özellikleri köylü dünyeviliğini ve açıkgozlülüğünü koruyan kurnaz, belki de bilge bir adamı tasvir etmektedir. Çenesinin eğikliği belli bir gurura işaret etmektedir. Gözleri net ve sarsılmaz bir bakışa sahip fakat ince çizgili alın, derinden ve sürekli endişelenen bir adama işaret ederken, geniş ama ince dudaklar, çileci, hesapçı bir mizacın bastırılmış duygusallığını düşündürmektedir. Başka bir deyişle, gerçek hayatı hakkında çok az bildiğimizden beklenebilecek türden birisidir. Bu portre 'doğru' olmasa bile, büyük oranda bu yoruma uygun görünmektedir.¹³³

¹³⁰ Lorenzo Ghiberti'nin bu para kazanma arzusu muhtemelen baba mesleği olan ve kendisinin de ilgi duyduğu kuyumculuktan geliyor olabilir. Bkz. Charles Garfield Nauert, *Avrupa'da Hümanizma ve Rönesans Kültürü*, (Çev. Bahar Tırnakçı), Türkiye İş Bankası Kültür Yayınları, İstanbul, 2021, s. 111 – 113.

¹³¹ Museo de Medici günümüz Floransa şehrinde bulunan bir yapıdır. Bkz. <https://www.museodemedici.org/biglietti-e-orari.html> [E.T. 02.05.2021].

¹³² Agnolo Bronzino'un çizmiş olduğu Giovanni di Bicci de Medici portresi için bkz. Ek: 5 <https://www.visit-florence-italy.com/museums/palazzo-vecchio/giorgio-vasari-cosimo-the-elder-palazzo-vecchio-florence-italy.html> [E.T. 01.07.2023].

¹³³ Angolo Bronzino ve çalışmaları hakkında bkz. Liseletto Gertenbach, *Agnolo Bronzino: The Declining Reputation of a Renaissance Court Artist*, Master Art History, University of Groningen, Faculty of Arts, Yüksek Lisans Tezi, Groningen, 2021.

1402’de Giovanni di Bicci, Floransa’da Arte del Cambio’nun¹³⁴ başrahibi olmuş ve iktidardaki Signoria’da bir yer edinmiştir. Bu durum Giovanni için büyük bir başarıydı, gerçi gerçekte Giovanni’nin Floransa’daki bankası belirgin bir şekilde mütevazı bir yerdi. Bu dönemde, bir banka genellikle, adını veren banko veya tezgahla bölünmüş tek büyük bir odadan oluşmaktaydı ve tezgâhın arkasında, muhasebeci ve abaküsüyle birlikte katipler oturmaktaydı. *Libri Segreti*’ye göre Medici’nin, 1402’de bankanın toplam on yedi çalışanı mevcuttu: beşi Floransa’daki merkez ofiste, geri kalan on ikisi Roma, Venedik, Napoli ve Gaeta arasında bölünmüştü.¹³⁵ Banka memurları yılda yaklaşık elli florin kazanmaktaydılar, bu miktar mütevazı bir yaşam için yeterlidir çünkü personel değişimi ile ilgili henüz hiçbir kayda rastlayamadık.

Medici Bankası ve diğer Floransa’daki bankalarındaki çalışanlar her zaman liyakat temelinde değil, çoğu zaman bağlantıları nedeniyle ya aile içinde ya da dışındaki önemli kişilerle terfi ettirilmekteydiler. Güveni pekiştirmek için, şube müdürleri genellikle kendi şubelerinde küçük ortaklar haline getirilmişlerdir. Buna rağmen, yukarıda değindiğimiz gibi, Medici Bankası’nın Neri Tornaquinci’nin müdür olduğu Venedik ofisinde olduğu gibi, işler zaman zaman ters gidebilmekteydi. Ortaklık anlaşması, İtalyanlar tarafından iş yöntemleri geri ve dolambaçlı kabul edilen Germenlerle iş yapmasını alenen yasaklamıştır. Açıkça görülüyor ki Neri Tornaquinci cazip bir teklifte bulunmuş ve bazı Germen tüccarlara borç verme riskini almaya karar vermiştir. Bunun üzerine Germenler geri ödeme yapmadan Brenner Geçidi yolundan evlerine dönmüşlerdir. Neri Tornaquinci bu borcu ilk başlarda kayıtlara geçirmediği için hesaplarında tutarsızlık olmuştur. Merkez ofis öğrenmesin diye panik içinde, Neri Tornaquinci borcu kapatmak için bu sefer borçtan daha fazlasını ödünç alıştır, böylece Venedik ofisinin defterleri aslında sağlıklı bir kâr artışı görünmüştür. Ne yazık ki bu para yıkıcı oranlarda ödünç alınmış ve ne kadar denerse denesin Neri Tornaquinci, bankanın günlük işleyişinden faizi karşılayacak ve defterleri dengeleyecek kadar kâr elde edememiştir.¹³⁶

¹³⁴ Bankacılar ve sarraflar loncası. Murat Serdar, “Medici Ailesi: Floransa’da Bir Ailenin Yükseliş Öyküsü”, *Sosyal Bilimler Araştırmaları Dergisi*, 14/2, (Kış 2019), s. 662.

¹³⁵ ASF, M.A.P, dosya 153, no. 1, s. 86, 95.

¹³⁶ Aslında Medici Bankası’nın bu konuda çeşitli kuralları vardı. Örneğin, Kardinallere 300 florinden fazla borç verilmez, saray memurlarına 200 florinden borç verilmez ve itimat edilmez, Romalı tacirlere kredi

Banka kayıtlarına göre, 25 Nisan 1406'da Neri Tornaquinci, Giovanni di Bicci'nin onu görevden aldığı ve kayıp para için dava açtığı Floransa'ya çağırılmıştır. Neri, evi de dahil olmak üzere her şeyi satmak zorunda kalmış fakat gelen para borcu kapatmaya yetmemiştir, bu yüzden borç verdiği Germenleri bulmak için kuzeye doğru yola koyulmuştur. Görünüşe göre en sonunda Polonya'nın Krakov bölgesinde onları bulmuş ve borcun bir kısmını tahsil etmeyi başarmıştır ama artık evden o kadar uzaktaydı ki parayı Giovanni'ye geri göndermemeye karar vermiştir ve bu parayla yeni bir hayata başlamayı seçmiştir. Böyle bir hikâye, XV. yüzyılın başlarında bankacılığın koşullarını canlı bir şekilde göstermektedir: ticari uygulamada her zaman olduğu gibi, risk ve güven, Giovanni di Bicci gibi temkinli biri için bile, hassas bir şekilde dengelenmiştir.¹³⁷

Tüm ihtiyatına rağmen, Giovanni kendisi de tuhaf bir yargılama hatasından kurtulamamıştır. Germenlerle ticarete ilişkin ev sözleşmelerinde yazılı olan açık yasak, Giovanni'nin de Töton ticari girişimi tarafından ağzının yanmış olabileceğini göstermektedir. Giovanni'nin Roma ofisindeki görevi sırasında arkadaş olduğu Baldassare Cossa'nın durumu da bu şekilde olmuştur. Baldassare'nin soyu, fakir Napolili soylulara dayanmaktaydı ve serveti gençliğinde yaptığı korsanlığa dayanmaktaydı. Karaya döndüğünde bu parayı Bologna Üniversitesinde hukuk doktorası yapmak için kullanmıştır; daha sonra kendisine kısa sürede gelişmeye başladığı Kilise'de bir statü almıştır. 1402'de bir kardinal unvanı almaya karar vermiş ve Giovanni di Bicci'ye 10.000 duka (yaklaşık 12.000 florin) kredisi için başvurmuştur. Şaşırtıcı bir şekilde, Giovanni bu krediyi vermiştir. Bu karar ilginç yapan konu, Baldassare Cossa'nın karakteridir. Christopher Hibbert'e göre, Baldassare'nin Bologna'daki kardinal elçisi olarak dokuz yıl boyunca, manevi nitelikleri "sıfır veya eksi sıfır" idi ve kardinalin ikametgâhı hızla "birçok rahibeyle birlikte iki yüz hizmetçi, eş ve dul" ile ünlenmiştir.¹³⁸

Bununla birlikte sorgulamamız gereken konu şu olmalı: zekasından şüphe etmediğimiz Giovanni, Baldassare gibi sorumsuz bir müsrifle neden ticarî bir ilişkiye girdi? Cevap aslında pek de zor değil, Giovanni, Papalığa aday olduğunu bildiği için

verilmez, derebeylerine borç verilmez ve işler ters gittiğinde talepler ciddiye alınmayacağından kesinlikle Germenlere borç verilmez. Bkz. Parks, *Medici Money*, s. 49.

¹³⁷ Neri Tornaquinci'nin Krakow'a gitmesi 1410 gibi erken bir tarihte rapor edilmiştir. Medici ailesinin hizmetinden ayrıldıktan kısa bir süre sonra oraya gitmiş olabilir. ASF, M.A.P., dosya 153, no. 1, s. 125.

¹³⁸ Hibbert, *Medici*, s. 34 – 35.

Baldassare Cossa üzerinde bir kumar oynamıştır ve Giovanni, Papalık bankacısı olmanın en büyük mali ödül olduğunu anlayacak kadar uzun süre Roma’da çalışmıştı. Sekiz yıl boyunca Giovanni di Bicci, Badassare Cossa ile arkadaş kalmış ve onun bankacısı olarak hareket etmiştir, düzenli olarak onunla yazışmış ve Baldassare’nin Medici Bankası’nın kaynaklarını sürekli tüketen savurganlıklarını sınırlamak için mücadele etmiştir. Ardından 1410’da her şey meyvesini vermeye başlamıştır, Baldassare Cossa XXIII. Giovanni papa olarak seçilmiştir.¹³⁹

XV. yüzyılın başlarında bankacılık, papalık yönetiminin önemli bir kolu haline gelmişti. Bu dönemin diğer Avrupalı güçlerinden farklı olarak, gelirlerinin çoğu yurt dışında kazanılmış ve büyük ölçüde Avrupa’daki çok sayıdaki kişiden gelen bağışlar şeklinde olmuştur. Bu görüş Batı dünyasının uç sınırları olan İzlanda ve hatta Grönland’a kadar uzanmaktaydı, örneğin piskoposun ödediği fok derisi ve Brugge’da nakde çevrilen balina kemiği gibi.¹⁴⁰ Diğer bir gelir biçimi, tüm bir ekonomiyi dönüştürme gücüne sahip oldukları için, genellikle çok büyük bir fiyat getiren kutsal emanetlerin satışı olmuştur ve onlara sahip olan bölge, bir hac merkezi haline getirilmiştir. Daha da kazançlı olanı, alıcıya günahları için papanın affını sunan, söz konusu günahın büyüklüğüne bağlı olarak fiyatı artan hoşgörü ticareti olmuştur. Diğer bir sabit gelir kaynağı, en alt kademedeki kardinal de dahil olmak üzere makamları içeren kutsal makamlara yapılan atamaların satışı olmuştur.¹⁴¹

Avrupa çapındaki bu ticari girişimde yer alan meblağlar muazzam miktarlarda gerçekleşmiştir, dolayısıyla bu ticareti yürüten banka elbette komisyonunu almalıydı, bu da devasa bir yıllık gelire tekabül etmekteydi. Papalık işini yürütmek için hangi banka seçilirse seçilsin, kanıtlanmış uzmanlığa sahip olması gerekmektedir: Avrupa’daki kaynaklardan toplanan paralarla ilgilenmesi ve aynı zamanda tamamen güvenilir olması ve yalnızca Papa’ya büyük bir güvenle yanıt vermesi gerekir. Baldassare Papa XXIII. John olarak atandığında, Giovanni di Bicci onu tamamen yetenekli, tamamen güvenilir

¹³⁹ Najemy, *A History of Florence*, s. 263; Halim Işık, *İlk Papa Aziz Petrus’tan Son Papa Ratzinger’e Papalık Tarihi*, Ozan Yayıncılık, İstanbul, 2006, s. 117.

¹⁴⁰ Grönland, papalık hazinesi yararına Brugge’da satılan balina kemikleri ile havale yapmıştır. Bkz. Henry Stephen Lucas, “Mediaeval Economic Relations between Flanders and Greenland,” *Speculum*, C. 12, S.2, 1937, s. 170.

¹⁴¹ “Çünkü Kilise en büyük uluslararası iktisadî yapıdır” der Tim Parks. Bkz. Parks, *Medici Money*, s. 20.

ve her şeyden önce tamamen sadık olduğuna ikna etmek için yeterince şey yapmıştır. Medici Bankası'nın Roma şubesi, bu tür gelirlerle uğraşmanın yanı sıra, artık Roma Sarayına katılmayı iş haline getiren kardinaller, piskoposlar ve muhtelif danışmanların ticaretini de çekmişti. Bununla birlikte ilginç bir şekilde, Medici kayıtlarına göre, bankanın Roma şubesi zamanının çoğunu parayı almaktan çok borç vermekle geçirmiştir.¹⁴²

Kilisedeki yüksek makam, yüksek bir gelirle ödüllendirilmiş olabilir fakat anladığımız kadarıyla, genellikle daha yüksek harcamalar içermektedir. Medici hesapları, birçok kardinalin hesaplarının sık sık ve hatırı sayılır miktarda olduğunu ortaya koymuştur. Bu kredilere rağmen, Roma Sarayı, Giovanni di Bicci ve ortakları için yatırımın yüzde 30'undan az olmayan bir getiri sağlamıştır. Gerçekten de bu şube tüm bankanın kârının yarısından fazlasından sorumlu tutulmuştur. 1397-1420 yılları arasındaki bir *Libri Segreti*'ye göre, Roma Sarayı şubesi toplam 151.820 florinden 79.195 florin kâr sağlamıştır. Bu rakam, Floransa, Venedik, Napoli, Gaeta'daki şubelerin ve iki yün atölyesinin birleşik çabalarını kolayca aşmaktadır. Bu tür meblağlar, modern finansal istatistiklerle karşılaştırıldığında küçük görünebilir fakat Giovanni di Bicci için yaklaşık 1.900 florinlik bir yıllık geliri temsil etmekteydi.¹⁴³

Giovanni di Bicci'nin ve Medici Bankası'nın mali geleceği güvence altına alınmış görünmekteydi. Bununla birlikte söz konusu papalık olduğunda görünüş genellikle aldatıcı olmuştur. Yukarıda bahsettiğimiz zaman "Büyük Bölünme" dönemi¹⁴⁴, bir noktada papalık tahtına en az üç rakip iddia sahibi mevcuttu. Bunlar, XXIII. John, XII. Gregory ve XIII. Benedict'ti. Neyse ki çoğu din adamı, Papa XXIII. John'un yarışı önde götüren kişi olduğu görüşündeydi ancak pek çok kişiye tesir eden bu tür tahmine dayalı görüşler, XII. Gregory'yi destekleyen Napoli Kralı Ladislas'ı çok az etkilemiştir. Kral

¹⁴² Roover, *The Medici Bank*, s. 86

¹⁴³ Roover, *The Medici Bank*, s. 47 – 48.

¹⁴⁴ Magnum Schisma, The Western Schism, the Papal Schism, the Great Occidental Schism, Schism of 1378 ya da dilimize Büyük Bölünme olarak çevirmemiz daha uygun görünüyor ki bu kadar çok isminin olması bizlere olayın ciddiyetini göstermesi açısından da bir fikir verebilir. Büyük Bölünme, Katolik Bölünmesi ya da Doğu - Batı Kiliselerinin Ayrılması, Doğu ve Batı kiliselerinin birbirinden ayrılmasını ifade eden bir kavramdır. Orta çağ boyunca birbirlerini rakip olarak gören ve tartışan İstanbul'daki Doğu Roma-Bizans Patrikliği ve Batı Roma'daki Papalık, defalarca birbirlerini aforoz ettiler. Bkz. Craig David Atwood, *Always Reforming: A History of Christianity Since 1300*, Mercer University Press, Macon, 2001, s. 23.

Ladislav, komşu Papalık Devletleri'ne karşı askerî bir sefer başlatmıştır ve XXIII. John sonunda Kral Ladislav'a 95 bin florine tekabül eden ödemeyi içeren küçük düşürücü bir anlaşma imzalamaya zorlanmıştır. XXIII. John mali açıdan utandığını fark etmiş ve bu meblağı karşılamak için papalık bankacılarından borç istemiştir. Biraz zahmet çektikten sonra Giovanni di Bicci, yalnızca yatırımını yerinde tutmak adına bile olsa, bu ek harcamanın muhtemelen riske değer olduğuna karar vermiştir. Roma şubesinden yirmi yıldan fazla bir süredir elde edilen toplam kârdan yaklaşık yüzde 20 daha fazla tutan böyle bir meblağı borç vermeyi düşünebilmesi bile, kararlı Giovanni'nin halihazırda biriktirmiş olduğu varlıkların seviyesinin bir göstergesidir, muhtemelen bu meblağın en azından bir kısmını kredi şeklinde toplamıştır. Medici Bankası artık yüksek finansmanın faydaları kadar risklerine de dahil olmuştu. Giovanni, XXIII. John'a 95.000 florin ödemesini ayarlamış ancak bir miktar teminat isteme önlemini de almıştır. Bu XXIII. John, eski bir mücevher kaplı gönye ve papalık hazinesinden çıkarılan çeşitli altın levha parçaları şeklinde sağlanmıştır.¹⁴⁵

Yine de XXIII. John'un iki rakibi olan XII. Gregory ve XIII. Benedict'in sorunu hâlâ devam etmekteydi. Egemenliği Avusturya'dan Kuzey Denizi'ne kadar Almanca konuşulan topraklar boyunca uzanan güçlü Kutsal Roma İmparatoru Sigismund, "Büyük Bölünme" ile bir kez ve herkes için uğraşmanın zamanının geldiğine karar vermiş ve 1414'te Konstanz Konsili'ni toplamaya çalışmıştır, amacı üç papa adayının da davalarını onun önüne koymalarını ve çözüme kavuşturmaları olmuştur.¹⁴⁶ Giovanni di Bicci, bu olayı yakından izlemek için en büyük oğlu Cosimo'ya, o zamanlar Sigismund'un imparatorluk başkenti olan Germen şehri Konstanz'a, Alpler'in kuzeyindeki yolculuğunda XXIII. John'a eşlik etmesini emretmiştir. Cosimo, o sırada yirmi beş yaşındaydı ve o zamanlardan bir bankacı olarak hatırı sayılır bir gelecek vaat etmekteydi. Medici Bankası adına Konstanz'a yapılan gezi, olağanüstü bir sorumluluk projesi olarak

¹⁴⁵ Hibbert, *Medici*, s. 121.

¹⁴⁶ Konstanz Konsili büyük ayrışmanın çözüme kavuşturulması için toplanmıştır. 5 Kasım 1414'ten 22 Nisan 1418'e kadar 45 oturum halinde devam etmiştir. Bu konsilde Romalı Papa XII. Gregoire'in istifası kabul edilmiş, konsilcilerin papası olan XXIII. Jean'ı ve Avignon'un papası olan XIII. Benoit'i görevden almışlar, Conclave'in yeni papa seçilmesini emretmişlerdir. Yeni Papa V. Martin olmuştur. Bkz. Francis Oakley, *The Conciliarist Tradition: Constitutionalism in the Catholic Church, 1300–1870*, Oxford University Press, Oxford, 2003, s. 49.

değerlendirilmeli ve bu iş için Cosimo’yu seçmesi Giovanni’nin oğluna duyduğu mutlak güvenin bir işareti olarak görünmelidir.

Bu döneme ait *libri segreti* kayıtlarına göre, Medici Bankası’nın artık Roma şubesinin kendisi ve Roma Sarayı şubesi olmak üzere iki Roma şubesi mevcuttur. Pek çok tarihçi, Medici Bankası’nın Ebedî Şehir’de¹⁴⁷ yaptığı iş hacminin çokluğuna kanıt olarak Roma’da iki şubeye duyulan ihtiyacı öne sürerek bu coğrafi konumu kelimenin tam anlamıyla kullanmıştır. Aslında bu şubelerden sadece biri Roma’da kalmıştır; diğer şube, papanın acil finansal ihtiyaçlarını karşılamak için Konstanz’a yaptığı yolculukta papalık sarayına (yani Roma Sarayına) eşlik etmiştir. Bu arada, asıl şube, yurtdışından gelen papalık gelirleri gibi çok önemli meseleyi ele almak için Roma’da kalmıştır.¹⁴⁸

Konstanz Konsili, XV. yüzyılın başlarındaki en büyük sosyal ve politik olay olduğunu kanıtlamış ve Avrupa’nın her yerinden önde gelen şahsiyetleri çekmiştir.¹⁴⁹ Genç Cosimo de Medici burada, yükselen Augsburglu Fuggerler ve Polonya ve İspanya gibi uzak yerlerden tüccarlar gibi tüm büyük uluslararası bankaların ve iş ailelerinin temsilcileriyle tanışma fırsatı bulmuştur.¹⁵⁰ Gerçekten de bu toplantıda kurulan kişisel temaslar, önümüzdeki yıllar boyunca çok uzak ticari ilişkileri güçlendirecek ve bazı durumlarda, o andan itibaren güvenilirliğin garantisi olarak adlarına güvenilecek olan ticari işletmelerin liderleriyle, Batı Avrupa’nın gelişmekte olan kapitalist dünyasının can damarını oluşturan kambiyo senetleri, kredi notları ve diğer ticari belgeler gibi, tanışma fırsatı sunmuştur. Yine de Konsil’in esas ve belirtilen amacı, Hristiyan âleminin ruhi yönetimini kesin olarak çözmek olmuştur. Büyük Bölünmeyi çözenin yanı sıra Sigismund, Kutsal Roma İmparatorluğu içinde ortaya çıkan bazı doktrin farklılıklarını ortadan kaldırmayı da amaçlamıştır. Bu amaçla, Bohem heretik Jan Hus, imparatorun kişisel güvenli geçiş garantisi altında, papalık hoşgörülerinin satışına muhalefetini de

¹⁴⁷ O dönemlerde Roma için şair Tibullus’un MÖ. I. yüzyılda ortaya çıkardığı tanımla Latince Urbs Aeterna, İtalyanca La Citta Eterna, İngilizce The Eternal City (Ebedî Şehir) denilmekteydi. Tibullus’tan sonra Ovid, Virgil ve Lily de bu tanımlamayı benimsemiş ve ifade olduğu gibi günümüze kadar gelmiştir. Bkz. Stephanie Malia Hom, “Consuming the View: Tourism, Rome, and the Topos of the Eternal City”, *Annali d’Italianistica*, 28 Mayıs 2024, ss. 91–116.

¹⁴⁸ Roover, “I libri segreti”, s. 239.

¹⁴⁹ Anthony Black, “Popes and Councils”, *The New Cambridge Medieval History*, (Ed. Christopher Allmand), Vol. VII c. 1415 – c. 1500. Cambridge University Press, Cambridge, 1998, s. 86.

¹⁵⁰ Fernand Braudel, *Maddi Uygarlık: Dünyanın Zamanı*, (Çev. Mehmet Ali Kılıçbay), İmge Kitabevi, Ankara, 2017, s. 449.

içeren muhalif dini görüşlerini haklı çıkarmak için konsile çağrılmıştır. Olayda, Hus'un öğretileri otuzdan az olmamak kaydıyla kabul edilemez bulunmuş ve Sigismund, kişisel güvencesine aldırmadan onu yaktırmıştır.¹⁵¹

Konsil daha sonra üç rakip papanın öne sürdüğü davaları incelemeye dönmüştür. Bu davalar, Roma'dan gelen XXIII. John, Avignon'daki koltuğundan gelen XIII. Benedict ve peripatetik ekolün¹⁵² mahkemesi Kuzey İtalya'yı dolaşan XII. Gregory'den oluşmaktaydı. Kanıt sunma sırası XXIII. John'a geldiğinde, kendisini, bir dizi kişisel kabahat suçlaması da dahil olmak üzere, papalık yaşam tarzıyla ilgili bir soruşturmaya maruz kalmıştır. Sapkınlık suçlamasının yanı sıra, Hus örneğinde olduğu gibi, selefi Papa V. Alexander'ı zehirlemekle ve yetmişten az olmamak üzere başka suçlamalarla da suçlanmıştır ki en tarif edilemez ahlaksızlıkları içeren bu suçlamalar, papaya karşı olan saygıdan değil, kamu ahlakından dolayı düşürülmüştür. Bu durum XVIII. yüzyıl tarihçisi Edward Gibbon'un belirttiği gibi, açıkça bir olayın üstünü kapatma olmamıştır: 'En rezil suçlamalar bastırılmış; Hz. İsa'nın Vekili sadece korsanlık, cinayet, tecavüz, sodomi ve ensest ile suçlanmıştır.'¹⁵³ Kişisel alışkanlıklarının daha fazla incelenmesiyle yüzleşmek yerine, Papa XXIII. John daha sonra bir okçu kılığına girerek şehirden kaçmıştır. Bu son hamle XXIII. John adına hiçbir sinir kaybına yol açmamış; aksine, Kilisenin doktrinine göre, papa koltuğuna oturmadan ekümenik bir konsil geçersiz olduğundan, Konsilin gücünü elinden almak için hesaplanmış bir eylem olmuştur. Bunun dışında Sigismund bu tür incelikleri düşünen biri olarak görünmemektedir ve Konsil'e ne olursa olsun çalışmalarına devam etmesini emretmiştir; aynı zamanda askerlerini, esir alınan ve Heidelberg Kalesi'ne hapsedilen XXIII. John'u yakalamaları için göndermiştir.¹⁵⁴

¹⁵¹ Strathern, *The Medici*, s. 34. Ortaçağ Avrupası'nda sapkın düşünceleri yakarak idam ettirme yaygın bir ceza olarak kullanılmıştır. Bkz. Joshua Rice, "Burn in Hell", *History Today*, C. 72, S. 6, ss. 16 – 18.

¹⁵² Peripatetik ekol, Antik Yunan felsefesinde Aristoteles'in kurucusu olduğu felsefi okuldur. Aristoteles'in öğretilerini ve yöntemlerini benimseyen bu ekol, onun felsefi mirasını sürdürmeyi amaçlar. "Peripatetik" terimi, Aristoteles'in Atina'daki Lyceum okulunda derslerini yürüyüş yaparak verdiği yoldan (peripatos) gelir. Peripatetik ekol, özellikle mantık, metafizik, etik, politika, doğa felsefesi ve bilimlerde Aristoteles'in sistemini geliştirmeye ve yorumlamaya odaklanmıştır. Detaylı bilgi için bkz. Jonathan Barnes, *Aristotle: A Very Short Introduction*, Oxford University Press, New York, 2000, s. 49.

¹⁵³ Orta Çağ kahramanlarının, Arthur, Charlemagne gibi pek çoğunun büyük günahlar işlediği bilinmektedir. Bu durum Orta Çağ'da oldukça normal hatta efsanevi karşılanmaktadır. Bkz. Jacques Le Goff, *Ortaçağ Kahramanları*, (Çev. Füsun Önen Pinard), Yapı Kredi Yayınları, İstanbul, 2010, s. 34, 61; Strathern, *The Medici*, s. 34.

¹⁵⁴ Hibbert, *Medici*, s. 20.

Cosimo de Medici böylece Konstanz'da kimsesiz ve çaresiz kalmıştır. Durumunun olası tehlikesini çabucak fark etmiş ve şehirden kendi kaçış planını yapmaya başlamıştır. Bunu yaparken, sadece imparator tarafından gönderilen olası takipçilerden kaçmakla kalmamış, aynı zamanda kaçışından önce XXIII. John'un kendisine emanet ettiği mücevher kaplı bir tacı da elinde tutmayı başarmıştır. Bunun, Napoli Kralı'nın borcunu ödemek için ödünç verilen 95.000 florin karşılığında XXIII. John'un taahhüt ettiği aynı tac olup olmadığı hâlâ belirsizliğini korumaktadır; öyle olsaydı, XXIII. John bir şekilde onu itfa etmiş ve bu krediyi geri ödemiş olmalıdır. Bu dönem için Medici Bankası'nın *libri segretide* papalığa ait mücevher kaplı bir tac ile ilgili hiçbir işlem görünmemektedir.¹⁵⁵

Aynı dönemde imparator Sigismund, Papa XXIII. John'un görevden alındığını ilan etmiştir. Konstanz'da, diğer papalar iddialarından vazgeçmeye teşvik edilmişlerdir. XII. Gregory tahttan çekilmeye zorlanmış, XIII. Benedict sonunda tahttan indirilmiş ve Büyük Bölünme nihayet 1417'de tamamen yeni bir papa olan V. Martin'in seçilmesiyle toparlanmıştır. Sigismund, eski Papa XXIII. John, şimdiki adıyla Baldassare Cossa'nın 38.500 Ren loncası (35.000 florine tekabül etmektedir) fidye için tutulduğunu duyurmuştur. Hapsedilmiş, hasta ve yoksul olmasına rağmen, Baldassare, Cosimo'ya, 35.000 florinlik fidyeyi toplarsa onu varisi yapmaya hazır olduğunu söylemeyi başarmıştır. Cosimo, Giovanni'ye gitmiş ve onu XXIII. John adına ödeme yapmaya ikna etmeye çalışmıştır. Son olarak söz konusu miktar çok büyüktü, bu sefer tüm Medici Bankası'nın kuruluşundan bu yana geçen yirmi yıl boyunca elde ettiği kârın neredeyse yarısına tekabül etmekteydi, aslında bu seferki risk çok daha büyüktü: hiçbir varlığı olmayan Baldassare için gelecek kasvetli görünmekteydi ve gelecekteki herhangi bir gelir için çok az umut mevcuttu. Yine de Giovanni di Bicci risk almaya istekli görünmüş ve Baldassare Cossa'nın fidyesinin tamamını İmparator Sigismund'a ödemiştir, böylece gözden düşmüş bir şekilde eski papa serbest bırakılmıştır.¹⁵⁶

¹⁵⁵ Zamanında verilmiş olan bu rüşvetin *libri segreti*'de bile yer almamasının muhtemelen özel bir nedeni olmalıdır. Strathern, *The Medici*, s. 35.

¹⁵⁶ Bazı kaynaklarda 35,000 yerine 3,500 florin olarak da geçer. George Holmes, "How the Medici Became the Pope's Bankers", *Florentine Studies: Politics and Society in Renaissance Florence*, (Ed. Norman Rubishtein), Faber and Faber, Londra, 1968, s. 375.

Normalde oldukça ihtiyatlı davranan Giovanni di Bicci, artık değersiz olan bu figür için neden bir kez daha bu kadar çok kumar oynamıştır? Görünenin aksine, bu alışılmadık derecede riskli bir hareket değildi, hatta herhangi bir risk yoktu çünkü parayı geri alma ihtimali bile mevcut değildi. Baldassare'nin Giovanni'ye "Çok sevgili arkadaşım" diye hitap etme alışkanlığına rağmen, ikisi arasındaki anlaşmanın tamamen ticari bir sadakat olduğu anlaşılmaktadır.¹⁵⁷ Bununla birlikte, Giovanni di Bicci'nin bu hareketi, tüm hayatı boyunca yaptığı en zekice hamlelerden birisi gibi görünmektedir. Babası kadar zeki olduğunu kanıtlayan oğlu Cosimo'nun buna teşvik etmesi tesadüf olmamalıdır.

3. Bankanın Papalık ile İlişkisi

Medici kayıtlarında Roma şubesinden genellikle "Roma Sarayını takip eden bizimkiler" (*i nostri che seguono la Corte di Roma*) veya "Roma Sarayını izleyen şube" (*la ragione che segue la Corte*) olarak bahsedilir. Gerçekte, Roma şubesi yalnızca Papa oradayken Roma'da bulunmuştur. Diğer zamanlarda İtalya ve hatta Alplerin ötesindeki seyahatlerinde papalık idaresini takip etmiştir. V. Martin, Şubat 1419'dan Eylül 1420'ye kadar Santa Maria Novella'da ikamet ederken, Roma şubesinin bizzat Floransa'da ofisi mevcuttu. Halefi IV. Eugene, Roma'dan dokuz yıl uzak kalmış ve Medici di Corte kendisini takip etmiştir. Floransa (1434-1437), Bologna (1437), Ferrara (1438) ve tekrar Floransa (1439-1443) gibi bir şehirde birbiri ardına ekümenik konsillere ve idare merkezlerine başkanlık etmeye başlamıştır. IV. Eugene, Santa Maria Novella'nın ünlü Dominik manastırında konaklarken, Medici üyeleri "Roma" şubelerini kullanmak için aynı adı taşıyan meydanda bir ev kiralamıştır.¹⁵⁸

Bir süreliğine Medici Bankası'nın Floransa'da üç şubesi mevcut olmuştur. Bunlar Via Larga'daki genel ofis, Mercato Nuovo'daki Tavola ve Piazza Santa Maria Novella'da iş yapan "Roma şubesi". Mercato Nuovo'daki Tavola, Floransa'dayken bile, defterlerini Floransa para birimi olan *fiorimi di suggelloda* değil, papalık hazinesi veya papalık kasası (Camera Apostolica) tarafından kullanılan cameral florins veya fiorini di camera

¹⁵⁷ Hollingsworth, *The Medici*, s. 43.

¹⁵⁸ Bildiğimiz kadarıyla kiraladıkları ev Roberto di Giovanni Aldobrandini'ye aitti. Bkz. ASF, M.A.P., dosya 153, no. 3, s. 19.

cinsinden tutmuşlardır. Papa, para bolluğuna neden olma, konut sıkıntısı yaratma, fiyatların yükselmesine neden olmak ve gittiği her yerde yaşam maliyetini artırmak gibi imrenilecek bir üne sahipti çünkü çok sayıdaki kardinaller, ön temsilciler, büyükelçiler ve her rütbeden memur grubunun talepleri ödeme araçları ve gıda tedariki konusunda yerel kaynaklar üzerinde baskı oluşturmaktaydılar.¹⁵⁹

Orta Çağ hükümdarları arasında, Avrupa'nın her köşesinden, hatta İskandinavya, İzlanda ve Grönland'dan bile hazinesine gelir akışı olan tek kurum papalık olmuştur. "Roma Curialarında ikamet eden kardinaller, piskoposlar ve din adamları da Alplerin ötesindeki yardımlardan kendilerine gelen gelirlere sahip olmuşlardır ve bu geliri Roma'da veya başka bir İtalyan şehirde elden çıkarmak istemişlerdir. Ayrıca, Curia'da işi olan ve kemer ya da heybe içinde para taşımak yerine kendilerine kredi mektubu vermeyi tercih eden her türden kutsal yolcular, talipler ve elçilerden oluşan sürekli bir mekik mevcuttu. Sonuç olarak, uluslararası bir para transfer sorunu ortaya çıkmıştır. Bu koşullar altında, Papalar, isteseler de istemeseler de Medici gibi Batı Avrupa'nın tüm bankacılık yerlerinde muhbirleri olan ve papalığın bulunduğu bir yerden başka bir yere hızla para transfer edebilen bankacıların hizmetlerine bağımlı olmuşlardır."¹⁶⁰

İskandinavya veya Polonya gibi ileri bölgelerde, hatta Almanya gibi bankacılık imkanlarının olmadığı bazı ülkelerde, papalık transferleri uzun gecikmelere maruz kalmış ve büyük riskler ve zorluklarla karşılaşmıştır. Papalık ajanları genellikle seyahat eden tüccarlar, hacılar veya en yakın banka merkezine para veya mal taşımayı üstlenecek öğrenciler gibi gündelik araçlara güvenmek zorunda kalmışlardı.¹⁶¹ Polonya'dan yapılan transferler bazen altı ay veya daha uzun sürerken, Brugge veya Londra'da alınan fonlar bir ay içinde veya basit bir tavsiye mektubu ile Roma'da kullanıma sunulmuştur.¹⁶² Bankacılar hızlı ve verimli hizmet vermekteydiler. Bu sistemin düzgün işlemesi, düzenli

¹⁵⁹ Roover, *The Medici Bank*, s. 194

¹⁶⁰ Giovanni di Antonio da Uzzano, *La Patrica Della Mercatura*, C. IV, Della Decima, Lisbon – Lucca, 1776, s. 157.

¹⁶¹ Hatta Cosimo'nun Polonyalıların giydikleri türden samur kürkü iyi bir pelerin, bir çift eldiven ve başlık giydiğinden bahsedilmektedir. Bu da Polonya ile bir yakınlık kurduğunu göstermektedir. Bkz. Şahin, XV. Yüzyıl Floransa'sında, s. 259 – 260.

¹⁶² XIV. yüzyılda Polonya'dan Roma'ya yapılan para transferleri genellikle kürklerin ve diğer eşyaların Brugge'a gönderilmesi, burada bu eşyaların satılması ve elde edilen gelirin papalık bankacılarına teslim edilmesi yoluyla yapılmıştır. Bkz. Renaouard, *Les Relations*, s. 210 – 213.

bir para piyasasının varlığına bağlıydı ve tabi ki bu durum, yalnızca, İtalyan bankacılık evlerinin şubelerini sürdürmesine degecek kadar büyük iş hacminin olduğu birkaç ticaret merkezinde mevcuttu.

Konsiller, Avrupa'nın her yerinden dini ileri gelenleri ve delegeleri cezbetmiştir. Bu tür toplantıların yol açtığı finansal işlemler o kadar çok ve önemliydi ki Medici ile diğer İtalyan bankacılar, ekümenik bir konsilin düzenlendiği herhangi bir şehirde geçici bir ofis açmaya ikna edilmişlerdir. Örneğin, Medici'nin Konstanz'da (1414-1418) ve Basel'de (1431-1443) bir konsil toplantısı sırasında işlettiği bankalardır. Bu iki kasabadan hiçbirisi, konsil dağıldıktan sonra bir bankacılık merkezi olarak kalmamıştır. 1456'da Basel'de hâlâ Roma'ya senetler veya akreditifler satan tek bir Floransalı sarraf kalmıştı.¹⁶³

Papalık havaleleri, Kuzey Avrupa'nın İtalyan alacaklarını ödemesini zorlaştırarak uluslararası ticaret ilişkilerinin dengesini bozan tek taraflı ödemelerdi çünkü İngiliz yünü İtalyanların şap, baharat ve son çare olarak Roma'ya haraç ödemek için kullanılabilecek diğer lüksler ipek ve ipek karşılığında kabul edecekleri tek mal olarak kalmıştı.¹⁶⁴ Konuyu özetlemek gerekirse, İtalyanlar satış yapmaya istekli olmuşlar fakat satın almaya istekli olmamışlardır ve papalık haraçları bu durumu daha da kötüleştirmiştir. Alman ve Bohem madenlerinin gümüş üretiminin, boşluğu dolduracak ve dengeyi yeniden oluşturmak için gerekli madeni parayı sağlayacak kadar büyük olup olmadığı o dönemde belirsizliğini korumuştur. En azından Tolfa madenlerinin keşfinden önce Roma'nın bir ticaret merkezi değil, cübbeler için ağır brokerlardan¹⁶⁵ kardinaller ve piskoposlar masası için gümüş levhaya kadar ve karşılığında sunacak hiçbir şeyi olmayan, her türlü lüksün tüketicisi olan bir sarayın ikametgahı olduğu gerçeğinden küçük bir problem ortaya çıkmıştır.¹⁶⁶

Her halükârda, Roma'nın bahsetmeye değer bir tekstil endüstrisi mevcut değildi. Bununla birlikte, Toskana bankacıları işlerini üçgen takas yoluyla ve Barselona, Floransa

¹⁶³ Hollingsworth, *The Medici*, s. 89.

¹⁶⁴ Parks, *Medici Money*, s. 22.

¹⁶⁵ “Broker” kelimesi, genellikle borsa ve finans dünyasında kullanılan bir terimdir. İtalyanca kökenli olan bu terim, İngilizcede “broker” olarak geçer. Bir broker, genellikle müşteriler adına finansal işlemler yapan, aracılık eden veya danışmanlık hizmeti sunan kişidir. Örneğin, menkul kıymetler, emtia veya sigorta gibi alanlarda alım-satım işlemleri yapabilir veya danışmanlık sağlayabilir. Ayverdi, *Türkçe Sözlük*, s. 167.

¹⁶⁶ Hollingsworth, *The Medici*, s. 100.

veya Venedik'i ara bankacılık yerleri olarak kullanarak kolayca çözebilmişlerdir. Gerçekte, uluslararası dengelerin düzenlenmesi daha karmaşık sorunları gündeme getirmiştir: daha XV. yüzyılda, Batı Avrupa'daki tüm bankacılık yerleri birbirine bağımlı hale gelmiş ve herhangi bir dengesizlik hemen döviz kurlarına yansımıştır, bu durum İtalyan bankacıların çok iyi anladıkları bir işlem olan arbitraj¹⁶⁷ yoluyla hızla düzeltilmiştir.¹⁶⁸

Ren'in doğusunda bankaların olmaması, uluslararası borçların hızlı bir şekilde ödenmesini engellemiş olsa da bu rahatsızlık, transferlerin bu bölgenin çevresine yakın yerlerde bulunan ve Germen tüccarların sürekli uğrak yeri olan bankacılık yerleri yoluyla yönlendirilmesiyle kısmen hafifletilmiştir. Güney Almanya'dan gelenler Venedik'i veya Cenevre fuarlarını ziyaret etmişlerdir. Hansa tüccarları Brugge ile yoğun ticaret yapmışlardır ve bağlantıları Norveç'in Bergen bölgesinden Rusya'nın Novgorod bölgesine kadar tüm İskandinavya ve Baltık bölgesine uzanmaktaydı. Transferlerin nasıl yapıldığı şu örnek olayla gösterilmektedir: 1416 yılında Brugge'da oturan tanınmış bir Luccheseli tüccar-bankacı olan Filippo Rapondi, Giovanni de Medici, bankası adına toplam 2.350 Ren florini aldığı kabul edilmiştir. Bu borç Konstanz'daki, ekümenik konsile katılan Lübeck ve Hansa Birliği büyükelçilerine ödünç verilmişti.¹⁶⁹

Makbuz, ödemenin Lübeck Şehrinden Rudolph Comhaer ve adı geçen şehrin geçici olarak Brugge'de ikamet eden diğer tüccarlar aracılığıyla alındığını belirtmektedir. İzlenen prosedür, güvenli olmasına rağmen beceriksizce hazırlanmıştı çünkü makbuz, Brugge belediye başkanının ve belediye meclisinin müdahalesini gerektiren bir kamu belgesi şeklini almıştır. Bununla beraber, Kuzey Almanya'daki iş yöntemleri, İtalyan tüccar-bankacılarıinkiyle karşılaştırıldığında oldukça köhne görünmektedir; belki de Giovanni'nin Lübeck'i bir bankacılık merkezine dönüştürememesinin ana nedeni buydu.

¹⁶⁷ "Arbitraj", finansal piyasalarda farklı piyasalardaki fiyat farklarından faydalanarak risk almadan kâr elde etmeyi amaçlayan bir işlem türüdür. Bir finansal varlığın aynı anda farklı piyasalarda farklı fiyatlarda işlem görmesi durumunda, düşük fiyattan alıp yüksek fiyattan satma işlemidir. Arbitraj işlemleri, piyasa verimliliği teorisine göre piyasadaki fiyatların dengede olmadığı durumları fırsat olarak değerlendirir. Ayverdi, *Türkçe Sözlük*, s. 64.

¹⁶⁸ Lauro Martinez, *April Blood: Florence and the Plot Against the Medici*, Oxford University Press, Oxford, 2003, s. 175.

¹⁶⁹ Filippo Rapondi, Burgonya sarayının gözdesi olan önemli bir tüccar ve bankacıydı. Augustin Theiner, *Codex Diplomaticus Domini Temporalis*, C. V, Rome, 1877, s. 633.

Medici Bankası ile papalık kasası arasındaki ilişkileri anlamak için bu idari organın organizasyonu, işlevleri ve gelenekleri hakkında birkaç bilgi vermek gerekir.

Genel olarak Meclis, Papa'nın zaman kullanımını, günlük programını yönetmiştir ve bu itibarla, geniş ve çeşitli yetkilere sahip olmuştur. Bununla birlikte kurum, iki ana işlevi yerine getirmiştir: papalık devletlerinin yönetiminden sorumlu olan yer olmuş ve hem ruhanî hem de dünyevî bir yönetici olarak papanın mali durumunu yönetmiştir.¹⁷⁰ Bir piskopos ve bir kardinal değilse de genellikle bir başpiskopos, Roma sarayının iki ya da üç en büyük ve en güçlü şahsiyetinden biriydi.¹⁷¹ Onun altında, işlevi Vatikan'ın paralarını almak ve dağıtmak ve maliyesini halletmek olan papalık kasası vardı.¹⁷² Hazinedar her zaman bir piskopos değildi fakat genellikle en azından bir başrahip veya yüksek rütbeli bir devlet adamı arasında görev yapmıştır.¹⁷³

XV. yüzyıla gelindiğinde, Haznedar artık papanın bir sandıkta sakladığı paraları kendi gözetiminde tutmamıştır. Fonlar, Havariler Odası Genel Emanetçisi olarak adlandırılan ve kural olarak papalık bankacılarından birinin temsilcisi olan bir memura yatırılmıştır. Pratikte bu, emanetçinin bağlı olduğu bankanın, deyim yerindeyse papalığın mali temsilcisi olarak hareket ettiği anlamına gelmekteydi. Medici kitaplarında, papalık kasasının hesabı, ilginç bir şekilde, emanetçi adına karşılık gelmektedir. Emanetçinin papalık hazinesi için aldığı tüm fonlar bu hesabın kredisine yazılmıştır. Öte yandan, bu hesap papanın kendisi, mabeyinci, haznedar veya papalık kasasının herhangi bir yetkili tarafından verilen bir emir üzerine emanetçi tarafından ödenen tüm meblağlarla suçlanmıştır. Bu durum, elbette, bankanın defterlerinde izlenen prosedür gereğiydi. Papalık kasası düzenlemelerine uymak için, emanetçi, onun tüm makbuzlarını ve ödemelerini ayrı ayrı ve kronolojik sırayla listeleyen özel bir defter tutmuştur.¹⁷⁴ Bu kaydın İtalyancadan Latinceye çevrilmiş, doğrulanmış nüshalarından biri hazine için, biri de haznedar için olmak üzere, iki kopyası daha sonra bir kâtip tarafından hazırlanmıştır.¹⁷⁵

¹⁷⁰ Peter David Partner, *The Papal State under Martin V: The Administration and Government of the Temporal Power in the Early Fifteenth Century*, British School at Rome, Londra, 1958, s. 132.

¹⁷¹ William Edward Lunt, *Papal Revenues in the Middle Ages*, C. I, Columbia University Press, New York, 1934, s. 16.

¹⁷² Partner, *The Papal State*, s. 136.

¹⁷³ Renouard, *Les Relations*, s. 6.

¹⁷⁴ Partner, *The Papal State*, s. 137.

¹⁷⁵ Partner, *The Papal State*, s. 186.

Bu hesap defterlerine *Introitus et Exitus* (girdi ve çıktı) denilmektedir. Birkaç İtalyanca orijinali ve neredeyse eksiksiz bir Latin kopya dizisi Vatikan arşivlerinde hâlâ mevcuttur.¹⁷⁶ *Introitus et Exitus*, hazine her ay bir memur tarafından kontrol edilmiş ve onaylanmıştır.¹⁷⁷ Bu denetim amacıyla, her ayın sonunda, artı veya eksi bir bakiye tespit edilmiş ve bu bakiye bir sonraki aya devredilmiştir. Belirli bir ayın giderleri gelirlerini aşıyorsa, bu, Oda'nın fazladan çekilen hesabı olduğu ve farkı kendi lehine bir krediye sahip olmak yerine emanetçiye borçlu olduğu anlamına gelmekteydi.

XV. yüzyılda papa, kural olarak Medici Bankası'nı tercih etmiş ve genellikle Roma şubesinin yöneticisini Genel Depozitör¹⁷⁸ olarak atamıştır. XXIII. John'un papalığı sırasında, bu ofis Matteo Barucci tarafından yapılmıştır.¹⁷⁹ Daha sonra, Bartolomeo de Bardi (1420 - 1429), Antonio di Messer Francesco Salutati da Pescia (1429 - 1435), Antonio della Casa (1435 - 1438) ve Roberto Martelli (1438 - 1443) izlemiştir.¹⁸⁰ 1420'den 1443'e kadar olan bu dönem, V. Martin'in papalığını ve IV. Eugene'ün bir kısmını kapsamaktadır. Son yıllarında, Medici'nin Francesco Sforza'yı desteklemesine kızan Papa IV. Eugene, başka bir Floransalı bankacı olan Tommaso Spinelli'yi emanetçi olarak atamıştır.¹⁸¹ V. Nicholas (1447 - 1455), papalık makamına geldikten sonra, Calixtus'un (1455 - 1458) papalığı aracılığıyla 1458'e kadar görevi sürdüren Robert Martelli'yi yeniden görevlendirmiştir. Sieneli olan II. Pius (1458 - 1464), bir yurttaşı olan bankacı Ambrogio Spannocchi'ye emanetçilik makamını vermiştir. Venedikli II. Paul'un (1464 - 1471) seçilmesinden sonra Spannocchi'nin yerini, Roma'daki Medici temsilcisi Giovanni Tornabuoni almış ve emanetçilik görevini Ağustos 1465'e kadar sürdürmüş ve Papa'nın akrabası Giovanni Condolmer'a verilmiştir.¹⁸² 1471'de IV. Sixtus (1471 - 1484)

¹⁷⁶ Roover, *The Medici Bank*, s. 197.

¹⁷⁷ Vatican Archives, *Introitus et Exitus*, No. 411.

¹⁷⁸ "Depozitör", genellikle bankacılık ve finansal hizmetler alanında kullanılan bir terimdir. Bir depozitör, bir finansal kuruluşa (genellikle bir bankaya) para veya diğer değerli varlıkları depo etmiş olan kişi veya kurumdur. Depozitör, bu değerleri güvenli bir şekilde saklamak için bankaya emanet eder ve banka genellikle bu hizmet karşılığında bir depozitörlük ücreti veya faiz öder. Najemy, *A History of Florence*, s. 428.

Ayrıca, belirli koşullar altında, bir depozitör aynı zamanda bir belgeyi veya eşyayı güvenli bir şekilde saklayan veya teslim alan kişi veya kurum olarak da tanımlanabilir. Bu bağlamda depozitör, depozito işlemlerini yöneten ve bu hizmeti sağlayan kurum olabilir. Ayverdi, *Türkçe Sözlük*, s. 270.

¹⁷⁹ Lunt, *Papal Revenues*, C. II, s. 508.

¹⁸⁰ aynı yer.

¹⁸¹ Hibbert, *Medici*, s. 56.

¹⁸² II. Paul (Pietro Barbo), IV. Eugene'ün (Gabriele Condolmer) yeğenidir.

tarafından Medici'ye iade edilmiştir. Giovanni Tornabuoni, Genel Emanetçi'nin görevlerini sürdürme konusunda pek hevesli davranmamıştır. Bu atamayı onayladıktan sonra Lorenzo'ya, ofisin kârdan daha fazla sorun ve risk içerdiğini, çünkü Papa IV. Sixtus'un imkanlarının ötesinde yaşadığını ve emanetçilerin introitus (gelir) ile exitus (gider) arasındaki açığı kapatmak için gerekli fonları yatırmasını beklediğini yazmıştır.¹⁸³

Dolayısıyla Giovanni Tornabuoni, IV. Sixtus ile Medici arasında hızla gelişen çatlak nedeniyle dört ya da beş yıl içinde emanetçilik görevi elinden alındığında muhtemelen rahatlamıştır.¹⁸⁴ Ofis, Meliaduce Cigala, Gerardo Usumari gibi bir dizi Cenevizli bankacıya teslim edilmiş ve Medici, muhtemelen kaynaklarını kurtarmak için hiçbir çaba göstermemiştir. Medici aynı anda sermaye sıkıntısı çekmekteydiler ve kredilerini genişletecek durumda pek görünmemekteydiler. Büyük bir ihtimalle, emanetçilik görevi, yönetilebilir oranlarda bir fazlanın veya açığın olduğu önceki yıllarda daha az sorumluluk istemiştir. V. Martin ve IV. Eugene'nin papalıkları sırasında, papalık kasası bir şekilde hesaplarını genel emanetçiyle dengelemeyi başarmıştır. Her halükârda, bazı aylardaki küçük açıklar, diğer aylardaki fazlalarla telafi edilmiştir. Bir sonraki papa, V. Nicholas, iki selefi kadar dikkatli davranmamıştır. Mart 1455'te öldüğünde, bütçedeki açık toplam 70.432 cameral florine ulaşmıştır, bu miktar III. Calixtus'un o kadar yüksek bulduğunu ve emanetçilerin hesaplarının özel bir denetimini emretmiş ve kendisini hazinenin borcunu azaltmaya adanmıştır.¹⁸⁵

Gördüğümüz gibi, II. Pius ve II. Paul, Medici Bankası'ndan papalık hesabını geri çekmişlerdir ancak savurgan IV. Sixtus, papalığının ilk yıllarında hesaplarını Medici'ye geri vermiştir. Kısa süre sonra açık Temmuz 1472'de 107.000 kameral florine yükselmiştir.¹⁸⁶ Takip eden aylarda Tornabuoni, Mart 1473'te Papa tarafından onaylanan bir anlaşmaya göre, borç 62.918 cameral florine indirilecek şekilde Marche'deki gümrük (dogane) ve tuz ocaklarında görevlendirmeyi başarmıştır.¹⁸⁷ Sixtus'un anlaşmazlığı ve daha sonra Medici ile uzlaşmasından sonra, Camera'nın borcunun geri ödenmesi yavaş

¹⁸³ ASF, M.A.P. dosya 31, s. 1.

¹⁸⁴ Annie Cameron, *The Apostolic Camera and Scottish Benefices: 1418-1488*, Oxford University Press, Oxford, 1934, s. 249.

¹⁸⁵ Vatican Archives, *Introitus et Exitus*, No. 428.

¹⁸⁶ Vatican Archives, *Introitus et Exitus*, No. 487.

¹⁸⁷ Giovanni Tornabuoni'nin 6 Şubat 1473 tarihli Lorenzo de' Medici'ye gönderdiği mektuplar için bkz. ASF, M.A.P., dosya 61, s. 151 ve 156.

ve güç olmuştur, ayrıca nakit yerine Medici'nin şap stoklarına devredilerek gerçekleştirilmiştir.

Tefecilik doktrini nedeniyle, emanetçinin papalık kasasının kredili mevduat hesabından veya borç bakiyesinden herhangi bir faiz talep etmesine izin verilmemiştir. Bu kaybı telafi etmek için Medici, tedarik ettikleri ipekler ve brokarlar, mücevherler ve diğer mallar için papadan fazla ücret almışlardır. Bununla birlikte bu uygulama, denetçilerin itiraz etmeleri ve fiyatlar düşürülmediği sürece saklama kuruluştan tarafından sunulan hesapları onaylamayı reddetmeleri nedeniyle zorluklara yol açmıştır.¹⁸⁸

Depozitör pozisyonunun bir prestij değeri mevcuttu ve bu durum ticarete güven uyandırarak, yatırım yapacak parası olan ve gayrimenkul satın almak istemeyen kardinallerin ve diğer saray mensuplarının kazançlı mevduatlarını cezbetmekteydi. Yeni bir papa, sık sık olduğu gibi, selefinin gözdelerini, Kilise mülkiyetinin yabancılaştırılmasıyla elde edilen serveti harcamaya çalışırsa, bu tür gayrimenkullere el konulması muhtemeldi. Papa'nın bile Kilise topraklarını verme hakkı bulunmamaktaydı. Belirtildiği gibi, Medici Bankası, müşterilerine kendilerine yapılan para yatırma miktarını gizli tutma sözü vermiştir.¹⁸⁹

Papalık, genel depozitörün yanı sıra, özel depozitör olarak hareket etmek veya yurtdışında toplanan fonları aktarmak için diğer papalık bankacılarını görevlendirmiştir. Örneğin papalık, bu ülkede şubeleri olmadığı için İspanya'daki Medici'nin hizmetlerini kullanmamıştır. Onlar İngiltere'de papalık adına ajanlık faaliyetleri de yürütmekteydiler. Bunun dışında Pazzi, Baroncelli, Spinelli, Antonio da Rabatta ve Bernardo Cambi & Co. gibi rakiplere de iş vermek Camera'nın politikası olduğu için tekelleri olmamıştır.¹⁹⁰

Belki de bu noktada vurgulamamız gereken konu, papalık bankacılarının aslında Kilisenin gelirlerini, özellikle de hoşgörü veya kutlama gelirlerini toplamamış olmasıdır.

¹⁸⁸ Papa'nın araya girip Mart 1473 tarihli anlaşmayı onaylamasının nedeni, papalık kasası çalışanlarının, Temmuz 1471'de II. Paul'un cenazesi ve Ağustos'ta IV. Sixtus'un taç giyme töreni için sağlanan ipek, yün ve diğer mallar için alınan fiyatlar konusunda Medici ile anlaşmazlığa düşmeleri idi. Bkz. Roover, *The Medici Bank*, s. 199.

¹⁸⁹ Cameron, *Apostolic Camera*, s. 25.

¹⁹⁰ Cameron, *Apostolic Camera*, s. 26.

Bu görev, genellikle yüksek rütbeli din adamları olan papalık koleksiyonerlerine verilmekteydi. Her kampanyayı yerel dini yetkililerle birlikte özel fon toplamak için bugün bir yardım kampanyasında olduğu gibi düzenlemişlerdir. Bağışlar veya kutlama fonları toplandıktan sonra, tahsildar tarafından papalık bankerine devrilmekteydi; papalık bankacısı, alınan miktarı Roma'ya transfer edeceğine söz veren bir makbuzu iki nüsha olarak teslim etmekteydi. Böyle bir makbuza “instrumentum cambii” adı verilmekteydi: bir kopya tahsildar tarafından bir makbuz olarak tutulur ve kopyası, papalık bankacılarından gerekli krediyi almasını sağlayan papalık kasasına gönderilmiştir. Oda daha sonra, genellikle artık kullanmadığı senedi teslim eden papalık toplayıcısına bir ödeme göndermiştir.¹⁹¹

Bir papalık bankacısından başka bir papalık tahsildarına teslim edilen makbuza örnek olarak, Brugge'daki Medici Bankası'nın yöneticisi Tommaso Portinari'nin vekili olarak hareket eden Christopher Spini'nin 21 Ocak 1468 tarihli bir belgeyi kabul ettiği gösterilebilir. Mezkûr belgede, Burgonya Dükü'nün egemenlik alanlarında Curzola başdiyakozu, ulak ve papalık koleksiyoncusu Luke de Tolentis'ten 1773£ tahıl, Flaman para birimi aldığını kabul etmektedir.¹⁹² Şap ticaretiyle bağlantılı olarak tanıştığımız bu kişi, Papa'nın Ghent kiliselerinde ibadet eden müminlere tam bir müsamaha bahşettiği, günahlarını itiraf ettikten sonra ayin yaptığı ve Türklere karşı haçlı seferinin kovuşturulması için adak adadığı bir törenden sorumlu olmuştur.¹⁹³ Yukarıdaki 1773 sterlinlik tahıl, kesinlikle göz ardı edilebilecek bir para miktarı değildir, Luke de Tolentis ve diğer tanıkların huzurunda boşaltılan kutularda bulunan toplam madeni parayı temsil etmektedir. Spini tarafından verilen makbuz, gerçekte alınan farklı madeni paraları, her birinden kaç tane olduğunu ve buna karşılık gelen kabuğu çıkarılmış tane (groat) değeri olan Flaman hesap parasını ayrıntılı olarak listelemektedir. Curia'ya eşdeğer bir havale için özel vaadi içerir. Makbuz, papalık kasası ve bir noter tarafından hazırlanan bir senet veya kamu belgesi şeklindedir. Sonuç olarak, papalık fonlarının herhangi bir şekilde

¹⁹¹ Cameron, *Apostolic Camera*, s. 27.

¹⁹² Cameron, *Apostolic Camera*, s. 28.

¹⁹³ aynı yer.

kötüye kullanılmasını önlemek için tüm önlemler alındı ve izlenen prosedür, biraz hantal olsa da Havariler Odası açısından maksimum güvenliği garanti etmiştir.¹⁹⁴

Papalık Devletleri içinde vergi ve diğer gelirlerin tahsilinde farklı bir prosedür izlenmiştir. Her ilçede veya büyük şehirde, il yöneticisi konumundaki papazın veya papalık kasası tarafından yönlendirildiği şekilde yerel makbuzları dağıtan bir il saymanı bulunmaktaydı.¹⁹⁵ Herhangi bir fazlalık varsa, genellikle bunu Roma'daki Genel Depozitör'e göndermesi veya paralı askerlerin ödenmesi için Oda tarafından verilen görevleri ödemesi emredilmiştir.¹⁹⁶

Papalık için önemli gelir kaynakları, annates¹⁹⁷ ile ortak ve küçük hizmetlerdi. XV. yüzyılın ortalarına gelindiğinde, "annates" kelimesi bu kaynakların her ikisini de belirtmek için gevşek bir şekilde kullanılmıştır ancak kesin olarak söylemek gerekirse, yalnızca kilise kanunları gibi, harmanlamaları yalnızca papalık hükmüyle uygulanan faydalara atıfta bulunmuştur. "Ortak ve küçük hizmetler" terimi, papa tarafından genel olarak verilen başpiskoposluk, piskoposluk ve manastırlar gibi daha yüksek statüdeki yardımlara doğru bir şekilde uygulanmıştır.¹⁹⁸

Mali açıdan bakıldığında, ayırım, papanın ortak hizmetlerin gelirini kardinaller kurulla paylaşmak zorunda kalması ancak annatesin kimseyle paylaşmamasıydı. Bununla birlikte bu ayırım amacımız için çok önemli değildir. Annates ve ortak hizmetlerin, pratikte çok daha az olmasına rağmen, ilk yılın ürünlerine eşit olması gerekmektedir. Kurul, temsilcinin ofisini ele geçirmeden önce ödeme yapmalıydı. Bu aidatların tahsili genellikle papalık tahsildarlarına emanet edilmezdi fakat genellikle aday gösterme tebligatlarının gönderildiği ve ciddi garantilerle desteklenen bir ödeme veya rehin almadıkça onları serbest bırakmayan papalık bankacıları tarafından

¹⁹⁴ Hibbert, *Medici*, s. 129.

¹⁹⁵ Partner, *The Papal State*, 104.

¹⁹⁶ Lunt, *Papal Revenues*, C. I, s. 33.

¹⁹⁷ "Annates", tarihsel olarak Katolik Kilisesi'nde kullanılan bir terimdir. Bu terim, bir rahibin veya papazın ilk yıl içinde kazandığı gelirin belirli bir yüzdesidir. Katolik Kilisesi'nde göreve yeni başlayan bir rahip veya papazdan, göreve başladığı yıl içinde kazandığı gelirin genellikle yarısı veya belirli bir yüzdesi annates olarak talep edilirdi. Bu uygulama, göreve yeni başlayan rahiplerin ve papazların kiliseye maddi destekte bulunmalarını sağlamak amacıyla yapılmıştır. Bkz. <https://www.newadvent.org/cathen/01537b.htm> [E. T. 04.05.2022].

¹⁹⁸ Cameron, *Apostolic Camera*, s. xiii.

gerçekleştirilmekteydi.¹⁹⁹ XV. yüzyılda tebligatlar teslim edilir edilmez papalık bankerlerinden ücret alırken onlara geri çekme seçeneği sunmak yani, mühürlü tebligatların, borçlandırmanın iptal edileceği anlayışıyla belirlenmiş bir süre içinde iade etme ayrıcalığı galip gelmiştir.²⁰⁰ Ayrıca, annates veya genel hizmetlerle ilgili yükümlülüklerini yerine getirmeyen bir din adamı, bir papalık bankeri tahsil edememekten şikayet ettiğinde otomatik olarak uygulanan ciddi aforoz cezasına maruz kalmaktaydı.²⁰¹

Tüm papalık bankacıları gibi, Medici de muhasebe defterlerinin ve ortak hizmetlerin toplanmasında çok aktif davranmışlardır. Curia'daki etkilerini müşterilerinin ricalarını uygulamak için kullanmışlar ve rüşvet vermekten çekinmemişlerdir. Bu uygulama o dönemde yaygın ve kabul gören bir uygulama olarak kabul görmüştür. Güvenilir bir araştırmaya göre, İskoç yardımlarının toplanması çoğunlukla onların ellerinden geçmiştir. Bu vergilerin ödenmesi, İskoçya gibi, biraz yünden başka ihraç edecek hiçbir şeyi olmayan bir ülke için oldukça ağır bir yük olmalıydı. İskoçya'da bankacılık yeri olmadığı için transferler doğal olarak Londra üzerinden yapılmaktaydı.²⁰²

Medici'nin bu konuda nasıl davrandığı en iyi, Brugge şubelerinin Aralık 1448'de York kardinal ve başpiskoposu John Kemp'e yazdığı bir mektupta gösterilmektedir. Henry ve Suffolk'ın ilk dükü William de la Pole tarafından desteklenen rakip bir aday yerine, yeğeni Thomas Kemp'in Londra piskoposluğuna atanmasını, Roma'daki ortaklarının "zorlamaları" ile sağladıklarını bildirmişlerdir.²⁰³ Aynı zamanda, Kardinal'e yeğenin borçlarını bir ay içinde Londra şubesinin müdürü Gerozzo de Pigli'ye ödemesi konusunda telkinde bulunmuşlar; aksi takdirde büyük pişmanlık duyacakları için mühürlü tebligatları Roma'ya iade etmek zorunda kalacaklarını bildirmişlerdir. Gerekirse, Medici kilise adamlarını temerrüde düşürerek sert önlemler almaktan çekinmemişlerdir; 1441'de

¹⁹⁹ Lunt, *Papal Revenues*, C. I, s. 95

²⁰⁰ Bu prosedür gereği doğal olarak bankacının papalık kasasına bir avans vermesini gerektirmekteydi. Cameron, *Apostolic Camera*, s. xxviii.

²⁰¹ Lunt, *Papal Revenues*, C. I, s. 50 ve 284.

²⁰² Cameron, *Apostolic Camera*, s. 19.

²⁰³ Armand Grunzweig, *Correspondance de la filiale de Bruges des Medici*, Maurice Lamertin Published, Brüksel, 1931, s. 13 – 14.

papalık tahsildarını, taahhütlerini yerine getirmekte daha fazla oyalanırsa Nevers Piskoposu'nun aforoz edileceği konusunda uyarılmışlardır.²⁰⁴

Medici ailesi, yalnızca yurtdışında papalık gelirlerinin toplanmasında değil, aynı zamanda Bohemyalı Hussitler gibi Türklerle veya sapkınlarla sorunları olan yabancı prenslere sübvansiyonların ödenmesinde de etkili olmuştur. Egemenlikleri Türkler tarafından tehdit edilen Macaristan Kralı Mathias Corvinus'a (1458-1490) papalık yardımı, Venedik'teki Medici şubesinde kambiyo senetleri olarak ödenmiştir. Macaristan'da bankacılık merkezi olmadığı için, faturalar muhtemelen kralın Venedik'teki temsilcilerine ya da dolaylı olarak Macaristan'da ticaret yapan tüccarlara ödenmiştir.²⁰⁵

Ticaretinin uluslararası niteliği nedeniyle, papalığın çıkarlarına en iyi şekilde İtalya'da ve Alplerin ötesinde az çok geniş bir şube ağını kontrol eden şirketler hizmet etmiştir. Sadece Toskana şirketleri böyle bir hizmet vermişlerdir. Muhtemelen Levant ile ticaretten doğan gelenek ve göreneklerden dolayı ne Venedikliler ne de Cenevizliler, Floransa bankaları gibi büyük birimlerin oluşumuna elverişsiz olduğu için böyle bir organizasyon kurmuşlardır.

Giovanni di Bicci papalık ticaretini ele geçirmek için yola çıktığında, kısa süre sonra şubeleşmeye çalışması ve Floransa, Napoli ve Venedik'te ofisler açmaya zorlaması hiç de şaşırtıcı değildir. Genel merkez Floransa'ya devredilmiş olmasına rağmen Roma şubesi önemini korumaya devam etmiştir. 1435'e kadar, Medici Bankası'nın toplam kazancının yüzde birinden fazlasını sağlamıştır. 1 Ekim 1397'den 20 Aralık 1420'ye uzanan yirmi üç yıl boyunca, Giovanni de Medici ve ortağı Benedetto de Bardi'nin tahakkuk eden hissesi toplam 79.195 florin olmuştur. Elbette bu rakam yönetici ortaklar Ilarone de Bardi ve Matteo d'Andrea Barucci'nin ücretleri düşüldükten sonra elde edilen rakamdır.²⁰⁶

²⁰⁴ Grunzweig, *Correspondance*, s. 2 – 4.

²⁰⁵ Strathern, *The Medici*, s. 298.

²⁰⁶ Parks, *Medici Money*, s. 83.

Ilarone, son derece yetenekli bir iş insanı olduğu için, kardeşinin ölümü üzerine doğal genel müdür adayı olmuştur. Matteo Barucci, 1416'ya kadar bir ortak olarak görülmesi de 1400'den beri Medici'nin hizmetine girmiştir. Uzun süre yürürlükte olan 25 Mart 1416 tarihli ortaklık anlaşmasına göre, sermayeye herhangi bir yatırım yapıp yapmadığı kesin değildir.²⁰⁷ Görünüşe göre, yalnızca “şahsına” katkıda bulunmuş ve bu hesapta kârın sekizde birine hak kazanmıştır. Sözleşme, Barucci'nin Curia'nın olduğu yere gitmesini ve orada kalmasını gerektirmekteydi. Masrafları karşılamak için yılda 100 florin çekmesine izin verilmiştir. Bu miktarı aşarsa, yıllık yüzde 12 oranında faiz işletileceği belirtilmiştir.²⁰⁸

Barucci'nin bu noktada bankaya ortak edilmesi, yüksek ihtimalle ekümenik Konstanz Konsili'nin toplanmasıyla bağlantılıdır. Anladığımız kadarıyla Ilarone de Bardi'nin başında olduğu büro personelinin bir kısmı, tahttan çekilme ve hapsedilme kaderlerini karşılamak için oraya gittiğinde Papa XXIII. John'u takip etmişlerdir. Diğerleri, Barucci ile birlikte, muhtemelen İtalya'da işleri bitirmek ve ne iş varsa onu yapmak için bırakılmışlardır. Her halükârda, Ilarone'nin Konstanz'taki varlığı, 23 Mart 1415 tarihli bir noter sözleşmesiyle tasdik edilmektedir.²⁰⁹ Büyük Bölünmenin sona ermesi ve V. Martin'in seçilmesinin (11 Kasım 1417) ardından, “Roma” şubesi muhtemelen yeni Papa'yı Ebedî Şehir'e geri dönerken takip etmiştir; burada bir yıldan fazla bir süre, Şubat 1419'dan Eylül 1420'ye kadar, Floransa'da kaldıktan sonra 28 Eylül 1420'ye kadar gelmemiştir.

Roma şubesinin Papa'nın maiyetinde takip ettiğine dair kanıt, “Roma” şubesinin Konstanz'da ikamet ettiği ve şu anda Papa'nın geçici ikameti olan Floransa'daki Santa Maria Novella'da “banka tutması” sırasında dört yıl boyunca (1416, 1417, 1418 ve 1419) elde ettiği kârlarla ilgili olan *Libri Segreti*'nin bir girişinde bulunmaktadır.²¹⁰ Aynı sayfada, 25 Mart 1417'den 20 Aralık 1420'ye kadar olan yaklaşık aynı dönemi kapsayan ve ayrıca “Floransa'da sarayda çalışanlarımız” (nostri di Corte di Firenze) tarafından elde

²⁰⁷ ASF, M.A.P., dosya 94, no. 166, s. 305 – 306.

²⁰⁸ Roover, *The Medici Bank*, s. 44.

²⁰⁹ Giulia Camerani Marri, *I documenti commerciali del fondo diplomatico mediceo nell'Archivio di Stato di Firenze (1230-1492)*, Regesti, Prefazione di Raymond de Roover. Leo Samuele Olschki Publishing, Florence 1951, s. 29.

²¹⁰ ASF, M.A.P., dosya 153, no. 1, s. 107.

edilen kârlarla ilgili başka bir giriş mevcuttur. İki giriş açıkça örtüşmektedir. Bu bilmecenin en makul açıklaması, “Roma” kolunun iki alt dala bölünmüş olmasıdır: biri Konsil’de, diğeri ise 29 Mayıs 1415’te Konstanz’daki Meclis tarafından görevden alınmasına rağmen, 23 Haziran’a kadar V. Martin’e resmi olarak boyun eğmeyen XXIII. John’un (Baldassare Cossa) işlerine katılmaya devam etmektedir. İyi bilindiği gibi, Papa John, vasiyetinin uygulayıcıları olarak, San Giovanni vaftizhanesinde Donatello ve Michelozzo’nun güzel mezarını onun için inşa eden Medici’nin sadık bir arkadaşı ve sadık bir müşterisiydi.²¹¹

Vespasiano da Bisticci’nin anılarına göre Cosimo de Medici, Banka şubesinde çalışarak iş tecrübesi kazanmak için Konstanz’a gitmiş ve bu fırsattan yararlanarak nadir el yazmaları arayışında Fransa ve Almanya’ya da uğramıştır.²¹² Bu gezinin gerçekten olup olmadığı tartışmalıdır çünkü Medici kayıtlarında bu geziye herhangi bir atıfta bulunulmamıştır.

1420’de Ilarone, genel müdür olduktan sonra Medici Bankası’nı yeniden düzenlemeyi üstlenmiştir. Roma’da yeni yönetici Bartolomeo d’Andrea de Bardi olmuştur. Medici belgeleri arasında hâlâ korunan kuruluş sözleşmeleri, olağan kalıptan sapan ve tüm eylemlerini maggiorinin nihai onayına tabi tutarken tüm yük ve sorumlulukları yönetici ortağın üzerine koyan hiçbir şey içermemektedir.²¹³ Bununla birlikte, sözleşme, ortaklığın amacının “Roma’nın Sarayı’nda Tanrı’yı memnun edebileceği ve bu tür bankacılık işlerinde geleneksel olduğu gibi, her şeyden önce adil ve yasal sözleşmelerin sınırları içinde kalmak için trafik yapmak ve karşılığında işlem yapmak” olduğunu belirterek bir noktayı açıklığa kavuşturmaktadır. Sonuç olarak, vurgu, Kilise’nin tefecilik doktrinine yalnızca izin verilen sözleşmeler yaparak ve açıkça fahiş krediler vermeyerek dikkat edilmesi anlayışıyla bankacılık ve değişim üzerinedir.²¹⁴

²¹¹ Nauert, *Avrupa’da Hümanizma*, s. 122.

²¹² Vespasiano da Bisticci, *The Vespasiano Memoirs: Lives of Illustrious Men of the Fifteenth Century*, (Çev. William George & Emily Waters), Harper & Row, Londra, 1926, s. 214.

²¹³ ASF, M.A.P., dosya 153, no. 2, s. 2 – 3.

²¹⁴ ASF, M.A.P., dosya 153, no. 2, s. 5 – 6.

Ana sözleşmeden daha ilginç olanı, Bartolomeo de Bardi'nin Floransa'dan görevi devralmak üzere ayrılırken kendisine sağlanan ricordodur.²¹⁵ Bunun nedeni, ricordonun Bartolomeo'nun izlemesi beklenen politikanın bir formülasyonunu içermesidir. Asıl sorunu, kime güvenle ve ne kadar borç verebileceğini bilmek olmuştur. Her şeyden önce, kaptanlarla (marinai) ilgilenme konusunda deneyimli olan asistanı Antonio di Lazzaro Bertini'ye danışması talimatı verilmiştir.²¹⁶ İkinci olarak, şarap tacirlerinden sakınması gerekirdi çünkü onların zahmete değecek olandan daha fazla soruna yol açmaları muhtemeldir. Ayrıca, güvenilirmez oldukları ve teminat olarak sunacakları çok az şey olduğu için herhangi bir Romalı tüccara veya küçük tüccara kredi açmaktan da kaçınılmalıdır. Saraylılarla ilişkilerinde Bartolomeo de Bardi dikkatli olmalıdır, "makamını" tahsis etmesi üzerine her kardinale 300 florine kadar borç vermesine izin verilmiştir,²¹⁷ muhtemelen kardinalin *camera cardinalium*dan elde ettiği gelirlere de ipotek koyulmuştur. Kardinaller dışındaki saray mensupları için yalnızca iyi bir ipotek karşılığında sınır 200 florine düşürülmüştür. Papa V. Martin'e gelince, zaten yeterince borç aldığı için daha fazlasını istemeyeceği düşünülmüştü fakat tam aksine, Napoli Krallığı ile savaş çıkmazsa, borcunun bir kısmını ödemesi beklenmişti. Her durumda, Bartolomeo Papa'ya 2 bin florine kadar borç verebilirdi lakin daha fazlasını vermese daha memnun olurdu. Roma baronlarına, rehinler üzerinde bile borç verilmeyecekti çünkü bunlar kendi içlerinde bir kanun oluşturmuşlardır ve herhangi bir sözleşmenin şartlarına uymamışlardır, böylece borç veren hem parasını hem de borçluların ve kefillerin dostluğunu kaybetmişlerdir.²¹⁸

Bartolomeo de Bardi, gerektiğinde, her zaman Kardinal Rinaldo Brancaccio'nun (ö. 1427) korumasına ve danışmanına güvenebilirdi, bu danışmanlar: Pisa kardinali olan Alamanno Adimari, (ö. 1422); Piacenza kardinali Branda da Castiglione (ö. 1443); Siena piskoposu ve papalık saymanı Antonio Casini ve papalık kasasında bir kâtip olan Messer Paolo da Giovinnazzo'dur. Hepsi V. Martin'in sarayında ve Medici Bankası'nın en sadık

²¹⁵ "Ricordo" terimi genellikle bir banka veya finansal kuruluştaki uzun süre hizmet vermiş olan bir çalışanın emeklilik veya ayrılık töreninde kendisine verilen hatıra veya jesti ifade eder. Bu tür ricordolar genellikle o kişinin hizmetleri için teşekkür veya onurlandırma amacı taşımaktadır. ASF, M.A.P., dosya 153, no. 402.

²¹⁶ ASF, M.A.P., dosya 153, no. 403.

²¹⁷ Yukarıda Medici'nin banka çalışanlarına yapmış olduğu, kimlere borç verilmemesi konusundaki uyarılarına değinmiştik. Bkz. Dipnot 131.

²¹⁸ ASF, M.A.P., dosya 153, no. 2, s. 47.

müşterileri arasında çok nüfuzlu kişilerdi. Bartolomeo'nun onlara her zamanki gibi kredi vermesine izin verilmiştir: Pisa kardinaline 1.000 florine ve Kardinal Rinaldo Brancaccio'ya 3.000 florine kadar. Maggiori, Piacenza kardinalinin o kadar büyük bir borcu olduğunu düşünmüştür ki Bartolomeo de Bardi daha fazla borçlanmayı caydırmaya zorlanmıştır. İstendiği takdirde, Languedoc'taki Maguelonne piskoposu bir Fransız olan ve 1420'de Papalık Meclisi'nin oda başkan yardımcısı olan ve 1426'da kardinal olacak olan Messer Louis Aléman'ı (ö. 1450) barındırmasına izin verilmiştir.²¹⁹ Niccòla ve Cambio di Messer Vieri de Medici'nin Roma'daki temsilcilerinin Giovanni di Bicci'nin bankasıyla ilişkilerinde bazen hatalı olmalarına rağmen, Bartolomeo de Bardi'ye onlara iyi davranması ve onları mümkün olduğunca zorlaması talimatı verilmiştir. Genel olarak, kötü borçlar her şeyi, sermayeyi olduğu kadar kârları da yutmasın diye, fazla liberal olmaktansa dikkatli bir şekilde kredi vermenin daha iyi olduğu konusunda uygulanmıştır.²²⁰

Bartolomeo'nun işi, yetenekli bir büro personeline güvенеbileceği gerçeğiyle daha kolay hale gelmiştir. Asistanı Antonio di Lazzaro Bertini, Roma şubesi için iş yapmak ve sonunda başka bir Medici yan kuruluşu kurmak için ödeme yapıp yapmayacağını görmek adına kısa süre sonra Cenevre fuarlarına gönderilecekti. Roma'daki yerini, Antonio da Pescia olarak da adlandırılan Antonio di Francesco Salutati almıştır. Bu yeni katılan kişi Venedik şubesinden transfer edilmiştir. Roma'ya vardığında hızla terfi etmiş, 1428'de bir ortak olarak muamele görmüş ve hizmetlerinin karşılığı olarak kârın onda birini almıştır.²²¹ Defterler, Bartolomeo di Tommaso Spinelli'nin yardımıyla yaptığı bu işte mükemmel olan Giovanni d'Amerigo Benci tarafından tutulmuştur.²²² Memur olarak, 1435'te Roma şubesinin müdürü olacak Antonio della Casa bulunmaktaydı.²²³

XV. yüzyılda Medici ailesi, Roma'da ikamet ederken, bankalarını o zamanlar Canale di Ponte olarak adlandırılan ve ardından via del Banco di Santo Spirito olan sokakta tutmuşlardır. Tiber'in sol kıyısında, Castel San Angelo'nun karşısında ve şimdiki

²¹⁹ ASF, M.A.P., dosya 153, no. 2, s. 52.

²²⁰ Hibbert, *Medici*, s. 313.

²²¹ ASF, M.A.P., dosya 153, no. 2, s. 59.

²²² ASF, M.A.P., dosya 153, no. 2, s. 3.

²²³ Hibbert, *Medici*, s. 88.

San Giovanni dei Fiorentini kilisesinin yakınında yer almaktadır. Şehrin bu mahallesi, Rione di Ponte, Orta Çağ ve Rönesans Roması'nın iş ve bankacılık bölgesini oluşturmuştur.²²⁴

1427 tarihli kadastro raporuna ekli bilanço belgesi, Bartolomeo de Bardi'nin Roma şubesinin yöneticisi olduğu döneme aittir. Pek çok açıdan aydınlatıcı bir belge olan ve analizi, Roma şubesi tarafından yürütülen işin doğası hakkında daha önce söylenenleri tamamen doğrulamaktadır. Bilançoya göre ticari işlemler ikincil öneme sahip olmuş ve işletme sermayesinin yalnızca küçük bir bölümünü eritmiştir. Tabii ki mal hesaplarının stokların değerini temsil edip etmediği kesin değildir. Bazı kalemlerin konsinye alınan mallar için yapılan harcamalara atıfta bulunması mümkün görünmektedir. Gümüş tabak varlıkları arasında 4 binden fazla florin bulunması her halükârda, Roma şubesinin, Curia'nın yüksek kilise adamları arasında bir talebin olduğu bu lüks ürünle az ya da çok kapsamlı bir şekilde ilgilendiğini ortaya koymaktadır. Eldeki nakit 10 binden fazla florin tutarındadır, bu miktar kesinlikle paradan oluşmaz, ancak Bartolomeo de Bardi'nin ricordosunda da bahsedilen para sandığında tutulan rezervi temsil etmelidir. Ne kasiyerin ne de herhangi bir ziyaretçinin bu sandığın durduğu odada uyumasına izin verilmemiştir.²²⁵

Daha önce belirtildiği gibi Roma şubesi diğer Medici şirketlerine işletme sermayesi sağlıyordu. 1427 bilançosu bu noktayı doğrulamaktadır ve Floransa ve Venedik'in Roma şubesine 40 binden fazla florin borçlu olduğunu göstermektedir. Ayrıca, ana şirket Cosimo ve Lorenzo de Medici & Ilarone de Bardi, Floransa para birimi olan 10 bin fiorini di suggello avans almıştı. Nitekim, bu madde ana şirketin *Libri segretide* bir yükümlülük olarak yeniden ortaya çıkmaktadır: sonuç olarak, doğruluğundan şüphe edilemez.²²⁶ Bilanço analizinin ortaya çıkardığı bir diğer önemli gerçek ise yabancı temsilciliklerden 33 binden fazla florinin ödenmesidir. Yalnızca Londra'dakilerin elinde, Roma'ya gönderilmemiş olan yaklaşık 15.500 florin bakiyesi mevcuttu. Ubertino de Bardi, Bartolomeo'nun kardeşi olduğu için, Bartolomeo'nun derhal havale konusunda ısrar etmek yerine Roma şubesine ait fonları elinde tutmasına

²²⁴ Strathern, *The Medici*, s. 264.

²²⁵ ASF, M.A.P., dosya 68, s. 402.

²²⁶ ASF, M.A.P., dosya 153, no. 2, s. 35.

izin vererek onu kayırmış olması mümkün görünmektedir. Bu uygulama Ubertino de Bardi ve ortaklarının borç bakiyesini açıklayabilirken, Alplerin kuzeyindeki tüm temsilciliklerin neden Roma şubesine borçlu olduğunu açıklamamaktadır. Bu nedenle, transfer zorluklarının olduğu ihtimali yüksektir. Papalık havaleleri Kuzey Avrupa’da satın alınan mallarla karşılanmadığı için, Roma doğal olarak bir alacaklı konumundaydı ve Brugge, Cenevre, Londra veya Lübeck üzerindeki iddiasının nasıl çözüleceği sorunu ortaya çıkmıştır. Sonuç, 1427 bilançosunun da gösterdiği gibi, Alpler’in ötesindeki muhabirlerle olan borç bakiyelerinin birikme eğiliminde olmasıydı.

Bilançonun varlıklar tarafındaki diğer tek ilgi kalemi, 1.000 florin üzerindeki altı hesapla ilgilidir. Bu borç bakiyelerinin her birinin gerçekte neyi temsil ettiğini söylemek oldukça zor bir durumdur. Bartolomeo de Bardi’nin borcuna kalan 1.200 florin miktarı, muhtemelen bir sonraki kâr dağıtımındaki payını bekleyerek fonları geri çektiği anlamına gelebilir. Medici’nin Lodovico’ya veya Papa’nın hizmetinde bir condottiere olan Aloisi de Verme’ye avans verdiğine dikkat çekmek de gerekir. Condottieri, o zamanlar ordu komutanlarının yanı sıra ticari girişimci olarak faaliyet göstermekteydiler.²²⁷

1427 tarihli bilançonun pasifler tarafında, bir sermaye hesabının olmaması belki de şaşırtıcı bir özelliktir ancak 1426’dan sonra Roma şubesine herhangi bir sermaye tahsis edilmediğini bildiğimiz için şaşırtıcı görünmemelidir. Yaklaşık 24.500 florinlik önemli bir kalem, Bartolomeo de Bardi’nin papalık kasasının emanetçisi olarak hesabıdır. Bu gerçekte papalık hazinesinin cari hesabıdır. Papalık kredi bakiyesi olduğu için cari harcamaları karşılamak için o dönemde borç almamaktaydı. Defterde bin florin üzerinde bakiyesi olan ödenecek sadece yedi hesap mevcuttu. Alacaklılardan üçünü kardinaller oluşturmaktadır. Bunlardan biri İngiltere Kralı IV. Henry’nin öz kardeşi olan Henry Beaufort idi.

Daha büyük öneme sahip olan, mevduat listesidir. Bakiyeye göre, tüm mevduat sahipleri, bankacı tarafından kazanılırsa onlara faiz hakkı veren fakat diğer yandan onları

²²⁷ Savaş finansmanının bu yönü sadece Dr. Fritz Redlich tarafından incelenmiştir ve o da sadece XVI ve XVII. yüzyılları ele almıştır. Condottieri’lerin finansmanı on beşinci yüzyıla kadar gitmektedir. Bkz. Fritz Redlich, “Military Entrepreneurship and the Credit System in the Sixteenth and Seventeenth Centuries”, *Kyklos*, S. 9, 1957, s. 187.

paralarını belirli bir süre mevduatta bırakmaya bağlayan bir mevduat sertifikasına (ha scritta) sahipti. ‘Bu listeye Papa’nın yeğenleri başkanlık etmiştir (V. Martin, ünlü Colonna ailesine aitti). Önde gelen ilahiyatçıların çoğu, mevduatları tefecilikle suçladığından, listede iki kardinal bulmak moral vericidir. ‘Diğer emanetçiler istisnasız olarak Curia’da önemli görevler üstlenen ya da papalık kasasının katipleri olan piskoposlardır. En etkili olanlardan biri, söylendiğine göre V. Martin’in güvenini kazanan ve yatakta yatarken bile Papa’ya her zaman erişimi olan Alman Hermann Dwerg’di. Dwerg 14 Aralık 1430’da öldüğünde, Roma’nın en zengin adamlarından biri olarak bilinmekteydi. “Bununla birlikte” Ludwig von Pastor’a göre muhtemelen parasını Medici’ye faize yatırarak, “bütün zenginliklerinin ortasında, evanjelik bir yoksulluk ruhunu korudu.”²²⁸ V. Martin’in gözdesi olan bir diğer kişi, 1426’dan sonra papalık kasa memuru olan Oddo Poccia de Varris’ti, bu pozisyon genellikle bir piskoposun elinde bulundurmaktaydı. Papa’nın 1431’deki ölümünden sonra, selefinin gizli fonlarının nerede olduğunu keşfetmek ve elbette bulabildiği gizli hazinelere el koymak isteyen IV. Eugene tarafından hapse atılmıştır.²²⁹

1427 tarihli bilanço, V. Martin’in özel bir hesapta (conto a parte) kredisine karşılık gelen yaklaşık 1.200 florin olduğunu açıkladığı için, bazı gizli fonlar Medici’ye emanet edilmiştir. ‘Bu para onun özel çantasından getirilmiştir ancak neden özel bir hesaba sahip olduğu ve bu hesabın amacı belirtilmemiştir. Papa’nın yazılı bir belgesi olmadığı için, faiz aldığına veya kârdan sözde bir pay aldığına dair hiçbir kanıt yoktur. Okur, mudilerin birçoğunun Genazzano’dan geldiğini not etmiştir; bu bölgenin, Colonnas’ın atalarının kalesine sahip olduğu Palestrina yakınlarında bir köy olduğu anlaşılmaktadır. Anlaşılan V. Martin, ailesinin güvenebileceği uşaklarını mümkün olduğu kadar kullanmıştır: feodalizm tamamen yok olmaktan fazlasıyla uzak görünmektedir.

Ocak veya Şubat 1429’da beklenmedik bir şekilde ölen Bartolomeo de Bardi’nin yerine Antonio di Messer Francesco Salutati da Pescia (Pistoia yakınlarında) geçmiştir. Vatikan kayıtlarında, Medici Bankası’yla olan bağlantısına atıfta bulunulmadan Antonius

²²⁸ Ludwig von Pastor, *The History of the Popes from the Close of the Middle Ages*, C. I, St. Louis, 1906, s. 243.

²²⁹ Peter David Partner, “Camera Papae: Problems of Papal Finance in the Later Middle Ages”, *The Journal of Ecclesiastical History*, S. 4, 1953, s. 67.

de Piscia olarak anıldığı için tarihçiler onu teşhis edememişlerdir.²³⁰ 10 Mart 1429'da imzalanan sözleşmede, kârdaki payı onda birden sekizde bire çıkarılmıştır.²³¹ Ne maggiori (Cosimo ve Lorenzo de Medici ve Ilarone de Bardi) ne de Antonio Salutati herhangi bir sermaye yatırmak zorunda kalmamıştır. Ana sözleşmeye göre, birincisi sadece mudilerin ve alacaklıların iyi niyetine katkıda bulunurken, ikincisinin de kendisini işin yürütülmesine adanması beklenmekteydi.²³² Bu ifade daha sonraki sözleşmelerde tekrarlanmakta ve diğer kaynaklardan bilinenleri, yani Roma şubesinin sermayesiz çalıştığını bir kez daha teyit etmektedir.

Antonio Salutati, Roma şubesinin başında uzun yıllar kalmamıştır. 1435'te Cosimo sürgünden döndükten sonra genel müdürlük görevlerini üstlenmek üzere Floransa'ya çağırılmıştır. Roma şubesinin yönetimi hemen hemen aynı şartlarla Antonio di ser Lodovico della Casa'ya (1405-1459) kârdaki payının altıda bir ve faizin (maggiori) altıda beş olması dışında devredilmiştir.²³³ Bu ortaklık, 25 Mart 1435'ten 25 Mart 1438'e kadar üç yıl sürmüştür. Süresi dolduğunda uzatılmamıştır çünkü Antonio della Casa, Jacopo Donati ile ortak olarak kendi firmasını kurmak için Medici'nin hizmetinden ayrılmıştır. Bu girişim oldukça başarılı olmuştur. Antonio della Casa tarafından kurulan firmanın hesap defterleri hâlâ Archivio dello Spedale degli Innocenti'de saklanmaktadır.²³⁴

Roma şubesinin bir sonraki yöneticisi Roberto Martelli (1408-1464) olmuştur. 25 Mart 1439'da imzalanan ortaklık anlaşmasında, yöneticinin kârdaki payı yeniden sekizde bire indirilmiştir.²³⁵ Diğer taraftan hükümler değişmeden kalmıştır. Her zaman olduğu gibi, kendisini tamamen ortaklığın işlerine adanması ve yalnızca iyi tanınan tüccarlara ve saray mensuplarına kredi vermesi beklenmekteydi. Roberto Martelli, 1464'teki ölümüne kadar Roma şubesinden sorumlu olmaya devam etmiş ve yerine Piero de Medici'nin kayınbiraderi Giovanni di Francesco Tornabuoni geçmiştir.

²³⁰ Partner, *The Papel State*, s. 141.

²³¹ ASF, M.A.P., dosya 94, no. 89.

²³² ASF, M.A.P., dosya 153, no. 3, s. 3.

²³³ ASF, M.A.P., dosya 153, no. 3, s. 4.

²³⁴ Arşivin resmî sitesi günümüzde erişime açıktır. Bkz. <https://www.istitutodeglinnocenti.it/it> [E. T. 23.07.2023]

²³⁵ ASF, M.A.P., dosya 153, no. 3, s. 7.

1464'ten sonra Roma şubesinin tarihine girmeden önce, bir an için durmak ve 1429 ile 1464 arasındaki bazı önemli gelişmeleri, yani Bartolomeo de Bardi'nin ölümünden Roberto Martelli'nin ölümüne kadar geçen süreyi değerlendirmek faydalı olacaktır. Bu tarihler aynı zamanda Cosimo de Medici'nin Medici Bankası'nın kaderini yönlendirdiği yıllardır. Bu dönemin ilk on beş yılı, papalık için ciddi sıkıntıların yaşandığı zamanlar olmuştur. Curia, Roma şubesinin *varlık nedeni* olduğu için, papalığın dünyevi ve manevi gücünün temellerini sarsan olayların gidişatından zorunlu olarak etkilenmiştir. Ya koşullar nedeniyle ya da karakter eksikliği nedeniyle IV. Eugene, selefinin işini tehlikeye atmıştır.²³⁶ Kendisi cumhuriyetçi bir ayaklanmayla Roma'dan sürülmüş ve dokuz yıl boyunca (4 Haziran 1434 - 28 Eylül 1443) İtalya'yı dolaşmıştır. Aynı zamanda, dünyevi güç parçalanırken, konsil hareketi ruhani konularda papalığın üstünlüğüne meydan okumuştur. IV. Eugene'ün Basel Konsili tarafından tahttan indirilmeye çalışılmasıyla (25 Haziran 1439) ve 5 Kasım 1439'da Papa karşıtı V. Felix'in (Savoylu Amadeus) seçilmesiyle sonuçlanmıştır. Bankanın Roma şubesi, seyahatlerinde doğal olarak IV. Eugene'i takip etmiştir.

1433'te Kardinal Giuliano Cesarini'nin talebi üzerine Medici, Basel'de bir büro açmış ve Cenevre'den Giovanni d'Amerigo Benci'yi bu yeni kuruluşu düzenlemesi için göndermiştir.²³⁷ İyi bir başlangıç yaptıktan sonra, 1424'ten beri Roma şubesinin bir finansörü olan Roberto Martelli göreve getirildi. Basel'deki varlığı, Aralık 1433'ten, konsilin Papa IV. Eugene tarafından toplandığı Ferrara'ya gittiği 1438'e kadar kaydedilmiştir.²³⁸ Konsilin tüm üyeleri Papa'nın Ferrara'daki toplantı çağrısına uymadığından, Basel'deki görev, yine Roma şubesinin bir finansörü olan Giovenco di Lorenzo della Stufa (1413-1469'dan sonra) tarafından devam ettirilmiştir.²³⁹ 1441'de denize açılmak için ayrılmış ve sonunda Floransalı kadırgaların komutanı olmuştur.²⁴⁰ Konsil o dönem iflas etmek üzere olduğundan, Lorenzo di Giovanni della Stufa adlı bir

²³⁶ aynı yer.

²³⁷ Marri, *Documenti*, s. 44.

²³⁸ ASF, M.A.P., dosya 13, no. 15.

²³⁹ Marri, *Documenti*, s. 54.

²⁴⁰ Raymond de Roover, "La Balance Commerciale Entre les Pays-Bass et l'Italie", *Revue belge de philologie et d'histoire*, S. 37, 1959, s. 378.

akrabasına, şirketi feshetmek ve Medici'nin 1433'ten 1443'e kadar Basel'de sürdürdüğü geçici ofisi kapatma görevi vermiştir.²⁴¹

Bu ofisin yasal statüsü şüphelidir; Medici Bankası'nın doğrudan bir yan kuruluşu mu yoksa bir alt kademesi mi, Cenevre'ye mi yoksa Roma şubesine mi bağlı olduğu bile kesin değildir. Roberto Martelli, Basel ofisinden sorumlu olduğu sürece, her zaman Cosimo ve Lorenzo de Medici & Co.'nun faktörü olarak anılmış ve bildiğimiz kadarıyla hiçbir zaman ortak olmamıştır.²⁴² Aynısı, bir noter sözleşmesinde *eorum factor*, “onların faktörü” olarak tanımlanan Giovenco della Stufa için de geçerlidir.²⁴³ Basel ofisi, bu nedenle, yalnızca vekalet verilen ancak ortak olarak derecelendirilmeyen bir finansör tarafından yönetilen bir ajans olarak kalmıştır.

Basel ofisinin işi, Roma şubesinininkine benzemekteydi ve esas olarak Konsil'in mali işlerini idare etmekten ya da din adamlarına katılmak için fon transfer etmekten ibaretti. Genellikle bu tür transferler bir kredi içermektedir. Bir örnek vermek gerekirse, Medici Bankası'nın Basel şubesi 10 Haziran 1435'te “sadece dostlukla” hareket etmiştir. Kıbrıs kardinali ve Kudüs'ün itibarlı kralının kardeşi Hugues de Lusignan'a 1.100 cameral florin borç vermiştir ve kendisine, lehdarlarından birinin, Napoli'deki Avellino yakınlarındaki Montevergine Manastırı'nın gelirleriyle ilgili bir görev vermiştir.²⁴⁴ Borcun tanınması, kâğıt yerine parşömen üzerine yazılmış resmi bir noter senedi şeklindedir. Tüm krediler büyük meblağlar içermemiştir. Örneğin 30 Ocak 1435'de, yakında Como piskoposu olacak olan medeni hukuk ve kilise hukuku doktoru Francesco Bosso, Basel'deki Cosimo finansörü ile Lorenzo de Medici'den Roberto Martelli'den kırk cameral florin kredisi aldığını kabul etmiş ve borcunu sekiz ay içinde geri ödeme sözü vermiştir.²⁴⁵ Tapuya, bir kardinal ve iki piskopos tarafından tanıklık edilmiş, böylece daha fazla teminata gerek kalmamıştır.

Görünüşe göre, din adamları sıradan insanlardan daha güvenilir borçlu olmuşlardır çünkü onların ellerinde her zaman afroz etme kozları mevcuttu ve

²⁴¹ Camerani, *Documenti*, s. 59.

²⁴² Camerani, *Documenti*, s. 46.

²⁴³ *aynı yer.*

²⁴⁴ Camerani, *Documenti*, s. 47.

²⁴⁵ *aynı yer.*

Medici'nin borcunu ödeyemeyenlere karşı kullanmakta pek tereddüt etmemişlerdir.²⁴⁶ Afroz etme durumu ne kadar korkunç olursa olsun, zaman zaman etkilemeyi başaramamıştır, özellikle de lanetlenmenin ürkütücü olasılıklarına karşı kayıtsız olan ve nimetlerinin kaybından korkmak zorunda olmayan sıradan insanları hiç etkilememiştir diyebiliriz. Basel şubesinin (1442) bilançosu üzerinde yapılan aydınlatıcı bir yoruma göre, on dokuz florinlik bir talep, asıl borçlunun uzun yıllardır ölü olması ve bir meslektenden olmayan kişinin afroz edilmiş olmasına rağmen hareket etmemiş olması nedeniyle geri alınamaz olarak kabul edilmiştir. Melankolik bir yorumcu, “Belki de bir rahip olsaydı, bir umut olabilirdi” diye eklemektedir.²⁴⁷

Basel'deki Giovanni Benci şirketinin 24 Mart 1442 tarihli Floransa arşivinde bir bilanço kaydı mevcuttur.²⁴⁸ Basel'in Cenevre'ye bağımlı hale geldiğini düşündüren, Medici Bankası'nın Cenevre şubesinin o sırada faaliyet gösterdiği tarz bu şekildeydi. Bu denge özellikle önemlidir çünkü mali tabloların denetlenmesinde ve kontrol edilmesinde izlenen prosedüre büyük ölçüde ışık tutmaktadır. Her kaleme, alacaklar durumunda ödeme alma olasılıkları ve mevduat durumunda geri ödeme olasılığı hakkında bir yorum eşlik etmektedir. Örneğin tipik bir yoruma göre, “Bu müşteri geçimini sağlamakta o kadar zorlanıyor ki bize ödeme yapamıyor ve dükkânındaki eşyaları satmak çok fazla sorun yaratacak, ayrıca borcunu karşılayacak kadar gelir sağlamayacaktır.” Üstelik, eski Volterra piskoposu Messer Roberto degli Adimari'den maaş alma umudu da oldukça azalmıştı çünkü “zar zor geçinecek kadar parası vardı” (ha fatica di vivere). Diğer durumlarda, yorumlar daha neşeli görünmektedir ve alacağın mutlaka tahsil edileceğini belirtilmektedir. Konsile katılan din adamlarının birçoğunun yaşam giderlerini karşılamak için çektikleri mevduat hesapları mevcuttur. Sıklıkla yapılan bir yorum şöyledir: “Parayı azar azar çekerler.” Bilançoda yapılan açıklamalara dayanarak, varlık olarak görünen en az yirmi iki kalemin ve toplam 575 florinin vadesi geçmiş hesapları temsil ettiği sonucuna varıldığı yazılmıştır.

Basel şubesinin 24 Mart 1442 tarihi itibarıyla bakiyesinin bir özeti elimizde mevcuttur. Medici ailesi tüccar-bankacı olmalarına rağmen, bu denge bir kez daha

²⁴⁶ Camerani, *Documenti*, s. 48.

²⁴⁷ ASF, M.A.P., dosya 104, s. 599.

²⁴⁸ ASF, M.A.P., dosya 153, no. 3, s. 21.

ticaretten çok bankacılığın işlerinin özü olduğunu göstermektedir. Bununla birlikte, Konsil’e katılan din adamları arasında talep olan üç mal olan yünlü kumaş, ipek kumaş ve gümüş tabakla uğraşmışlardır.²⁴⁹

Rum Ortodoks Kilisesi delegelerinden olan 574 cameral florin borcu, kredi tarafında aynı miktarda bir başka kalemle mahsup edilmiştir. Görünüşe göre onlar tarafından alınan fonlar, muhtemelen Papa adına müdahale eden Cosimo de Medici tarafından sağlanmıştır. Giderler için 200 kameral florin kalemi günümüzde varlıklar arasında değil, kar ve zarar tablosunda görünmektedir. Diğer Medici şirketlerinin Basel şubesine yaklaşık 3.100 cameral florin borcu vardı: bu meblağın büyük kısmı (2.248 florin) Cenevre şubesinden ve ek olarak Venedik şubesinden 777 florin miktarındaydı. “Roma” şubesinin borcu yalnızca altmış dört florindi ve 1.660 florinlik bir kredinin yanında önemsiz kalmaktaydı. Her zamanki gibi, “Roma” şubesi, şüphesiz Curia’ya yapılan havaleler nedeniyle alacaklı konumundaydı. Para sandığında tutulan farklı türlerin ayrıntılı bir kaydı, bunun neredeyse yarısının Ren florininden ve birkaç Gelderland klinkaertinden²⁵⁰ oluştuğunu göstermektedir ancak Floransa florini veya Venedik dukaları bu sandıkta mevcut değildi. Nakit rezervi, altının yanı sıra 308 Ren florini tutarında yerel gümüş para birimini ve 132 Ren florini değerindeki tüm mücevherleri içeren kullanılmamış rehinleri içermekteydi. Bu nedenle, Medici’nin genellikle lisanslı ve lisanssız tefecilere bırakılan bir iş olan rehinlere de borç verdiği görülüyor. Ofis mobilyalarının ihmal edilebilir miktarda 11 florin için dengede görüldüğüne dikkat etmek gerekir.²⁵¹

Borçlar tarafında, bilanço sermaye hesabına herhangi bir atıfta bulunulmamaktadır çünkü görünüşte hiç yoktur. Görünüşe göre asıl alacaklı, uzlaştırma hareketinin liderlerinden biri olan ve V. Felix’in bir kardinal oluşturduğu Dax piskoposu

²⁴⁹ Bazı İtalyanlar Kuzey Afrika limanlarında altın sudan altın tozu aramakta; bazıları da Fransa, İspanya, Portekiz, Alçak Ülkeler ve İngiltere’de bulunmaktadır. Floransalı tüccarlar baharat, yün, kap kakak, maden, yünlü, ipekli kumaş alıcısı ve satıcısı olarak her yerdedirler ama hepsinden fazla para ticareti yapmaktadırlar. Bkz. Braudel, *Maddi Uygarlık: Mübadele Oyunları*, s. 348.

²⁵⁰ “Clinkaert” veya “klinkaert”, özellikle Orta Çağ Hollandası’nda ve Belçika’nın bazı bölgelerinde kullanılan bir tür tarihi para birimini ifade etmektedir. Tipik olarak demirin eritilmesinden elde edilen sertleştirilmiş kömür veya cüruf kalıntısından yapılmıştır. Bu para birimi belirli bölgelere özeldi ve eritilmiş cevherlerden elde edilmesi nedeniyle genellikle madencilik alanlarıyla ilişkilendirilen yerel kullanıma sahip olmuştur.

²⁵¹ Parks, *Medici Money*, s. 21.

Bernard de la Plaigne idi. Ayda 30 ya da 40 duka oranında para çekmekteydi. 2,000 cameral florin bakiyesi olduğundan, hesabını temizlemesi beş ya da altı yılını almalıydı. Tüm kötü borçlar silinmiş olsaydı, 1440 ve 1441'deki kârlar için 889 florin kalemi neredeyse ortadan kalkmış olacaktı. Unutulmamalıdır ki bilanço, V. Felix'in ayrılıkçı yandaşları dışında Basel Konsili'nin terk edildiği döneme aitti. Konsil tüm hızıyla devam ederken iş hacmi kesinlikle çok daha büyük olmuştur.²⁵²

Kayıtlardaki birçok boşluk nedeniyle, Roma şubesinin Papa IV. Eugene'i bir geçici ikamet yerinden diğerine takip ettiği 1435'ten 1439'a kadarki yıllarda işleri hakkında fazla bir şey bilinmemektedir.²⁵³ Ofislerin sürekli dağılması, Roma şubesinin tatmin edici kârlar göstermesine engel olmamıştır çünkü 1435'te 5.510 cameral florin ve 1436'da 5.816 cameral florin olan 1437'de 8.066 cameral florin ve 1438'de 8.585 cameral florin yükselmiştir. Bununla birlikte tüm bu kârlar ortaklar arasında dağıtılmamıştır çünkü kötü borçlar ve tahakkuk eden maaşlar için önemli kaynaklar ayrılmıştır. Sonuç olarak, ortaklar, 1435'in başından 1437'nin sonuna kadar, Floransa tarzı üç yıllık dönem için sadece 8.304 cameral florin almıştır. Ana sözleşmeye göre, Medici'nin payı 6.920 cameral florin ve yönetici Antonio della Casa'nın payı 1.384 cameral florin olarak gerçekleşmiştir. Sözleşme, 1437'nin sonunda (Floransa stili), yani 24 Mart 1438'de Medici ile bağlantısını kestiğinde, nihai anlaşmada ek 1,370 florin almış; ortakları, şüpheli alacaklardan kaynaklanan herhangi bir zararın ve öngörülemeyen olası durumların ödenmesinin tüm sorumluluğunu üstlenmiştir.²⁵⁴ Tamamen aklandığı için, konu muhtemelen mahkemeye taşınmamıştır fakat görünen o ki hakkaniyet kurallarına göre suçlamalar tamamen asılsız değildir. Antonio della Casa akıllı bir iş adamı olduğu için muhtemelen daha fazlasını elde etmeye çalışmış ama dostluğun ihlalinden kaçınmaya dikkat etmiştir. Rakip bir firma kurmasına rağmen, Medici ile iyi ilişkiler geliştirmeye devam etmiş ve güvenlerini koruyarak karşılığını almıştır. Daha sonraki yıllarda, acentelerine della Casa'nın bankasını, iş yapmalarına izin verilen güvenilir bir firma olarak görmeleri talimatını vermişlerdir.²⁵⁵

²⁵² Hollingsworth, *The Medici*, s. 109.

²⁵³ ASF, M.A.P., dosya 153, no. 3, s. 18.

²⁵⁴ ASF, M.A.P., dosya 94, no. 121, s. 187.

²⁵⁵ ASF, M.A.P., dosya 94, no. 134, s. 214 – 215.

Roma şubesinin dağıtılmamış kârlarının bir kısmı genişlemeyi finanse etmek için kullanıldı. Cenevre şubesine 5.500 écus 64 veya 5.690 cameral florin yatırılmış ve 25 Mart 1439'da Bruges şubesini başlatmak için gerekli sermayeyi sağlamak için 6.000 cameral florin daha kullanılmıştır.²⁵⁶ *Libri Segreti*'deki girişlerin gösterdiği gibi, genişleme, yeni yatırımlar yapan ortaklar tarafından değil, esas olarak kazançları geri çekerek finanse edilmiştir. Ticaretten çektikleri fonlar ya geniş mülklerin satın alınmasına ya da sanat hazineleri, kitap koleksiyonları, manastırlara hediyeler veya San Lorenzo gibi kiliselerin yeniden inşası şeklinde cömertlik sergilemeye yönelmiştir.

24 Mart 1439'da Roma şubesinin yıllık 300 duka veya kameral florin bordrosu ve beş faktörden oluşan bir kadrosu mevcuttu. Bunlar: Roberto Martelli, yönetici ortak olmak üzere, Andrea Bartolini, Giovanni di Baldino Inghirami, yakında Floransalı Tavola, Leonardo Vernacci ve Bartolomeo di Nanni di Nettolo Becchi'nin yöneticisi olacaktı.²⁵⁷ Roma şubesi Ferrara'dayken (1438), Cosimo'nun o zamanlar on yedi yaşında bir delikanlı olan oğlu Giovanni, bir süre tecrübe kazanmak için ofiste çalışmıştır. Annesi 6 Haziran 1438'de ona "bankada kalıp bir şeyler öğrenmekten" memnun olması gerektiğini yazmıştır.²⁵⁸ Eski bir öğretmen olan Sör Giovanni Caffarecci de ona aynı zamanda ve aynı şekilde yazmıştır ve Cosimo için sayım evinin uygulamalarını iyi bilen bir oğlu olmasından daha güzel bir şeyin olmayacağını eklemiştir.²⁵⁹ Ayrıca, Giovanni, "kardeşi Piero'yu masa başında çalıştırılmadığı için kıskanmaması" konusunda uyarılmıştır. İyi bilindiği gibi, Cosimo büyük oğlunu siyasi liderliğe hazırlarken, küçük oğlunu iş için yetiştirmiştir. Giovanni'nin (1463) erken ölümü bu planın gerçekleşmesine engel olmuştur; Cosimo'nun (1464) ölümünden sonra, Piero ailesinin hem iş hem de siyasetteki çıkarlarının sorumluluğunu üstlenmek zorunda kalmıştır.

Günümüze ulaşan kayıtlardaki boşluklar nedeniyle hem Roberto Martelli hem de Cosimo de Medici'nin vefat ettiği 1439'dan 1464'e kadar olan dönemde Roma şubesi hakkında söylenebilecek pek bir şey ne yazık ki mevcut değildir. Hiçbir yerde herhangi bir zorluk belirtisi olmadığından, Roma şubesinin gelişmeye devam etmesi muhtemeldir.

²⁵⁶ ASF, M.A.P., dosya 153, no. 3, s. 30.

²⁵⁷ ASF, M.A.P., dosya 153, no. 3, s. 18.

²⁵⁸ Janet Ross, *Lives of the Early Medici: As Told in their Correspondence*, Ulan Press, Boston, 2012, s. 10.

²⁵⁹ Alfred von Reumont, *Lorenzo de' Medici the Magnificent*, C. I, Biblio Bazaar, Londra, 1876, s. 37.

İlk 12 yıl boyunca, en azından 1439'dan 1450'ye kadar, kâr tatmin edici görünmektedir ve bu miktar yılda ortalama 6.200 cameral florindi. Kârın zirvesi, yaklaşık 14.400 cameral florin'e yükseldiğinde 1439'du. Bu muhteşem sonuç, Robert Martelli'nin yeteneklerinden çok Curia'daki işlerin normalden daha hareketli olmasından kaynaklanmaktaydı. Bu dönem, ekümenik konsilin Latin ve Yunan kiliselerinin geçici birliğini sağlamak için Floransa'da toplandığı yıldır. Seçkin ziyaretçiler arasında İstanbul patriği ve Bizans imparatoru VIII. Ioannis Paleologos da mevcuttu. Paleologos'un amacı, esas olarak, Bizans İmparatorluğunun son kalıntılarını yutmak ve İstanbul'u kuşatmakla tehdit eden Türklere karşı Batı'da askeri destek almaktı. Ziyaretçilerin, din adamlarının ve ileri gelenlerin bu bolluğu, elbette, mübadele işinde gelişen Roma şubesini desteklemiştir. Net kâr, şüpheli alacaklar ve diğer beklenmedik durumlar için ayrılan karşılıktan sonra, sonraki yıllarda daha normal bir seviyeye düşmüştür ancak hiçbir zaman 3.000 florin seviyesinin altına düşmemiştir. Maggiori sonuçlardan o kadar memnun kaldı ki 1446'dan itibaren Martelli'nin kârdaki payı sekizde birden altıda bire çıkarılmıştır.²⁶⁰

Roma şubesinin kadrosunda, kambiyo senedi düzenlemeye yetkili ve yabancı muhabirler tarafından onurlandırılacak olan üç kişi vardı. Bunlar: müdür Roberto Martelli; baş asistanı Leonardo Vernacci; muhasebeci Giovanni Tornabuoni idi. Bununla birlikte, 1458 yılına kadar, Roma ofisinin organizasyonundaki bir değişikliğin sonucu olarak, Roma ofisinin bugün bankacılık departmanı olarak adlandırılacak olanın sorumluluğunu üstlenmesi istenmemiştir.²⁶¹

1450'lerin sonlarında Roberto Martelli, resmi görevlerinden dolayı çağrıldığı için çoğu zaman Roma'da duramamıştır. 1457 ve 1458'de Prato'nun (Toskana) podestasıydı.²⁶² Onun yokluğunda, Roma şubesi, 1435'ten beri Roma şubesinde bulunan Floransalı bir yün üreticisinin oğlu olan asistanı Leonardo d'Angelo Vernacci (1418-c. 1476) tarafından yönetilmekteydi. Olağan politikaya uygun olarak, Vernacci vekil

²⁶⁰ Hibbert, *Medici*, s. 86.

²⁶¹ Hollingsworth, *The Medici*, s. 120.

²⁶² Machiavelli, *Le Istorie Fiorentine*, s. 16.

yönetici olduktan sonra bir ortak olarak muamele gördü ve kârın onda birinden pay almıştır.²⁶³

Bu sırada Roma'daki etkenler şunlardı: Defteri tutan Giovanni Tornabuoni; tamamlayıcı bir defter olan *quaderno di cassa*'dan sorumlu olan ve bazı yazışmalarla ilgilenen Filippo Masi; Kasa defterini veya *entrata e uscita*'yı tutan Filippo d'Ugolino Martelli ve Carlo d'Ugolino Martelli ile birlikte arşivde aktif olan Zanobi Macinghi, yani muhtemelen mal departmanı. Mart 1458'in başında, Roberto Martelli, yeni yılın başlangıcında (25 Mart) farklı faktörlere verilen görevlerde değişiklikler yapılması gerektiğini düşünmüştür. Filippo Martelli'ye kasiyer yapılacak, Filippo Masi'ye defter verilecek ve Giovanni Tornabuoni, yöneticinin kendisi tarafından yapılmayan, kambiyo senetlerini ve rutin yazışmaları ele alacaktı.²⁶⁴

Bununla beraber Tornabuoni'yi sevmeyen veya ona güvenmeyen Vernacci, Tornabuoni'nin terfisini onaylamamıştır. Bu iki kişi arasındaki sürtüşme yeni bir durum değildi. Tornabuoni, kız kardeşi Lucrezia'nın Piero di Cosimo de Medici ile evlendiği yıl olan 1443'e kadar, on beş yaşındayken Medici'nin hizmetine girmemiştir.²⁶⁵ Vernacci dolayısıyla hem yaş hem de tecrübe açısından ondan büyüktü. Zaten 1449'da Tornabuoni, Vernacci tarafından rahatsız edilmekten ve kötü muamele görmekten şikâyet etmişti, ayrıca Giovanni Benci'ye karşı onu inatçı olmakla ve veznedar olarak işini ihmal etmekle suçlamıştır. Benci, ilk olarak Tornabuoni'ye azarlayıcı bir mektup yazmıştır, ardından derhal kayınbiraderi Piero di Cosimo'ya göndermiş, suçlamaları reddetmiş ve işini yaparken gayretli olduğunu söylemiştir. Tornabuoni, görevine olan bağlılığının, tesadüfen Floransa'da bulunan Roberto Martelli tarafından lütfedileceğine inanmıştır.²⁶⁶

Vernacci, 21 Haziran 1453 tarihli bir mektupta Tornabuoni'ye olan antipatisini bir kez daha dile getirmiş ve bu kez Giovanni di Cosimo'ya hitap etmiştir. Vernacci, bu kitapta, faktörlerden birinin, sekiz yıldır Roma şubesinin hizmetinde olan çok yetenekli ve iyi huylu bir delikanlı olan Alessandro di Bernardo de Bardi'nin, terfi ettirilmediği ve

²⁶³ ASF, M.A.P., dosya 153, no. 1, s. 125.

²⁶⁴ ASF, M.A.P., dosya 12, no. 233.

²⁶⁵ ASF, M.A.P., dosya 17, no. 31.

²⁶⁶ ASF, M.A.P., dosya 16, no. 44.

hizmetleri için gerekli tanınmadığı için istifa ettiğinden şikâyet etmiştir. Vernacci, Tornabuoni'ye kurnazca atıfta bulunarak, bu tür haksız muamelenin Medici Bankası'nın "aile bağlarını dikkate almaksızın iyi iş çıkaran herkesi ilerletmek" politikasına aykırı olduğuna dikkat çekmiştir. Ona göre "atamalar tamamen liyakate dayanmaktaydı," ve "herkes halinden memnundu."²⁶⁷

1458 baharında, Martelli yokken, Vernacci Roma şubesinden sorumlu olmuştur. Tornabuoni, Piero'ya terfisine içerleyen Vernacci'nin yeni görevlerini yerine getirmesini engellediğinden şikâyet etmiştir. Görünüşe göre Piero, Tornabuoni'ye son derece iyi davrandığını söyleyen Vernacci'yi yazmıştır.²⁶⁸ Vernacci Cosimo'ya yazdığı bir mektupta bu ifadeyi daha da genişleterek Tornabuoni ile kendisinin iki kardeş gibi olduğunu iddia etmiştir. Tabii ki Tornabuoni bunu reddetti ve ilişkilerin samimi yerine gergin olduğunu ve Vernacci'nin her zamankinden daha düşmanca olduğunu yazmıştır.²⁶⁹ Asıl tehlikede olan, Roberto Martelli'nin olası halefiydi. Kişilikler arasındaki bu tür çatışmalar genellikle modern şirketlerde bulunur ve işlerin verimli yürütülmesine nadiren müdahale eder çünkü iş birliği yapması gereken insanlar, birbirlerinin çöküşünü planlamakla daha fazla ilgilenmektedirler. Vernacci ve Tornabuoni arasındaki çatışma, sorunun yeni olmadığını ve insan doğasının yüzyıllar boyunca hemen hemen aynı olduğunu göstermektedir.

Martelli 1464'ün başlarında öldüğünde, maggiori onun yerine geçmesini hemen sağlamamış ve meseleleri birkaç ay askıda bırakmıştır.²⁷⁰ Cosimo'nun 1 Ağustos 1464'te ölümü, bir kararın daha da ertelenmesine yol açmıştır. Bu arada, Vernacci tekrar müdür vekili oldu ve Tornabuoni ile çatışma her zamankinden daha şiddetli hale gelmiştir. 23 Mart 1465'te Tornabuoni, Piero de Medici'ye durumun imkânsız olduğunu, Vernacci'nin tüm postalarını okumaya çalıştığını ve kendisinininkiyle uyumsuz bir karaktere sahip olduğunu ve Tornabuoni'nin Vernacci'nin altında hizmet etmeye devam etmektense istifa

²⁶⁷ Medici tabii ki liyakat esasından çok bankanın çıkarlarını düşündükleri için yukarıda da değindiğimiz gibi bankayı ve dolayısıyla aileyi güçlendirecek stratejik atamalar yapmışlardır. ASF, M.A.P., dosya 138, no. 387.

²⁶⁸ ASF, M.A.P., dosya 17, no. 150.

²⁶⁹ ASF, M.A.P., dosya 17, no. 179.

²⁷⁰ Grunzweig, *Correspondance*, s. 111.

etmeyi tercih edeceğini açıkça yazmıştır.²⁷¹ Bu tartışma belirleyici olmuştur, Piero eniştesini pek de bırakamamış ve Vernacci kurban edilmiştir.

1470 yılına ait kadastro raporuna göre Vernacci, Floransa ve Roma'daki bankacılar olan Rinaldo della Luna e Fratelli şirketine katılmıştır.²⁷² İflas ettiğinde, Vernacci parasının çoğunu kaybetmiş ve doğal olarak oldukça istikrarsız bir mali durumda kalmıştır. Papalık saray mensupları arasında arkadaşları olduğu için, Mayıs 1469'da kendi bankasını kurabilmiştir. Sermayesi yoktu, sadece Vernacci'nin paralarını mevduata yatırmak isteyen arkadaşlarının güvenine dayanmaktaydı. 1474'te hala ticaretteydi ve ortağı olarak Benedetto Salutati vardı.²⁷³

Piero di Cosimo ve Giovanni Tornabuoni arasındaki yeni sözleşme, geriye dönük olmasına ve önceki 25 Mart'ta yürürlüğe girmesine rağmen, Ekim 1465'e kadar imzalanmamıştı.²⁷⁴ Bu durum beş yıl sürmüştür. Her zamanki gibi, yönetimin tüm yükünü, ticaret yapma, takas yapma ve papalık kasasında spekülâtörlük yapma ve diğer konularda hizmet etme yetkisi verilen Tornabuoni'nin omuzlarına yüklemiştir. Yatırım sermayesi olmadığı için, Tornabuoni'nin yalnızca Medici'nin (*godendosi il credito nostro*) kredisiyle iş yapması beklenmiştir ve kârdan altıda bir pay almıştır. Görevleri dikkatlice tanımlanmış: herhangi bir faktörü işe almasına veya işten çıkarmasına izin verilmemiştir ayrıca Piero'nun iradesini ve talimatlarını, yani Piero'nun politikasını yerine getirmek olmuştur. Kısacası, diğer ortaklık sözleşmelerinden farklı olsa da özü aynıdır. Giovanni Tornabuoni, Medici'nin Floransa'dan sürüldüğü 1494'e kadar otuz yıl boyunca Roma şubesinin başında kaldığından, bu sözleşmenin tekrar tekrar uzatılması muhtemeldir. Bu uzun süre boyunca, kayınbiraderi Piero'nun ve daha sonra yeğeni Lorenzo'nun güvenini korumayı başarmıştır.²⁷⁵

1465'ten bu yana, hiçbir muhasebe kaydı günümüze ulaşmamıştır, bu nedenle, Tornabuoni'nin maggiori'ye gönderdiği mevcut mektuplara güvenmemiz gerekmektedir. Ayrıca, Orta Çağ iş mektupları kısmen uzun ve biraz da belirsiz olduğundan

²⁷¹ ASF, M.A.P., dosya 16, no. 141.

²⁷² ASF, Katasto, No. 922, s. 73.

²⁷³ Cameron, *Apostolic Camera*, s. 69.

²⁷⁴ ASF, M.A.P., dosya 16, no. 149.

²⁷⁵ Roover, *The Medici Bank*, s. 220.

yorumlanmaları her zaman kolay olmamaktadır. Küçük bir ayrıntı gibi görünen bir olay aslında önemsiz olmayabilir. Dayısı olan Giovanni Tornabuoni, Lorenzo de Medici'ye mektup yazarken, 1481'e kadar samimi anlamda "tu" (sen) kullanır ve sonra daha resmi hitaba "voi"ye (siz) geçmiştir. Tabii ki Lorenzo'ya her zaman Muhteşemliğiniz (La Magnificenza Vosira) olarak hitap edilir fakat bu hitap şekli Piero'nun zamanında ve Cosimo'nun son yıllarında zaten kullanılmıştır.²⁷⁶ Buradan anladığımız Medici'nin sıradan vatandaşlar veya tüccarlar sınıfından, egemen ve yönetici sınıfına geçiş yaptığı olabilir.

Roma şubesinin Medici Bankası'nı destekleyen temel dayanak olduğu önceki dönemin aksine, 1464'ten 1494'e kadar olan dönem, özellikle Medici'yi devirmekle tehdit eden Pazzi komplo yılı olan 1478'den sonra artan zorluklarla karakterize edilen bir dönem olmuştur. Öfkeli Papa IV. Sixtus, Medici ailesinin Roma'daki tüm mülküne el koymakla kalmamış, aynı zamanda papalık kasasının bankalarına olan borcunu reddetmek ve şap sözleşmesini iptal etmek için krizden yararlanmıştır. Medici, Aralık 1481'de Roma'ya döndüğünde, Giovanni Tornabuoni'nin ilk görevlerinden biri, papalık kasası ile geçmiş borçlar hakkında bir anlaşmaya varmak olmuştur.²⁷⁷ Onların iddiaları kabul edilmiş ancak papalık hazinesinin acil ihtiyaçları Oda'nın vadeleri karşılama veya vaatleri yerine getirme konusunda dakik olmasını engellediği için geri ödemeleri yavaş ve sancılı olmuştur.²⁷⁸ Para olmadığı için, Giovanni Tornabuoni'ye borca karşılık şap stoklarının verilmesi teklif edilmiştir, bu ticaret yeniden Cenevizlilerin elinde olduğu ve Brugge ve Londra'daki Medici şubeleri tasfiye edildiğinden satması zor olmuştur.²⁷⁹

Bu durum Papa'ya başvurmak, danışmanlarını devre dışı bırakmak istemediğinden, pek işe yaramaz görünmekteydi. Giovanni Tornabuoni, hayal kırıklığına uğramış bir halde, Muhteşem Lorenzo'ya şöyle yazmıştır: "Papa Hazretleri, yükümlülükleri yerine getirmekten çok, iyilik istemeye meyillidir."²⁸⁰ Başka bir

²⁷⁶ ASF, M.A.P., dosya 39, no. 77.

²⁷⁷ ASF, M.A.P., dosya 38, no. 171.

²⁷⁸ ASF, M.A.P., dosya 38, no. 69.

²⁷⁹ ASF, M.A.P., dosya 51, no. 227.

²⁸⁰ ASF, M.A.P., dosya 40, no. 133.

mektupta, Papa'nın (VIII. Innocent) "liberal ve yüce gönüllü olmak yerine bir ceset kadar katı olduğu" konusunda oldukça şok edici bir açıklama yapar.²⁸¹

Lorenzo'nun kızı Maddalena, Papa'nın oğlu Francesco Cibò ile evlendiğinden ve Papa, daha sonra X. Leo olarak anılacak olan Giovanni de Medici'yi²⁸² 14 yaşında bir kardinal yaptığundan, VIII. Innocent'in Medici'ye karşı olumsuz bir eğilimi olmamıştır. Bununla birlikte rönesans papaları,²⁸³ müsrif ve kayırmacı davranışlarda bulunmuşlar ve dolambaçlı dış politikalarının bir sonucu olarak kendilerini sürekli ve maliyetli savaşların içinde atmışlardır. Bunların dışında, 1487 baharında, VIII. Innocent, paralı askerleri terhis ederek ve tüketim harcamalarını kısarak tasarruf etmeye çalışmıştır. Giovanni Tornabuoni bu durumu hevesle ve Lorenzo'ya yersiz bir iyimserlikle şöyle yazmıştır: "Papa'nın maddi durumu iyiye, biz de iyiyiz."²⁸⁴ Aslında doğru olan bu durumun tam tersiydi çünkü papalık, mevcut imkanlarının ötesinde yaşamaktaydı, israfın ve rahat kaynakların olduğu günler kesinlikle geçmişe aitti. Medici Bankası'nda durum böyleydi. Kolay kazanç günleri geride kalmıştı.

Giovanni Tornabuoni, Floransa usulü 1476 yılına ait bilançoğu maggioriye gönderdiğinde, faiz giderleri ve şüpheli alacaklardaki kayıplar nedeniyle kârın az olduğunu bildirmiştir.²⁸⁵ Ertesi yıl, kârın büyüklüğü hakkında gerçekçi olmayan hayallere kapılmamak için tüm şüpheli iddiaları silmeyi ve cömert rezervler ayırmayı teklif etmiştir.²⁸⁶ Pazzi komplosundan (1478) sonra işler daha da kötüye gitmiştir. Medici'nin bu darbeden sağ çıkabilmesi ve mevduat sahiplerinin ve alacaklıların güvenini koruyabilmesi gerçek anlamda tam bir mucize olmuştur.²⁸⁷ Krizin ardından, Tornabuoni herhangi bir alarm olmadığını memnuniyetle kaydetmiştir fakat şüpheli varlıkların dengesini temizlemek ve faiz yükünü azaltmak için önlemler alınmasını istemiştir.²⁸⁸ 1483'te kendini tebrik etmiştir çünkü önceki yıl kayıp olmamıştı, Roma şubesinin bundan

²⁸¹ ASF, M.A.P., dosya 40, no. 114.

²⁸² Klemens Löffler, "Leo X", *Catholic Encyclopedia*, C. IX, Robert Appleton Company, New York, 1913, s. 162.

²⁸³ Bu sınıflandırmayı yapmak ne doğru tartışılabilir ancak ortaçağın son papası olarak V. Martin sayılmaktadır. Hollingsworth, *The Medici*, s. 66.

²⁸⁴ ASF, M.A.P., dosya 51, no. 434.

²⁸⁵ ASF, M.A.P., dosya 34, no. 147.

²⁸⁶ aynı yer.

²⁸⁷ ASF, M.A.P., dosya 38, no. 171.

²⁸⁸ ASF, M.A.P., dosya 34, no. 166.

sonra kârlı olacağı ve papalık kasası ile bir anlaşmaya varılacağı ümidini dile getirmiştir ancak şimdiye kadar yalnızca teşvik edici sözler almış ve hiçbir eylem olmamıştır.²⁸⁹ Şap sorunu çözülmesi büyük ihtimalle her şeyi yoluna koyacak ve Roma şubesini yeniden zenginleştirebilecekti.²⁹⁰

Ne yazık ki Giovanni Tornabuoni sihirbazlık gösterileriyle eğlenmekteydi ve beklentileri kısa sürede suya düşmüştü. Nisan 1488’de, papalık hazinesiyle bağlantılı olarak yapılan aşırı masraflar ve faiz ödemeleri ile Francesco Cibò’ya verilen avanslar nedeniyle bir önceki yılın sonuçlarının yine elverişsiz olduğunu kabul etmek zorunda kalmıştır.²⁹¹ Ertesi yıl Tornabuoni daha umutlu bir not almıştır ancak Carlo Martelli ve Spannocchi’nin yaklaşan iflaslarına karşı önlemler alınmasını tavsiye etmiştir, bunun sebebi Medici’nin “pek çok tehlikeden kurtulduktan sonra bir bardak suda boğulmasınlar” diyedir.²⁹²

O sırada Muhteşem Lorenzo ile Giovanni Tornabuoni arasında imzalanan ortaklık anlaşması, Tornabuoni’nin Romeoffice’i ayakta tutma konusunda hâlâ umutlu olduğunu fakat Lyons şubesinin geleceği konusunda çok daha az iyimser olduğunu göstermekteydi. Her halükârda, sözleşme, o batan gemiyi terk etmeye istekli olduğunu göstermektedir. 22 Temmuz 1487 tarihli olmasına rağmen, sözleşme aslında Floransa usulüne göre yılın ilk günü olan 25 Mart’ta yürürlüğe girmiştir.²⁹³

Her zamanki gibi sermaye verilmemiş ama yeni feshedilen eski ortaklığın yenisine 18.783 kameral düka borcu olduğu belirtilmiştir. Buradan, borçların, varlıkları aştığı sonucuna ulaşılabilir mi? Eğer öyleyse, Roma şubesi bile fiilen iflas etmiş olabilir. Her halükârda, varlıklar hafife alındığı için eski ortaklığın tasfiyesinin bir açık bırakmayacağı umulmaktaydı. 18.783 dükalık borç ödendikten sonra kalan fazlalık şu şekilde bölünmelidir: dörtte üçü Lorenzo de Medici’ye ve dörtte biri Giovanni Tornabuoni’ye. Bununla birlikte, fazlalık ortaklara ödenmeyecek, yeni ortaklığı daha varlıklı hale getirmek (per tenerla piu grassa), yani işletme sermayesini artırmak için yeni ortaklığa

²⁸⁹ ASF, M.A.P., dosya 51, no. 227.

²⁹⁰ ASF, M.A.P., dosya 34, no. 244.

²⁹¹ ASF, M.A.P., dosya 40, no. 237.

²⁹² ASF, M.A.P., dosya 41, no. 103.

²⁹³ ASF, M.A.P., dosya 94, no. 152, s. 280.

yatırılmaya devam edilecektir. Yeni ortaklığın kârları aynı oranda paylaşılacaktır. Roma şubesi, eğer varsa, Napoli ortaklığın tüm kârını alacaktı. Giovanni Tornabuoni'nin yönetimin yükünü olağan şartlarda üstleneceği anlaşılmıştır.

1487 sözleşmesiyle ilgili önemli olan, Roma ile ilgili anlaşmadan çok, Floransa ve Lyons ile ilgili iki olağandışı maddedir. Görünüşe göre Giovanni, birkaç yıl önce hem Florentine Tavola'ya hem de Lyons bankasına ortak olmuştu. Artık mümkünse kendisine zarar vermeden çekilmeye o kadar hevesli görünmüştür ki 1487 tarihli ortaklık anlaşmasına özel bir madde konulmuştur. Buna göre, Kanuni Lorenzo, amcasının Floransa ve Lyon'da ortak olarak çekilmesine izin vermiştir, serbest bırakılmış onu daha fazla sorumluluktan kurtarmıştır hem Florentine Tavola'nın sermayesindeki payını hem de Lyons şubesine yatırdığı 3.000 florinlik kayıplar için herhangi bir kesinti olmaksızın geri ödeyeceğine söz vermiştir. Özellikle ikincisi, Lionetto de Rossi'nin kötü yönetimi nedeniyle o zamanlar çok kötü durumdaydı. Giovanni Tornabuoni ona her zaman güvenmemiştir ve Sassetti'nin Lyon şubesiyle ilgili politikasını asla onaylamamıştır; Lorenzo'yu memnun etmek için gönülsüzce ortak olmuş olması muhtemel görünmektedir. Şimdi Tornabuoni, karşı çıktığı politikaların sonuçlarına katlanmak istememiştir. Lorenzo ile yaptığı anlaşmanın yasal olup olmadığı, ticaret hukuku tarihi uzmanlarının karar vermesi gereken bir sorudur. Bugün bir ortak, sorumluluğundan bu kadar kolay kaçamazdı.

1487'den sonra Giovanni Tornabuoni, zamanının çoğunu Floransa'da geçirmiş ve Roma şubesinin yönetimini yeğeni Onofrio veya Nofri, di Niccolo Tornabuoni'ye bırakmıştır. 1492'de muhabirlerin bu ikisi ve Leonardo Bertolini ile Donato Tornabuoni tarafından düzenlenen kambiyo senetlerini onurlandırması beklenmekteydi.²⁹⁴

Roma şubesi 1494'te eskisi kadar olmasa da hâlâ ayakta idi. Giovanni Tornabuoni, işlerin böyle bir noktaya gelmesine izin vermekten ne kadar sorumlu diyebiliriz? Bu cevap vermek zor bir sorudur. Bir dereceye kadar koşulların kurbanı olduğu ve Maggiori'nin her zaman onun tavsiyesine uymadığı veya siyasi veya ailevi nedenlerle onu geçersiz kredi işlemlerine dahil etmediği kesindir. Örneğin, Orsini ve

²⁹⁴ ASF, M.A.P., dosya 135, no. 2.

Francesco Cibò'ya verilen borçlar bunlardandır.²⁹⁵ Giovanni Tornabuoni'nin olağanüstü yeteneklere veya büyük vizyona sahip bir adam olmadığı da kuvvetle muhtemel görünmektedir. Vizyonu muhasebe ofisinin dar sınırlarıyla şekillenmiş ve ekonomik sorunların daha geniş yönlerini görememiştir. Dahası, politikalarının etkisini ve sonuçlarını öngörmediği şap tekeli örneğinde olduğu gibi, dürtüseldi ve zorlukları görmezden gelme eğilimindeydi. Örneğin, Bruges veya Londra'nın havale yapmamasından şikâyet etmiş fakat transfer zorluklarını tamamen gözden kaçırmıştır. Şap sözleşmelerinin kendisini papalık kasasına ve papalık mali durumuna giderek daha fazla bağımlı hale getirdiğini görememiştir.

Giovanni Tornabuoni her zaman iş birliği içinde olmamıştır. Yine de başa çıkmakta zorlandığı Tommaso Portinari gibi diğerlerinden kolayca şikâyet etmiştir.²⁹⁶ Kavga ve taşkınlıkları şüphesiz maggioriler nezdindeki prestijini azaltmıştır. Öte yandan, onun münevverliğinde şüphe yoktur. 1478'den sonra ekonomiyi daraltmaya çalıştı ama ister istemez yeni maceralara sürüklenmiştir. Kendisinin Medici ailesine olan bağlılığı tartışılmaz, ortaklık sözleşmesinin yenilenmesiyle ilgili 29 Kasım 1487 tarihli bir mektupta Lorenzo'ya şöyle yazmıştır: “Gökte Tanrımın, yerde Senin İhtişamın var.”²⁹⁷ Bu muhtemelen acınacak bir yalakalık şekli olmamıştır.

1494'te Medici iktidarı kaybettiğinde Giovanni Tornabuoni, Roma şubesini devralmak için oğlu Lorenzo ile ortak olmuş ve yeni hükümetle sürgündeki ailenin işlerinde eşitlik konusunda bir anlaşma imzalamıştır. Anlaşıldığı üzere, Medici alacaklılardan çok borçluydu ve yeni rejim Tornabuoni'nin sorunu çözmesine izin vermekten memnun görünmüştür.²⁹⁸ 1497'de Lorenzo Tornabuoni, Medici'nin yönetimini geri getirme planına katılmaktan yargılanmış ve başı kesilmiştir fakat babası Giovanni neyse ki bu trajediye tanık olacak kadar yaşamamıştır.

Giovanni Tornabuoni'nin Rönesans'ın entelektüel hareketinde herhangi bir rolü olduğuna, kitap veya antika koleksiyoncusu olduğuna veya resim ya da heykel uzmanı

²⁹⁵ ASF, M.A.P., dosya 40, no. 114.

²⁹⁶ ASF, M.A.P., dosya 22, no. 234.

²⁹⁷ ASF, M.A.P., dosya 40, no. 180

²⁹⁸ ASF, M.A.P., dosya 82, no. 145, s. 446.

olduğuna dair hiçbir işaret mevcut değildir. Yine de Medici, Francesco Sassetti ve Medici Bankası'nın diğer yöneticileri tarafından belirlenen rneği takip etmiş ve Ghirlandaio'yu fresk boyaması için görevlendirmişlerdir. Bu görevde ilk olarak, Giovanni'nin eşi Francesca di Luca Pitti'nin 1477'de defnedildiği Roma'daki Santa Maria Sopra Minerva Kilisesi'ndeki şapelin duvarını ardından, Floransa'daki Santa Maria Novella ana sunağının arkasındaki Tornabuoni şapelinı boyamıştır.²⁹⁹ Tornabuoni'deki, sanatçının başyapıtı olarak kabul edilmektedir. Panellerin ikisinde donör Giovanni Tornabuoni ve ölen eşi, bu dönemde gelenek olduğu üzere hayranlıkla diz kmş olarak tasvir edilmiştir.³⁰⁰ Giovanni'nin portresi, güçlü bir kişilik izlenimi değil, geleneklere uyan ve bir liderden çok takipçi olan bir adam izlenimi vermektedir. Bir iş adamı olarak Giovanni Tornabuoni'nin en büyük eksikliği bu olarak görünmektedir.³⁰¹

²⁹⁹Bkz. Ek. 8, Pınar ztaşkın, *İtalya'da Rönesans Resim Sanatı (Botticelli)*, Basılmamış Yüksek Lisans Tezi, Erciyes Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Sanat Tarihi Anabilim Dalı, Kayseri, 2011, s. 77.

³⁰⁰ şahin, *XV. Yüzyıl Floransa'sında*, s. 146 – 147.

³⁰¹ Tornabuoni'nin karısı, 1466'da Medici ailesine karşı bir komploya katılan ve suç ortaklarını ele verdikten sonra affedilen Pitti Sarayı'nın inşaatısı Messer Luca Pitti'nin (1395-1472) kızıydı. Martines, *April Blood*, s. 48.

III. BÖLÜM

1. Medici Bankası'nın Yükseliş Dönemi

Giovanni di Bicci'nin ölümü, Medici Bankası'nın yapısında veya politikasında herhangi bir önemli değişikliği gerektirmemiştir. 1420'deki yeniden yapılanmadan bu yana tüm sözleşmeler Giovanni'nin iki oğlu Cosimo (1389-1464) ile Lorenzo (1395-1440) adına yapıldığından, herhangi bir yasal veya başka sözleşme düzenlemesine gerek kalmamıştır. Ilarione di Lippaccio de Bardi, ortaklarının güvenini kazanmış ve genel müdür olarak görevini devam ettirmiştir.³⁰²

Eski ortaklar, kârı artırmayı başaran Mercato Nuovo'daki Tavola'nın yöneticisi Folco Portinari'nin performansından da memnun kalmışlardır. 1410 ile 1423 yılları arasında net kazanç hiçbir zaman 2.000 florine ulaşamamış, 1423'ten itibaren çok daha yüksek, hatta verimli yıllarda 3.000 florinin üzerine çıkmıştır.³⁰³

Roma'daki yerel yönetici Bartolomeo de Bardi, 1429'un başlarında, Giovanni di Bicci ile yaklaşık olarak aynı zamanlarda öldüğünde, maggioriler, Antonio di Messer Francesco Salutati da Pescia'da (1391-1443) uygun bir halef buldukları için şanslıydılar çünkü o, Floransa (1416-1418), Venedik (1418-1419) ve Roma'da (1420'den beri) görev yapmıştır. Salutati ile 10 Mart 1429 tarihli yeni sözleşmede Roma şubesine herhangi bir üye atanmamıştır.³⁰⁴ İkinci libro segreto'daki (fol. 35) kayıtlara göre, sermaye 1426'da daha öncesinde çekilmişti. Sermayesiz bir banka işletme uygulaması tuhaf görünebilir, ancak Medici'nin kayıtları hiçbir şüpheye yer bırakmamaktadır. Üstelik diğer Floransalı şirketler, yani Pazzi ve Averardo de Medici Bankası da aynısını yapmıştır.³⁰⁵ Papalık sarayı bir sermaye kaynağı olduğu için, ne kadar tuhaf görünse de Roma'da herhangi bir sermayeye sahip olmak gerekli görülmemiştir. Salutati'nin yetenekli yönetimi altında,

³⁰² Hibbert, *Medici*, 98.

³⁰³ ASF, M.A.P., dosya 153, no.2, s. 30.

³⁰⁴ ASF, M.A.P., no. 89, s. 238.

³⁰⁵ ASF, M.A.P., Katasto no. 830, s. 685.

Roma'daki kârlar önemli ölçüde artmıştır. 1430'da önceki yılların ortalamasının çok üzerinde olan 18.237 kamera florinine kadar çıkmıştır.³⁰⁶

Venedik'te kârlar aşağı yukarı sabit kalmıştır. Bu durumun sebebi, yönetici Giovanni Portinari yaşlandığı için ona yardımcı olarak 1414'ten beri Venedik'te çalışan ve şimdi küçük ortak rütbesine yükseltilen Lotto di Tanino Bozzi (1387 - 1450'den sonra) adlı genç bir adam verilmiş olmasıdır.³⁰⁷ Bu terfiyi, 1430'dan 1431'e yüzde 50 artan daha yüksek kârlar izledi.³⁰⁸ İş koşullarının özellikle 1430 ve 1431'de elverişli olması muhtemel görünmektedir.

1426'da başlayan Cenevre anlaşması da tatmin edici sonuçlar vermiştir fakat başka yerlerde sunulan kazançlar daha fazla dalgalanıyordu ve koşullar daha istikrarsız olmuştur. İhtiyati tedbir olarak kötü borçlar için büyük rezervler oluşturulmuş ve daha sonra bunların gereksiz olduğu ortaya çıkmıştır.³⁰⁹

1429'da yün atölyesinin müdürü Taddeo di Filippo'nin ölümü, büyük bir sarsıntı yaratmıştı. Sonuç olarak bu kuruluş tasfiye edilmişti ama 1431'de başka bir kumaş üreticisi olan Giuntino di Guido Giuntini'nin yönetici olarak ortak olmasıyla yeni bir başlangıç yapılmıştı.³¹⁰

Daha da ağır bir kayıp, muhtemelen 1432 Aralık sonu veya 1433 Ocak başında ölen genel müdür Ilarione de Bardi'nin kaybı olmuştur. Her halükârda, o zamanlar Basel'de ikamet eden Giovanni d'Amerigo Benci tarafından Cenevre'deki Ruggieri della Casa'ya Şubat 1433'te yazılan bir mektupta “merhum” (deceduto) olarak bahsedilmiştir.³¹¹ Ilarione de Bardi'nin ölümü, siyasi olayların Medici'nin ve bankalarının geleceğini tehlikeye atmakla tehdit ettiği kritik bir dönemeçte gelmiştir.

³⁰⁶ ASF, M.A.P., dosya 153, no. 2, s. 67.

³⁰⁷ aynı yer.

³⁰⁸ aynı yer.

³⁰⁹ ASF, M.A.P., dosya 71.

³¹⁰ ASF, Katasto No. 497, s. 192.

³¹¹ ASF, M.A.P., dosya 88, no. 119.

1429'da Lucca'yı fethetmeye yönelik girişim başarısız olmuş ve Floransa Cumhuriyeti'ni Milano ile düşmanlıklara sokmuştur. Bu uzayan çatışma, nihayet 10 Mayıs 1433'te imzalanan bir barış antlaşmasıyla sona ermiştir. Bu durum Floransa'ya önemli bir kazanç getirmemiş ve aşağılanmadan başka gösterecek hiçbir şeyi olmayan savaşın yüksek maliyeti büyük bir hoşnutsuzluk yaratmıştır. Muhalefet, liderlik için yönünü Medici'ye dönmüş ve Rinaldo degli Albizzi liderliğindeki yönetici oligarşi, Cosimo'nun iktidarı ele geçirmeye teşvik edilebileceğinden çekinmiştir.

Medici kayıtları, her halükârda, bir darbenin yaklaşmakta olduğu ve herhangi bir acil duruma karşı önlemlerin alındığı izlenimini vermektedir. 30 Mayıs 1433'te, eski Ilarione de Bardi konutundan madeni para cinsinden 3.000 Venedik dukası çıkarılmış ve saklanmak üzere San Miniato al Monte'deki Benedictine Hermits'e teslim edilmiştir. 5.877 duka daha Dominik San Marco manastırında saklanmıştır.³¹² Aynı gün 15.000 florin, Tavola of Florence tarafından Venedik'teki Medici şubesinin kredisine aktarılmıştır.³¹³ Cosimo ve kardeşi Lorenzo, Roma'daki şubelerine Monte Comune'de 10.000 florin değerinde hisse satmışlardır.³¹⁴ Tüm bu ihtiyati hareketler, Medici'nin Floransa'daki Tavolalarına yönelik herhangi bir saldırıyı önlemek için kaynaklarını harekete geçirdiğini ve kolayca nakde çevrilebilen rezervler biriktirdiğini göstermektedir. Aynı zamanda, madeni paralarını, düşman bir Floransa hükümeti tarafından müsadere edilmeyeceği yerlerde saklamışlardır. Vefat eden genel müdür Ilarione de Bardi'nin yerini geçici olarak Floransa'daki Tavola'nın ortağı olan yeğeni Lippaccio di Benedetto de Bardi almıştır. Cosimo'nun Venedik'teki sürgünü sırasında (3 Ekim 1433 – 29 Eylül 1434) işler aşağı yukarı bir akış halinde olduğu için, bu derme çatma düzenleme 1434 yılı boyunca, Floransa tarzı, yeni sözleşmelerin yürürlüğe girdiği ve Giovanni d'Amerigo Benci ve Antonio Di Messer Francesco Salutati'in Cosimo'nun baş yöneticileri olduğu 1435 yılına kadar sürmüştür. Yönetimdeki bu değişiklik, Libri segreti No. 2 tarafından kapsanan 1420'den 1435'e kadar olan dönemin sonunu işaret etmektedir.

Bu on beş yıllık süre boyunca, kârlar, önceki yirmi iki yıla yayılan ilk libro segreto'da kaydedilenlerden daha fazla olmuştur. Daha önce olduğu gibi, kârın yarısından

³¹² ASF, M.A.P., dosya 153, no. 2, s. 68

³¹³ ASF, M.A.P., dosya 153, no. 2, s. 60

³¹⁴ ASF, M.A.P., dosya 153, no. 2, s. 73

fazlası Roma’da elde edilmiştir fakat oran gerçekte yüzde 52 yerine yaklaşık 63 olarak daha da yüksektir, bu da Curia’daki işlerin hem mutlak hem de görelî olarak büyümeye devam ettiğini kanıtlamaktadır. Öte yandan, Tablo 8 ve 11’in karşılaştırılması ile anlaşılabilir olduğu gibi, Floransa’daki Tavola’nın kârları düşmüştür. Venedik pozisyonunu böylece geliştirmiştir. Cenevre’ye gelince, bu yeni ortaklığın kazançları eski ortakları memnun etmiş olmalı ve böylesine iyi bir sicile sahip olan şube müdürünü terfi ettirmeleri şaşırtıcı değildir. On yıldan az bir sürede, yatırılan sermayenin dört katını kazanmayı başarmıştır. Bu sonucun kişisel beceriden mi yoksa uygun koşullardan mı kaynaklandığını söylemek oldukça zordur. Bu durum muhtemelen her ikisine de atfedilebilirdi. Yün atölyesi kötü durumda olmasa da bankacılığa kıyasla imalat ihmal edilebilir bir öneme sahip olmaya devam etmiştir.

1435’te Medici Bankası’nın Alp Dağları’nın ötesinde yalnızca bir şubesi vardı, o da Cenevre’deki şubesiydi. Bu tür başka kuruluşlar mevcut olsaydı, kâr veya zarar olsun, faaliyet sonuçları libro segreto’da kaydedilirdi. Bu türden herhangi bir girişin bulunmaması, bu aşamada Bruges veya Londra’da şubelerin varlığına engel teşkil etmektedir.³¹⁵

1435’teki yeniden yapılanma, 1420’dekinden hemen hemen daha az sert olmuştu. Her şeyden önce, 1433’e kadar arka arkaya iki genel müdürün Bardi ailesine ait olması gerçeğiyle sıkılaştırılan Medici ve Bardi arasındaki yakın ilişkinin sonu olmuştur. Sorgulamamız gereken konu bu bağların neden koptuğu olabilir. Muhtemelen siyasi sebepleri vardı. Bardi Ailesi’nin en zengini olan Bardo di Francesco di Messer Alessandro (1392-1443), Cosimo’nun muzaffer dönüşünden sonra Floransa’dan sürgün edilenler arasında yer almıştır. Belki de Lippaccio di Benedetto de Bardi, Cosimo ve Lorenzo’nun Floransa’dan zorunlu olarak yokluğu sırasında sadakatinde tereddüt etmiş veya görevlerinde başarısız olmuştu. Her halükârda, o ve Roma’da bir faktör olan kardeşi Girolamo, 1435’te artık Medici’nin hizmetinde değildi.

Bardi Ailesi ortadan kaybolunca Medici, Roma’da yönetici olan Antonio di Messer Francesco Salutati’yi (1391-1443) ve Cenevre’de yönetici olan Giovanni

³¹⁵ ASF, M.A.P., dosya 131, s. 22.

d'Amerigo Benci'yi (1394-1455) Floransa'ya çağırıştır.³¹⁶ Onları bir bütün olarak Medici Bankası'nın tam ortağı yapan ve sermayesini 24 bin florinden 32 bin florine çıkaran yeni ana sözleşme taslağı hazırlatmıştır.³¹⁷ İki Medici kardeş 24.000 florin, yani bu toplamın dörtte üçünü ve Benci ve Salutati'nin her biri 4.000 florin veya sekizde birini vermiştir. Bununla birlikte, anlaşmaya göre kârlar aynı oranda bölünmeyecekti: üçte ikisi Medici'ye ve altıda biri diğer iki ortağa gidecekti. 1439'da sermaye 12.000 florin daha artırılarak, biriken kârlar sermayeye aktarılarak toplam 44.000 florine çıkarılmıştır. Sonuç olarak, Medici'nin payı 32.000 florin ve iki ortağının payı 6.000 florin olarak belirlenmiştir.³¹⁸

1435'te gerçekleştirilen yeniden yapılanma girişimi hemen hemen tüm şubeleri etkilemişti. Venedik şubesinin sermayesi 800£, Venedik para birimi veya 8.000 düka olarak belirlenmiş ve bunun 7.000 dükası Medici ve ortakları Benci ve Salutati tarafından sağlanmıştı.³¹⁹ Giovanni Portinari o kadar yaşlı ve hastaydı ki emekli oldutan sonra Nisan 1436'da ölmüştü. Venedik'teki yönetim, Antonio di Niccolo Martelli'nin (1404-1473'ten sonra) yardım ettiği Lotto di Tanino Bozzi'ye devredilmişti. Her ikisi de 500 düka yatırmış fakat yönetici Lotto kârın altıda birini, müdür yardımcısı Antonio ise yalnızca sekizde birini almaya hak kazanmıştı. Gördüğümüz gibi, Roma'da artık sermaye yoktu. Salutati'nin ayrılışı, yerini Antonio di ser Lodovico della Casa'nın (1405-c. 1461) doldurmasına neden olmuştu.³²⁰ Bu ortaklığın sermayesi 5.000 florinden 8.000 florine çıkarılmıştı.³²¹ Floransa'daki Tavola'ya ne olduğu tam olarak bilinmemektedir. Kesinlikle yok olmadığı ama bu amaçla ayrı bir ortaklık da kurulmadığı bilinmektedir. İşletme sermayesi, en azından kaynaklara göre, Venedik tarafından sağlanmıştı.³²² Siyasi koşullar hâlâ belirsiz olduğundan ve Cosimo henüz tam olarak işleri ele almadan, belki de bu hesap idareyi ele alma kastı olmuştu. Folco Portinari 1431'de öldüğünden ve Lippaccio de Bardi 1434 veya 1435'te okulu bıraktığından, yöneticilik görevi boştu; günümüze ulaşan kayıtlar, Giovanni d'Amerigo Benci'ye verildiğini göstermektedir.

³¹⁶ Najemy, *A History of Florence*, s. 302.

³¹⁷ *Libri Segreti*'deki bir kopyası için bkz. ASF, M.A.P., dosya 153, no. 137, s. 220.

³¹⁸ ASF, M.A.P., dosya 153, no. 3, s. 12.

³¹⁹ ASF, M.A.P., dosya 153, no. 3, s. 14.

³²⁰ ASF, M.A.P., dosya 153, no. 3, s. 32.

³²¹ ASF, M.A.P., dosya 153, no. 3, s. 14.

³²² ASF, M.A.P., dosya 153, no. 3, s. 15.

Antonio di Messer Francesco Salutati hakkında pek bir bilgimiz yok ama Medici Bankası tarihinde daha belirgin bir rol oynayan Giovanni d'Amerigo Benci hakkında daha çok bilgi sahibiyiz. Salutati 1443'te vefat edince yerine başkası getirilmemiş ve genel müdürlük görevini tek başına Benci üstlenerek Cosimo'nun ticari konularda baş danışmanı olmuştur.

Benci'nin kariyeri, 1409'da on beş yaşında hizmet etmek için gittiği Roma'da başlamıştı.³²³ 1420'den önce baş muhasebeciydi ve hiç şüphesiz çok verimli biriydi ve çifte kayıt usulü muhasebeye tamamen aşinaydı.³²⁴ 1424'te firma tarafından bir şube kurulmasının önünü açmak için Cenevre'ye gönderildiğinde kendisine daha yüksek bir pozisyon verilmiştir.³²⁵ Ortaklığın kurulduğu 1426 sonbaharına kadar hem maaş ödemelerinde hem de komisyonda yer almıştı. 1427 tarihli kadastro raporuna göre, o zamanlar yılda 115 florin kazanmaktaydı.³²⁶ Yukarıda değindiğimiz gibi Benci, Cenevre şubesini organize etmede ve bunu kârlı bir girişim haline getirmede oldukça başarılı olmuştur. 1433'te konsilin toplantı halinde olduğu Basel'de geçici bir ofis kurma görevi verilmişti.³²⁷ İki yıl sonra, Cosimo'ya genel müdür olarak yardım etmesi ve 1433-1434 krizi nedeniyle gelişmeyen Tavola'nın sorumluluğunu üstlenmesi için Floransa'ya çağırılmıştı.

Böylece Giovanni Benci'nin başarılı kariyerinin ikinci aşaması başlamıştı; bu süreç 1435'ten 1455'teki ölümüne kadar yirmi yılı aşkın bir süreye yayılmıştır. Tamamen okunaklı ve düzgün, el yazısı ile yazılmış üçüncü *libri segreti* bu dönemin çoğunu kapsamaktadır. Giovanni d'Amerigo Benci, Cosimo'nun belki de en çok sevdiği ve güvendiği genel müdür olmuştur. Bu güven kesinlikle hak edilmişti ve Medici kayıtları kesinlikle Benci'nin düzenli ve sistemli bir zihne sahip çok verimli bir iş adamı olduğu izlenimini vermektedir. Medici Bankası'nın en büyük genişleme dönemine tanık olduğu ve kazanma kapasitesinin zirvesine ulaştığı yıl, Benci'nin yönetimi döneminde olmuştur.

³²³ ASF, M.A.P., dosya 153, no. 1, s. 79.

³²⁴ ASF, M.A.P., dosya 153, no. 2, s. 3.

³²⁵ ASF, M.A.P., dosya 153, no. 3, s. 40.

³²⁶ ASF, Kadastro No. 64, s. 272.

³²⁷ Camerani, *Documenti*, s. 44.

Giovanni Benci'nin özel hayatı ayıplanacak seviyede olmamıştı. Evlenmeden önce, 1428 veya 1429'da Lorenzo Barducci'ye ait bir köleden Damiano adında gayrimeşru bir oğlu olmuştu.³²⁸ Benci oldukça geç evlenmişti, 1431'de, Floransa'dayken kocasından çok daha genç olan ve erken ölümünden önce ona en az sekiz çocuk doğuran Bartolomeo di Verano Peruzzi'nin kızı Ginevra'yı eş olarak almıştır (yak. 1444).³²⁹ Gayrimeşru Damiano'nun yanı sıra Giovanni Benci'nin kendi kölesi olan Maria'dan gayrimeşru bir kızı vardı.³³⁰ Bununla birlikte, Giovanni dindar bir adamdı: bir münzevi hayat seven kadınlar topluluğu veya gözlerden uzak rahibeler olan Murate'ye büyük meblağlarda para bağışlamış hatta miras bırakmıştır, böylece ana sunağın önündeki kiliselerine gömülmüştür.³³¹ Muhtemelen bu iyiliklerini, cennete açılan bir kapı olarak görmüştür.

Giovanni Benci'nin davranışı yaygın bir rol model olmuştur. Orta Çağ'da, İtalyan tüccarlar, genellikle birkaç yıl aralıksız yurtdışında ikamet etmelerine rağmen, nadiren yabancı kadınlarla ve hatta başka şehirlerden İtalyan kadınlarla evlenirlerdi. Tabii ki hizmetçiler, köleler veya yerel kızlarla yasadışı ilişkiler oldukça yaygındı; tüccarların yabancı ülkelerde uzun süre bulunmaları ve eşlerinden uzun süre ayrı kalmaları nedeniyle maruz kaldıkları ahlaki tehlikelere karşı telkinlerde bulunan keşişlerin vaazlarında dolaylı kanıtlar mevcuttur.³³² Kilisenin tüm öfkesine rağmen, kişisel ahlaktaki umursamazlık tüccarlar tarafından büyük bir müsamaha ile karşılanmaktaydı ve kariyer yapmada bir engel teşkil edecek kadar güçlü bir toplumsal onaylamamayla karşılaşmamıştır. Gayrimeşru çocuklar, genellikle meşru çocuklarla birlikte aynı evde büyütülürdü. Bu bakımdan, Cosimo'nun kendisine hâkim olan tutumun iyi bir örneğidir: Carlo adında bir köleden bir oğlu olmuş ve onu kendi evinde büyütülmüştür.

Giovanni Benci, şüphesiz Medici ile olan ilişkisi sayesinde kendisini zenginleştirmişti. Benci, 1427 kadaströ raporuna göre, kasabada evi ve kırdaki küçük bir çiftliği olan orta halli bir aileden gelmekteydi.³³³ Otuz yıl sonra, 1457'de, kadaströ

³²⁸ ASF, Katasto No. 832, s. 217

³²⁹ ASF, Katasto No. 608, s. 511.

³³⁰ ASF, Katasto No. 832, s. 217.

³³¹ ASF, El yazmaları, No. 624.

³³² Bernardino de Siena, *Sancti Bernardini Senesis Ordinis Seraphici Minorum Quadragesimale De Evangelio Aeterno*, Legare Stree Press, Chicago, 2023, s. 211.

³³³ ASF, Katasto, No. 15, s. 799.

raporuna göre, varislerine Floransa’da bir saray evi, kentsel mülk, birkaç çiftlik, Monte Comune’deki varlıklar ve Medici Bankası’nda 7.400 florinlik bir depozito dahil olmak üzere önemli bir mülk bıraktığını ortaya koymaktadır. Benci ailesinin mülkü 26.338 florin olarak değerlendirilmiş ve bu vergi 132 florin olarak vergilendirilmiştir, bu kota yalnızca Medici ailesi tarafından aşılmıştır.³³⁴

Giovanni Benci’nin bu biyografik taslağının ardından adımlarımızı Antonio Salutati ile birlikte genel müdür oldukları 1435 yılına kadar izleyelim. Sorumluluğun bu iki adam arasında nasıl paylaştırıldığı bilinmiyor. Salutati’nin gözü Roma’da ve muhtemelen Venedik’teyken, Cenevre ve Basel ofislerinden sorumlu olan Benci onların işleriyle ilgilenmeye devam etmiş olabilir. Muhtemelen Benci, Kilise Genel Konsil’inin halen toplandığı Basel’deki ofisin, bu amaçla Roma’daki görevlerinden azledilen Roberto Martelli’nin geçici yönetimi altında faaliyette tutulmasını tavsiye etti.³³⁵ Konsilin mali işleri muhtemelen bir şubenin varlığını haklı çıkaracak kadar önemliydi. Yasal statüsü hala şüphelidir ve yıllar içinde değişmiş olabilir. Basel ofisi tarafından elde edilen karlar, 1435’ten 1440’a kadar *Libri segreti* No. 3’e usulüne uygun olarak giriliyor ve daha sonra kayıtlardan siliniyor. Ancak Basel ofisi 1443’te, belki de Cenevre’nin bir alt şubesi olarak hâlâ varlığını sürdürüyordu.³³⁶ Muhtemelen konsile katılımın Basel’de bir banka tutmayı değerli kıldığı sürece bu durum devam etti.

XV. yüzyılda Ancona, Floransa için Levant’a kumaş nakliyesi ve Adriyatik kıyısı boyunca Apulia’dan tahıl ithalatı için bir liman olarak oldukça önemliydi. Görünüşte bu transit işinin bir kısmını ele geçirmek için Medici, 1436’da diğer yatırımcılar ve iki aktif ortak, Bernardo d’Andrea di Messer Alamanno de Medici ve Bartolomeo di Niccolé Martelli ile bir anlaşmaya varmaya karar verdi.³³⁷ Roover’a göre, Ancona ortaklığı, Francesco Sforza’nın Yürüyüşlerdeki kampanyalarını finanse etmek için kurulmuştur.³³⁸ Tüm ortakların toplam yatırımı 20.000 duka olduğundan bu mantıklıdır; Ancona gibi küçük bir ticaret merkezinde iş yapan bir firma için şüpheli derecede büyük bir miktar. Aslına bakılırsa, 1436 tarihli ortaklık sözleşmesinde muhteşem Kont Sforza’dan açıkça

³³⁴ ASF, Katasto, No. 832, s. 213.

³³⁵ Roover, *The Medici Bank*, s. 59.

³³⁶ Camerani, *Documenti*, s. 59.

³³⁷ ASF, M.A.P., dosya 153, s. 5.

³³⁸ Roover, *The Medici Bank*, s. 59.

bahsediliyor ve yönetici ortaklara ona 3.000 dukaya kadar borç verme yetkisi veriliyor; bu limit muhtemelen Medici'nin rızasıyla aşılmıştı. Elbette ortaklık anlaşmalarının hükümleri her zaman olduğu gibi değerlendirilmemelidir. Bu noktada ve sonrasında Cosimo sadık bir şekilde Sforza'ya bağlıydı ve Floransa hükümetinin sübvansiyonları ve bankasından aldığı kredilerle onu mali olarak destekliyordu. Yani siyaset zaten iş kararlarını dikte etmekteydi.

Florentine Cumhuriyeti'nin Flanders'da hayati çıkarları olmadığından, Bruges'de bir şube kurma kararının alınmasında siyasi değerlendirmeler pek ağırlık taşımıyordu.³³⁹ Kayıtlar, Medici'nin temkinli davrandığını ve böyle bir girişimin içerdiği tüm riskleri dikkatle değerlendirmeden bu adımı atmadığını göstermiştir. 1416'dan ya da daha öncesinden itibaren Flandre ve İngiltere'de kendilerine ait bir şubeleri olmaksızın muhabirler aracılığıyla iş yapmışlardır. 1430 civarında temsilcileri hem Brugge'de hem de Londra'da bulunan Bardi ve Borromei firmalarıydı. Medici, tatmin edici hizmet veremedikleri için 1436'da Venedik şubesi müdürünün oğlu Bernardo di Giovanni d'Adoardo Portinari'yi (1407 - 1457'den önce) 1417'den 1435'e kadar göndermeye karar vermişlerdir. Görünüşte görevi bazı ödenmemiş alacakları geri almak ve diğer farklılıkları çözüme kavuşturmaktı, ancak gerçekte olasılıkları araştırmak ve iş olanaklarını araştırmaktı.³⁴⁰ Bu görevin sonuçları muhtemelen olumluydu, çünkü Portinari raporunu verdikten sonra 1438'de Medici'nin basit bir ajanı olarak Flanders'a döndü.³⁴¹ Kitapçığın bölüm kayıtlarına göre, Bruges şubesi 24 Mart 1489'a kadar (N.S.), Bernardo Portinari'nin aktif ortak olduğu ve Medici Bankası'nın sadece sınırlı sorumluluk üstlendiği yatırım ortağı olduğu bir anlaşma şeklinde kurulmamıştı.³⁴² Ortaklık, Angelo Tani'nin (1415-1492) küçük ortak ve şube müdürü olduğu 1455 yılına kadar tam teşekküllü bir ortaklığa dönüşmemiştir.³⁴³

Medici, Floransalı işçilere istihdam sağlamak amacıyla yün imalatına olan ilgilerini genişletmişlerdir. Yukarıda açıklandığı gibi 1431'den bu yana, Giuntino Giuntini'nin yönetici ve küçük ortak olduğu bir mağazaya para yatırmışlardır. Giuntino

³³⁹ Hollingsworth, *The Medici*, s. 129.

³⁴⁰ ASF, M.A.P., dosya 68, no. 588.

³⁴¹ aynı yer.

³⁴² ASF, M.A.P., dosya 153, no. 3, s. 30.

³⁴³ ASF, M.A.P., dosya 84, no. 26, s. 55.

1440'tan önce ölmüş ancak mirasçıları firmadaki yatırımlarını bırakmış ve kardeşi Andrea, Fruosino da Panzano'nun yardımıyla yöneticilik görevini devralmıştır.³⁴⁴ Bu dükkân Giovanni di Cosimo de Medici adına yapılmıştır. 1 Temmuz 1439'da Medici ailesi ikinci bir işletme açmış ve bu amaçla 1408'den 1429'a kadar yün atölyelerinden birini başarıyla işleten Taddeo di Filippo'nun oğlu Antonio di Taddeo (1417-1473'ten sonra) ile ortaklığa girmişlerdir.³⁴⁵ Oğul, babası kadar iyi bir yönetici olduğunu kanıtlamış ve Medici ve kendisi için büyük karlar elde etmiştir. 1471'de Gonfalonier of Justice ve 1473'te Pisa podestası olarak başarılı olmuş ve onurlandırılmıştır.³⁴⁶ Bu ikinci mağazanın stili "Pierfrancesco de Medici & Co." idi. 4.000 florinlik sermayesi şu şekilde oluştu: 2.500 florin Medici Şirketi, 1.500 florin ise Antonio di Taddeo tarafından sağlandı. Karlar yarı yarıya paylaşıldı.

Medici ailesi aynı zamanda Floransa'nın ikinci endüstrisi olan ipek imalatından da etkilendiler. 1438'de Tumo Manetti'den entratura (iyi niyet) karşılığında 235 florin karşılığında bir ipek dükkânı satın aldılar.³⁴⁷ Her zamanki gibi yönetim, Jacopo di Biagio Tanaglia'nın asistanı olan Francesco di Francesco Berlinghieri (1390-c. 1446) adlı uzmana emanet edildi. Yatırım miktarı 5.000 florindi; bunun 800 florini Berlinghieri, geri kalan 4.200 florini ise Medici tarafından sağlandı. Ancak karlar sanki Medici 3.000 florin, Berlinghieri 1.400 ve Tanaglia 600 florin yatırmış gibi paylaştırılacaktı.³⁴⁸ Berlinghieri'nin yönetim yetenekleri sayesinde ipek mağazası karlı bir girişim haline geldi.

Cosimo'nun erkek kardeşi Lorenzo di Giovanni de Medici, 23 Eylül 1440'ta öldüğünde, tüm ortaklık sözleşmeleri otomatik olarak feshedildi ve geride dul bir eş ve babasının yerine geçemeyecek kadar genç olan Pierfrancesco adında küçük bir oğul kaldı. Ancak Cosimo, Florentine usulüne göre yıl sonuna kadar, yani 24 Mart 1441 tarihine kadar mevcut anlaşmalara göre faaliyetlerini sürdürme kararı aldı. O tarihte tüm şubeler defterlerini dengeleyecek ve karlarını belirleyecekti. Tüm raporlar alındıktan sonra, iki Medici kardeş ve ortakları Giovanni Benci ve Antonio Salutati'ye ortaklaşa tahakkuk

³⁴⁴ ASF, M.A.P., dosya 153, no. 3, s. 38.

³⁴⁵ ASF, M.A.P., dosya 94, no. 138, s. 9

³⁴⁶ ASF, M.A.P., dosya 23, no. 153, s. 553.

³⁴⁷ ASF, M.A.P., dosya 153, no. 3, s. 29.

³⁴⁸ ASF, M.A.P., dosya 153, no. 3, s. 6.

eden kârları belirlemek için Libro segreto No. 3 dengelendi. Bu denge Tablo 13'te verilmiştir ve mali tabloları okumayı bilen biri için herhangi bir yorum sorunu yaratmaz. Bu durum, 1 Kasım 1441'de, şubelerden raporların alınmasındaki gecikmeler nedeniyle, bankaya yapılan toplam yatırımın 73.956 florin ve 15 şilin affiorino olduğunu, bunun 44 bin florinin *korpo*yu ve 29.956 florin ve 15 şilin “affiorino sopraccorpo”yu (tahakkuk eden kâr) temsil ettiğini gösteriyor. Bu kaynakların farklı şubelere nasıl tahsis edildiği bakiyenin aktif tarafında gösterilmektedir. Elbette bu kalemler, şube yöneticileri veya başkaları tarafından yatırılan meblağları içermiyor; yalnızca Medici Bankası'nın kurumsal ve *sopracorpo*sundaki payları içeriyor. Bu verilerin gösterdiği gibi, 1441 yılında Medici Bankası, modern bir holding şirketine benzer şekilde daha büyük bir birimde birleştirilen birçok ortaklıktan oluşuyordu. Bu birim, Floransa'daki Tavola'yı, Cenevre, Roma ve Venedik'teki şubeleri, Ancona ve Brugge'deki müşavirliği ve üç sanayi kuruluşunu, iki yün dükkânını ve bir ipek dükkânını kapsamaktaydı. Avignon, Londra, Pisa ve Milano'daki şubeler 1441'de henüz mevcut değildi.

Bir sonraki yıl Pisa'da bir şubenin açılmasıyla genişlemeye yeniden başlandı. Giovanni di Bicci ve Cosimo daha önce yeğenleri ve kuzenleri Averardo di Francesco de Medici'nin Pisan ofisinin sunduğu olanakları kullanmışlardı. Hatta 1426'da Cosimo, bu kanal aracılığıyla Donatello'ya Carrara mermeri ve bir keresinde iki çift hortum satın alması için küçük avanslar bile ödemişti.³⁴⁹ Averardo 1434'te ve torunu Francesco 1443'te öldüğünden, bankanın Pisan ofisi muhtemelen bu iki tarih arasında kapatılmıştı ve bu da Cosimoto'nun kendi şubesini açmasına neden olmuş olabilir.

26 Aralık 1442'de Pisan işini beş yıl süreyle yürütmek üzere bir accomanda (ortaklık) kurulmuştur. 6.000 florinlik bir sermayesi vardı; bunların 4.000'i sessiz ortaklar olarak Medici tarafından, 1.000'i ise iki aktif ortak olan Ugolino di Niccold Martelli ve Matteo di Cristofano Masi tarafından sağlanıyordu.³⁵⁰ Kârın yarısı Medici'ye, dörtte biri de diğer ortakların her birine dağıtıldı. Ugolino, ortaklığının işleriyle ilgilenmek için Pisa'da kalmayı taahhüt eden Matteo Masi'nin yardımıyla yönetimi üstlenecekti. Bu girişimin nasıl sonuçlandığını bilmiyoruz çünkü 1443'ten sonra Pisa'da elde edilen karlar

³⁴⁹ ASF, M.A.P., dosya 133, no. 3.

³⁵⁰ ASF, M.A.P., dosya 153, no. 3, s. 52.

artık Floransa arşivlerinde mevcut olan Libri Segreti’da kayıtlı değil; muhtemelen Floransa’daki Tavola’nın günümüze ulaşmamış kitaplarına girilmiştir. Her halükârda, sözleşme 1450’de sermaye yapısında bazı değişikliklerle uzatıldı: Medici paylarını 4.000 florinden 2.000 florine düşürdü, ancak eksiklik Arezzo’lu ünlü hümanist Messer Carlo di Gregorio dei Marsuppini tarafından kapatıldı.³⁵¹ Ugolino Martelli’nin 1457’de sunduğu felaket raporuna göre, acomand o dönemde hâlâ varlığını sürdürüyordu. Muhtemelen Medici kısa bir süre sonra geri çekildi, ancak Ugolino Martelli işi kendi akrabalarının yardımıyla 1476’ya kadar sürdürdü.³⁵²

Londra şubesi 1446 yılına kadar kurulmamıştı. Medici’nin o yıldan önce Londra’da bir ofis işlettiğine şüphe yok, ancak bu ofis Bruges şubesi tarafından finanse ediliyor ve personel çalıştırılmıştır.³⁵³ İstisnai olarak Medici, şehirde uzun yıllardır iş yapan dışarıdan biri olan Gerozzo di Jacopo de Pigli’yi (1406-1469’dan sonra) yönetici olarak almıştır.³⁵⁴ Yeni şubeye tahsis edilen sermaye 2.500 sterlin tutarındaydı; bunun 2.166 sterlini 13 şilin 4 peni Medici ve geri kalanı Pigli ya da 333 sterlin 6 şil 8 peni olarak sağlanmıştır.³⁵⁵ Her ne kadar ikincisinin sermayedeki payı yalnızca on beşte iki olsa da, olağan politikaya göre, sözleşme ona hizmetlerinin karşılığını vermek üzere kârın beşte birini (veya on beşte üçünü) veriyordu. Başından beri bu gerçek bir ortaklıktı, bir uzlaşma değil.

Medici’nin Londra’da bir şube açtığı aynı yıl, Avignon’da da bir şube daha kurmuşlardır. Her ne kadar bu kasaba, papalık sarayının ayrılışından bu yana çok şey kaybetmiş olsa da Marsilya, Montpellier veya Toulouse’u gölgede bırakarak hâlâ güney Fransa’nın en önemli merkezlerinden biriydi. Cenevre’de eğitim gören ve 1442’de müdür yardımcısı olarak Avignon’a gönderilen Giovanni di Benedetto Zampini (1405-c.1479) ile bir anlaşma yapılmıştır. 7.500 florin di kameralık sermayenin büyük kısmı Cenevre tarafından sağlanmıştır. Bununla birlikte Zampini’nin kendi payına 500 florin koyması

³⁵¹ ASF, M.A.P., dosya, 153, no. 3, s. 56.

³⁵² ASF, Katasto No. 823.

³⁵³ ASF, M.A.P., dosya 94, no. 134, s. 214.

³⁵⁴ ASF, Katasto No. 68.

³⁵⁵ ASF, M.A.P., dosya 94, no. 134, s. 215.

beklenmiştir. Kârın dağılımı şu şekilde olmuştur: Medici sekizde yedi ve Zampinione sekizinci. İki yıl içinde “accomanda” seviyesiz bir ortaklığa dönüşmüştür.³⁵⁶

Bazen Medici’nin Lübeck’te şubesi olduğu iddia edilmektedir fakat böyle bir ifade yanlış anlaşılmaya dayanmaktadır.³⁵⁷ Kayıtlarında böyle bir şubenin varlığına dair hiçbir iz bulamadık ama Lübeck’te muhabir olarak Gherardo Bueri ve ortaklarının olduğunu tespit ettik. Gherardo Bueri, Gherardo di Niccolé di Francesco di Jacopo Bueri ile bir zamanlar Giovanni di Bicci’nin eşi, Odoardo di Jacopo’nun kızı Piccarda Bueri’nin ilk kuzeni olduğu için Medici ile akrabasıdır.³⁵⁸ 1406’da Gherardo Bueri, Venedik’teki Medici şubesinde yıllık yirmi florin maaşla çalışıyordu ancak sonunda 6114 florinlik bir borç bırakarak bu işi bırakmış ve bu borç, sonunda silinmiştir.³⁵⁹ Lübeck’teki varlığı, Perugia’dan Lodovico Baglioni (Ludovicus de Ballionibus) ile iş yaptığı 1413 gibi erken bir tarihte kaydedilmiştir.³⁶⁰ Bu ortaklık para değişimiyle ilgiliydi ve İskandinav’daki kilise ileri gelenleri adına Roma Curia’ya fon aktarmayı kabul etmiştir.³⁶¹ Gherardo Bueri, Floransa vatandaşlığından vazgeçmeden Lübeck kasabası olmuştur ve 1449’daki ölümüne kadar orada yaşamaya devam etmiştir.³⁶² Yerel kayıtlarda kendisi sıklıkla “İtalyan” anlamına gelen “Gerardus de Boeris” olarak tanımlanır.³⁶³ Yerel standartlara göre oldukça iyi durumdaydı ve 1439’dan 1449’a kadar Lübeck’in belediye başkanı Johann Bere’nin kızı Tybbeke adında bir Germen kadınla evlenmiştir.³⁶⁴ Bueri, Lübeck’teki St. Egidius Kilisesinin vestiyeriydi, bu da onun toplum içinde bulunmaktan hoşlandığının bir başka göstergesiydi.³⁶⁵

1427’de Medici bilançoları, Baglioni ve Bueri’nin Venedik şubesine 8.334 düka ve Roma şubesine 3.945 florin di kamera borcu olduğunu ortaya koymaktadır. Öte yandan Floransa’da alacakları 587 florin mevcuttu fakat bu miktar Roma’daki borçlarının bir

³⁵⁶ ASF, M.A.P., dosya 153, no. 3, s. 78.

³⁵⁷ ASF, M.A.P., dosya 153, no. 3, s. 82.

³⁵⁸ Martines, *April Blood*, s. 90.

³⁵⁹ ASF, M.A.P., dosya 153, no. 1, s. 49.

³⁶⁰ ASF, M.A.P., dosya 83, no. 52, s. 313.

³⁶¹ Parks, *Medici Money*, s. 195.

³⁶² Le Goff, *Ortaçağ Tüccarları*, s. 76.

³⁶³ Ayrıca Gerardus de Boeris olarak da bilinen Gherardo Bueri Medici Bankası’nın İskandinav şubelerinden sorumlu kişidir. Bueriler güvenilir bir aile olarak bilinmektedirler. Çalışmamızda kendisinden Gherardo Bueri olarak bahsettik. Bkz. Parks, *Medici Money*, s. 162.

³⁶⁴ Roover, *The Medici Bank*, s. 63.

³⁶⁵ aynı yer.

kısmını kapatmak için ayrılmıştı.³⁶⁶ Medici ile ilişkiler Gherardo Bueri'nin yaşamı boyunca devam etmiştir ancak İtalya'daki borç bakiyelerini kapatmakta sürekli zorluklar yaşadığı görünmektedir. Bu amaçla Venedik'e kehribar, kehribar tespih ve kürk sevkiyatı göndermiştir.³⁶⁷ Bu sevkiyatlar genellikle hizmetkarlara emanet ediliyordu, ancak 1446'da Bueri bizzat İtalya'ya bir gezi yaptı, Venedik ve Floransa'yı ziyaret etmiş ve Cenevre yoluyla Lübeck'e dönmüştür.³⁶⁸ Bueri bu ziyaretinden üç yıl sonra ölmüştür. Vasiyetinde, dul eşi için yeterli miktarda para ayırmış, birkaç miras bırakmış ve kalan kısmı Medici ailesi de dahil olmak üzere İtalyan bankacılık kurumlarına olan borcunu ödemek için Cosimoin'e vasiyet etmiştir. Cosimo, mülkü devralmak için Litbeck Benedetto di Stefano degli Obizi da Fucecchio'yu vekâlet vererek göndermiş ve Fucecchio, Venedik ve İtalya'daki tüm malların Medici'ye devredildiği bir anlaşma imzalamıştır.³⁶⁹ İlginç bir detay olarak bahsedebilir ki Gherardo Bueri kitaplarını İtalyanca tutmuştur, böylece Lübeck yetkilileri tarafından mülkü yerleştirmek üzere atanan iki yurttaşı Niccolo di Bernardo Bonsi ve Francesco Rucellai dışında Lübeck'teki hiç kimse onun kayıtlarını okuyamamıştır.³⁷⁰

Bueri'nin öyküsünün de gösterdiği gibi, Kuzey Avrupa'dan İtalya'ya yapılan transferler, yeterli bankacılık imkanlarının ve düzenli ticaret akışının olmaması nedeniyle sekteye uğramış ve bunun sonucunda sonsuz gecikmeler ve zorluklar yaşanmıştır. papalık kasası, Baltık bölgesi, İskandinavya veya Polonya'da toplanan gelirlerin transferinde de aynı sıkıntıları yaşamıştır.³⁷¹ Bağlantıları geliştirmek için İtalyanlar Hansa topraklarında bir yer edinmeye çalışmışlardır. 1420 civarında Lübeck'te küçük bir Floransa kolonisi mevcuttu. Bununla beraber rekabetten korkan Hansa Birliği, daha fazla nüfuzu önlemek için dikkatli davranmıştır.³⁷² Sonuç olarak koloninin büyümesine izin verilmemiştir. Üstelik İtalyanların sayısı o kadar azdı ki ne bir ilerleme kaydedebildiler ne de iş yöntemlerini ve organizasyonlarını geliştirebilmişlerdir. Gerçek ilerlemenin

³⁶⁶ ASF, Katasto no. 51, s. 1167.

³⁶⁷ ASF, M.A.P., dosya 153, no. 2, s. 57.

³⁶⁸ Parks, *Medici Money*, s. 231.

³⁶⁹ Strathern, *The Medici*, s. 116.

³⁷⁰ Yukarıda da değindiğimiz gibi Boccaccio gibi aydınlar zaten Latince yerine eserlerini halk İtalyancasıyla yazarak bu akıma öncü olmuşlardı. Hollingsworth, *The Medici*, s. 105.

³⁷¹ Hibbert, *Medici*, s. 227.

³⁷² Hibbert, *Medici*, s. 228.

kaydedilmesi ve Hamburg'un bir bankacılık merkezi haline gelmesi ancak XVI. yüzyılın sonuna kadar mümkün olmuştur.³⁷³

Gherardo Bueri sadece muhabir olduğundan Medici Bankası'nın Ren Nehri'nin doğusunda şubesi olmadığı açık. Ne İspanya'da ne de Levant'ta bu tür tesislerin olduğuna dair bir kanıt da yok. 1450'den sonra, halihazırda var olan şubelere eklenen tek şube, 1452'de kurulan Milano'daki şubeydi. Tüm durum, Giovanni Benci'nin 24 Mart 1451'de *Libri segreti*'yi kapatırken Floransa tarzında çizdiği dengede çok iyi özetlenmiştir.³⁷⁴

Görünüşe göre ertesi gün, yani 25 Mart 1451'den itibaren yeni bir ortaklık kurulmuştur. Bu ortaklığın sermayesi 72.000 florindi; bunun dörtte üçü Medici ailesi tarafından ve dörtte biri genel müdür Giovanni d'Amerigo Benci tarafından sağlanmıştır. Cosimo, babasının otuz yıl önce, 1420'de yaptığı gibi, resmen iş hayatından çekilmiştir fakat Cosimo'nun durumunda, bu jest muhtemelen bir gerçeklikten ziyade yasal bir kurgu gibi görünmektedir. 54.000 florin miktarı Medici ailesinin iki şubesi arasında eşit olarak paylaştırılmıştır. Lorenzo di Giovanni'nin artık reşit olan oğlu Pierfrancesco ortak olarak kabul edilmiş ve Medici hisselerinin yarısı kendisine verilmiştir, böylece Cosimo'nun oğulları Piero ve Giovanni'den iki kat daha fazla pay sahibi olmuştur. 72.000 florinlik sermayenin yanı sıra 3.083 florin 24s 10d affiorino da hisseleri hâlâ tasfiye aşamasında olan Antonio Salutati'nin mirasçılara verilmiştir. Bilançoya göre toplam kaynaklar 74.083 florin 24s 10d affiorino kadar tutmuştur.³⁷⁵

Bilançonun aktif kısmı bu tutarın şubeler arasında nasıl dağıldığını göstermektedir. Defterte her ayrıntı açıkça belirtilmiştir ve yorum açısından herhangi bir sorun yaratmamaktadır, ayrıca okuyucu Roma ve Pisa şubelerinin varlıklar arasında yer almadığını fark edebilecektir. Daha önce de belirtildiği gibi, 1429'dan itibaren bu şubeye herhangi bir sermaye tahsis edilmediğinden, Roma'nın ihmalini açıklamak kolaydır. Medici'nin Pisa şubesinin başkentindeki payı Kasım 1450'den sonra 2.000 florin olmuştur. Bu kalem Giovanni Benci'nin bilançosunda eksik görünmektedir. Bu durumu açıklayabilecek iki olasılık mevcuttur, ya bu miktar Medici'nin bankaları tarafından değil

³⁷³ Roover, *The Medici Bank*, s. 64.

³⁷⁴ Roover, "I libri segreti", s. 241.

³⁷⁵ ASF, M.A.P., dosya 153, no. 2, s. 57.

de kendileri tarafından özel olarak yatırılmış ya da Floransa'daki Tavola tarafından sağlanmıştır. Tavola'dan sağlanması durumunda, 2.000 florin, Tavola'ya işletme sermayesi olarak tahsis edilen 12.952 florin kalemine dahil edilmiş olmalıdır. Her halükârda, Ugolino Martelli tarafından yönetilen ortaklığa yapılan yatırım, Cosimo'nun vergi yetkilileri tarafından 1451'deki altıncı felaketle ilgili olarak hazırlanan iş yatırımları listesinde yer almıştır.³⁷⁶ Bu kaydın tarihi olarak genellikle 1431 senesi verilmektedir fakat iç ve dış kanıtlar bunun yanlış olduğunu ve 1451 olması gerektiğini açıkça göstermektedir.³⁷⁷

Benci'nin bilançosu ve ek verileri bankanın 25 Mart 1451 tarihli yapısının genel bir resmini vermektedir. Bu tarihte Medici Bankası, Floransa'da Tavola, İtalya'da üç şube (Pisa, Roma ve Venedik), İtalya dışında dört şube (Avignon, Bruges, Cenevre ve Londra) ve üç sanayi kuruluşu (iki yün atölyesi ve bir ipek dükkânı) mevcuttu. Muhtemelen Pisa istisnası dışında, tüm bu yan kuruluşlar, tıpkı bugünkü bir holding şirketi gibi, Medici Bankası'nın kontrolü altındaydı ve kısmen veya tamamen Medici Bankası'na aitti.

Floransa'daki Tavola, şirkette hiçbir payı olmayan bir ortak olmasına rağmen kârının sekizde birini almaya hak kazanan Giovanni di Baldino Inghirami tarafından yönetilmiştir.³⁷⁸ Roma'da yönetici, 1439'da Antonio della Casa'nın yerine geçen Roberto di Niccold Martelli (1408-1464) olmuştur. Kendisi ilk başlarda kârın sekizde birini almıştır fakat 1446'da bu pay altıda bire çıkartılmıştır.³⁷⁹ Başkentte hiçbir yeri olmadığı için orada hiçbir payı mevcut değildi. Venedik'te kardeşi Alessandro Martelli (1417-1465), hizmetlerinin karşılığında kârın sekizde birini almaktaydı.³⁸⁰ Pisa şubesi, daha önce de belirtildiği gibi, Matteo Masi'nin yardımıyla Ugolino Martelli'nin aktif liderliği altına yerleştirilen bir ortaklıkta olmuştur. Cenevre'deki yönetici, Lorenzo'nun baş danışmanı olması planlanan ve Bankanın feci çöküşüne yol açan yanlış politikaların

³⁷⁶ Strathern, *The Medici*, s. 144.

³⁷⁷ Eğer 1431 tarihi doğru olsaydı, şube müdürlerinden bazılarının hâlâ genç olması gerekirdi ki bu durum maalesef mümkün değildir. Bkz. Roover, *The Medici Bank*, s. 68.

³⁷⁸ ASF, M.A.P., dosya 153, no. 3, s. 80.

³⁷⁹ ASF, M.A.P., dosya 153, no. 3, s. 88.

³⁸⁰ ASF, M.A.P., dosya 153, no. 3, s. 90.

başlatıcısı olması planlanan Francesco di Tommaso Sasseti (1421-1490) idi. Sermayedeki payı yalnızca sekizde biri olmasına rağmen kârın altıda birini almıştır.³⁸¹

1448’de Avignon’daki accomanda, Giovanni Zampini’nin hâlâ yönetici ortak olduğu düzenli bir ortaklığa dönüşmüştür. Bununla beraber kendisine müdür yardımcısı olarak Giovanni Benci’nin kayınbiraderi olan yirmi dört yaşındaki Verano Peruzzi verilmiştir. Ana sözleşmeye göre Zampini ve Peruzzi, her biri sekizde bir olmak üzere aynı kâr payını alacaklardı.³⁸² Gerozzo de Pigli hem Londra hem de Bruges şirketlerinin yatırım ortağıydı; yönetim Londra’da Simone Nori’ye (1417 — 1478’den önce) ve Brugge’de Angelo Tani’ye (1415-1492) verilmiştir. Her ne kadar Pighi işin yürütülmesinden sorumlu olmasa da bu vicdanlı adam 1453’te bir teftiş gezisi için Brugge ve Londra’ya gitti ve belki de tehlikeli bir şekilde hasta olan ve daha sonra Petriolo hamamlarında tedavi görmek için orada olmayan Tani’nin yerini almak ve merkezi ziyaret etmek için gitmiştir.³⁸³

İki yün atölyesinin yönetiminde herhangi bir değişiklik olmamıştır. İpekçi dükkânı da 1447’de babasının yerine geçen Berlinghieri di Francesco Berlinghieri’nin (1426-1480) önderliğinde işlevselliğini devam ettirmiştir. 18.000 florinden fazla sermaye şube müdürleri ve dış yatırımcılar tarafından sağlanmıştır. Bu miktar Medici Bankası’nın ortakları tarafından sağlanan 72.000 florine eklenirse toplam 90.000 florinlik bir sermaye yatırımı elde edilmiştir. Bu kazanç, 1343’te başarısız olan ve o zamanın ikinci büyük şirketi olan Peruzzi şirketinin sermayesinden hala daha azdır. 1346’da iflas eden Bardi şirketi hâlâ daha büyüktü. Medici Bankası’nın bu iki devin büyüklüğüne ulaşp ulaşamayacağı son derece şüphelidir. Elbette 90.000 florin miktarı toplam kaynakları temsil etmekten çok uzaktır.³⁸⁴ Bu toplamı elde etmek için tahakkuk eden kazançları, mevduatları ve diğer fon kaynaklarını eklemek gerekmektedir fakat bu konuda hiçbir güvenilir veri mevcut değildir ve hataya yer verecek bir tahminde bulunmak doğru olmayabilir.

³⁸¹ ASF, M.A.P., dosya 153, no. 3, s. 85.

³⁸² ASF, M.A.P., dosya 153, no. 3, s. 94.

³⁸³ Grunzweig, *Correspondance*, s. 34.

³⁸⁴ Giovanni Villani, *Nuova Cronica*, Fondazione Pietro Bembo/Guanda, Parma, 1991, s. 93.

Roma şubesinin kârlarının, 1420'den 1435'e kadar olan önceki dönemle karşılaştırıldığında hem mutlak hem de göreceli olarak azalması şaşırtıcı bir gerçektir. Öte yandan Cenevre hem mutlak rakamlar hem de toplam kârın yüzdesi açısından konumunu iyileştirmiştir. Floransa Tavola'sı 1435'ten 1441'e kadar olan dönemde kötü bir performans göstermiştir; bunun nedeni belki de 1433-1434 krizinden toparlanmanın yavaş olmasıydı. Her durumda, daha önce de belirtildiği gibi Tavola, Medici Bankası için hiçbir zaman büyük bir kâr kaynağı olmadı, bunun nedeni muhtemelen Floransalı tavole arasında şiddetli bir rekabetin olmasıydı. Venedik, Roma'nın ardından en önemli şube olmuştur. Daha önce olduğu gibi, kârların büyük bir kısmı (yüzde olarak) ticaret ve bankacılıktan kaynaklanmıştır.

1443'ten önce Medici kârın üçte ikisini, iki küçük ortak Antonio Salutati ve Giovanni Benci ise her biri altıncıyı almıştır. Salutati'nin 1443'teki ölümünden sonra bu oran değişmiştir. Medici'nin payı üçte ikiden dörtte üçe, Benci'nin payı ise altıda birden dörtte bire yükseltilmiştir. Salutati'nin yerine atama yapılmadığından Benci tek başına genel müdür olmuş ve 1455'teki ölümüne kadar bu görevi sürdürdü.³⁸⁵

1450 ile 1455 yılları arasındaki tek büyük olay, 1452'de veya en geç 1453'te Milano'da bir şubenin kurulması olmuştur.³⁸⁶ 1464 yılında Cenevre şubesinin Lyons'a devredilmesi işletme sayısında herhangi bir artışa yol açmadığından bu sonuncusu olmuştur. 1455'ten itibaren Medici Bankası'nın büyümesi durmuş ve dinamik bir dünyada durmak imkânsız olduğundan, çok geçmeden Cosimo'nun ölümüyle (1464) başlayan bir gerileme dönemine girmiştir.³⁸⁷

Milano şubesinin kuruluşu, belki de ekonomik motivasyonların yol açtığı bir karardan çok, İtalyan siyasetinin satranç tahtasında yapılan bir hamle olarak değerlendirilmelidir. Şüphesiz bu hamle, son Visconti'nin doğal kızıyla evlenen ve kendi kurnazlığı ve Cosimo'nun mali desteği sayesinde Milano Dükalığını (26 Şubat 1450) kazanan condottiere Francesco Sforza'nın (1401-1466) emriyle yapılmıştır.³⁸⁸ Sforza'nın

³⁸⁵ Hibbert, *Medici*, s. 87.

³⁸⁶ Strathern, *The Medici*, s. 126.

³⁸⁷ Hollingsworth, *The Medici*, s. 94.

³⁸⁸ Villani, *Nuova Cronica*, s. 94.

iktidara gelmesi, iç anlaşmazlıklar nedeniyle kiralanan Milano'nun eline düşmesini bekleyen Venediklilerin kesinlikle hiç hoşuna gitmemiştir. Güç dengesinin bozulmasını önlemek için Cosimo, Venedik'le olan eski ittifakını terk etmiş ve Floransa'nın geleneksel düşmanı Milan'ın safına geçmiştir. Sforza, 1455 yılında Medici'ye bir bina vermiş ve Cosimo, Milano şubesinin kullanımı için bu binayı yeniden düzenlemiştir. Yeni bina 1459 yılına kadar tamamen yerleşme için hazır durumda değildi.³⁸⁹

Milano şubesinin ilk yöneticisi, Floransa'daki Tavola'dan sorumlu yönetici olan Folco Portinari'nin oğlu Pigello Portinari (1421-1468) idi. Pigello Venedik şubesinde eğitim almıştı. O, ayırım gözetmeksizin kredi vererek bankanın ödeme gücünden ödün vermeden Sforza sarayının desteğini koruyan çok başarılı bir yöneticiydi.³⁹⁰ Verimliliği ve sadakati nedeniyle, zamansız ölümünden üzüntü duyan ve anısını yaşatmaya devam eden Medici tarafından çok sevilmiştir. Onun yerine ne hoş bir kişiliğe ne de olağanüstü bir yönetim yeteneğine sahip olan kardeşi Accerrito (1427-1503) yönetici olarak geçmiştir. Sonuç olarak, Milano şubesini o kadar ciddi mali sıkıntılara soktu ki tasfiye edilmesi gerekmişti. Portinari kardeşlerin üçüncüsü Tommaso Portinari'nin kötü yönetimi nedeniyle aynı durum Brugge şubesinin başına da gelmiştir.³⁹¹

Cosimo'nun en sevdiği genel menajer Giovanni d'Amerigo Benci, 1455 yılının temmuz ayının ortasında vefat etmiştir. Bu kadar yüksek kalibreli adamlara her köşede rastlamadığımız için uygun bir halef bulmak kolay olmamıştır. Nitekim Giovanni Benci'nin yeri doldurulamazdı ve gerçekten de yeri doldurulamamıştır. Muhtemelen Cosimo, genel müdürlük görevlerinin en iyi şekilde iş dünyası için dikkatli bir şekilde eğitilmiş olan, 34 yaşına giren kendi oğlu Giovanni (1421 – 1463) tarafından yerine getirilebileceğini, büyük oğul Piero'ya (1416 – 1469) ise bir bankacıdan çok bir yöneticiye daha uygun hümanist bir eğitim verildiğini düşünmüştür.³⁹² Üstelik Giovanni, iş konularındaki sağlam muhakemesi ve yönetici yetenekleriyle babasını etkilemişti. Her

³⁸⁹ ASF, M.A.P., dosya 8, no. 413.

³⁹⁰ *aynı yer.*

³⁹¹ Villani, *Nuova Cronica*, s. 96.

³⁹² ASF, M.A.P., dosya 9, no. 173.

durumda, kendisini bir bütün olarak endişenin yönetiminin ortaya çıkardığı genel sorunlarla sınırlamak zorunda kalmıştır.

Maggiori, Floransa'daki Tavola'nın müdürlüğü görevi için, 1454'te kardeşi Giovanni'nin yerine geçen Francesco di Baldino di Giovanni Inghirami'yi (1414-1470) görevlendirmiştir. Francesco daha büyük yetkilere sahip olabilirdi ancak yabancı şubelerden birinde hizmet ederek kazanılacak deneyime sahip olmadığı için genel müdürlük görevlerini yerine getirmeye kesinlikle uygun değildi. 1457 felaketine ilişkin portatasında Inghirami, yalnızca Floransa Medici Bankası'na ortak olduğunu, bu bankayı bizzat yönettiğini ve sermayesinde 400 florinlik hisseye sahip olduğunu açıkça belirtmiştir.³⁹³ Inghirami'nin asistanı olarak Tommaso di Giovanni di Tommaso Lapi (1421 — 1486'dan önce) vardı.³⁹⁴ Bu konudaki daha fazla bilgi Arte del Cambio'daki kayıtlarda mevcuttur. Bu kayıta 1462'den 1469'a kadar düzenli olarak Tavola'daki Medici, Francesco di Baldino Inghirami ve Tommaso di Giovanni Lapi gibi ortaklar listelenmektedir.³⁹⁵ 1469'dan sonra Lapi'nin adı lonca kayıtlarından kaybolmuş ve yerini, XI. Louis'nin hoşnutsuzluğuna yol açtığı için 1468'de Fransa'dan kovulan Francesco d'Antonio Nori'nin adı almıştır.³⁹⁶ Inghirami, 1470 yılında öldüğünden beri doğal olarak kaydedilmemiştir.

Muhtemelen Cosimo'nun planı o kadar iyi sonuç vermemiştir çünkü zevki seven bir adam olan Giovanni di Cosimo, başka uğraşlar yüzünden asıl işinden uzaklaşmıştır. İş yükünü hafifletmek için Francesco di Tommaso Sassetti 1458'de Cenevre'den çağırılmıştır. Birkaç yurt dışı gezisi dışında hayatının geri kalanını Floransa'da geçirmiştir; Cosimo'nun ölümünden sonra Guti Piero ve Muhteşem Lorenzo'nun güvenilir danışmanı olmuştur. Bu değişikliklerin Medici bankacılık kurumunun yapısını nasıl etkilediği net değildir çünkü bu dönemde Mevcut kaynaklarında ciddi boşluklar mevcuttur. Bu döneme ait ortaklık anlaşmalarından yalnızca birkaçı günümüze ulaşmıştır. Daha bol olan yazışmalar ise bu konuda çok az bilgi vermektedir. Sassetti'nin Cenevre'de (sonradan Lyons) ortak olmaya ve bu şubenin kârından pay almaya devam

³⁹³ ASF, Katasto no. 821, s. 518.

³⁹⁴ ASF, M.A.P., dosya 134, no. 3, s. 42.

³⁹⁵ ASF, M.A.P., dosya 134, no. 15, s. 7.

³⁹⁶ Martinez, *April Blood*, s. 117.

ettiği kesindir. Floransa'daki Medici'nin ortağı olarak hemen kabul edilmemiştir. Sarraflar Teşkilatı'nın Libro di Compagnie'sinde adı 1482'ye kadar geçmemektedir ancak önceki yıllara ait kayıtlar eksik ve kötü tutulmuştur.³⁹⁷

Kesin olmasa da Giovanni Benci'nin 1455'teki ölümünden sonra Medici bankacılık kurumunun yapısının büyük ölçüde değiştiği ve birkaç yan kuruluşta hisse sahibi olan merkezi bir ortaklığa sahip holding şirketi tipi bir endişe olmaktan çıktığı muhtemeldir. Bunun yerine Medici ailesi, şube müdürlerinin her biriyle doğrudan ortaklığa girmiştir, böylece ana şirketin ara katmanı ortadan kaldırılmıştır.³⁹⁸ Bu tür bir organizasyonun daha sonra yeniden canlandırılıp canlandırılmadığını söylemek pek mümkün değildir. Kayıtlar o kadar boşluklarla dolu ki net bir açıkla yapmak hata yapmamıza neden olabilir.

Yedinci felaket olan 1457'deki (Floransa tarzı) Cosimo, iş yatırımları hakkında bir açıklama yapmıştır.³⁹⁹ Bu açıklamayla şimdiye kadar söylenenleri doğrulamış ve başkentinde Medici'nin payı olan on bir şirketi veya ortaklığı listelemiştir:

- (1) Francesco Inghirami tarafından yönetilen Floransa'daki banka (5.600 florin);
- (2) Andrea Giuntini tarafından yönetilen bir yün mağazası (2.100 florin);
- (3) Antonio di Taddeo tarafından yönetilen ikinci bir yün mağazası (2.500 florin);
- (4) Berlinghieri di Francesco Berlinghieri ve Jacopo Tanaglia tarafından ortaklaşa yönetilen ipek mağazası (3.300 florin);
- (5) Roberto Martelli ve daha önce adı geçmeyen asistan Leonardo Vernacci tarafından yönetilen Roma şubesi;

³⁹⁷ ASF, M.A.P., dosya 153, no. 15, s. 79.

³⁹⁸ Villani, *Nuova Cronica*, s. 99.

³⁹⁹ ASF, M.A.P., dosya 82, no. 182, s. 593.

(6) Roberto'nun kardeşi Alessandro Martelli tarafından yönetilen Venedik şubesi (6.000 florin);

(7) Pigello Portinari tarafından yönetilen Milano şubesi (3.000 florin);

(8) “Amerigo Benci ve Francesco Sassetti & Co.” tarzı altında işletilen ve Amerigo di Giovanni Benci tarafından yönetilen Cenevre şubesi (3.500 florin);

(9) Benci'nin yardımıyla Zampini tarafından yönetilen “Francesco Benci ve Giovanni Zampini & Co.” tarzındaki Avignon şubesi (2.400 florin);

(10) ortakların Gerozzo de Pigli ve Angelo Tani olduğu ancak gerçekte Pigli'nin uzaktan denetimi altında Tani tarafından yönetilen Brugge şubesi (3.500 florin);

(11) Pigli'nin de ortağı olduğu ancak Simone d'Antonio Nori (4.800 florin) tarafından yönetilen Londra şubesi.

Ayrıca Cosimo, Francesco di Nerone Neroni'nin tasfiye edilmekte olan bir şirkete 5.500 florinlik yatırım yapacağını da belirtilmiştir.⁴⁰⁰ Francesco Neroni'nin felaketle ilgili algısına göre bu, Pisa'da şubesi olan bir ticaret şirketi idi. İyi gidiyordu çünkü iki bilanço (Floransa ve Pisa), dağıtılmamış kârlar biçiminde toplam kârın 12.000 florini aştığını ortaya koymuştur.⁴⁰¹ Cosimo'nun bu girişimden neden çekildiği bilinmemektedir.

Cosimo raporunda Medici'nin Roma şubesinde sermayelerinin olmadığını ancak bu şubenin diğerlerinin işlerine yardımcı olduğunu (*non abbiamo corpo nessuno, ma ci aiuta allaltre ragiont*) bir kez daha belirtmiştir. Tüm Medici şubelerinin Medici adı altında faaliyet göstermediğine dikkat etmeliyiz, örneğin Avignon ve Cenevre'de ortaklığın tarzından çıkarılmıştır. Bu arada Amerigo ve Francesco Benci, merhum genel müdür Giovanni d'Amerigo Benci'nin oğulları tarafından idare edilmekteydi.⁴⁰²

⁴⁰⁰ Villani, *Nuova Cronica*, s. 102.

⁴⁰¹ ASF, Katasto No. 821, s. 159.

⁴⁰² Roover, *The Medici Bank*, s. 73.

Cosimo'nun raporuna göre toplam yatırım 42.200 florin kadardı.⁴⁰³ Bu tutar kesinlikle gerçek miktarın çok altındadır. Cosimo, raporunu kötü niyetli veya hileli bir niyet taşımadan hazırladığını iddia etse de⁴⁰⁴ Venedik'teki yönetici Alessandro Martelli ile yaptığı yazışmalar, şüpheli borçlardan kaynaklanan zararları olduğundan fazla göstererek, karları olduğundan düşük göstererek ve şirket sahiplerinin özsermayesini en aza indirerek bilançoların kasıtlı olarak tahrif edildiğini ortaya koymuştur.⁴⁰⁵ Martelli'nin vergi amacıyla hazırladığı ilk bakiyede, sermayenin 7.000 Venedik dukası veya 7.700 florin olduğu belirtilmiştir ancak kendisine işin yeniden yapılması ve bu miktarın 6.360 duka veya 7.000 florine düşürülmesi için ilave ayarlamalar yapılması yönünde emir alındığı belirtilmiştir ki bunun 6.000 florinin Medici'nin payını temsil ettiği düşünülmektedir.⁴⁰⁶ Cosimo'nun raporunda kaydedilen bu rakam aslında Venedik şubesinin başkenti, 20 Ocak 1455 tarihli ortaklık anlaşmasına göre 14.000 dukaydı. Bu miktar Medici için 12.000 duka ve Martelli için 2.000 duka şeklinde pay edilmiştir.⁴⁰⁷ Hileli bakiyenin gerçek gibi görünmesi için Martelli'ye vergi memurlarına gösterilebilecek aldatıcı bir rapor yazması talimatı bile verilmiştir.⁴⁰⁸ Cosimo, Martelli'nin bir kitaplık bölümü hazırlamasını bile önermiş olmalı ancak Martelli bunun gerekli olmadığını düşündüğünü söylemiştir. Kitaplığı ayrı tuttuğunu ve katiplerinin güvenilir olduğunu ve iş sırlarını ifşa etmeme konusunda güvenilebileceğini belirtmiştir.⁴⁰⁹

Cosimo'nun vergi raporundaki rakamlar diğer şubeler için Venedik'ten daha güvenilir görünmemektedir. 25 Temmuz 1455'te imzalanan ortaklık anlaşmasına göre, Bruges şubesinin başkentinde Medici'nin payı 1.900 sterlin, Flaman para birimi olan groat idi ve bu 9.000 florinden fazlaya tekabül etmekteydi ancak raporda yalnızca 3.500 florin veriliyor.⁴¹⁰ Aynı durum Milan şubesi için de geçerli. 1459'da Medici'nin yaklaşık

⁴⁰³ Villani, *Nuova Cronica*, s. 105.

⁴⁰⁴ ASF, M.A.P., dosya 82, s. 595.

⁴⁰⁵ Bu mektuplar 18 Şubat, 4 Mart ve 11 Mart 1458 tarihlerini taşımaktadır. ASF, M.A.P., dosya 12, no. 205.

⁴⁰⁶ ASF, M.A.P., dosya 12, no. 232.

⁴⁰⁷ ASF, M.A.P., dosya 146, no. 176.

⁴⁰⁸ ASF, M.A.P., dosya 12, no. 222.

⁴⁰⁹ ASF, M.A.P., dosya 12, no. 232

⁴¹⁰ Roover'in açıklamasına göre o dönemde florin yaklaşık olarak bu kadar groat etmekteydi. Bkz. Roover, *The Medici Bank*, s. 134. Groat para veya ölçü birimi olarak dünyanın farklı yerlerinde de kullanılmaktaydı. Eagleton & Williams, *Paranın Tarihi*, s. 102.

13.800 florine eşdeğer olan 40.000 tutarında bir yatırımı mevcuttu.⁴¹¹ Bununla birlikte raporda başkente yalnızca 3 bin florinle katıldıkları belirtilmiştir. Sonuç olarak ise Cosimo'nun vergiden kaçmak için Medici'nin iş yatırımlarının büyüklüğünü fazlasıyla küçümseyen bir beyanname sunmuş olmasıdır.⁴¹²

Cosimo örneğinin gösterdiği gibi, vergi kaçakçılığı Floransalı iş adamlarının hoş karşılamadığı bir oyundu. Vatandaşlık ruhuna örnek olması gereken Medici, vergi yükünü hafifletmek amacıyla servetlerini ilk gizleyenler olmuştur. Cosimo'nun felaket raporunun öyküsü başka bir ders daha vermektedir. Burada vergi kayıtlarına çok dikkat etmemiz gerekir. Bu kayıtların çoğu zaman belirli istatistiksel amaçlar açısından kesinlikle değersiz kalmaktadır ancak diğer amaçlar için, hatta gelirlerin ölçeği ve dağılımı hakkında fikir vermek için bile değerli olsalar da her durumda dikkatli kullanılmalıdırlar.⁴¹³

Cosimo'nun ölüm yılı olan 1458'den 1464'e kadar olan durgun yıllarda Medici Bankası'nın geçmişi hakkında elimizde çok az bilgi mevcuttur. Bahsetmeye değer bir olay da Cenevre şubesinin Lyons'a devredilmesidir. Bu aşamalı bir süreçti çünkü Cenevre şubesi 1460'tan önce bir süredir Lyons'da bir ofise sahipti. Faktörlerden biri olan Francesco di Antonio Nori, 1455'te zaten orada ikamet ediyordu. Fransa Kralı XI. Louis tarafından 8 Mart 1463'te yayınlanan mektup patentıyla Lyon'daki dört fuarın kurulmasıyla süreç kesinlikle hızlanmıştır. Cenevre fuarlarına katılım hızla azaldığından, Medici şubesi faaliyet merkezini Lyons'a taşıdı, ancak devir birden yapılmamış ve yeni ana sözleşmede ortaklığın merkezinin Lyons olacağını kesin olarak belirtildiği 25 Mart 1466 tarihine kadar tamamlanamamıştır.⁴¹⁴

Cosimo'nun yönetimi altında Medici Bankası büyüklük ve refah açısından zirveye ulaşmıştır. Hiç şüphe yok ki bu başarı büyük ölçüde iş koşullarındaki olumlu eğilimlerin desteklediği liderlik kapasitesinden kaynaklanmıştır. Ölümünden sonra gidişat adeta

⁴¹¹ Strathern, *The Medici*, s. 116.

⁴¹² Strathern, *The Medici*, s. 129.

⁴¹³ Sürekli olarak rüşvetin döndüğü bir kurumda her kaydın dürüst bir şekilde tutulmasını beklemek kanaatimizce pek mümkün görünmemektedir.

⁴¹⁴ Hollingsworth, *The Medici*, s. 126.

tersine döndü ve halefleri seli durdurma gücünden ya da yeteneğinden yoksun kalmış ve akıntıya kapılıp sürüklenmişlerdir.

Cosimo’yu hem iş dünyasında hem de politikada bu kadar seçkin bir lider ve yönetici yapan şey, Schevill’in ifadesiyle, karakter okuma yeteneği olmuştur.⁴¹⁵ Doğru adamları bulma ve onları doğru yerlere yerleştirme konusunda esrarengiz bir yeteneği vardı. Böylece, “özgürlük” ve anayasal prosedür görünüşünü korurken, Floransa’yı perde arkasından yönetmeyi başardı. Bununla birlikte hiçbir zaman onun isteği veya tavsiyesi dışında önemli bir karar alınmamıştır. O kadar hayranlık uyandırmıştır ki gücüne karşı çıkılmadı ve onun yönetimini devirmek için hiçbir komplo kurulmamıştır.⁴¹⁶

Hümanist Aeneas Silvius Piccolomini olan Papa II. göre Cosimo o kadar prestije sahipti ki siyasi etkisi Floransa ile sınırlı değildi ve tavsiyeleri İtalya’nın her yerindeki hükümdarlar ve prensler tarafından aktif olarak aranmıştır. Alplerin ötesindeki siyasi koşullar bile onun için sır değildi çünkü yurtdışındaki iş bağlantıları sayesinde dış olaylar hakkında bilgi sahibi olabilmıştır.⁴¹⁷

Siyasette başarıyı sağlayan aynı nitelikler onun iş hayatındaki başarılarının da sorumlusu olmuştur. Cosimo’nun yönetimindeki Medici Bank, zamanının en büyük bankacılık kurumu haline gelmiştir. Cosimo her şeyi yönetmeye çalışmamıştır tam tersine, ayrıntılara dalmak yerine, ekibinin dizginlerini sağlam bir şekilde tutarken gücü nasıl devredeceğini anlamıştır. Kariyeri boyunca kanunları koyan, politikaları formüle eden ve talimatlarının harfiyen yerine getirilmesini sağlayan kişi kendisi olmuştur. Bruges’deki yönetici Angelo Tani’nin, lombardlarla veya İtalyan tefecilerle iş yaparak şubesini zarara uğrattığında masrafları kendisine ait olduğunu öğrendiği gibi, yetkilerini aşarak veya onlara aşırı miktarda borç vererek, Cosimo’nun emirlerini geçersiz kılmaya cesaret eden şube müdürüne yapacaklarını tahmin etmek çok zordur. Öfkeli Cosimo,

⁴¹⁵ Ferdinand Schevill, *History of Florence from the Founding of the City through the Renaissance*, New York, 1936, s. 366.

⁴¹⁶ Martines, *April Blood*, s. 119.

⁴¹⁷ Hollingsworth, *The Medici*, s. 89.

ortaklığı sona erdirmekle tehdit etmiş ve danışmanları araya girip onu sert bir şey yapmaktan caydırmışlardır.⁴¹⁸

Cosimo, siyasetle ilgilenmesine rağmen ticari ilişkilerdeki hakimiyetini gevşetmedi ve hayatı boyunca bankasının yönetiminde aktif rol almaya devam etmiştir. İletişimin yavaşlığı nedeniyle şube yöneticilerine karar verme konusunda geniş bir hareket alanı tanınması kaçınılmaz olmuştur. Bu nedenle verimli ve dürüst insanları seçmek çok önemliydi. Firmanın başkanı olarak Cosimo onları nasıl seçeceğini biliyordu. Daha sonra yöneticilerine kesin bir rehberlik vermiş ve herhangi bir hatayı düzeltmede veya herhangi bir başarısızlık durumunda onları azarlamada hızlı davranmıştır. Bu görevde, yirmi yıllık sürekli genişleme sırasında, 1435'ten 1455'e kadar genel müdürü Giovanni Benci ona ustaca yardım etmiştir. Benci'nin ölümü Medici Bankası için onarılamaz bir kayıp oldu.⁴¹⁹

Sert bir yönetici olmasına rağmen Cosimo, kârını yöneticileriyle paylaşma konusunda cömert davranmıştır. İyi bir sicile sahip olanlar avantajlı sözleşmeler elde etmekte hiçbir zorluk yaşamamışlardır. Pek çok aile, özellikle Benci, Martelli, Taddei, Berlinghieri, Cosimo'nun hizmetinde zenginleşmiştir.⁴²⁰ İyi bir sicile sahip olanlar avantajlı sözleşmeler yapma konusunda hiçbir zorluk yaşamamışlardır. Floransa'daki Tavola'nın yöneticisi Folco Portinari 1431'de geride birkaç küçük çocuk bırakarak öldüğünde, Cosimo onlarla ilgilenmiş ve onları kendi evinde büyütmüştür. Olaylar ortaya çıktıkça, Portinari kardeşlerden ikisi Medici Bankası'nın çöküşünde başrol oynayacak olduğundan Medici'ye cömertliklerinin karşılığı verilmemiştir.⁴²¹

Cosimo'nun, sağlığının bozulduğu ve gut hastalığından dolayı işkence gördüğü hayatının son yıllarında erkekleri yargılama ve durumu değerlendirme yeteneği zayıflamış olabilir. Benci'nin yerine oğlu Giovanni'yi geçirme kararı pek de mutlu olmamıştır. Belki de bu hatayı düzeltmeye çalışırken, Giovanni'ye yardım etmek için Francesco di Tommaso Sassetti'yi Cenevre'den Floransa'ya arayarak bir hata daha

⁴¹⁸ Grunzweig, *Correspondance*, s. 65 – 66.

⁴¹⁹ Villani, *Nuova Cronica*, s. 121.

⁴²⁰ Machiavelli, *Le Istorie Fiorentine*, s. 265.

⁴²¹ Ferdinand Schevill, *The Medici*, Londra, 1950, s. 59.

yapmıştır. Her halükârda, Cosimo'nun gut nedeniyle sakat kalan oğlu Piero'nun babasından çok kısa bir süre sonra ölmesi ve torunu Lorenzo'nun parlak bir devlet adamı olmasına rağmen hiçbir zaman iş yapma yeteneği kazanmaması Medici Bankası'nın trajik kaderiydi.⁴²²

Sonunun yaklaştığını anlayan Cosimo, babası gibi vasiyette bulunmayı reddetmiş ancak sıradan bir vatandaş olarak sade, gösterişsiz bir şekilde gömülmek istediğini ifade etmiştir. 1 Ağustos 1464'te Floransa yakınlarındaki Careggi'nin Medici villasında ölmüştür.⁴²³ İsteğine saygı duyuldu ve devlet töreni yapılmadı. Bununla birlikte Floransa Cumhuriyeti, onu ülkesinin babası *pater patriae* ilan ederek ona en büyük saygıyı göstermiştir.⁴²⁴

2. Medici Ailesinin Rönesans Dönemine Katkıları

Avrupa dünyasının giderek laikleşmesi, Katolik Kilisesi'nin bir zamanlar sahip olduğu siyasi alanı istismar eden yeni ve güçlü bir sınıfın ortaya çıkmasına neden olmuştur. Bu yeni güçlü sınıf, kapitalist sınıftır ve zengin tüccarlardan, iş adamlarından oluşmaktaydı. Seküler dünya üzerinde çok büyük etkileri olmuş ve Medici bunların en güçlüleri arasında yerini almıştır.⁴²⁵ İtalya'da ve Avrupa'nın her yerindeki bankaları kontrol ederek ve devrim niteliğindeki kredi sistemleriyle, Avrupa genelinde ticareti zenginleştirmişler ve böylece büyük miktarda zenginlik ve siyasi güç biriktirerek Avrupa çapında kararları etkileyebilmişlerdir.

Medici, diğer ailelerle birlikte, etki alanlarını genişletmek ya da sadece sanatsal zevklerini tatmin etmek için, şehirleri güzelleştirecek sanat eserleri yaratmaları için tam zamanlı sanatçıları işe almışlardır. Belki de henüz siyasi güç kazanmadıkları bir zamanda sadece tüm mallarına el koyulma korkusundan veya faizin günahlarını din işlerine ayırmaktan sanata yatırım yapmışlardır.

⁴²² Medici Ailesinin "Gut" hastalığından mustarip olduğunu bilinmektedir. Parks, *Medici Money*, s. 142.

⁴²³ Najemy, *A History of Florence*, s. 298.

⁴²⁴ Roover, *The Medici Bank*, s. 76.

⁴²⁵ Barbara Marx vd., "Medici Gifts to the Court of Dresden", *Studies in the Decorative Arts*, C. XV, No.1, (Sonbahar-Kış 2007 – 2008), s. 47.

Zengin ve güçlü bir varlık tarafından işe alınmak, sanatçıların artık Orta Çağ'da olduğu gibi Kilise emirlerine uymalarına gerek olmadığı anlamına gelmekteydi. Bu durum sanatın odak noktasının daha seküler şeylere de kaymasıyla sonuçlanmıştı. Bu aynı zamanda Da Vinci ve Raphael gibi birçok büyük sanatçının yetişmesine de yol açmıştır. Bununla birlikte Medici gibi yeni zenginlerin yükselişi olmadan tüm bunlar mümkün değildi.⁴²⁶ Bunların hepsi Avrupa siyasetinin ve sanatının bugün bildiğimiz şekliyle şekillenmesine yardımcı olmuştur.

Rönesans'ın büyük sivil başarısı üzerinde Medici ailesinin nasıl bir etkisi olduğu sorusuna cevap vermek amacıyla taşımayan çalışmamızda, daha çok Medici ailesinin kurduğu bankacılık ve finans sistemine ve onun patronizasyondaki işlevine odaklandık. Bu nedenle tüm rönesans aydınlarına ve çalışmalarına değinmek amacımızdan sapmamız anlamına gelebilir.

Ailenin Kilise ile olan ilişkisi de incelemeye alınır. Varlıklı aileye dayalı siyasi gücün ve onun hem laik hem de kutsal dünyadaki etkisinin nihayet medeniyetin refahına ve Rönesans'a katkıda bulunduğu ileri sürülüyor.⁴²⁷

Medici ailesi, öncelikle savaş yoluyla güç ve statü kazanmayan ailelerden biriydi; Medici ailesi, aslında olağanüstü iş yetenekleri nedeniyle güç kazanmışlardır.⁴²⁸ Yukarıda da değindiğimiz gibi, XII. yüzyılda kırsal kesimden Floransa'ya gelen Medici ailesi, yavaş yavaş siyasetle iç içe olmaya ve Floransa'da siyasi işlere katılmaya başlamışlardı. Medici ailesi bankayı kurana kadar o dönemde Medici'nin fazla nüfuzu ve gücü mevcut değildi.⁴²⁹ Pratik anlamda Medici ailesinin mirası, Giovanni de Medici'nin Medici ailesinde bankacılığa başlamasıyla başlamıştı. Giovanni'nin ölümünden sonra oğlu Cosimo de Medici, ailenin bankacılık işini başarıyla üstlendi ve onu büyük bir finans

⁴²⁶ Jonas Junlang Huang, "The Medici Family's Role in the Renaissance", *Proceedings of the 2022 4th International Conference on Literature, Art and Human Development (ICLAHD)*, (Ed. B. Majoul), 2023, s. 1390.

⁴²⁷ Raymond de Roover, "The Medici Bank Organization and Management", *The Journal of Economic History*, No. 1, 1946, s. 26.

⁴²⁸ Richard Alden Goldthwaite, *The Medici Bank and the World of Florentine Capitalism, Past & Present*, Oxford, 1987, s. 7.

⁴²⁹ Goldthwaite, *The Medici Bank*, s. 9.

imparatorluğuna dönüştürmüştü.⁴³⁰ Medici ailesi bankacılık sayesinde İtalya'nın en zengin ailesi olma unvanını elde edebildiği gibi, zirve dönemlerinde de tüm Avrupa'nın en zengin ailesi olma unvanını elde edebilmişlerdir. Zenginlikleri sayesinde, en parlak dönemlerinde İtalya ve Avrupa siyasetinde kısa sürede yer edinmeyi başardılar.⁴³¹

Giovanni de Medici, Medici ailesinde bankacılık yapmaya başladığında, onların bankadaki sermaye akışını kesin ve doğru bir şekilde takip etmeleri ve kavramaları gerekmektedir. Hataları maksimum düzeyde ortadan kaldırmak ve verileri doğru tutmak için Giovanni, çift girişli defter tutma yöntemini yaratmış ve tanıtmıştır. Bu yöntemde, “Varlıklar = Yükümlülükler + Özsermaye” muhasebe denklemini kullanmışlardır. Bu durum hem borç alanların hem de borç verenlerin kaydedildiği anlamına gelmektedir; bu daha sonra işletmenin ne kadar paraya sahip olduğu ve hangi işlevler için kullanıldığına dair bir genel bakış oluşturmak için kullanılmıştır.⁴³²

Çift girişli kayıt sisteminde işlemler borç ve alacak cinsinden kayıt altına alınmaktadır. Bir hesaptaki borç, diğer hesaptaki alacak miktarını mahsup ettiğinden, tüm borçların toplamı, tüm alacakların toplamına eşit olmalıdır. Çift girişli defter tutma sistemi, muhasebe sürecini standartlaştırır ve hazırlanan mali tabloların doğruluğunu artırır, hataların daha iyi tespit edilmesine olanak tanır ve bankacıların ve iş adamlarının hesaplarını daha iyi izlemelerine ve daha bilinçli mali kararlar almalarına olanak tanımaktadır. Bu basit ve etkili bankacılık yöntemi, zamanın geleneksel bankacılık faaliyetlerinin ötesine geçerek başka yerlerde şubeler açmaya ve bir ülkede satın alınıp başka yerde paraya çevrilebilen döviz banknotlarını kullanarak Avrupa çapında para transferini kolaylaştırmaya yol açmıştır. Bu yöntemle Medici ailesi, Floransa dünya ticaretinin merkezindeyken büyük miktarda kar elde etmeyi başarmıştır. Sonunda Avrupa'nın en büyük ve en zengin bankacılık ailesi haline gelmişlerdir. Bu sadece Medici ailesine daha fazla saygı duyulmasını sağlamakla kalmamış, aynı zamanda Floransa şehrine de daha fazla saygı duyulmasını sağlamıştır.⁴³³

⁴³⁰ Roover, “The Medici Bank”, s. 29.

⁴³¹ Raymond de Roover, “The Medici Bank Financial and Commercial Operations”, *The Journal of Economic History*, No. 2, 1946, s. 157.

⁴³² Hollingsworth, *The Medici*, s. 114.

⁴³³ Roover, *The Medici Bank*, s. 74.

Medici ailesi, çift taraflı defter tutma yönteminin yanı sıra, Avrupa'daki ülkeler arasındaki uluslararası para işlemlerinin verimliliğini artırmak için akreditif kavramını da ortaya atmışlardır. Akreditif, mal veya hizmetin tesliminden sonra satıcının bankasına geri ödemeyi garanti altına almak amacıyla alıcının bankası tarafından imzalanan bir sözleşme niteliği taşımıştır.⁴³⁴ Örneğin, Floransa'daki bir tüccar, Londra'daki bir satıcıdan kumaş satın alıyor; XV. yüzyılda, fiziksel parayı kıtalar arasında taşımak tehlikeli ve güvenilmez görünmüştür. Bu nedenle, tüccar bir akreditif satın alabilir ve bunu florin cinsinden ödeyebilir, ardından bunu İngiliz sterlini olarak kullanması için satıcıya gönderebilir ancak satıcı parayı almadan önce giysilerin gönderildiğine veya gönderildiğine dair kanıt sunması gerekirdi. Akreditif kavramının ortaya çıkışı o dönemde uluslararası ticarete büyük ilerleme kaydetmiştir. Bu dönemde büyük miktarlarda parayı Avrupa'da bir ülkeden diğerine taşımak çok zor ve riskliydi. Bununla beraber Medici Bankası akreditif kavramını ortaya attığında, tüccarlar mülklerini korumak için paralarını Medici akreditifine yatıracaklardı. Avrupa'da Orta Çağ'da, özellikle Floransa gibi Papa'nın hâkim olduğu bir ülkede, kilise faizin yüksek olması nedeniyle tefeciliği günah olarak görüyordu. Tefecilik yerine akreditif işlemlerindeki faize gizlice yaklaşabilirsiniz.⁴³⁵ Medici ailesi tüm bu işlemlerde kâr elde etmek için çeşitli para birimleri kullanmışlardır.⁴³⁶

Rönesans'tan önce, zanaatkarlar tarafından yapılan çoğu sanat eserinin Kilise kurallarına veya emirlerine uyması zorunluluğu mevcuttu. Sanatçılar özgürce sanat eseri üretilmemiştir. Rönesans'tan ve Medici ailesinin yönetiminden önce sanat, Kilise etrafında yoğunlaşmaktaydı fakat Medici ailesinin yükselişi ve Rönesans'ın gelişiyle bu durum değişmiştir. Önce mimari, heykel, sonra resim yapımları için sanatçıları himaye etmeye başlamışlardır. Giovanni di Bicci de Medici ile başlayarak Medici ailesinin mimarlığa katkıları himaye eden ilk üyesi olmuştur. Masaccio'ya yardım etmiştir ve San Lorenzo Bazilikası'nın yeniden inşası için Filippo Brunelleschi'yi görevlendirmiştir. Floransa şehrinin en büyük kiliselerinden biri olan San Lorenzo bazilikasının yeniden inşası Giovanni'nin oğlu Cosimo'nun desteğiyle tamamlanmıştır. Bazilikanın bu yeniden

⁴³⁴ Werner Sombart, *The Quintessence of Capitalism A Study of the History and Psychology of the Modern Business Man*, Howard Fertig Publishing, New York, 1967, s. 96.

⁴³⁵ Yukarıda da değindiğimiz gibi İncil'de tefecilik ve faiz Çıkış 22:25; Levililer 25:35-37 ve Tesniye 23:19-20 bölümlerinde kesinlikle yasaklanmıştır.

⁴³⁶ Parks, *Medici Money*, s. 112.

inşası, Avrupa çapında mimari devrime ışık tutmuştur ve Rönesans döneminde sanat eserlerinin ve mimarının temellerini oluşturmuştur.⁴³⁷

Medici ailesi, yalnızca görsel eğlence ve para için değil, aynı zamanda Katoliklerin kredilere faiz uygulanmasını onaylamamasını yatıştırmak, Floransa'yı güzelleştirmek ve etki alanını genişletmek için sanat eserlerine önemli miktarda katkıda bulunmuştur. Medici ailesi, yalnızca İtalya'da değil, İtalya'nın ötesinde ve Avrupa genelinde artan bir siyasi güç için Protestan Alman İmparatorluğu'nda nüfuz kazanmayı planlamıştır. Güç ve nüfuz alanlarındaki bu kazanım, Medici ailesinin Dresden'deki Saksonya Seçim Mahkemesi'ne verdiği hediyelerle desteklenmiştir. Alman İmparatorluğu'nun Medici ailesiyle uluslararası ilişkileri kabul etmesinin bu kadar ilerlemesi, iki ailenin XVII. yüzyıldaki ütöpik evlilik projesinden yorumlanabilir.⁴³⁸

Medici ailesinin Floransa'yı güzelleştirmek için himayeye girdiğini ünlü Davut heykeli kanıtlamaktadır.⁴³⁹ Davut heykeline yakından bakıldığında boyut farklılaşmasının oranlarının kötü bir şekilde yapıldığı görülebilir. Bunun nedeni, Medici ailesinin Davut'u yapması için himaye verdiğinde, onun yere konulması yerine bir katedralin tepesine yerleştirilmesiydi. Dolayısıyla Davud'un yaratıcısı Michealangelo, heykeli alt seviyeden üst seviyeye doğru bakılacak ve gözlemlenecek bir perspektiften yapmıştır. Davut heykeli sadece güzelleşmek için yaratılmadı, aynı zamanda Medici ailesini akreditif yöntemiyle para kazanmak için faiz kullanmakla suçlayarak Katolik Kilisesini memnun etmek için de kullanılmıştır.⁴⁴⁰

Rönesans sırasında sanat eserleri, insanların ilişki kurması için İncil'deki sahnelerin kaydedilmesine odaklanan soyut formlardan, insan güzelliğine, doğaya ve daha dünyevi konulara odaklanan temsili formlara doğru kaymıştır.⁴⁴¹ Rönesans'taki

⁴³⁷ Jacob Burckhardt, *İtalya'da Rönesans Kültürü*, (Çev. Bekir Sıtkı Baykal), Okuyan Us Yayınları, İstanbul, 2018, s. 238 – 239.

⁴³⁸ Yılmaz Öztuna, *Devletler ve Hânedanlar: Latin Avrupa-Amerika*, C. V, Türkiye Cumhuriyeti Kültür Bakanlığı Yayınları, Ankara, 1996, s. 455.

⁴³⁹ Sarah Blake McHam, "Donatello's Bronze David and Judith as Metaphors of Medici Rule in Florence", *The Art Bulletin*, C. 83, 2001, s. 39. Davut Heykeli için bkz. <https://www.artnews.com/art-news/news/what-is-michelangelo-david-florida-charter-school-1234663997/> [E. T. 01.08.2024].

⁴⁴⁰ Nauert, *Avrupa'da Hümanizma*, s. 115.

⁴⁴¹ Burckhardt, *İtalya'da Rönesans*, s. 311.

sanat eserleri mimari, heykel ve resim gibi biçimlerde gelmiştir. Rönesans döneminde Cosimo pek çok kişiyi himaye etmişti ama en ünlüsü o değildi, oğluna büyük umutlar bağlamıştı ama genç yaşta ölmüştü. Rönesans döneminde sanatçılara himaye sağladığı bilinen Medici ailesinin en ünlü üyesi Lorenzo de Medici'dir. İtalyan bir devlet adamı, diplomat, sanatçı ve Rönesans döneminde Floransa'nın fiili hükümdarıdır. O dönemde başkaları tarafından kendisine "Muhteşem Lorenzo" denilmiştir. Yaşadığı dönem Rönesans'ın en parlak dönemiydi. İtalyan şehir devletleri arasındaki barışı korumak için çok çalışmış ve ölümü, Floransa'nın altın çağının sonunu temsil etmiştir. Yaşamı boyunca dedesi Cosimo'dan etkilenen birçok sanatçının dostu, koruyucusu ve sığınağı olmuş bir insandı. Büyükbabası Cosimo, daha sonra bronz Davut'u yaratan Donatello'ya patronluk yapmıştır. Bronz Davut'u XV. yüzyılın en radikal sanat eserlerinden biriydi, aynı zamanda Roma döneminden kalma bronz çıplak bir erkek heykeli yapan ilk eserdir. Bu eser aynı zamanda erken dönem Rönesans'ının en büyük eserlerinden biri olarak kabul edilmektedir. Cosimo, himaye ettiği sanatçılara daha fazla özgürlük ve hayal gücüne yer verdi ve sanat eserinin sınırlarını genişletmeye çalışmıştır. Lorenzo sadece sanatçıları himaye etmekle kalmadı, aynı zamanda statüsünü Floransa Katedrali'nin cephesi gibi mimariyi etkilemek için kullandı.⁴⁴²

Medici'nin "Rönesans ruhuna" bağlanan görsel sanatın ötesinde neyi himaye ettiği, Rönesans tarihi araştırma alanlarındaki akademisyenler için çok daha zor bir soru olmuştur. Bu sorunun birkaç cevabı vardır. Şiir, siyasi broşürler ve hümanist yazarlar en çok tercih edilenlerdir.⁴⁴³

Medici ailesinin Rönesans üzerindeki etkisi son derece önemlidir çünkü onlar tüm Avrupa'nın olmasa da İtalya'nın en zengin ailesiydi. Sanatta yaratıcılığa yeni yönler ve daha fazla özgürlük önermekle kalmamışlar, aynı zamanda rönesans ruhuyla bağlantılı sanat eserlerinin temellerini de atmışlardır. Bazilika'nın yeniden inşasından bir kez daha

⁴⁴² Parks, *Medici Money*, s. 103.

⁴⁴³ Jack Goody, *Rönesanslar*, (Çev. Bahar Tırnakçı), Türkiye İş Bankası Kültür Yayınları, İstanbul, 2019, s. 13.

bahsederek, yeni bir sanat biçiminin, yeniden doğuş ruhuna sahip sanatın, rönesansın bir parçası olan sanatın motivasyonunu ve örneğini yerleştirmişlerdir.⁴⁴⁴

Rönesans öncesi yapılan sanat eserleriyle karşılaştırıldığında, yapılan sanat eserleri ağırlıklı olarak İncil hikayelerine odaklanmış, bu amacın dışında çok az sanat yaratılmıştır. Rönesans öncesi eserler çoğunlukla sadece İncil ve dini amaçlarla yaratılmışlardır. Medici ailesi, Rönesans döneminde sanat eseri yaratma özgürlüğünün genişletilmesine yardımcı olmuştur, bu durum sanatsal konulara ve yeni sanat yaratma yöntemlerine, özellikle de yeni rönesans sanatına yeni bir odaklanmaya yol açmıştır ve dünyaya 4 farklı sanat oluşturma konseptini tanıtmıştır. Birincisi, sanatçılar geçmişe göre üç boyutlu şeyleri iki boyutlu çizmek anlamına gelen perspektifi kullanmaya başlamışlardır. Bu kafa karıştırıcı gelebilir ancak yönteminin izleyiciye daha gerçekçi bir derinlik izlenimi vereceğini düşündü ve sanat eserindeki figürler birbirine göre yerleştirilmiştir.⁴⁴⁵

Raphael'ın Atina Okulu örneğini ele alalım, resimde her figürün aynı çizgide veya aynı perspektif derinliğinde olmadığı algılanabilmektedir. İkinci kavram ise sadece İncil'deki hikâyelere odaklanmakla kalmayıp aynı zamanda otoportre veya manzara sanatı gibi yeni bir sanat alanına da yol açan hümanist fikirlerdir. Leonardo da Vinci'nin hümanist fikirleri de kullanan eserleri arasında en bilineni Mona Lisa'nın oto portresindeki gülümsemedir. Üçüncü kavram ise bireylerde konu olan ya da bireycilik terimiyle bilinen, resimdeki her figürün farklı yüzlere ya da özelliklere sahip olduğu durumudur. Örnek olarak Leonardo Da Vinci'nin Son Akşam Yemeği freskini⁴⁴⁶ ele alalım, tablodaki farklı kişilere baktığımızda aynı sade yüz yerine hepsinin farklı özelliklere sahip olduğunu ve bu da bireycilik olduğunu görürüz. Dördüncü ve son konsept ise resimlerin İncil'i kopyalayıp bir çizime yapıştırmak yerine mitlere odaklanmaya başlamasıdır. Bu hareket pek çok eski Yunan mitolojisini geri getiriyor ve Venüs'ün doğuşunu örnek almıştır. Ünlü sanatçı Botticelli tarafından yapılmış olan bu tablonun İncil'deki herhangi bir hikayeyle hiçbir ilişkisi yoktur ve mitolojiyi mükemmel

⁴⁴⁴ Huang, "The Medici Family's", s. 1392.

⁴⁴⁵ Burckhardt, *İtalya'da Rönesans*, s. 241.

⁴⁴⁶Ek: 7, Öztaşkın, *İtalya'da Rönesans*, s. 82.

bir şekilde yansıtmakta ve Katolik kilisesinin kısıtlamalarının giderek azaldığını göstermektedir.⁴⁴⁷

Sanatsal konulara odaklanmanın değişmesi aynı zamanda Avrupa politikasındaki güç değişimini de temsil etmekteydi. Rönesans'ın insani konulara daha fazla odaklanması, politik, kültürel ve ekonomik olayların daha laik bir odağa geçişi olarak da yorumlanabilir. Örneğin Avrupa genelinde Katolik Kilisesi'nin, yani siyasi bir varlık olarak dinin gerilediğini görmekteyiz. Bu son derece açıktır çünkü Rönesans sırasında Protestan Reformu vardı. İster güçlü bir ailenin Kilise'nin siyasi gücünü zayıflatmak için yaptığı bir hamle, ister hayal kırıklığına uğramış bir rahibin feryadı olsun, bu, Katolik Kilisesi'ne ve onun nüfuzuna ağır bir darbe olmuştur.⁴⁴⁸ Avrupa'nın dört bir yanında yüzlerce hatta binlerce yeni Hıristiyan mezhebi ortaya çıktığından ve hükümetler kendi iç nüfuzlarını güçlendirmek için bu mezhepleri memnuniyetle kabul ettiğinden, artık Avrupa üzerinde dini hegemonyasını sürdüremezdi. Kilise güçlü kalmasına rağmen Orta Çağ'da sahip olduğu gücün aynısını elde etmeyi umut edememiştir.⁴⁴⁹

Kilisenin gerilemesinin yanı sıra bireysel sermayenin ve bankacılığın yükselişi de aynı döneme denk gelmiştir. Medici'nin temsilcisi olduğu zengin erkekler ve ailelerin, Rönesans sırasında Avrupa siyaseti üzerinde büyük etkileri mevcuttu. Her ne kadar zengin adamlar Orta Çağ'da bir miktar güce sahip olsalar da Rönesans döneminde başarabildikleriyle karşılaştırıldığında bu önemsizdi. Orta Çağ'daki güç az çok miras alınmıştı. Baronlar, Dükler, Kontlar, Krallar, Kraliçeler ve şövalyeler bir ulusun sahip olduğu neredeyse tüm siyasi gücü ele geçirmişlerdi. Zenginlerin bir parçası olduğu düşünülen alt sınıftan bir adamın siyasi güç yelpazesine sığması için çok az yer kalmıştı. Bununla beraber Rönesans döneminde zenginler için pek çok şey değişmiştir. Papa iktidarını kaybettikçe Avrupa'nın odak noktası giderek seküler hale gelmiştir. Zenginler, başlı başına seküler bir varlık olan ekonomi üzerinde en büyük etkiye sahip oldukları için bu süreçte daha fazla güç kazanmışlardır. Bu nedenle büyük sanatçılar ve onların eserleri, bu zamanın genel eğiliminin yalnızca bir yan ürünü olmuştur. Şehirleri güzelleştirmek ve

⁴⁴⁷Ek: 8, Öztaşkın, *İtalya'da Rönesans*, s. 148.

⁴⁴⁸ Gene Adam Brucker, "The Medici in the Fourteenth Century", *Speculum*, 32 (1), 1957, s. 4.

⁴⁴⁹ Bir yanda İtalya Rönesansı başlarken diğer tarafta Avrupa Reformu baş göstermekteydi. Bu dönemlerde Kilise her iki taraftan da fazlasıyla zorundaydı diyebiliriz. Bkz. Nauert, *Avrupa'da Hümanizma*, s. 121.

zenginlerin nüfuzunu artırmak gibi dünyevi ihtiyaçlar için sanatçılar desteklenmişlerdir. Medici gibi zenginlerin yükselişi ya da Kilisenin gerilemesi olmasaydı, bu büyük eserlerin uzaktan mümkün hale gelmesi için birkaç yüz yıl daha beklemesi gerekebilirdi.⁴⁵⁰

Genel olarak Medici ailesi, ekonomik statülerinin yükselmesiyle XIV. yüzyıl civarında Floransa’da güç ve nüfuz kazanmışlardır. O zamanlar Floransa’nın en zenginleri oldukları için Medici Bankası ile kolayca statü kazandırmışlardır. Sadece ekonomik olarak güç artırmaya odaklanmakla kalmamışlar, aynı zamanda siyasi alana da dahil olmuşlardır. Floransa’ya vardıklarında o dönemde aktif olarak siyasetin bir parçası olmuşlardır. Yüksek statüleri ve ekonomik güçleri ile bir anlamda rönesansı ve kilise kurallarına karşı isyanı finanse ettiler veya başlatmışlardır. Sanatçılara kendileri için çalışmaları ve kilise kurallarına uygun olarak özgürce sanat eserleri yaratmaları için para ödemişler veya patronluk yapmışlardır. Medici ailesinin çabasıyla, Avrupa’nın Da Vinci veya Michelangelo’nun eşdeğerlerini üretmesi kesinlikle birbirine bağlantılıdır.⁴⁵¹ Güç ve statüyle sonuç olarak Medici ailesi, sanatçıların himayesi ve diğer mimarilere maddi destek sağlayarak rönesansa büyük katkıda bulunmuştur.⁴⁵²

3. Platon Akademisi’nin Kuruluşu ve İşleyişi

Platon Akademisi, Medici ailesinin Floransa’da kurduğu en önemli kurumlardan biri olmuştur. XV. yüzyılda Cosimo de Medici’nin teşvikiyle kurulan akademi, Floransa’da Rönesans düşüncesinin merkezlerinden biri haline gelmiştir. Cosimo, Platon’un eserlerini İtalyancaya çevirtmek için Marsilio Ficino’yu görevlendirmiş ve böylece Platon’un düşünceleri yeniden canlanmıştır.

Akademi, resmi bir eğitim kurumu olmaktan ziyade entelektüel bir topluluk olarak işlemiştir. Burada, antik Yunan ve Roma metinleri incelendi, tartışıldı ve modern düşünce ile harmanlanmış. Toplantılar genellikle Medici villalarında yapılırdı ve bu toplantılarda

⁴⁵⁰ Hibbert, *Medici*, s. 261.

⁴⁵¹ Lorenzo’nun Michelangelo’nun hem kendisini hem de ailesini maddi yönden desteklediğini, maaş verir gibi ödeme yaptığını biliyoruz. Bkz. Hibbert, *Medici*, s. 166.

⁴⁵² Hollingsworth, *The Medici*, s. 196.

filozoflar, bilim insanları, sanatçılar ve yazarlar bir araya gelmiştir. Bu ortam, fikirlerin serbestçe paylaşıldığı ve eleştirildiği bir düşünce özgürlüğü ortamı sağlamıştır.⁴⁵³

3.1. Marsilio Ficino ve Platon Akademisi

Marsilio Ficino, Platon Akademisi'nin en önemli figürlerinden biri olmuştur. Cosimo de Medici tarafından desteklenen Ficino, Platon'un tüm eserlerini Latinceye çevirerek Batı dünyasının Platonik felsefeye yeniden tanışmasına katkı sağlamıştır. Ficino'nun çalışmaları sadece çevirilerle sınırlı kalmamış; aynı zamanda Platon'un felsefesini Hristiyanlıkla uyumlu hale getirmeye çalışmıştır. Bu çaba, Hristiyan Platonculuğu adı verilen yeni bir düşünce akımının doğmasına neden olmuştur.⁴⁵⁴

Ficino, akademinin entelektüel lideri olarak, çeşitli konularda dersler verdi ve yazılar yazmıştır. Onun en bilinen eserlerinden biri *Theologia Platonica*'dır. Bu eserinde, Platon'un düşüncelerini ve Hristiyan teolojisini birleştirerek, ruhun ölümsüzlüğü ve evrensel sevgi gibi konuları ele almıştır. Ficino'nun çalışmaları, sadece akademi içinde değil, Avrupa genelinde de büyük yankı uyandırmış ve Rönesans düşüncesinin şekillenmesinde önemli bir rol oynamıştır.⁴⁵⁵

3.2. Platon Akademisi'nin Etkileri

Platon Akademisi, Floransa'daki entelektüel ve kültürel hayatı derinden etkilemiştir. Akademinin en büyük etkisi, Platon'un düşüncelerinin yeniden keşfedilmesi ve yayılması olmuştur. Bu durum, Rönesans'ın karakteristik özelliklerinden biri olan antik kültüre dönüşün önemli bir parçası olmuştur.⁴⁵⁶

Akademi, aynı zamanda sanat ve edebiyat üzerinde de büyük bir etki yaratmıştır. Platon'un güzellik, aşk ve sanat üzerine olan düşünceleri, dönemin sanatçılarının eserlerinde yankı bulmuştur. Botticelli'nin “Venüs'ün Doğuşu” ve “Primavera” gibi

⁴⁵³ David Charles Lindberg, *The Beginnings of Western Science: The European Scientific Tradition in Philosophical, Religious, and Institutional Context, Prehistory to A.D. 1450*, University of Chicago Press, Chicago, 2007, s. 206.

⁴⁵⁴ Nauert, *Avrupa'da Hümanizma*, s. 279.

⁴⁵⁵ Fernand Schwarz; Isabelle Ohman, *Rönesans'ın Ruhu*, (Çev. Çiğdem Zülfikâr vd.), Yeni Yüксеktepe Kültür Derneği Yayınları, Ankara, 2016, s. 20.

⁴⁵⁶ aynı yer.

eserlerinde Platonik fikirlerin izleri görülmektedir. Ayrıca, bu fikirler, Leonardo da Vinci ve Michelangelo gibi sanatçıların çalışmalarında da kendini göstermiştir.

Akademi, Avrupa'da yayılmaya başlayan yeni düşünce akımlarının da öncüsü olmuştur. Platonik felsefenin yanı sıra, hümanizm ve bireysel özgürlük gibi kavramlar da akademinin etkisiyle yaygınlaşmıştır. Böylelikle bu dönem aydınları, bilimsel ve felsefi çalışmaların yanı sıra, politik düşünceyi de etkilemiş ve modern Batı düşüncesinin temellerinin atılmasına katkıda bulunmuştur.

4. San Marco Manastırı ve Medici'nin Desteği

San Marco Manastırı, Medici ailesinin Floransa'daki önemli katkılarından bir diğeridir. Cosimo de Medici, manastırın yeniden inşa edilmesi ve genişletilmesi için büyük mali destek sağlamıştır. Manastır, Dominiken rahiplerinin eğitim ve araştırma yapabilecekleri bir merkez haline gelmiştir.

Manastırın en önemli isimlerinden biri, ilahiyatçı ve reformist Girolamo Savonarola'dır. Savonarola, manastırın entelektüel hayatına büyük katkılarda bulunmuş ve Floransa'daki ahlaki ve dini reform hareketlerinin lideri haline gelmiştir. San Marco Manastırı, aynı zamanda Fra Angelico gibi sanatçıların eserlerine ev sahipliği yapmış ve bu eserler, Rönesans sanatının gelişiminde önemli rol oynamıştır.

Manastır, dini eğitim ve teolojik araştırmaların yanı sıra, geniş bir kütüphaneye sahip olmuştur. Cosimo de Medici'nin desteğiyle, manastır kütüphanesi değerli el yazmaları ve antik metinlerle zenginleştirilmiştir. Bu kütüphane, Floransa'daki entelektüel çevreler için önemli bir bilgi kaynağı haline gelmiştir.⁴⁵⁷

5. Santa Maria del Fiore Katedrali ve Akademik Çalışmalar

Santa Maria del Fiore Katedrali, Medici ailesinin desteğiyle tamamlanmış ve Floransa'nın simgelerinden biri olmuştur. Katedralin inşası, Gotik tarzdan Rönesans mimarisine geçişin bir örneğini teşkil etmektedir ve Filippo Brunelleschi'nin ünlü kubbesi, dönemin mühendislik harikalarından biri olarak kabul edilmektedir.

⁴⁵⁷ Najemy, *A History of Florence*, s. 330.

Katedralde yapılan akademik çalışmalar, mimari ve mühendislik alanlarında önemli gelişmelere yol açmıştır. Brunelleschi'nin kubbe inşası sırasında geliştirdiği teknikler, modern mühendislik biliminin temellerini atmıştır. Ayrıca, katedralin içindeki sanat eserleri ve süslemeler, Rönesans sanatının en güzel örneklerini temsil etmektedir.⁴⁵⁸

Katedral, dini törenlerin yanı sıra, çeşitli akademik ve sanatsal etkinliklere de ev sahipliği yapmıştır. Medici ailesinin himayesi altında, katedralde müzik, resim ve heykel sanatları geliştirilmiştir. Katedralin yapımı ve süslenmesi sürecinde, dönemin en ünlü sanatçıları ve zanaatkarları Floransa'ya çekilmiş, bu da şehrin kültürel zenginliğini artırmıştır.⁴⁵⁹

6. Medici Ailesinin Sanat ve Bilim Akademileri

Medici ailesi, sanat ve bilim alanlarında bir dizi akademi kurarak Floransa'nın entelektüel hayatına büyük katkılarda bulunmuştur. Bu akademiler, sanatçıların, bilim insanlarının ve düşünürlerin bir araya geldiği, bilgi ve fikir alışverişinde bulunduğu merkezler haline gelmiştir. Şimdi bu akademilerden bazılarını alt başlıklar halinde değinebiliriz.

6.1. Tasarım Akademisi (Accademia del Disegno)

1563 yılında Giorgio Vasari tarafından kurulan bu akademi, Medici Dükü I. Cosimo'nun himayesi altında çalışmıştır. Akademi, sanatçılara resim, heykel ve mimari alanlarında eğitim vererek, Floransa'nın sanat dünyasında öncü rol oynamıştır. Michelangelo, Buonarroti ve Leonardo da Vinci gibi büyük sanatçılar, akademinin çalışmalarına katkıda bulunmuşlardır.⁴⁶⁰

6.2. İtalyan Dil Akademisi (Accademia della Crusca)

1582 yılında kurulan bu akademi, İtalyanca dilinin saflaştırılması ve geliştirilmesi amacıyla faaliyet göstermiştir. Medici ailesinin desteğiyle, akademi dil bilimciler ve yazarlar için bir araştırma merkezi haline gelmiştir. Akademinin en önemli başarılarından

⁴⁵⁸ Nilüfer Sağlar Onay, "Brunelleschi'nin Kubbesinin Sırrı: Deneyle Doğrulan Bir Teori", *Yapı*, S. 12, Doğan Dağıtım, İstanbul, 2011, s. 106.

⁴⁵⁹ Mary Bergstein, "Marian politics in Quattrocento Florence: The Renewed Dedication of Santa Maria del Fiore in 1412," *Renaissance Quarterly*, Vol. XLIV, 1991, ss. 673-719

⁴⁶⁰ Anthony Hughes, "An Academy for Doing I: The Accademia del Disegno, the Guilds and the Principate in Sixteenth-Century Florence", *Oxford Art Journal*, Volume 9, Issue 1, 1986, ss. 3-10.

biri, İtalyan dilinin standartlarını belirleyen ilk sözlük olan “Vocabolario degli Accademici della Crusca”yı yayımlamış olmasıdır.⁴⁶¹

6.3. Deney Akademisi (Accademia del Cimento)

1657 yılında kurulan bu bilim akademisi, Medici ailesinin himayesinde çalışmış, Galileo Galilei’nin öğrencileri tarafından yönetilmiştir. Akademi, deneysel bilim yöntemlerini teşvik ederek, doğa bilimlerinde önemli keşiflere imza atmıştır. Burada yapılan deneyler ve çalışmalar, modern bilimsel yöntemin gelişimine önemli katkılar sağlamıştır.

Yukarıda bahsetmiş olduğumuz bu akademiler, Medici ailesinin sanata ve bilime verdiği önemin somut örnekleridir. Medici’nin himayesi altında, Floransa, Avrupa’nın entelektüel ve kültürel başkentlerinden biri haline gelmiş ve Rönesans’ın merkezinde yer almıştır. Bu akademiler, sadece Floransa’da değil, tüm Avrupa’da bilimsel ve sanatsal ilerlemeyi teşvik etmiş ve modern dünyanın temellerinin atılmasına hiç şüphesiz katkıda bulunmuştur.

⁴⁶¹ Mara Vitale, “Scholars and Literati at the Accademia della Crusca (1583–1800)”, *Repertorium Eruditorum Totius Europae*, September 2023, S. 10, ss. 39-45.

IV. BÖLÜM

1. Medici Ailesine Karşı Düzenlenen Komplolar

Floransa'da sanatın himayesinden en sorumlu kişi Lorenzo de Medici'ydı. Kendisi aynı zamanda Floransa cumhuriyetinin fiili hükümdarıydı. Bununla birlikte Medici sanatın hamilerinden daha fazlasıydı; Floransa Signoria'sında eşitler arasında birinci olarak hüküm sürüyorlardı fakat Floransa toplumunun bazı önde gelen üyeleri, 1478'de Medici'nin Floransa'daki aile kontrolünü sona erdirmeye çalışmışlardır. Günümüzde Pazzi Komplosu olarak bilinen olayda, Lorenzo ve Giuliano de Medici, suikastçılar tarafından saldırıya uğramıştır. Başarısız suikast girişiminin ardından yaşananlar, nesiller boyunca Floransa siyasetini değiştirmiştir. Pazzi Komplosu ile ilgili yapılan en önemli çalışmalardan birisi, Rönesans tarihçisi Marcello Simonetta'dır. Onun *The Montefeltro Conspiracy: A Renaissance Mystery Decoded* adlı eserinde, Urbino Dükü ve Lorenzo de Medici'nin müttefiki olduğu varsayılan Federico da Montefeltro'nun aynı zamanda Pazzi Komplosu'nun bir üyesi olduğunu belirtilmektedir.⁴⁶² 1478 yılında siyasi muhaliflerin ve düşmanların sürgün edilmesi yerine siyasi infazın başlamasıyla Floransa'da cumhuriyetçiliğin sonunun başlangıcını zorlamıştır.

Medici ailesinin iktidara yükselişi hem Cosimo hem de Averardo de Medici'nin Floransa hükümetine karşı komplo kurduğu, Pazzi ailesinin önde gelen bir üyesinin Gonfaloniere di Giustizia unvanını almasını engellediği ve sözde Lucca ile savaş başlattıkları suçlamasıyla başlamıştır. Bu nedenle, Eylül 1433'te, o oturum için yasal olarak yetkilendirilmiş Signoria, Cosimo de Medici'yi derhal çağırıp tutuklayan Albizzi grubunu desteklemiştir. Kısa bir süre sonra Albizzi grubu parlamento tarafından resmi sürgün çağrısında bulunmuş ve aralarında Cosimo de Medici'nin de bulunduğu sekiz Medici üyesi sürgüne gönderilmiştir.⁴⁶³ Neyse ki Medici ailesi için siyasi sürgünleri, bir sonraki Eylül ayında yeni bir Signoria'nın yıllık çizimi nedeniyle yalnızca geçici olmuştur. Medici yanlısı yeni bir Signoria, sürgündeki kardeşlerinin geri çağrılmasını talep etmiştir; Albizzi grubunun lideri Rinaldo degli Albizzi, Signoria'yı devirmek için

⁴⁶² Marcello Simonetta, *The Montefeltro Conspiracy: A Renaissance Mystery Decoded*, Doubleday Publishing, New York, 2008, s. 107.

⁴⁶³ Machiavelli, *Le Istorie Fiorentine*, s. 351.

asker toplamıştır. Bu yanlış yönlendirilmiş eylem, Albizzi grubunun geleceğini belirlemiştir çünkü halk, Signoria'nın savunucusu olarak Medici'yi desteklemiş ve Albizzi'nin desteği fazlasıyla azalmıştır. Sonuç olarak, Cosimo de Medici ve grubu 29 Eylül 1434'te sürgünden geri çağırılmış ve hemen Floransa'nın kontrolünü ele geçirmiştir. Ceza olarak Albizzi ailesinin liderleri, Rinaldo delgi Albizzi ve diğer altmış dokuz erkek, iktidardayken yaptıkları istismarlar nedeniyle sürgüne gönderilmiştir.⁴⁶⁴

XV. yüzyıl Floransa da Venedik gibi yalnızca görünüşte bir cumhuriyet olma özelliği taşımıştır. Cumhuriyet görünümünü korumaya özen gösteren, zengin bankacılar ve tüccarlardan oluşan muhafazakâr bir burjuva eliti olan bir oligarşi tarafından yönetilmiştir. Örneğin Albizzi ailesi 1382'den beri iktidardaydı ve Rinaldo'nun yönetimi altında neredeyse bir diktatörlük haline gelmişti. Onun partisi, bankacılık ve ticaret yoluyla muazzam bir servet biriktiren ve yoksul sınıfları desteklemek için cömertçe harcama yapan Medici'nin popüler partisinin aksine aristokrat olarak etkilenebilmiştir. Dolayısıyla onların “yolsuzlukları” hakkında sürekli rahat konuşmalar yapılmıştır.⁴⁶⁵

Cosimo, babası Giovanni'nin iş zekasını ve ekstra bir siyasi hırsı miras almıştır. Rakibi Rinaldo'dan daha zengin olduğundan, baş hakimlik olan Signoria'nın kontrolünü ele geçirmiş ve aralarında ara sıra yaşanan tartışma, Lucca kasabasına karşı düşmanlıkların başarısızlıkla sonuçlanmasının ardından 1433'te patlak vermiştir. Bu başarısız sefer bedelini ödemek için ağır vergiler ödeyen Floransalılar tamamen hoşnutsuz kalmıştır ve Albizzi, Medici'nin isyana teşvik ettiğinden şüphelenmiştir. Cosimo tutuklanmış, hapsedilmiş ve Padua'ya sürgüne gönderilmiştir. Orada kendisine suçlu değil, “prens” muamelesi yapılmıştır. Palazzo Vecchio'nun kulesinde tutuklu kaldığı süre boyunca idamdan defalarca kıl payı kurtulmuştur.⁴⁶⁶

Bir yıl sonra durum Rinaldo'nun aleyhine dönmüştür. Cosimo'nun geri çağırılması yeni Signoria tarafından kararlaştırılmış ve şehre girdiğinde bir fatih gibi karşılanmıştır.

⁴⁶⁴ Parks, *Medici Money*, s. 100.

⁴⁶⁵ Waley & Dean, *İtalyan Şehir Cumhuriyetleri*, s. 263.

⁴⁶⁶ Machiavelli, *Le Istorie Fiorentine*, s. 352.

Bu arada Rinaldo degli Albizzi, oğlu ve yaklaşık seksen işbirlikçisi sürgüne gönderilmiştir.⁴⁶⁷

Sonraki otuz yıl boyunca Floransa, gücün gerçekliğini dışsal olanlara tercih eden Cosimo'nun yönetimi altında barış ve refahın nimetlerinden yararlanmıştır. Palazzo Vecchio hükümet koltuğu olarak kalırken, görünmez taht Palazzo Medici'de (şimdi Palazzo Riccardi) duruyordu. Cosimo, seçimlerini kontrol ettiği komiteler aracılığıyla ülkeyi yönetmeye başlamıştı.⁴⁶⁸

Medici ailesi, gösteriştan kurnazca kaçınan, sert ve köklü bir Floransalı olarak yurttaşlarının çoğunluğu tarafından takdir edilmiş ve saygı duyulmuştur. Artık Venedik yerine Milano Dukalığını desteklemeye başlamışlardı. Dış politikasında Francesco Sforza'nın güç dengesinde önemli bir faktör olan Milano Dukalığı'nın iddialarını destekleyerek geleneğin dışına çıkmıştır. Venedik'i desteklemeyi tercih edenler, Venedik tekelinin Floransa mallarını Fransa, Almanya ve Adriyatik'ten dışlayacağını unutmuşlardır.⁴⁶⁹

Cosimo'nun özel hayatı, cömert bir tüccardı, aynı zamanda anlayışlı bir sanat ve bilim hamisiydi. Benozzo Gozzoli'nin Cosimo'nun saray şapelindeki Üç Büyücüler Alayı freskleri, Papa IV. Eugenius'u Floransa'da düzenlemeye ikna ettiği Doğu ve Batı Kiliseleri Konsili'nin anısına 1439 yılında yapılmıştır. Konsil, Kiliseleri birleştirmeyi başaramasa da bir galaksi dolusu Yunan bilim adamını Floransa'ya getirmiştir. Bunlardan biri olan Gemistos Plethon, Cosimo'yu ufuk açıcı Platonik Akademi'yi kurma konusunda etkilemiştir. Bir hekimin oğlu olan Genç Marsilio Ficino (1433-99), bu yeni manevi aşk ve güzellik kültürünün lideri oldu. 1453'te Türklerin İstanbul'u fethinden sonra o kadar çok Yunan mülteci Floransa'ya çekilmiştir ki Poliziano şunları söylemiştir: 'Atina barbarlar tarafından yok edilmedi, Floransa'ya göç etti.'⁴⁷⁰

⁴⁶⁷ Simonetta, *The Montefeltro Conspiracy*, s. 109.

⁴⁶⁸ Hibbert, *Medici*, s. 201.

⁴⁶⁹ Buradan da anlaşıldığı gibi dış siyasete de yön veren yine ekonomi olmuştur. Roover, *The Medici Bank*, s. 59.

⁴⁷⁰ Paul Allen Godman, *From Poliziano to Machiavelli: Florentine Humanism in the High Renaissance*, Princeton University Press, Princeton, 1998, s. 49.

Kökeni belirsiz ve itibarı lekesiz bir Papa'nın seçilmesi, Milan Dükü için olduğu kadar Lorenzo için de kabul edilebilirdi. Rovere (meşe anlamına gelen) soyadını almadan önce kendisine verilen isimle Savonalı Francesco, Fransiskan Tarikatı'nın Generali, ardından dört yıl boyunca Vincoli'deki St. Pietro'nun Kardinaliydi ancak bu saygıdeğer yakınındaki Aziz Petrus'u bağlayan zincirlerin korunduğu bazilikayı sarayını restore edemeyecek kadar yoksuldu. 25 Ağustos'ta elli yedi yaşındayken IV. Sixtus unvanıyla taç giymiş ve Büyük Gregory'nin tacını Kardinal Borgia'nın elinden almıştır. Romalı kalabalığın çalkantısı törene gölge düşürmüştür. Süvari alayı ezilmeye neden olduğu için halk çileden çıkarak yeni Papa'nın tahtirevanına taş atmışlardır.⁴⁷¹

Lorenzo, Sixtus'u tebrik etmek için Floransa büyükelçiliğine eşlik ettiğinde kendisine o kadar samimi bir karşılama verilmiştir ki Milan Dükü bu duruma gücenmiştir. Bu samimiyetin ilk meyveleri kârlıydı çünkü Roma Emanet Dairesi'nin fonları, Civitavecchia yakınlarındaki Tolfa şap madenciliği ayrıcalıklarıyla birlikte Lorenzo'nun amcası Giovanni Tornabuoni yönetimindeki Medici Bankası'na aktarılmıştır.⁴⁷² Papa'nın seçimini destekleyen Kardinal Orsini'nin bu ayrıcalıklı muameleden kısmen sorumlu olduğuna şüphe yok. Lorenzo, Augustus ve Agrippa'nın iki antik mermer büstünün yanı sıra, oyulmuş bir kalsedon vazo ve II. Paul'un koleksiyonundan indirimli olarak satın almasına izin verilen çeşitli minyatürler ve madalyalardan oluşan hediyelerden çok memnun kaldı. Kardeşi için de bir Kardinal şapkası almayı umuyordu ama Papa bu konuda kibarca kaçamak bir tavır takındı.⁴⁷³

Sixtus hiç vakit kaybetmeden yeğenlerinden ikisini yirmi sekiz yaşındaki Giuliano della Rovere ile kız kardeşinin yirmi beş yaşındaki oğlu Pietro Riario'yu Kardinalliğe terfi ettirmiştir. Çok sevdiği Pietro bir gecede çok fazla zengin olmuş ve üç yıl sonra ölene kadar onun savurganlığı tüm İtalya'da bir deyim olarak kullanılmıştır.⁴⁷⁴ Diğer yeğeni Leonardo, Roma Valisi olarak atanmış ve Napoli Kralı Ferrante'nin gayrimeşru kızıyla

⁴⁷¹ Hollingsworth, *The Medici*, s. 120.

⁴⁷² Roover, *The Medici Bank*, s. 153.

⁴⁷³ Strathern, *The Medici*, s. 144.

⁴⁷⁴ "Pietro non paga e Paolo non stende." Anlamı: Pietro ödemezse, Paolo da uzatmaz. Yani eğer bir kişi borcunu ödemezse, diğer kişinin de ona kredi vermemesi veya yardım etmemesi gerekir çünkü Pietro herkese yardım edecek kadar savurgandır, o yardım etmiyorsa bir sorun var demektir.

evlenmiştir. Kıdemli Kardinaller tiksintiyle bakarken, birkaç yıl içinde bunlar hayal bile edilemeyecek kadar zenginlik kazanmayı başardılar.⁴⁷⁵

Floransa'daki Medici kontrolü kesindi aynı zamanda bankacılık sektörüne hâkim olmuşlardı, tekstil ticaretini tekelleştirmişler ve zekice siyasi manevralarla Signoria içindeki otoriteyi sağlamlaştırmışlardı. Bütün bunlar onlara zenginliklerini, güçlerini ya da her ikisini birden kıskanan güçlü düşmanlar kazandırmıştır.⁴⁷⁶

Cosimo ve Lorenzo de Medici'nin yönetimi altında Floransa hiçbir zaman cumhuriyetten başka bir şey değildi. Bu iki pragmatik lider, hiçbir zaman çizgiyi aşmadan ve bir prenslik yaratmadan Floransa'nın kontrolünü elinde tutmuşlardır ancak Lorenzo de Medici'nin 1492'deki ölümünün üzerinden çok geçmeden cumhuriyet değişmiştir. Medici'nin cumhuriyetçi idealizmi kontrol etmek ve yönetmek için onlarca yıl harcadığı emeği, Medici ailesinin mirasçıları bir Prenslığe dönüştürmüşlerdir. Aslında bu hükümet değişikliği Lorenzo'nun ölümünden kısa bir süre sonra gerçekleşmiştir. Lorenzo'nun zamanında değişimi başlatan bir katalizör olayının olmuş olması gerektiğini varsaymak mantıklıdır. Bu önemli olay 1478'deki Pazzi Komplosuydu ve Floransa'nın siyasi muhalefeti bastırma biçimini sonsuza kadar değiştirmiştir. Machiavelli suikastın doğası ve onun acı verici sonuçları hakkında fikir vermiştir. Örneğin, Machiavelli şöyle diyor: “Bir komplonun saldırısına uğrayan bir şehrin prensi, Milano Dükü gibi öldürülme bile (ki bu nadiren olur), neredeyse her zaman daha büyük bir güce ulaşır ve çoğu zaman iyi eğilimi kötüye saptırılır.”⁴⁷⁷

Lorenzo de Medici'nin suikast girişimine verdiği tepkiyi incelemeden önce Pazzi Komplosu'nu bilmemiz gerekir. Machiavelli'ye göre, Jacopo Pazzi'nin papalıkla olan yakın ilişkisi ve kişisel serveti, onu Medici ailesinin doğal bir siyasi düşmanı haline getirmiştir.⁴⁷⁸ Böylece Jacopo ve yeğenleri, nefret ettikleri rakiplerinden intikam almak için İtalyan siyaseti çerçevesinde çalışmışlardır. Pazzi, İtalya'nın dört bir yanındaki “Papa IV. Sixtus, Napoli Kralı Ferdinand, Rovere, Riarii, Pisa Salviatii başpiskoposu” gibi

⁴⁷⁵ Hibbert, s. 203.

⁴⁷⁶ Martines, *April Blood*, s. 122.

⁴⁷⁷ Machiavelli, *Le Istorie Fiorentine*, s. 357.

⁴⁷⁸ aynı yer.

güçlü şahsiyetlerle ittifak kurmuştur ve çeşitli Floransalılar da kompolarına katılmıştır. Simonetta ayrıca Urbino Düğü Federico da Montefeltro'nun, Medici kardeşler öldükten sonra Floransa'yı ele geçirmek için 600 iyi eğitilmiş birlik sağlayan gizli bir komplocu olduğunu da eklemiştir. Bu girişim sonunda 26 Nisan 1478 Pazar günü Francesco Pazzi ve Bernardo Bandini tarafından gerçekleştirilmiştir.⁴⁷⁹ Komplocular Medici kardeşlerle buluştu ve onlara katedrale kadar eşlik etmiştir; burada Francesco, zırh giyip giymediğini öğrenmek için Lorenzo'yu kucaklamıştır. Daha sonra katedralde belirlenen zamanda komplocu Bernardo Bandini, öldürmek için sağlanan kısa bir hançer Giuliano'nun [de Medici] göğsüne saplamış ve birkaç saniye sonra Giuliano yere düşmüştür. Francesco de Pazzi kendini cesedin üzerine atmış ve onu yaralarla örtmüştür, bu arada sanki öfkeden kör olmuş gibi kendi bacağına derin bir kesik atmıştır.⁴⁸⁰

Lorenzo'ya yapılan saldırı o kadar sorunsuz gitmedi; iki rahip, Stefano da Bagnone ve Antonia Maffei de Volterra, Lorenzo'yu boynundan yaraladılar, ancak o saldırıdan uzaklaşmayı başardı, bu arada kişisel bir arkadaşı devreye girdi ve onun yerine bıçaklandı. Girişim sonucunda küçük kardeş Giuliano de Medici katedralde öldü, ancak Lorenzo de Medici yaşadı.

Böylece Pazzi Komplosu başarısızlıkla sonuçlanmış ve Floransa cumhuriyeti, liderlerinin intikamını almak için çok hızlı ve ciddi bir tepki göstermiştir. Simonetta'ya göre, Lorenzo de Medici'nin saldırısından birkaç saat sonra sarayında dolaşp pencerelerden Floransa halkına el sallamıştır.⁴⁸¹ Bu noktada cumhuriyet ve Lorenzo, Floransa'nın tarihinde hiç yaşamadığı türden bir kan davasını başlatmışlardı. Bu başlı başına ilginç bir gelişme olmuştur çünkü şehir Medici ailesinden emir almadan kendi intikamını almaya çalışmıştır. Bununla birlikte, bu komplo siyasi infaz veya cinayet uygulamasının başlangıcını ve siyasi muhalifler için sürgün sisteminin sonunu görmüştür. Komplonun liderlerine gelince, Francesco Pazzi evinden sürüklenerek Palazzo Vecchio'da asıldı, amcası Jacopo Pazzi şehirden kaçtı ama yakalanıp hizmetkarlarıyla birlikte Piazza

⁴⁷⁹ Huang, "The Medici Family's", s. 1393.

⁴⁸⁰ Simonetta, *The Montefeltro Conspiracy*, s. 112.

⁴⁸¹ Simonetta, *The Montefeltro Conspiracy*, s. 113.

della Signoria’da asıldı ve Bernardo Bandini Aralık 1479’da idam edildi. Pazzi Komplosu sonucunda toplamda seksenin üzerinde idam gerçekleşmiştir.⁴⁸²

Pazzi komplosunun siyasi sonuçları hem derin hem de tehlikeli olmuştur. Seksen infaz arasında kilisenin bazı güçlü isimleri de mevcuttu. Pisa’nın idamındaki Başpiskopos Francesco Salviati, Papa IV. Sixtus’un intikam için Floransa’ya savaş ilan etmesi adına gereken tek şey olmuştur. Ayrıca Napoli Kralı Ferdinand da Floransa’ya karşı yapılan mücadeleye katılmış ve böylece 1478-1480 yılları arasında Floransa ile papalık arasındaki savaş şiddetlenmiştir. Çatışmadan pek bir şey çıkmamış ve barış diplomatik yollarla sağlanmıştır. Bununa birlikte çatışma Lorenzo de Medici’ye İtalya’nın her yerinde düşmanları olduğunu açıkça göstermiştir. Bu düşünceyle birlikte siyasi muhaliflerin sürgüne gönderilmesinin artık Medici için uygun bir seçenek olmadığı açık olmalıydı. Floransa’dan gelen siyasi sürgünlerin komşu Lucca cumhuriyetinde rahat bir sürgün arayışına girmişlerdir. Sürgünler, gönderildikleri yerin dışında, Lucca’da cezalarını çekecek ve muhtemelen başka bir zaman daha fazla soruna neden olmak için geri döneceklerdir. Örneğin 1466’da Floransalı Bernardo Neri, Medici’ye karşı başarısız bir darbe girişiminde bulunduğu sürgüne gönderilmişti fakat dört yıl sonra Prato’da bu eyalete karşı benzer bir suç nedeniyle idam edilmiştir.⁴⁸³ Pazzi Komplosu’ndan sonra gelecekte suikast girişimlerinin yapılması ve dolayısıyla Medici ailesini korumak için daha büyük bir caydırıcılığa ve tedbire ihtiyaç duyulmuştur.

Medici’nin aktif olarak iktidardan uzaklaştırılması, hanedanın yönetici üyesi için sürekli bir tehdit oluşturmuyordu ve bu nedenle Pazzi Komplosu’ndan sonra değişiklikler gerekli hale geldi. Martines, Floransa devletinin cumhuriyetten prensliğe dönüşümünü incelemiş ve Pazzi’dan sonra siyasi cinayet ve infazların arttığını tespit etmiştir. Örneğin Martines, “Compagnia de Neri”nin kayıtlarını incelemiş ve bu kayıtlarda “1480 ile 1560 yılları arasında, Floransalı memur sınıfından altmış iki adamın şehir ve onun sınırları içerisinde siyasi nedenlerle idam edildiğini tespit etmiştir.⁴⁸⁴ Çoğu durumda Compagnia, cezanın nedenini devlete dayandırarak basitçe per lo stato olarak kaydetmiştir.⁴⁸⁵ Bu

⁴⁸² Simonetta, *The Montefeltro Conspiracy*, s. 115 – 117.

⁴⁸³ Strathern, *The Medici*, s. 155 – 156.

⁴⁸⁴ Martines, *April Blood*, s. 133.

⁴⁸⁵ Buradaki ifade daha ziyade vergilendirerek devlete verilmesi anlamındadır. Martines, *April Blood*, s. 134.

ilginç bir vaka çalışması gibi görünmektedir. Bu çalışma açıkça Floransa'nın yalnızca "ofis sahibi" elit vatandaşlarının idam edildiğini göstermektedir. Daha da önemlisi, oligarşik sınıftan 62 kişinin idam edilmesi, Floransa devletinin kendi çerçevesinde kendi rakiplerini hedef aldığını açıkça ortaya koymuştur. Son olarak Martines'in bu çalışması, idam edilenlerin Floransa eyaletinin düşmanları olduğunu ve Pazzi Komplosu sonrasında Lorenzo de Medici'nin hükümetteki rolünün daha kalıcı hale geldiğini ortaya koymuştur. Yani 1480-1492 yılları arasında idam edilenler, bizzat devlet haline gelen Lorenzo de Medici'nin siyasi düşmanları ve rakipleriydi.⁴⁸⁶

Bununla beraber Lorenzo de Medici'nin Floransa şehrini yönetme şekli, kişisel güvenlikle karşılaştırıldığında siyasi infazların gerekli hale geldiği noktaya kadar değişmiştir. Bu noktayı daha açık hale getirmek gerekirse, çalışmalar Pazzi Komplosuna verilen kanlı tepkinin ardından Floransa'daki yaşamın Lorenzo de Medici için güvenli olmadığını göstermiştir. Görünüşe göre Medici ailesinin, Lorenzo'ya yönelik suikast girişiminin intikamını alma çabaları, Floransa'nın önde gelen birçok ailesinde kızgınlığa yol açmış ve bunların çoğu, "Lorenzo'yu zalim bir otoriteye sahip olarak tanımlamaya" başlamıştır. Floransa hükümetinin değiştirdiği yöntemlerden bazıları, yeni "yargıçlar ve yarı kalıcı bir senato olan Settanta'nın (Yetmişler Konsili) oluşturulması, mali gözetim, yasama ve dış ilişkilerin kontrolünü geleneksel komünal kurumlardan gasp etmesiydi."⁴⁸⁷ Yeni yetkilere sahip bu yeni ofisler, Lorenzo de Medici'nin Floransa eyaletinin kontrolünü kesin olarak ele geçirmesi gibi görünmüş olmalı. Settanta'nın yaratılması Signoria üyeleri arasında en büyük kargaşaya neden olmuş olmalı. Bu da Lorenzo de Medici'nin sayıları giderek artan siyasi muhalifleri arasında Tiran öldürme eğilimlerini geliştirmiş olabilir. Muhalefet kamuoyuna açıklandıkça siyasi infazın kullanılması daha yaygın hale geldi. Martines'in iddia ettiği gibi, "Medice rejimi giderek daha prens hale geldikçe, siyasi muhaliflerin idamları yeniden canlandı" ve "1478'den sonra tüm hükümetler algılanan ve gerçek muhalifleri idam etti." Dolayısıyla bu durum, Nisan 1478'deki Pazzi Komplosu suikast girişiminin hemen ardından Floransa eyaletinde siyasi

⁴⁸⁶ Simonetta, *The Montefeltro Conspiracy*, s. 119.

⁴⁸⁷ Parks, *Medici Money*, s. 198.

infazların arttığını ve cumhuriyetin sona ermesi ve 1532’de Beyliğin kurulmasına kadar devam ettiğini kesin olarak kanıtlamaktadır.⁴⁸⁸

Pazzi Komplosu, Rönesans İtalya’sının ve Floransa eyaletinin tarihinde silinmez bir iz bırakmıştır. Floransa’daki Medici Hanedanı’nın kurucusu, kendi sürgününü gururla karşılayan ve tarihteki en önemli Floransa rejimini kurmak için geri dönen usta politikacı Cosimo de Medici’ydi. Ayrıca Cosimo de Medici’nin eylemleri, Lorenzo de Medici’nin Nisan 1478’de kendisini içinde bulduğu siyasi durumu yaratmıştır. Pazzi ailesinin Medici tarafından defalarca aşağılanması Cosimo döneminde başladı ve oğlu Piero ve torunu Lorenzo döneminde devam etmiştir. Üstelik düşmanlık, Floransa dışındaki siyasi düşmanların, İtalya’yı Medici etkisinden sonsuza dek kurtarmak için anlaşmazlığa hevesle katılma noktasına kadar artmıştır. Napoli Kralı Ferdinand, Pisa Başpiskoposu Francesco Salviatti ve Papa IV. Sixtus gibi adamlar, Lorenzo de Medici’nin gücünü ve zenginliğini kıskanmışlardır. Bu yüzden, Nisan 1478’de komplocular saldırmış ve böylece Floransa eyaletini Prenslik yoluna koymuşlardır ancak Giuliano de Medici cinayetinin ardından iktidar kurumu, doğrudan Lorenzo de Medici tarafından kontrol edilen yeni yönetim organları kurulmuştur. Ayrıca Lorenzo de Medici’nin, yaptığı değişikliklerden rahatsız olan siyasi rakiplerine karşı kendi güvenliğini sağlaması gerekmektedir ve böylece siyasi sürgün uygulaması yerini daha kalıcı çözümlere bırakmaya başlanmıştır.⁴⁸⁹

Her ne kadar infazlar Floransa için yeni bir kavram olmasa da Medici ailesine açıkça karşı çıkanların ceza olarak ölüme maruz kalma potansiyeline sahip olduğu ortaya çıkmıştır. 1480-1560 yılları arasında siyasi uygulamalardaki bu değişimin bir sonucu olarak, yönetici sınıfın 62 üyesi devlet düşmanı oldukları iddiasıyla idam edilmiştir. Bu faktör, Floransa eyaletinde bir paradigma değişiminin yaşandığını ve bunun merkezinde Medici ailesinin bulunduğunu açıkça ortaya koymuştur. Genel olarak bakıldığında, Pazzi Komplosu ve Lorenzo de Medici’yi öldürmeye teşebbüs olmasaydı bu değişiklikler

⁴⁸⁸ Martines, *April Blood*, s. 140.

⁴⁸⁹ Simonetta, *The Montefeltro Conspiracy*, s. 130.

gerçekleşmeyecekti. Başarısız girişimin bir sonucu olarak Pazzi, Medici'nin elinde Floransa'da cumhuriyetçiliğin sona ermesinin temellerini atmıştır.⁴⁹⁰

2. Medici Bankası'nın Gerilemesi

Medici Bankası'nın gerilemesi, Cosimo'nun 1464'teki ölümünden Medici'nin 1494'te Floransa'dan kovulmasına kadar uzanan otuz yıllık dönemi kapsamaktadır. O tarihte Banka neredeyse iflas halindeydi ve halen faaliyette olan birkaç şube (Lyons, Roma ve Napoli) ezici zorluklara rağmen varlık mücadelesi vermektedir. Bu otuz yıl boyunca liderliği Medici'nin birbirini izleyen üç nesli üstlenmiştir, bunlar: Gouty Piero di Cosimo (1464-1469), Muhteşem Lorenzo (1469-1492) ve Piero di Lorenzo (1492-1494).

Cosimo de Medici 1 Ağustos 1464'te öldüğünde, şirketi refahının zirvesini geçmişti ve çoktan düşüşe geçmişti. Londra şubesi iflas etmişti; diğer şubeler de giderek artan zorluklarla karşılaşyordu ve kârlar düşüyordu. Cosimo yaşasaydı ve gücünü korusaydı, Medici Bankası'nın azalan servetini geri kazanabilmesi ve uçuruma doğru giden düşüşü durdurabilmesi mümkün olabilirdi. Ne yazık ki halefleri onun yeteneğinden yoksundu ve güvendikleri kişiler tarafından yanlış tavsiyelerde bulundular.

Bir şans eseri Cosimo'nun hayatta kalması için, iki meşru oğlunun en büyüğü olan ve yönetmek için yetiştirilen ancak sayım evinde hiçbir uygulamalı eğitim almamış olan Piero hayatta kaldı.⁴⁹¹ Daha da kötüsü, Piero gut hastasıydı ve hayatının geri kalan beş yılının çoğunda yatalaktı. Bu engellere rağmen beklenenden çok daha iyi bir performans gösterdi ve bir tasarruf politikası başlatarak gidişatı durdurmaya çalıştı, ancak bu gerçekleşmedi. Yine de Cosimo'nun ölümünden kısa bir süre sonra Floransa iş dünyasını sarsan iflas dalgasına neden olmakla suçlandı.

Niccolé Machiavelli'ye göre Piero de Medici, Dietisalvi Neroni'nin hain tavsiyesi üzerine hem yabancılardan hem de Floransalılardan birçok kredi alarak büyük bir

⁴⁹⁰ Simonetta, *The Montefeltro Conspiracy*, s. 144 – 146.

⁴⁹¹ Roover, *The Medici Bank*, s. 358.

hoşnutsuzluk yarattı ve kendisine birçok düşman edindi.⁴⁹² Machiavelli, Piero'nun maruz kaldığı olumsuzluğun, bu kredi daralmasının yol açtığı iddia edilen iş başarısızlıklarının sayısıyla arttığını ekliyor. Dietisalvi Neroni, Piero'nun popüler olmamasının, Messer Luca Pitti, Niccolo Soderini ve Messer Angelo Acciaiuoli ile birlikte tasarladığı Medici yönetimini devirme planının başarısını destekleyeceğini bekliyordu. Başarılı olmak yerine bu girişim engellendi ve son anda kaçıp suç ortaklarına ihanet eden Luca Pitti dışındaki baş komplocular sürgüne gönderildi.⁴⁹³ İhaneti ona sadece rezillik getirdi ve Medici partizanları kadar muhalifleri de olmak üzere herkes tarafından küçümsendi.⁴⁹⁴

Machiavelli'nin hikayesi bazı tarihçiler tarafından olduğu gibi kabul edildi ve diğerleri tarafından olasılık dışı olduğu gerekçesiyle reddedildi.⁴⁹⁵ Ancak ateş olmadan asla duman çıkmaz. Machiavelli gerçekleri bir şekilde çarpıtmış olsa da hikâyesinde bir miktar gerçeklik unsuru bulunmaktadır. Piero di Cosimo'nun, babasının ölümünden kısa bir süre sonra, “suda kaç metre durduğunu” öğrenmek için mülkü ve ticari çıkarlarının araştırılmasını emrettiği kesindir. Bu denetim muhtemelen Medici şirketinin işlerinin sanıldığı kadar müreffeh bir durumda olmadığını ortaya çıkardı.⁴⁹⁶ Sonuç olarak Piero, Medici kayıtlarında pek çok kanıtı bulunan bir tasarruf politikasına girişti. Kötü durumda olan Venedik şubesini kapatmak için adımlar attı, Tani'yi Edward IV ile bir anlaşma görüşmesi yapması için göndererek Londra'daki karışıklıktan kurtulmak için yoğun çaba gösterdi ve Milano'daki Pigello Portinari'ye Sforza'ya verilen kredileri kesmesini emretti. Kuşkusuz bu, Piero'nun, Tommaso Portinari ile yapılan 14 Ekim 1469 tarihli ortaklık anlaşmasının Cesur Charles'a herhangi bir kredi verilmesine karşı çıkması ve Burgonya kadirgalarının tasfiyesini öngörmesi konusundaki ısrarından kaynaklanmaktadır. Piero bu politikada kararlıydı ama ne yazık ki bunun kendi niyetine uygun olarak yürütüldüğünden emin olamadı.

Bu nedenle Piero di Cosimo'nun artan zorlukların önüne geçmek için genişleme yerine daralma politikasını benimsediğine pek şüphe yok. Şüpheli olan şey, bu politikanın

⁴⁹² Machiavelli, *Le Istorie Fiorentine*, s. 353.

⁴⁹³ Machiavelli, *Le Istorie Fiorentine*, s. 355.

⁴⁹⁴ Komplocular arasında eski genel müdürün oğlu Amerigo di Giovanni Benci de vardı. Bkz. Robert A. Fredona, *Political Conspiracy in Florence: 1340-1382*, Cornell University, New York, 2010, s. 43.

⁴⁹⁵ Machiavelli, *Le Istorie Fiorentine*, s. 231.

⁴⁹⁶ Machiavelli, *Le Istorie Fiorentine*, s. 233.

Cosimo'nun ölümünden kısa bir süre sonra Floransa'da patlak veren iflas salgını tetikleyip tetiklemediğidir. İlk başarısız olan, 13 Kasım 1464'te Matteo di Giorgio del Maestro Cristofano oldu; aralarında Giovanni ve Angelo Baldesi, Bernardo Banchi and Brothers ve Pierozzo Banchi'nin de bulunduğu diğer birkaç firmayı da aşağıya sürükledi. Bunlar, 20.000 florinin altındaki yükümlülöklere sahip, önemsiz endişelerdi.⁴⁹⁷ İlk büyük kaza, 40.000 florin borcu olan Piero Partini ve Kardeşler'inkiydi. Daha sonra, borçları yaklaşık 32.000 florin olan Lodovico Strozzi ve 160.000 florin açıkla başarısız olan Lorenzo d'Ilarione Ilarioni geldi. İkincisi, 1420'den 1433'e kadar Medici Bankası'nın genel müdürü olan Ilarione de Bardi'nin torunuydu.⁴⁹⁸ Aralık 1464'ün son günlerinde Floransa'ya, 1434'te Cosimo tarafından sürgüne gönderilen Palla'nın oğlu Gianfrancesco Strozzi'nin ödemeleri askıya aldığı ve alacaklılarıyla bir anlaşma aradığı haberi ulaştı.⁴⁹⁹ Aynı şey, 1479'da Venedik ile Sultan II. Mehmed arasında imzalanan barış anlaşmasının ardından Küçük Asya'daki haklarını geri aldığı için belki de servetini geri almayı başaran Phoea şap madenlerinin eski çiftçisi Bartolomeo Zorzi veya Giorgi'nin başına da geldi.⁵⁰⁰ Salviati şirketi de yalpalıyordu ve şirketin Bruges'teki yöneticisi Borromei, ödeme talep eden tüm alacaklıları tatmin edemediği için sığınağa kaçtı. Ancak Medici kurtarmaya geldi ve 12.000 florin sağladı.⁵⁰¹ 1465 yılının Nisan ayına gelindiğinde Salviati şirketi yeniden ayağa kalktı.⁵⁰²

Angelo Acciaiuoli'nin bir mektubuna göre 1464-1465 krizi 1339'dan bu yana yaşanan en kötü felaketti.⁵⁰³ Belki abartı olabilir ama işsizliğin yaygın olduğu ve güven eksikliğinin işlerin durma noktasına geldiğine şüphe yok. Piero'nun politikasının buhrandan ne ölçüde sorumlu olduğu tamamen başka bir konudur. İflaslar Medici Bankası'nı pek etkilemedi; belki de en ağır darbe, Partini kazasına 1.000 düka değerindeki Venedik şubesi oldu. Lyons şubesi Strozzi'den on iki altın mark veya 768 ecus 64 değerinde bir kambiyo senedi satın almıştı; ancak Tommaso Portinari, bunu

⁴⁹⁷ Machiavelli, *Le Istorie Fiorentine*, s. 333.

⁴⁹⁸ Bardi ailesinin bu kolu, XV. yüzyılda adını Ilarioni olarak değiştirmiştir. Bkz. Roover, *The Medici Bank*, s. 359.

⁴⁹⁹ *aynı yer.*

⁵⁰⁰ ASF, M.A.P., dosya 12, no. 372.

⁵⁰¹ ASF, M.A.P., dosya 12, no. 311.

⁵⁰² ASF, M.A.P., dosya 12, no. 316.

⁵⁰³ Fredona, *Political Conspiracy*, s. 110.

muhabatı Bruges'deki Salviati şirketi tarafından tam zamanında kabul ettirmeyi başardı.⁵⁰⁴

İflas eden firmaların çoğunun Levant'ta bağlantıları vardı ve çöküşün nedeni olmasa bile vesilesi, Venedik ile Sultan arasında 1463'ten 1479'a kadar on altı yıl sürecek olan savaşın patlak vermesi olduğu düşünülmektedir. Düşmanlıklar başlar başlamaz, İstanbul'da ve Türkiye'nin diğer bölgelerinde kaçmayı başaramayan Venedikliler ya katledilmiş ya da hapsedilmiş ve Venedik'in tüm mallarına el konulmuştur.⁵⁰⁵ Sonuç olarak, Levant'ta çıkarları olan tüm firmalar tamamen battı ya da en azından büyük kayıplara uğradı. Osmanlı Devleti'nde Floransalılar tacize uğramamalarına rağmen Venediklilerin elinde olan her şeyi kaybetmişlerdi.⁵⁰⁶

Piero di Cosimo, aslında krizi hafifletmek için elinden geleni yaptı. Yalnızca Salviati'nin yardımına koşmakla kalmadı, aynı zamanda Lorenzo Ilarioni ve Lodovico Strozzi'nin alacaklılarıyla uzlaşmasına da yardımcı oldu.⁵⁰⁷ Strozzi sonunda tüm hak sahiplerine tam ödeme yaptı ve böylece kendisini yoksullaştırdı, ancak Ilarioni pound başına birkaç şiline razı oldu ve işe başlamadan öncekinden daha zengin çıktı.⁵⁰⁸ 1466'dan sonra Piero di Cosimo, babasının ölümü üzerine benimsediği tasarruf politikasını sürdürmeye devam etti. Ancak, kredi vermenin en az direnç çizgisini takip etmesi ve kredilerin geri alınmasının siyasi zorunluluklarla ters düşmesi nedeniyle bu politikayı uygulamada zorlandı. Şube yöneticileri hiçbir heyecan göstermediler. Pigello Portinari, Sforza sarayına hoşgörü gösterme konusunda fazla liberal davrandığı yönünde eleştirilirse, parasını sıkılaştıracağına söz verdi ancak yine de acil bir durumda, desteğini ve nüfuzunu kaybetmeden talepleri geri çevirmenin neredeyse imkânsız olduğuna dikkat çekti.⁵⁰⁹ Çok derin bir şekilde işin içine karıştığında, borç veren, borçluya yönelik stratejik avantajı kaybeder. Geri çekilmek felakete davetiye çıkarmaktı. Bir branşın diğerine yük olmaması gerektiği ilkesini dile getirmek fazlasıyla yerindedir ama bunu uygulamaya

⁵⁰⁴ Grunzweig, *Correspondance*, s. 24.

⁵⁰⁵ Şerafettin Turan, *Türkiye – İtalya İlişkileri I: Selçuklular'dan Bizans'ın Sona Erişine*, Türk Tarih Kurumu Yayınları, Ankara, 2020, s. 612 – 613.

⁵⁰⁶ Philip Mansel, *Konstantiniyye: Dünyanın Arzuladığı Şehir 1453 – 1924*, (Çev. Şerif Erol), Everest Yayınları, İstanbul, 2011, s. 17 – 18.

⁵⁰⁷ François Tommy Perrens, *History of Florence*, Methuen London Publising, Londra, 1883, s. 231.

⁵⁰⁸ Strathern, *The Medici*, s. 161.

⁵⁰⁹ ASF, M.A.P., dosya 17, no. 569.

koymak oldukça farklı bir konuydu. Kaynak sıkıntısı çeken şubeler, borç verecek fazlalığı olan veya yatırım arayan fonlara kolay erişimi olan kişileri çekme eğilimindeydi.⁵¹⁰

Piero, Pigello'nun kardeşi Tommaso Portinari'yi Burgonya sarayıyla ilişkisine karşı uyardıktan sonra, prestij ve nüfuz nedenleriyle, tutarsız bir şekilde onun Gravelines'in bedelini ödemesine ve Cesur Charles'la "iyi ilişkiler" kurabilmek adına küçük meblağlar borç vermesine izin verdi. Bu ilk adımı attıktan sonra durup daha fazla taahhütten kaçınmak mümkün olabilir mi? Daha sonra, daha önce de belirtildiği gibi, Kuzey Avrupa'nın İtalya'daki olumsuz dengeleri çözebileceği tek mal olan İngiliz yünü sorunu vardı. Bruges şubesi, İngiliz koyununun yapağısına Londra şubesinden daha bağımlıydı. Ancak İtalyan ihracatçılar az çok, lisans vererek veya reddederek malzeme akışını açıp kapatabilen İngiltere kralının insafına kalmıştı. Ve sorunun başka yönleri de vardı. İnce kumaş, kalitesi rakipsiz olan İngiliz yününden yapılmıştır. Floransa yün endüstrisi için vazgeçilmez bir hammaddeydi. Devletin resmi olmayan başkanı olarak Piero de Medici, tezgâhları tedarik etme ve "yoksullara" iş sağlama sorumluluğuyla karşı karşıyaydı. Uzun süreli işsizlik muhtemelen huzursuzluğu körükleyecek, isyanları tetikleyecek ve komplocuların ekmeğine yağ sürecekti ve hiç kimse tam anlamıyla güvenilir değildi. Bugünün dostu yarın düşmandı.

Piero di Cosimo kıskanılacak bir konumda değildi. Devlet işleriyle meşgul olduğundan Medici Bankası'nın yönetimine ayıracak çok az zamanı vardı ve işlerin idaresini bakanı Francesco di 'Tommaso Sassetti'ye (1421-1490) bırakmak zorunda kaldı. Uzun yıllar Cenevre şubesinin müdürlüğünü başarıyla yaptıktan sonra Sassetti, Giovanni di Cosimo'ya genel müdürlük görevini yerine getirmesinde yardımcı olmak üzere 1459'da Floransa'ya çağırılmıştı.⁵¹¹ Giovanni'nin ölümü üzerine tüm yük Sassetti'nin üzerine düştü, ancak 1455 öncesindeki holding şirketi hiçbir zaman onun lehine yeniden canlandırılmadı. Medici şirketinin genel müdürlüğü görevini bir bütün olarak yerine getirirken, yalnızca Avignon ve Cenevre-Lyons şubelerinde ortaklı ve Floransa'nın Tavola'sındaki kısa bir dönem dışında, başka hiçbir şirketin sermayesinde veya kârında payı yoktu.

⁵¹⁰ Parks, *Medici Money*, s. 188.

⁵¹¹ Strathern, *The Medici*, s. 124.

Piero de Medici 2 Aralık 1469'da öldü ve yerine iki genç geçti; yirmi bir yaşındaki Lorenzo ve yalnızca on altı yaşındaki Giuliano. Tecrübesizlikleri nedeniyle, büyük ölçüde babalarının danışmanlarına güvenmek zorunda kaldılar. Lorenzo çok geçmeden kendini onların siyasi meselelerdeki etkisinden kurtardı ve birkaç yıl içinde zamanının en büyük devlet adamlarından biri haline geldi. Ancak iş meseleleriyle daha az ilgileniyordu ve bu alanda çok güçlü hale gelen Francesco Sassetti'ye güvenmeye devam etti. Onun tavsiyesi olmadan veya onun tavsiyesine aykırı hiçbir şey yapılmadı. Sassetti'nin politikasına yönelik her türlü eleştiri, kıskançlıktan veya daha az açıklanabilir saiklerden ilham aldığı gerekçesiyle bir kenara atıldı.⁵¹² Ancak Sassetti, merhum Giovanni Benci'nin dayanıklılığına sahip değildi. Ne ikincisinin tek amacından ne de Cosimo'nun sağlam iradesinden yoksundu. Mümkünse herkesi memnun etme niyetiyle, çarelere başvurdu ve sert kararları, önleyici tedbirleri uygulamak için çok geç olana kadar erteledi.

Cosimo, kendi zamanında şube müdürlerini sıkı bir şekilde kontrol altında tutmuş ve onların talimatlarından sapmalarına asla izin vermemişti, ancak Sassetti onlara rehberlik etmek yerine onların yolundan gitti.⁵¹³ Örneğin, Tommaso Portinari'nin kendisini kandırmasına izin verdi ve daha temkinli olan Angelo Tani'nin dile getirdiği itirazları savuşturmak için rüzgârı savuşturdu.⁵¹⁴ Başka bir örnekte Sassetti, Lionetto de Rossi'nin güvenilmez olabileceğine dair herhangi bir ipucuna karşı sağır kaldı ve verilen hasar onarılamayacak hale gelene kadar harekete geçmedi.⁵¹⁵ Sonunda Sassetti, yanlış bir politika izlediğini fark etti: kariyerinin sonunda Lorenzo'ya şunları yazdı: "Size şunu söylemeyi ihmal etmemeliyim ki, eğer yönetim kadronuz geçmiş zamanlara göre daha disiplinli ve daha katı bir şekilde yönetilmezse, sorunlar yeniden ortaya çıkacaktır, çünkü otoritenin herhangi bir şekilde gevşemesi, ahlaksızlığa ve asiliğe yol açan baştan çıkarıcı bir yemdir."⁵¹⁶ Medici şirketi çaresiz bir duruma düşmeden çok önce, daha önce tavrı almalıydı.

Sassetti'nin Medici Bankası'nın yönetiminde nasıl kilit bir pozisyona geldiği merak edilebilir. Mercato Nuovo'da, çocukları henüz küçükken ölen bir sarrafın oğlu olan

⁵¹² Roover, *The Medici Bank*, s. 362.

⁵¹³ aynı yer.

⁵¹⁴ ASF, M.A.P., dosya 83, no. 19.

⁵¹⁵ aynı yer.

⁵¹⁶ ASF, M.A.P., dosya 88, no. 199.

Francesco, 1440 yılı civarında Cenevre’de bir faktör olarak Medici Bankası’nın hizmetine girmiş ve altı yıl içinde, belki de şefi Ruggieri della Casa’ya karşı entrika çevirerek şube müdürlüğüne yükselmişti. Sassetti, 1459’da arkadaşı Giovanni di Cosimo’nun yükünü hafifletmek için Floransa’ya çağrılana kadar Cenevre’de kaldı. Kısa bir süre sonra henüz on beş yaşında bir kız olan Nera di Piero Corsi ile evlendi ve bu evlilikten beş oğlu ve beş kızı oldu.⁵¹⁷ Medici ile geçirdiği yirmi yılın ardından 1462’ye gelindiğinde, Floransa’da bir ev, üç poderi (çiftlik), mücevherler, bir kütüphane ve Medici şirketine hem tensip mevduatı hem de Avignon ve Cenevre şubelerinin özkaynaklarındaki hisseler şeklinde yatırılan 18.000 florini içeren yaklaşık 27.000 florinlik büyük bir servete sahipti.⁵¹⁸ Dört yıl sonra bu servet neredeyse iki katına çıkmış ve 52.000 florine ulaşmıştı.⁵¹⁹ Başta Medici Bankası olmak üzere ticari yatırımları 45.000 florine yükselmişti. Ayrıca daha fazla gayrimenkul satın almış ve Montughi tepelerinde, terasından arka planda yükselen Fiesole tepesi ile Mugnone vadisine bakan güzel bir villa inşa ediyordu. Bu konutun kendisine 12.000 florin ya da daha fazlasına mal olduğu söyleniyor.⁵²⁰ Sassetti hem Latince hem de yerel dillerde yazılmış kitaplardan oluşan iyi bir kütüphaneye sahipti. Eks librisinin üzerinde Fransızca şu önemli slogan yer alıyordu: À mon pouvoir.⁵²¹

Ancak Sassetti’nin ölümünden önce bu büyük servetin çoğu, Lyons şubesinin feci çöküşü ve diğer kötü yatırımlarla birlikte geri dönüşü olmayan bir şekilde kaybedildi. 1489’da Lyons’dan Kanuni Sultan Lorenzo’ya yazdığı mektupta artık varlıklı olmadığını ve herhangi bir mali yardımda bulunamadığı için üzgün olduğunu belirtmiştir.⁵²² Aynı muhabire yazdığı bir başka mektupta Sassetti, faizin mal varlığını tüketmesi nedeniyle borçtan mümkün olduğunca çabuk kurtulma arzusunu dile getirmiştir.⁵²³

Daha önce anlatıldığı gibi, Sassetti altmış yedi yaşında Lyons’a gitti ve Lionetto de Rossi’nin kötü yönetiminin yarattığı karışıklığı düzeltmek için yedi ay kaldı.

⁵¹⁷ Goldthwaite, *The Medici Bank*, s. 16.

⁵¹⁸ Florence Edler de Roover, “Francesco Sassetti and the Downfall of the Medici Banking House”, *Bulletin of the Business Historical Society*, C. 17, No. 4 (Ekim, 1943), s. 67.

⁵¹⁹ Roover, *The Medici Bank*, s. 362.

⁵²⁰ Hollingsworth, *The Medici*, s. 235.

⁵²¹ Gücümün şerefine.

⁵²² ASF, M.A.P., dosya 40, no. 204.

⁵²³ ASF, M.A.P., dosya 88, no. 199.

Floransa'ya döndükten birkaç ay sonra, 21 Mart 1490'da felç geçirdi ve uşağı tarafından odasının zemininde baygın halde yatarken bulundu. Sağ tarafı felçli ve konuşma gücü olmadan birkaç gün daha yaşadı.⁵²⁴ Büyük olasılıkla 31 Mart 1490'da öldü, çünkü Muhteşem Lorenzo 1 Nisan'da Lorenzo Spinelli, Philippe de Commines, Ymbert de Batarnay ve Fransa'daki diğer müşterilerine Sassetti'nin ölümünü bildiren mektuplar yazdırdı.⁵²⁵ Cenaze töreni ertesi gün, Francesco Sassetti'nin bir aile şapeli satın aldığı ve Domenico Ghirlandaio'ya "The Adoration of the Shepherds" yani "Çobanların Tapınması"⁵²⁶ adlı bir sunak resmi ile Papa'nın Fransisken Tarikatı'nın kurallarını onaylamasını temsil eden ünlü freski yaptırdığı Santa Trinita kilisesinde gerçekleşti.⁵²⁷

"Kader bana iyi davransın" (Mitia Fata Mihi) şeklindeki diğer sloganına rağmen kader Sassetti'ye iyilik yapmayı bırakmıştı. XVI. yüzyılda torunları büyük ölçüde yoksullaşmıştı; Montughias'taki villayı ellerinden geldiğince uzun süre ellerinde tuttular ama sonunda satmak zorunda kaldılar.⁵²⁸ Büyük torun Filippo Sassetti, aile servetini geri kazanmak için Portekizlilerin hizmetine girerek Doğu Hint Adaları'na gitti ve orada tropikal hastalıktan öldü (1588). Bir servet biriktirmeyi başarmasına rağmen, mirasçıları mirastan mahrum bırakıldı ve ellerine neredeyse hiçbir şey geçmedi. Filippo'nun pratik olmayan bir adam olan kardeşi Francesco, günlerini eski parşömenler üzerinde eğilerek, soyağaçları çıkararak ve ailesinin soyluluğunu ve geçmişteki zenginliğini vurgulayan bir tarih yazarak geçirdi ki oldukça beyhude bir uğraştı.⁵²⁹

Francesco Sassetti 1488'de Lyons'a gitmek üzere yola çıkmadan önce oğullarına yazdırdığı muhtıradaki talihsizliğini tamamen Lionetto de Rossi'nin "tamamen kötü ve ihmalkâr yönetimine" bağlıyordu.⁵³⁰ Ancak Sassetti'nin kendisi suçsuz muydu? Onun görevi şube müdürlerini kontrol altında tutmak, hesaplarını denetlemek, sahtekârlıkları tespit etmek ve uyulması gereken kuralları belirlemektir. Bunu yapmamıştır. Sassetti şube müdürlerine çok fazla hareket alanı tanıyarak ve onların raporlarını daha dikkatli incelemeyerek hata yapmıştır. Belki de bazen Muhteşem Lorenzo'yu ikna etmekte

⁵²⁴ ASF, M.A.P., dosya 42, no. 37.

⁵²⁵ ASF, M.A.P., dosya 44, no. 22.

⁵²⁶ Bkz. Ek: 6.

⁵²⁷ Hibbert, *Medici*, s. 256.

⁵²⁸ Roover, "Francesco Sassetti", s. 69.

⁵²⁹ Roover, "Francesco Sassetti", s. 70.

⁵³⁰ Parks, *Medici Money*, s. 233.

zorlanıyordu ve meseleyi zorlayacak karakter gücüne sahip değildi. Her halükârda, Medici Bankası'nın çöküşü tek bir kişinin eksikliklerine bağlanmamalıdır. Lorenzo de Medici'nin de çöküşün sorumluluğunda payı vardır. Ayrıca ne onun ne de Sassetti'nin üzerinde kontrol sahibi olmadığı güçler iş başındaydı.

Machiavelli'ye göre, “Muhteşem Lorenzo'nun ticari girişimlerinde hiç şansı yoktu (fu, quanto alla mercanzia, infelicissimo); sanki sadece özel kişiler değil de prenslermiş gibi işleri yürüten temsilcilerinin kötü yönetimi yüzünden servetinin büyük kısmı yurtdışındaki yerlerde kayboldu; sonuç olarak Devlet onu büyük miktarlarda parayla desteklemek zorunda kaldı.”⁵³¹ Adam Smith, Machiavelli'yi yanlış anlayarak, devlet girişimlerinin savurganlığını ve verimsizliğini göstermek ve prenslerin genellikle tüccar olarak başarısız olduklarını kanıtlamak için bu pasajdan en iyi şekilde yararlanmıştır.⁵³² Medici Bankası hiçbir zaman bir kamu bankası olmadığı ve Lorenzo da prens statüsüne ulaşmadan de facto devlet başkanı olan özel bir bankacı olduğu için örnek kötü seçilmiştir. Bununla birlikte, bazı şube müdürlerinin, örneğin Milano ve Brugge'deki Portinari kardeşlerin davranışlarının, Medici Bankası'nın sınırsız miktarda borç verebileceği gibi yanlış bir izlenim uyandırarak prenslerin şehvetini tahrik ettiği doğrudur. Sofistike Philippe de Commines bile Canigiani'nin IV. Edward'a 120.000 ekü kadar borç verebilmesine ve Tommaso Portinari'nin bir seferde 80.000 ekü kadar kefil olmaya hazır olmasına hayret eder.⁵³³

Machiavelli'ye atıfta bulunan bazı tarihçiler, Muhteşem Lorenzo'nun sadece şansının olmadığını değil, aynı zamanda iş konusunda da yeteneksiz olduğunu iddia ederler. Örneğin hümanist Francesco Guicciardini, ticaretten hiç anlamayan Lorenzo'nun Tommaso Portinari ve Lionetto de Rossi'nin sunduğu raporları dikkatle incelemediğini ve bu nedenle onlar tarafından kandırıldığını, bunun sonucunda da ancak kamu fonlarını tahsis ederek iflastan kurtulduğunu belirtir.⁵³⁴ Lorenzo'nun öz yeğeni Alessandro de Pazzi daha da açık konuşur ve Medici şirketinin başarısızlığını amcasının iş becerisi

⁵³¹ Machiavelli, *Le Istorie Fiorentine*, s. 324.

⁵³² Adam Smith, *Milletlerin Zenginliği: Doğası ve Nedenleri Üzerine Bir İnceleme*, (Çev. Mustafa Acar), Liberus Yayınları, İstanbul, 2020, s. 687.

⁵³³ Goldthwaite, *The Medici Bank*, s. 12.

⁵³⁴ Machiavelli, *Le Istorie Fiorentine*, s. 264.

eksikliğine, savurgan harcamalarına ve kamu ve diğer işlerle ilgilenmesine bağlar.⁵³⁵ Giovanni Michele Bruto, Lorenzo'nun her şeyi ajanlarının sadakatsizliğine bağladığını ve onların da kendilerini temize çıkarmak için tüm sorunların kaynağının Lorenzo'nun aşırı harcamaları olduğunu iddia ettiklerini söylerken biraz psikoloji kullanmaktadır.⁵³⁶ Elbette böyle bir iddiayı savunmak mümkün değildir; Lyons, Bruges ya da Londra'daki muazzam kayıplara sebep olan Lorenzo değildir: bunlar kötü yönetimin ve hükümdarlara aşırı borç vermenin sonucudur. Bu, Muhteşem Lorenzo'nun hiçbir şekilde sorumlu olmadığı anlamına gelmez: Sassetti'nin tavsiyesi üzerine, şube müdürlerine çok fazla ip vermek gibi vahim bir hata yaptı. Bunun sonucunda otoritesi sarsıldı ve kendisi de 1478'de Girolamo Morelli'ye, büyük itibar görmeyi beklediği Milano'da, yöneticilerinin (Portinari kardeşler) Sforza sarayında düşmanlığı körüklemesini bile engelleyememenin kendisini çok üzdüğünden yakındı.⁵³⁷

Lionetto de Rossi ve Portinari kardeşlerin kötü yönetimine ilişkin mevcut kanıtlar bir kenara atılamayacak kadar çoktur, ancak Muhteşem Lorenzo'yu sadece erdemleri olan ve hiçbir kusuru olmayan bir Süpermen olarak gören panegyristler, onun iş yeteneğinden yoksun olduğu ya da en azından şirketinin işleriyle çok az ilgilendiği ifadesini sorgulamışlardır.⁵³⁸ Bu övgücüler, böyle söyleyen vakanüvislerin ya önyargı ya da partizanlık nedeniyle kör olduklarını iddia etmektedirler.⁵³⁹

Babası Piero gibi Lorenzo da iyi bir hümanist eğitim aldı, ancak iş eğitimi oldukça ihmal edildi ve kontluk pratiği konusunda eğitilmedi. Bu eksikliği gidermek için 1466'da, Lorenzo on yedi yaşındayken Roma'ya gittiğinde çekingen bir çaba gösterildiği doğrudur; babası tarafından Giovanni Tornabuoni'yi dikkatle dinlemeye teşvik edilmişti; Tornabuoni ona Roma şubesinin durumunu açıklayacak, böylece Lorenzo Floransa'ya döndüğünde işlerin nasıl gittiğini rapor edebilecekti.⁵⁴⁰

⁵³⁵ Hibbert, *Medici*, s. 200.

⁵³⁶ Hibbert, *Medici*, s. 202.

⁵³⁷ ASF, M.A.P., dosya 96, no. 93.

⁵³⁸ *aynı yer.*

⁵³⁹ Hollingsworth, *The Medici*, s. 242.

⁵⁴⁰ ASF, M.A.P., dosya 20, no. 142.

Bununla birlikte iş dünyasıyla kurulan bu gündelik temaslar sistematik bir eğitimin yerini tutmuyordu.⁵⁴¹ Kanuni Sultan Süleyman babasının yerine geçtikten sonra şirketinin yönetimiyle hiç ilgilenmedi ve tüm yetkilerini Francesco Sassetti'ye devretti. Piero'nun ölümünden kısa bir süre sonra Angelo Tani, Sassetti'nin Londra şubesiyle ilgili politikasına katılmayarak Lorenzo'ya başvurduğunda, Lorenzo "bu tür konuları anlamadığını" (che lui non se n'intendeva) söyledi.⁵⁴² On yıl sonra, Lorenzo kendi yazdırdığı bir memorandumda, yetersiz bilgisi nedeniyle Tommaso Portinari tarafından kandırıldığını itiraf etmek zorunda kaldı; bu arada Portinari'nin planları, rızasını kesinlikle esirgeyecek olan Tani'ye danışılmadan Sassetti tarafından teşvik edilmişti.⁵⁴³ Aynı hikaye Lyons şubesi için de tekrarlandı ve Lorenzo, Lionetto de Rossi'nin yaptıkları Sassetti'nin şüphelerini uyandırdıktan sonra bile onu geri çağırmadı.⁵⁴⁴ 1487'de Lorenzo Spinelli Kanuni'ye şöyle yazdı "İşlerinize ilgi göstermeye ve onları geçmişte olduğundan daha iyi yönetmeye başladığınızı görmek beni memnun ediyor, çünkü sebat ederseniz faydalar ve itibar size geri dönecektir."⁵⁴⁵ Dolayısıyla Lorenzo'nun en azından kariyerinin başlarında ticari çıkarlarını ihmal ettiğine ve ancak artan kayıplar mali durumunu zayıflatıktan ve yönetiminin temellerini sarstıktan sonra bunlara daha fazla dikkat etmeye başladığına dair çok az şüphe vardır.

Giuliano de Medici'nin öldürüldüğü ve Lorenzo'nun canını zor kurtardığı Pazzi komplosu (26 Nisan 1478), Medici rejiminin yanı sıra Medici Bankası'nı da devirmeyi amaçlıyordu. Apulia, Flanders, İngiltere ve Milano'da yaşanan kayıplar nedeniyle mali zorlukların en üst düzeye çıktığı kritik bir anda patlak verdi. Pazzi Bankası Floransa'nın belki de en büyük ikinci bankası olduğundan ve Roma, Lyons ve Brugge'de şubeleri bulunduğu, ortakları ve yöneticileri en tehlikeli rakiplerinin ciddi sorunlar yaşadığının ve çamurdan ayakları olan bir deve benzediğinin farkındaydı. Nitekim ailenin en iyi beyni olan Renato de Pazzi, komploya katılmayı reddetmişti çünkü Medici Bankası o kadar büyük zorluklar içindeydi ki iflasın kapıda olduğuna inanıyordu.⁵⁴⁶ Ona göre, Medici tüm kredilerini kaybederse, tüm güçlerini de kaybedeceklerdi. Komplonun

⁵⁴¹ aynı yer.

⁵⁴² ASF, M.A.P., dosya 82, no. 163.

⁵⁴³ ASF, M.A.P., dosya 84, no. 21.

⁵⁴⁴ ASF, M.A.P., dosya 51, no. 282.

⁵⁴⁵ ASF, M.A.P., dosya 84, no. 21.

⁵⁴⁶ Perrens, *History of Florence*, s. 298.

başarısızlığa uğraması, Papa IV. Sixtus ve müttefiklerinin Medici'yi devirmek için Banka'ya saldırarak çabalarını iki katına çıkarmalarına neden oldu. "Lorenzo, Girolamo Morelli'ye yazdığı bir mektupta, "Napoli Kralı, tahsilat yapmama izin vermeden ödeme yapmam konusunda ısrar ederek işimi mahvetmeye çalışıyor," diye yakınır. Papa'nın bunu duyması halinde Roma'daki işlerimi de aynı şekilde sekteye uğratacağından korkuyorum."⁵⁴⁷ Lorenzo'nun korkuları fazlasıyla haklıydı; Papa tüm Medici mülklerine el koymuş, papalık kasasının Banka'ya olan borcunu reddetti ve Giovanni Tornabuoni'yi Roma'dan kovmuştur.

Lorenzo acil durumu karşılamak için elindeki tüm kaynakları seferber etmek zorunda kaldı. Milano'daki Floransa elçisi Morelli'ye mektup yazarak, düklük sekreteri Cecco Simonetta'nın kendisine 30.000 ya da 40.000 düka ya da 120.000 ila 160.000 dolar arasında altın verip veremeyeceğini sordu; bu o zamanlar büyük bir meblağdı çünkü paranın satın alma gücü bugünkünün birkaç katıydı.⁵⁴⁸ Daha da vahimi, 1478 yılının Mayıs ve Eylül ayları arasında, Lorenzo de Medici umutsuz bir şekilde, farklı zamanlarda, vasisi olduğu Pierfrancesco de Medici'nin küçük oğulları Giovanni ve Lorenzo'ya ait toplam 53.643 florin madeni parayı aldı.⁵⁴⁹ Bu meblağ, iki gencin reşit olduktan sonra talep ettikleri 1485 yılına kadar geri ödenmemişti. Bu ve diğer konularda hakemler tarafından bir uzlaşmaya varıldı, ancak bu iki tarafı da tatmin etmedi ve Medici ailesinin Giovanni di Bicci'den gelen iki kolu arasındaki anlaşmazlığın ana nedenlerinden biri oldu.⁵⁵⁰ Lorenzo atalarından kalan Cafaggiolo villasını ve Mugello'daki diğer mülkleri kuzenlerine devretmek zorunda kalsa da kuzenler Londra şubesinin zararının üçte birinin ve babaları Pierfrancesco'nun onay vermediği yemekhane masraflarının kendilerine yüklenmesinden şikâyetçiydiler.⁵⁵¹

Muhteşem Lorenzo'nun 1478'de veya daha sonra kamu fonlarını kötüye kullanıp kullanmadığı, uzun süredir onu övenler ve onu eleştirenler arasında ileri geri tartışılan tartışmalı bir soru olmuştur.⁵⁵² Aralarında en bariz olanı Pietro Parenti olan tarihçilere,

⁵⁴⁷ ASF, M.A.P., dosya 124, no. 2.

⁵⁴⁸ aynı yer.

⁵⁴⁹ ASF, M.A.P., dosya 104, s. 454.

⁵⁵⁰ ASF, M.A.P., dosya 99, no. 8, s. 30.

⁵⁵¹ Hibbert, *Medici*, s. 129.

⁵⁵² Perrens, *History of Florence*, s. 429.

iddiaların herhangi bir belgesel kaynak tarafından doğrulanmaması nedeniyle inanılmamıştır.⁵⁵³ Bununla birlikte, Medici'nin on sekiz yıllık sürgünden sonra iktidara geri dönmesiyle (1512) herhangi bir suçlayıcı delilin ortadan kaldırılmış olması muhtemeldir.⁵⁵⁴ Her halükârda, Strozzi belgeleri arasında, Muhteşem Lorenzo'nun kamu fonlarını kendi kullanımına yönlendirdiğini şüpheye yer bırakmayacak şekilde ortaya koyan bir belge bulunmuştur.⁵⁵⁵ 30 Ocak 1495'te Komün, Medici mülklerinin emanetçilerine, Monte veya kamu borcu kâhyası Francesco Della Tosa tarafından Lorenzo'ya veya temsilcilerine çeşitli taksitler halinde ödenmiş olan 74.948 büyük florin için bir talepte bulundu. Belgede, bu ödemelerin "herhangi bir yasanın yaptırımını olmaksızın ve yetkisiz olarak, Komün'ün zararına ve önyargısına" yapıldığı açıkça belirtilmektedir.⁵⁵⁶ 1469'dan sonraki döneme ait ticari kayıtların yokluğunda, 75.000 florinlik meblağın Bankayı yeniden yüzdürmek için mi yoksa Machiavelli çağında yaygın bir uygulama olan diplomatlara rüşvet vermek için mi kullanıldığını gösteren hiçbir şey yoktur. Her halükârda, sadece Muhteşem Lorenzo'nun varisleri değil, Medici Bankası'ndaki ortakları Lorenzo Tornabuoni ve Giovambattista Bracci de Komün'ün dolandırıldığı meblağdan sorumlu tutulmuştur. Dolayısıyla, Pazzi komplosundan sonra iflasın ancak kamu hazinesine el atılarak önlenebilmiş olması muhtemeldir.

Bu umutsuz koşullarda bile kahramanca çarelere başvurulmadı ve Sassetti'ye çatlakları yamamak kaldı, ancak onun el işi, tüm yapı tamir edilemez hale gelene kadar çatlakların yayılmasını engelleyemedi. Sallanan yapıyı temelden yeniden inşa etmek için herhangi bir girişimde bulunulmadı; ancak, yıpranmış yapının tamamen yenilenmesine yönelik planlar Kanuni Sultan Lorenzo'ya sunuldu ancak görünüşe göre boşa çıktı.

Bu önerilerden biri, 1482 yılı civarında, kesinlikle Brugge ve Venedik şubelerinin terminus a quo olarak tasfiye edilmesinden (1480) sonra ve Lionetto de Rossi'nin terminus ad quem olarak görevden alınması ve tutuklanmasından (1485) önce formüle edilen bir yeniden yapılanma planıydı.⁵⁵⁷ Bu plan, 1455'te Giovanni d'Amerigo

⁵⁵³ ASF, M.A.P., dosya 129, no. 105.

⁵⁵⁴ Braudel'in de dediği gibi Medici'nin 1532 yılında sürgünden dönmeleriyle para, komuta hakkı, şan ve şeref dağıtma yetkisi Medici'nin eline geçmiştir. Bkz. Braudel, *Maddi Uygarlık: Gündelik Hayatın Yapıları*, s. 470.

⁵⁵⁵ Hollingsworth, *The Medici*, s. 147.

⁵⁵⁶ ASF, M.A.P., dosya 83, no. 19, s. 68.

⁵⁵⁷ aynı yer.

Benci'nin ölümünden önce var olan holding şirketi örgütlenme biçiminin yeniden canlandırılmasını öngörüyordu. Aslında teklif, biri Francesco Sassetti'nin diğeri de Giovanni Tornabuoni'nin yönetiminde olmak üzere bu tür iki şirketin kurulmasını içeriyordu. Birincisi Floransa'daki Tavola'yı ve Lyons ve Pisa'daki şubeleri kontrol ederken, ikincisi Roma ve Napoli'deki bankacılık kuruluşlarını içeriyordu.⁵⁵⁸

Plan, her ortağın sağlayacağı sermaye paylarına ve hak ettiği kâr kotalarına kadar çok ayrıntılı bir şekilde hazırlanmıştır. Ancak, plan hiçbir zaman gerçekleşmediği için büyüteçle incelemek gereksiz olacaktır. İki holding şirketinin toplam sermayesinin en az 48.000 düka olarak belirlendiğini ve bunun sadece 18.000 dükasını Muhteşem Lorenzo'nun, 15.000 dükasını Sassetti'nin ve aynı miktarı da Giovanni Tornabuoni'nin sağlayacağını söylemek yeterli olacaktır. Buna ek olarak, küçük ortakların 20.000 duka daha katkıda bulunması bekleniyordu. Toplam sermaye, mevduat a discrezione hariç, sonuç olarak en azından kâğıt üzerinde 68.000 duka toplamına ulaştı. Lorenzo de Medici'nin payının bu toplamın küçük bir kısmına düştüğüne dikkat edin, bu da kayıplarının büyüklüğünü kanıtlamaktadır. Proje, bankacılığa ek olarak, Lyons'da ipekli kumaş ticareti yapacak ve Francesco del Tovaglia'nın yönetiminde olacak özel bir şirket kurulmasını öneriyordu. Sermayesi Lyons şubesi tarafından sağlanacaktı, böylece üst üste binmiş üç kat ortaklık ya da şirket olacaktı: piramidin en altında Francesco del Tovaglia tarafından yönetilen ortaklık, ortada Lyons şubesi ve en tepede Francesco Sassetti ve Muhteşem Lorenzo'nun ortak olduğu ana şirket. Tamamlamak için, yeniden yapılanma planı aynı zamanda Floransa'da bir ipek mağazası ya da altın dövme tesisi olarak faaliyet göstermenin arzu edilirliğinden de söz ediyor, ancak artık bir yün dükkanından söz edilmiyor.

Yeniden yapılanma planı Floransa'daki Tavola'nın yöneticileri olarak Giovanni d'Orsino Lanfredini ve Lodovico Masi'yi önermektedir. Pisa şubesinin yönetimi, daha önce Montpellier'de görev yapmış olan Simone Folchi'ye ya da Francesco Spina'ya emanet edilecekti. Lyons'da Lionetto de Rossi'nin, Sassetti'nin kendisine duymaya devam ettiği güveni hak etmediği ima edilmesine rağmen, görevde tutulması önerildi.

⁵⁵⁸ Machiavelli, *Le Istorie Fiorentine*, s. 93.

Planın yazarı, Napoli şubesinin başına, “eğer iş birliği yapacaklarına dair bir umudu olsaydı” Francesco Nasi ve Battista Pandolfini’yi ortak yönetici olarak yerleştirecekti.

Görünüşe göre bu plan, uzun zamandır eksik olan kontrol ve koordinasyonu sağlamak üzere tasarlanmıştı. Medici Bankası’nın ilerleyen yıllarda yaşadığı en büyük sorunlardan biri de koordinasyon eksikliğiydi. Cosimo de Medici her zaman ciddi çatışmaların gelişmesini engellemiştir, ancak Sassetti şube müdürlerini aynı demir yumrukla yönetmiyordu. Sonuç olarak Medici şirketinde anlaşmazlıklar baş gösterdi ve şube müdürleri bir takım gibi bir araya gelmek yerine, her biri kendi çıkarlarını savunup şirketin bütününün çıkarlarını göz ardı ederek sık sık kavgaya tutuştu. Örneğin, zapt edilemez Giovanni Tornabuoni, Bruges ve Lyons ile çatışma halindeydi ve Sassetti barışı yeniden tesis edemedi ve farklı şubelerin faaliyetlerini koordine edemedi. Ayrıca daha zayıf şubelerin, mali durumu iyi olanları aşağı çekmesine de izin verdi. Farklı şubelerdeki büro personeli arasında da sık sık kıskançlıklar ve anlaşmazlıklar yaşanıyor, Francesco Sassetti de bunları yatıştırmaya çalışmak yerine bazen teşvik ediyordu. Bunun en iyi örneği belki de Angelo Tani ile Tommaso Portinari arasındaki anlaşmazlıktı; Sassetti bu anlaşmazlığı canlı tuttu çünkü kendi prestijine zarar verebilecek tatsız bir karardan kaçınmak için bir karışıklığı sürdürmeyi tercih etti.

Bu yeniden yapılanma planının yazarı muhtemelen Floransa’daki Tavola’nın kadrosunda yer alan Giovambattista Bracci’ydi.⁵⁵⁹ Planını Lorenzo de Medici’ye kabul ettirecek kadar etkili değildi; kabul edilseydi bile planın çok fazla fark yaratıp yaratmayacağı ya da Medici şirketini çürüten bir yapıdan gelişen bir şirkete dönüştürüp dönüştürmeyeceği şüphelidir.

Yine de 1486 yılında Lorenzo Spinelli’nin Muhteşem Lorenzo’ya yazdığı mektupta, diğer tüm ragioni’lerin içinden çıkacağı (dal quale uscissino tutte V’altre ragiont) bir kontrol ortaklığı yaratma fikrini onaylamasıyla plan biraz farklı bir biçimde yeniden canlandırıldı.⁵⁶⁰ Başka bir deyişle, amaç holding şirketini %145’ten önce olduğu gibi, ancak Muhteşem Lorenzo, Francesco Sassetti ve Giovanni Tornabuoni’nin maggiori olduğu şekilde yeniden canlandırmaktı. Böylece Tornabuoni’nin Roma şubesinin

⁵⁵⁹ ASF, M.A.P., dosya 26, no. 447.

⁵⁶⁰ ASF, M.A.P., dosya 39, no. 558.

çıkarlarını diğer şubelerin aleyhine olacak şekilde desteklemeyi bırakacağı ve Medici şirketinin sorunlarını bir bütün olarak ele almaya daha eğilimli olacağı umuluyordu. Yine hiçbir şey yapılmadı ve proje ölü bir mektup olarak kaldı. Dahası, yaşlandıkça daha da kendi bildiğini okumaya başlayan Giovanni Tornabuoni'nin kökleşmiş alışkanlıklarını değiştirmenin mümkün olup olmayacağı da merak konusuydu. Medici Bankası'nın başka bir Giovanni Benci'ye ihtiyacı vardı ve onun ayarında kimse yoktu.

Sassetti 31 Mart 1490'da öldüğünde, yerine Floransa Tavola'sının ortaklarından Giovambattista Bracci geçti ve muhtemelen Filippo da Gagliano tarafından desteklendi. Elbette Tornabuoni Amca işe karışmaya devam ediyordu ve iyi ya da kötü tavsiyeleri her zamankinden daha fazla ağırlık taşıyordu. Sassetti'nin ölümünden hemen sonra Lorenzo Spinelli, Lyons şubesini sağlam bir zemine oturtmak için, muhtemelen geçmiş borçları tasfiye ederek ve yeni sermaye enjekte ederek, adımlar atılacağı umudunu dile getirdi, çünkü işler belirsizlik içinde olduğu sürece ve “cennette mi yoksa dünyada mı olduğumu bilmeden” kar etmenin imkânsız olduğunu ekledi.⁵⁶¹ Ancak her zamanki gibi hiçbir işlem yapılmadı. Lorenzo de Medici ya zarar eden bir işe daha fazla para yatırmak istemiyordu ya da daha büyük olasılıkla yeni bir başlangıç yapmak için gereken sermayeyi sağlayamıyordu. Hayatının geri kalan iki yılı boyunca Medici Bankası'nın geriye doğru kaymasına, iflas çukuruna daha da yaklaşmasına izin verildi.

Kanuni Sultan Süleyman, Lorenzo'nun 8 Nisan 1492'de Careggi'deki villasında gerçekleşen ölümünden sonra iniş daha da hızlandı. Yirmi yaşında, sağlıklı, mağrur ve spora düşkün bir genç olan oğlu Piero di Lorenzo (1472-1503) ne diplomatik beceriye ne de yönetim kabiliyetine sahipti. Henüz on yedi yaşındayken kardinal olan ikinci oğlu Messer Giovanni (1475-1521) Piero'dan daha yetenekliydi, ancak daha sonra papa olduktan sonra papalığın maliyesini mahvettiği gibi, aile bankasının çöküşünü hızlandırmaya yardımcı olan savurgan harcama eğilimi göstermeye başlamıştı. Lorenzo'nun üçüncü oğlu Giuliano (1479-1516), babası öldüğünde henüz çocuk yaştaydı. Muhteşem Lorenzo'nun şöyle dediği rivayet edilir: “Benim üç oğlum var: biri aptal, biri

⁵⁶¹ ASF, M.A.P., dosya 42, no. 38.

zeki, biri de nazik.”⁵⁶² Gerçekten böyle söyleyip söylemediği pek önemli değil. Bu sıfatlar Piero, Giovanni ve Giuliano’nun karakterlerini uygun bir şekilde tasvir etmektedir.

Mirasın, devlet başkanlığına ya da bir bankanın başına geçmeye en az uygun olan oğula kalması Medici için büyük bir talihsizlikti. Piero di Lorenzo kamu işlerinin idaresini sekreteri Piero Dovizi da Bibbiena’ya, ticari işlerin idaresini ise büyük amcası Giovanni Tornabuoni’ye bıraktı. Bu en iyi seçim değildi. Tornabuoni geniş bir vizyona ya da bir sorunun tüm yönlerini görme kapasitesine sahip bir adam değildi. İyi niyetliydi, ancak fevriydi ve sürekli olarak kasvetli ruh halleri ile yersiz iyimserlik nöbetleri arasında gidip geliyordu.

Medici yönetimi, Piero’nun siyasi beceriksizliği ve Fransız işgali nedeniyle 1494’te devrilmeseydi, birinci dereceden bir mali çöküşle daha da utanç verici bir şekilde sona erebilirdi. Medici Bankası o sırada iflasın eşiğindeydi. Şubelerinin çoğu kapatılmıştı ve hala var olanlar da nefes almakta zorlanıyordu. Uzun zamandır Medici Bankası’nın ana direği olan Roma şubesi bile, papalık kasasına ve Orsini ailesine verilen krediler nedeniyle fonların hareketsiz kalması nedeniyle çöküyordu.⁵⁶³ Ayrıca, Medici ailesinin Roma şubesine olan borcu özkaynaklarını 11.243 büyük florin aşırıyordu. Buna ek olarak, Santa Maria in Domenica’nın genç kardinali Messer Giovanni’nin 7.500 florin daha borcu vardı.⁵⁶⁴

Medici ailesi Floransa’dan sürgün edildikten sonra, tüm mülklerine muhalifleri tarafından kurulan yeni rejim tarafından el konuldu. Bankayla ilgili olarak, “isyancıların” mallarının koruyucuları ile Giovanni Tornabuoni arasında bir anlaşmaya varıldı ve buna göre Giovanni Tornabuoni, oğlu Lorenzo ile birlikte bankanın işlerini devam ettirecekti. Tornabuoni şirketi hakkında çok az şey biliniyor ya da hiçbir şey bilinmiyor ama sermaye ve krediden yoksun kalan şirket kısa süre içinde solmaya başladı. Hümanist tarihçi Francesco Guicciardini’yi destekleyecek metinler sunmak zor olsa da Lorenzo di Giovanni Tornabuoni’nin Medici’yi 1497’deki yeni komploya katılmasının, yakında iflas

⁵⁶² aynı yer.

⁵⁶³ ASF, M.A.P., dosya 84, no. 46, s. 96.

⁵⁶⁴ ASF, M.A.P., dosya 82, no. 145.

edeceği yönündeki korkunç beklentiden kaynaklandığını iddia etmekte muhtemelen haklıdır.”⁵⁶⁵

Muhteşem Lorenzo’nun ya da “bakanı” Francesco Sassetti’nin kusurları ne olursa olsun, Medici Bankası’nın çöküşünü yalnızca muhakeme hatalarına ya da yanlış politikalara bağlamak tek taraflı bir bakış açısı olacaktır. Aslında, çöküş tek bir nedene değil, karmaşık koşullara ve önemini değerlendirmenin imkânsız olduğu etkileşimli faktörlerin bir kombinasyonuna bağlanabilir.⁵⁶⁶ Azalan İngiliz yünü arzı gibi bazı güçler Lorenzo’nun ya da Sassetti’nin kontrolünün tamamen dışındaydı. Profesör Robert Sabatino Lopez, “becerikli bir yönetimin bile çok fazla kâr payı getirmeyeceğini” ve muhtemelen Medici Bankası’nı yaklaşan kıyametten kurtaramayacağını iddia edecek kadar ileri gitmektedir.⁵⁶⁷ Bu görüş doğru olabilir ancak kanıtlanması zordur. Ancak Medici Bankası’nın mali yapısının onu 1470’ler ve 1480’lerde olduğu gibi olumsuz eğilimlere karşı çok kırılgan hale getirdiği kesindir.

Günümüze ulaşan bilançoların da gösterdiği gibi, Medici büyük ölçüde özsermaye üzerinden ticaret yapıyorlardı. Bu politika, yatırım getirisi mevduat sahiplerine ödenen faizi (*discrezione*) aştığı sürece büyük kârlar elde etmelerini sağlıyordu. Öte yandan, artan zararların ortakların oldukça zayıf olan öz sermayelerini yok etmesinin ardından bir felaketin ortaya çıkması kaçınılmazdı.

Mevcut bilançolar incelendiğinde bir başka önemli gerçek daha ortaya çıkmaktadır: Medici Bankası, genellikle toplam varlıkların yüzde 10’unun çok altında olan zayıf nakit rezervleriyle çalışmıştır. Bunun Francesco Datini ve Milanolu Borromei gibi Orta Çağ tüccar-bankacılarının mali tablolarında ortak bir özellik olduğu doğrudur.⁵⁶⁸ Para ikamelerini ne ölçüde kullandıkları modern tarihçiler için her zaman bir sürpriz olmuştur. Yine de nakit rezervlerinin yeterli olup olmadığı ve Medici Bankası’nın likidite sıkıntısı çekip çekmediği sorusu akla gelebilir. Bu sorunun cevabı ihtiyatlı olmalıdır çünkü Orta Çağ tüccar-bankacıları, bir kriz anında, Medici’nin 1433’te ve yine

⁵⁶⁵ Machiavelli, *Le Istorie Fiorentine*, s. 143.

⁵⁶⁶ Roover, “Francesco Sassetti”, s. 80.

⁵⁶⁷ Robert Sabatino Lopez, *Hard Times and Investment in Culture*, Metropolitan Museum of Art, New York, 1959, s. 61.

⁵⁶⁸ Lopez, *Hard Times*, s. 62.

1478’de Pazzi komplosu sırasında yaptığı gibi, büyük ölçüde kendi özel kaynaklarına ya da hazinelerine güvenme eğilimindeydiler. Bir başka çözüm de takas yoluyla para toplamaktı, ancak bu pahalı bir borçlanma biçimiydi. Buna duyulan güven, başta Bruges, Londra ve Lyons olmak üzere birçok Medici şubesinin uğradığı ağır kayıplarda önemli bir etkendi.

Cosimo’nun yönetimindeki müreffeh yıllar boyunca Medici Bankası, kazançlarını işletmeye geri aktararak ve kötü borçlar için cömert rezervler ayırarak büyüdü. Bununla birlikte, kârlar o kadar boldu ki Cosimo, gayrimenkul varlıklarını genişletmek veya cömertliğini göstermek için çok büyük meblağlar çekebiliyordu. Büyük bir inşaatçıydı. Kendi kullanımı için inşa ettirdiği Medici sarayı ve Careggi’deki villanın yanı sıra, San Lorenzo kilisesinin inşası, San Marco Dominiken manastırının tamamlanması, Fiesole Badia’sının genişletilmesi ve Kudüs’teki Kutsal Ruh Kilisesi’nin yenilenmesi için fon sağladı. Biblioteca Laurenziana olarak bilinen el yazmaları koleksiyonunu başlatan kişi gerçekten de Cosimo’ydu. Torunu Muhteşem Lorenzo’nun Ricordi’sine göre, Medici ailesi 1434 ile 1471 yılları arasında, ev harcamaları hariç, binalar, hayır işleri ve vergiler için 663.755 florin gibi büyük bir meblağ harcamıştır.⁵⁶⁹ Lorenzo kitap ve el yazması toplamaya ve sanatı himaye etmeye devam etmiştir, ancak Cosimo’nun yaptığı gibi aynı ölçekte değil. Poggio Caiano’daki villa dışında çok az şey inşa ettirdi.⁵⁷⁰ Bunun nedeni hiç şüphesiz artık büyükbabasının alışkanlık haline getirdiği gibi serbestçe para harcamayı göze alamamasıydı. Belki de Lorenzo iş hayatındaki kayıplarını telafi etmek için diğer harcamalarını da azaltamıyordu. Her halükârda, kötü yönetimden kaynaklanan kayıplar olmasaydı, onun bu savurganlığının Medici Bankası’nın çöküşüne neden olması mümkün değildir.

Daha ciddi bir ilgiyi hak eden bir faktör de Medici’nin yasal olarak olmasa da fiilen yönetici olmalarıdır. Konumları nedeniyle, siyasi mülahazalara genellikle soğukkanlı ticari muhakemeden daha fazla öncelik verilirdi. En başından beri Francesco Sforza’ya mali destek sağlamayı amaçlayan bir girişim olan Milano şubesinin kuruluşu buna bir örnektir. Bu kuşkusuz siyasi nedenlerden esinlenen bir hareketti ama

⁵⁶⁹ Roover, “Francesco Sassetti”, s. 83.

⁵⁷⁰ Strathern, *The Medici*, s. 175.

Cosimo'nun, içerdği riskler nedeniyle prenslere, kodamanlara ya da yüksek kilise mensuplarına borç verilmesine karşı çıkan iş politikasıyla tutarsızdı. Dahası, Milano'da bir istisna yapmak diğer şubeler için kötü bir emsal teşkil ediyordu. Medici Bankası'nın büyüklüğü arttıkça, âtıl fonlar için kâr fırsatları bulmak da giderek zorlaştı. İltizam kolay kazanç için cazip fırsatlar sunuyordu, ancak bu adım bir kez atıldığında neredeyse kaçınılmaz olarak çiftçiye gelecekteki gelirler üzerine beklentiler vermeye yöneltiyordu ki bu süreç genellikle borçlunun temerrüde düşmesi ve alacaklının mahvolmasıyla sonuçlanıyordu. Örneğin Gravelines'in ücreti, Tommaso Portinari'yi Cesur Charles'la daha da derin ilişkilere sürükleyen bir kama oldu.

Bazen borç vermeden iş yapmak imkânsız hale geliyordu; İngiltere'de olduğu gibi, yünün ihraç edilebilme izni sadece Kral'a para vererek alınabiliyordu. Medici ailesinin IV. Edward ile ilişkilerinde karşılaştıkları ikilem buydu. Gherardo Canigiani'nin baskılara direnemeyen zayıf bir adam olduğu ve gümrüksüz yün ihracatı için lisanslar alarak öngörülebilir bir gelecekte amorti edilebilecek miktarın çok ötesine geçtiği doğrudur. Tim Parks'ın deyimiyle “yerleşik tüccarın mali tipinin” özel bankacılıktan devlet finansmanına kayması kuşkusuz doğuştan gelen bir kusurdu.⁵⁷¹ Medici'nin gözlerinin önünde Acciaiuoli, Bardi, Frescobaldi, Peruzzi ve İngiliz krallarına ve diğer yabancı hükümdarlara borç vererek batan diğer Floransa şirketleri örneği vardı. Medici bu tehlikenin çok iyi farkında olmalarına rağmen, ondan uzak durmayı başaramadılar ve aynı kayalıkta battılar.

XV. yüzyılın son on yılının büyük bir refah dönemi olmadığı, aksine hem kalıcı hem de derin bir depresyona tanıklık ettiği artık genel olarak kabul edilmektedir. Floransa ekonomisine büyük zarar verdi ve Medici Bankası'nın içine düştüğü dar boğazdan kesinlikle kısmen sorumlu oldu. Kanuni Sultan Lorenzo, 1481 yılı katastosu için beyannamesini sunarken şu ağırbaşlı ifadeyi kullanır: “Bu raporu hazırlarken, babamın 1469'da izlediği prosedürü izlemeyeceğim çünkü o zaman ile şimdiki zaman arasında büyük bir fark var ve bunun sonucunda, sadece Lord Hazretlerinin değil tüm dünyanın çok iyi bildiği gibi, bazı girişimlerimde birçok zarara uğradım.”⁵⁷²

⁵⁷¹ Parks, *Medici Money*, s. 246.

⁵⁷² ASF, Katasto No. 1016

Elbette bu ifade, Gutti Piero'nun 1469'da ölümünden sonra iş koşullarının daha da kötüye gittiğini ima ediyordu. Bu düşüğe neyin sebep olduğu tartışma konusudur. Tarihçiler, Kara Ölüm'den Keşifler'e kadar yüz elli yıl süren ve on beşinci yüzyılın son on yıllarında dibe vuran düşüş eğilimini azalan nüfusa bağlama konusunda artık oldukça hemfikirdir.⁵⁷³ Demografi genel eğilimi açıklasa da bunalımın neden derinleştiğini açıklamaz. Bu düşüşün başlıca nedenlerinden biri, Venedik ile Türkler arasında 1463'ten 1479'a kadar süren ve daha önce de belirtildiği gibi bir iflas dalgasına neden olan savaşın patlak vermesi olabilir. Floransalıların tarafsız kalmalarına rağmen, düşmanlıkların getirdiği karışıklıklardan ve olağan ticaret kanallarının tıkanmasından savaşan taraflardan daha az zarar görmüş olmaları muhtemeldir. Ancak barışın yeniden tesis edilmesi yeni bir refah dönemi başlatmadı ve bunalım seyrini sürdürmeye devam etti.

Demografi ve savaşın yanı sıra, parasal istikrarsızlık da çöküşten sorumlu tutulmuştur. Aslında gümüş para birimi değer kaybetmeye devam etti ve bunun sonucunda büyük florin (fiorino largo) 1455'te yaklaşık 4 di piccioli sterlin iken 1497'de 7 di piccioli sterline yükseldi.⁵⁷⁴ Bu artış 1475'e kadar yavaş seyretti ve daha sonra hız kazandı. Parasal karışıklıkların Medici Bankası'nın servetini ne kadar etkilediği hala sorunludur. Muhtemelen sadece küçük bir ölçüde, çünkü değişim kademeliydi ve yirmi yıldan daha uzun bir süreye yayılmıştı. Her halükârda, günümüze ulaşan mektuplarda mali zorlukların kaynağı olarak parasal sıkıntılardan hiç bahsedilmemektedir. Ancak bahsedilen, Kuzey Avrupa'dan İtalya'ya fon aktarma sorunudur. Yüzyıl ilerledikçe bu sorunun daha da akut hale geldiği ve 1470'ten sonra kritik bir aşamaya ulaştığı görülüyor. Bu durum, Kanuni Sultan Süleyman, Lorenzo'nun babasının ölümünden bu yana iş ortamının kötüye gittiğini belirtmesinin nedenini de açıklamaktadır.

Daha önce de belirtildiği gibi yün, Floransalıların Kuzey Avrupa'da satın almak istedikleri ve hem kendilerinin hem de Papalığın taleplerini karşılamak için kullanabilecekleri neredeyse en önemli maldı ve hiç de önemsiz bir kalem değildi. Özellikle Alçak Ülkeler'in İtalya ile ticaret dengesi çok olumsuzdu çünkü Flaman kumaşı, Hollanda ketenleri ve Arras duvar halıları ithalatı dengelemekten çok uzaktı.

⁵⁷³ Lopez, *Hard Times*, s. 66.

⁵⁷⁴ Roover, *The Medici Bank*, s. 372.

Papalık havaleleri açığı arttırarak durumu iyileştirmek yerine daha da kötüleştirdi. Ne yazık ki, İngiliz yünü giderek daha az miktarda bulunur hale geldi. Bunu dış ticaretin boğulması izledi, çünkü İtalyanlar geri dönüşlerini yapmakta ve İngiltere ve Alçak Ülkeler'den para çekmekte giderek artan zorluklarla karşılaştılar. Medici yazışmalarının açıkça gösterdiği gibi, kredi bakiyeleri Bruges ve Londra'da birikme eğilimindeydi ve Giovanni Tornabuoni, bu şehirlerdeki şube müdürlerinin Roma veya Floransa'ya derhal havale yapmamasından dolayı sürekli şikâyet ediyordu. Elbette Tornabuoni her zamanki gibi öngörüsüz davrandı ve sorunun kaynağını teşhis edemedi. Bunun bir başka sonucu da Tommaso Portinari'nin İtalya'da borçlanmaya, İngiltere ve Düşük Ülkeler'de yatırım yapmaya çalışmasıydı.⁵⁷⁵

Bu bağlamda, Medici Bankası'nın ekonomik büyümeye çok az katkıda bulunduğunu ve fonlarının verimli bir şekilde yatırım yapmak yerine, çoğunlukla kraliyet saraylarının gösterişli tüketimini ya da Güller Savaşı'ndan Sforza gibi İtalyan condottierilerin istismarlarına kadar askeri seferleri finanse etmek için kullanıldığını belirtmek gerekir.⁵⁷⁶ Medici'nin paralarını şu ya da bu şekilde israf ettikten sonra geri alamamaları şaşırtıcı değildir. Yatırım fırsatlarının eksikliği, İtalyan Rönesansı dönemindeki ticari kapitalizmin bir başka zayıflığıydı.

Medici Bankası, Floransa'daki diğer bankaları da karşı konulmaz bir güçle vuran buhranın tek kurbanı değildi. Pazzi Bankası 1478'de belki büyük rakibinden daha iyi durumdaydı ama katasto raporları iyi durumda olmaktan çok uzak olduğunu göstermektedir. Floransa'nın en zengin ikinci adamı olan Giovanni di Paolo Rucellai 1470'ten önce zarar ettiği için bankacılıktan çekilmişti.⁵⁷⁷ 1422 ve 1470 yılları arasında uluslararası bankaların (banchi grossi) sayısı yetmiş ikiden otuz üçe düşmüştü.⁵⁷⁸ 1494'e gelindiğinde yarım düzineden az banker kalmıştı ve bu sayı Arte del Cambio'nun ofislerini doldurmaya yetmiyordu. Düşüş felaket boyutlarındaydı. Böylece Medici Bankası'nın çöküşü Floransa bankacılığının çöküşüyle aynı zamana denk geldi. Floransa'nın on altıncı yüzyılda bir bankacılık merkezi olarak yeniden ortaya çıktığı

⁵⁷⁵ Parks, *Medici Money*, s. 209.

⁵⁷⁶ Roover, *The Medici Bank*, s. 373

⁵⁷⁷ ASF, Katasto No. 919.

⁵⁷⁸ Hollingsworth, *The Medici*, s. 110.

doğrudur, ancak Batı Avrupa'nın finans başkenti olarak lider konumunu asla geri kazanamamıştır.

Genel bunalımın bu kasvetli tablosunda göze çarpan bir istisna vardır: 1466'ya kadar sürgünde olan ve Napoli'de iş yapan Filippo (1428-1491) ve Lorenzo (1430-1479) degli Strozzi. Medici Bankası yokuş aşağı giderken, onlarınki zenginleşti. İki Strozzi kardeş, 1466'dan önce ve sonra, Filippo'nun kardeşinin ölümünden sonra ünlü Strozzi sarayını inşa etmesini sağlayan bir servet biriktirmeyi başardılar. Medici Bankası'nın, düzgün bir şekilde yönetilmiş olsaydı, krizden kurtulup kurtulamayacağı sonsuza kadar bir varsayım konusu olarak kalacaktır. Belki de Medici de Giovanni Rucellai gibi yapmalı ve zararlar sermayelerini yutmadan önce iş dünyasından çekilmeliydi ancak, başta Francesco Sassetti olmak üzere, böylesine sert bir adımın sorumluluğunu üstlenmeye cesaret edebilecek kimse yoktu.⁵⁷⁹

3. Medici Ailesinin Düşüşü

Medici ailesi, her ne kadar bankacılıktan kazandıkları gelirle Rönesans'ın gelişimine katkıda bulunmuş, siyasi açıdan ciddi bir nüfuz elde etmişlerse de bu büyük ailenin gücü ve etkisi zamanla zayıflamış ve nihayetinde çöküşe sürüklenmiştir. Bu bölümde, Medici ailesinin çöküşünün nedenlerini ve sonuçlarını analiz ederek, bu önemli tarihi dönemi daha iyi anlamaya çalışacağız.

Medici ailesinin çöküşüne yol açan ilk ve en belirgin sebep, ekonomik sorunlar olmuştur. Aile, büyük ölçüde bankacılıkla zenginleşmişti ve Medici Bankası, Avrupa'nın en büyük ve en güçlü bankalarından biri haline gelmişti ancak, XV. yüzyılın sonlarına doğru, bankanın mali durumunda ciddi problemler baş göstermeye başlamıştır. Bankanın yönetimi, zaman zaman kötü kararlar alarak ve büyük miktarlarda kredi vererek, mali yapısını zayıflatmıştır. Özellikle Kutsal Roma İmparatorluğu ve İngiltere gibi önemli müşterilere verilen büyük kredilerin geri ödenmemesi, bankanın mali krizine yol açmıştır.

⁵⁷⁹ Najemy, *A History of Florence*, s. 311.

Bu durum, Medici ailesinin ekonomik gücünü önemli ölçüde zayıflatmış ve onların Floransa üzerindeki siyasi etkilerini de olumsuz etkilemiştir.⁵⁸⁰

Medici ailesinin çöküşünün bir diğer önemli nedeni, siyasi karışıklıklar olmuştur. Aile, Floransa'da uzun yıllar boyunca siyasi gücü elinde tutmuş ve şehri etkili bir şekilde yönetmiştir ancak zamanla ailenin içinde ve dışında siyasi çatışmalar baş göstermiştir. Lorenzo de Medici'nin 1492'de ölümü, ailenin siyasi birliğini zayıflatmış ve Floransa'da siyasi karışıklıklara yol açmıştır. Ailenin üyeleri arasında çıkan anlaşmazlıklar ve iç çekişmeler, Medici ailesinin gücünü daha da zayıflatmıştır. Bununla birlikte, Floransa'daki diğer güçlü aileler ve gruplar, Medici ailesinin gücünü sınırlamak için çeşitli komplolar ve isyanlar düzenlemişlerdir. Özellikle Pazzi İsyanı, Medici ailesine karşı düzenlenen en ciddi tehditlerden biri olmuştur ve bu isyanın bastırılması, aileye büyük zarar vermiştir.⁵⁸¹

Medici ailesinin çöküşüne yol açan bir diğer faktör, dış siyasi ve askeri tehditler olmuştur. XVI. yüzyılın başlarında, İtalya yarımadası, Fransa ve İspanya gibi büyük Avrupa güçleri arasında bir savaş alanı haline gelmiştir. Bu durum, Floransa ve Medici ailesi için ciddi bir tehdit oluşturmuştur. 1494'te Fransa Kralı VIII. Charles, İtalya'ya saldırarak Floransa'yı işgal etmiştir. Bu işgal, Medici ailesinin geçici olarak Floransa'dan sürülmesine yol açmıştır. Aile, birkaç yıl sonra geri dönmeyi başardıysa da bu olay onların siyasi ve askeri gücünü ciddi şekilde zayıflatmıştır. Ayrıca, Habsburg ve Valois hanedanları arasındaki İtalya Savaşları da Medici ailesinin Floransa üzerindeki kontrolünü zorlaştırmış ve ailenin gücünü daha da zayıflatmıştır.⁵⁸²

Medici ailesinin çöküşünün bir diğer önemli nedeni, dini ve sosyal reformlar olmuştur. XVI. yüzyılın başlarında, Martin Luther'in önderliğinde başlayan Protestan Reformu, Avrupa genelinde büyük dini ve sosyal değişimlere yol açmıştır. Bu reform hareketi, Katolik Kilisesi'nin otoritesine meydan okumuş ve bu durum, Katolik Kilisesi'ne sıkı sıkıya bağlı olan Medici ailesi için ciddi bir tehdit oluşturmuştur. Özellikle Papa VII. Clemens olarak bilinen Giulio de Medici, Protestan Reformu'na karşı

⁵⁸⁰ Roover, *The Medici Bank*, s. 375.

⁵⁸¹ Hibbert, *Medici*, s. 132 – 133.

⁵⁸² Najemy, *A History of Florence*, s. 377.

mücadele etmek zorunda kalmış ve bu mücadele, ailenin gücünü ve kaynaklarını tüketmiştir. Bununla birlikte, Floransa’da Savonarola gibi dini reformcuların yükselişi, Medici ailesinin sosyal ve dini otoritesini zayıflatmış ve onların halk desteğini kaybetmelerine yol açmıştır.⁵⁸³

Medici ailesinin çöküşünün sonuçları da oldukça derin ve çeşitli olmuştur. İlk olarak, ailenin ekonomik gücünün zayıflaması, Floransa’nın ekonomik durumunu olumsuz etkilemiştir. Medici Bankası’nın çöküşü, Floransa’nın ticaret ve finans merkezi olma konumunu zayıflatmış ve şehirde ekonomik durgunluğa yol açmıştır. Bunun dışında, Medici ailesinin siyasi gücünün zayıflaması, Floransa’da siyasi istikrarsızlığa yol açmıştır. Aile, şehirdeki siyasi çekişmeler ve iç çatışmalar nedeniyle kontrolü kaybetmiş ve bu durum, Floransa’nın siyasi birliğini ve istikrarını tehdit etmiştir.

Sonuç olarak, Medici ailesinin çöküşü, bir dizi ekonomik, siyasi, askeri ve dini faktörün birleşimi sonucu gerçekleşmiştir. Ailenin ekonomik sorunları, siyasi karışıklıkları, dış tehditler ve dini reformlar, Medici ailesinin gücünü ve etkisini zayıf düşürmüş ve nihayetinde onların çöküşüne yol açmıştır. Bu çöküş, Floransa’nın ekonomik, siyasi ve kültürel hayatını derinden etkilemiş ve şehrin tarihindeki önemli bir dönüm noktası olmuştur. Medici ailesinin çöküşü, aynı zamanda, Rönesans İtalyası’nın karmaşık ve dinamik yapısını ve bu dönemdeki büyük değişimlerin etkilerini anlamak için önemli bir örnek teşkil etmektedir.

Sonuç

Medici ailesi, Floransa’nın hem ekonomik hem de kültürel kalkınmasında kilit bir rol oynamıştır. Ailenin bankacılık alanındaki başarısı, onları sadece İtalya’da değil, tüm Avrupa’da etkili bir finans gücü haline getirmiştir. Medici Bankası, dönemin en güçlü finans kuruluşlarından biri olarak Avrupa’nın birçok yerinde şubeler açmış ve uluslararası ticareti finanse etmiştir. Bu ekonomik başarı, ailenin Floransa’daki politik gücünü pekiştirmiş ve onların şehrin yönetiminde söz sahibi olmalarını sağlamıştır. Floransa’nın

⁵⁸³ Najemy, *A History of Florence*, s. 371.

ekonomik refahı, Medici ailesinin desteklediği bu bankacılık faaliyetleri sayesinde önemli ölçüde artmış, şehir bir ticaret merkezi haline gelmiştir.

Rönesans'ın doğuşuna Medici ailesinin sanata olan desteği şüphesiz ki büyük katkıda bulunmuştur. Aile, Leonardo da Vinci, Michelangelo, Botticelli ve Donatello gibi birçok sanatçının eserlerini finanse etmiş ve böylece Floransa'yı sanatın merkezi haline getirmiştir. Bu dönemde Medici ailesi tarafından desteklenen sanatçılar, Floransa'yı muhteşem sanat eserleriyle donatmış, şehri adeta bir açık hava müzesine dönüştürmüştür. Bu sanat eserleri, sadece estetik değerleriyle değil, aynı zamanda insan düşüncesinin ve bilimin gelişimini teşvik eden felsefi mesajlarıyla da dikkat çekmiştir. Medici ailesi, sanatın yanı sıra bilimsel çalışmaların da hamisi olmuş, Galileo Galilei gibi bilim insanlarına destek vererek bilimin gelişimine katkıda bulunmuştur.

Medici ailesinin kültürel etkisi, edebiyat ve düşünce alanında da kendini göstermiştir. Aile, dönemin en önemli yazarları ve filozoflarına destek vermiş, Hümanizm akımının gelişimini teşvik etmiştir. Hümanizm, insan merkezli bir dünya görüşü sunarak Orta Çağ'ın halkının zihin dünyasını şekillendiren, Rönesans'ın temelini oluşturmuştur. Medici ailesi, Hümanizm'in yayılmasına katkıda bulunarak, Floransa'yı bu yeni düşünce sisteminin merkezi haline getirmiştir. Bu dönemde Floransa, Avrupa'nın entelektüel başkenti olarak anılmış ve birçok bilim insanı, filozof ve yazar bu şehirde çalışmalarını sürdürmüştür.

Medici ailesinin kültürel katkıları arasında, sanatın ve bilimin desteklenmesinin yanı sıra, eğitim ve entelektüel gelişim de yer almaktadır. Aile, Floransa'da çeşitli okullar ve akademiler kurarak, hümanist düşüncenin ve klasik eğitimin yayılmasına katkıda bulunmuştur. Medici ailesi, özellikle genç yeteneklere destek sağlayarak, onların eğitimlerine ve entelektüel gelişimlerine katkıda bulunmuştur. Bu destek, Floransa'nın entelektüel ve kültürel yaşamını zenginleştirmiş ve şehri bir öğrenme ve yaratıcılık merkezi haline getirmiştir.

Ekonomik alanda Medici ailesi, Floransa'yı bir ticaret ve finans merkezi haline getirirken, şehirdeki altyapıyı da geliştirmiştir. Floransa'nın yolları, köprüleri ve diğer altyapı projeleri, Medici ailesinin desteğiyle inşa edilmiş ve şehrin ticari potansiyelini

artırmıştır. Bu altyapı yatırımları, sadece Floransa'nın değil, çevre bölgelerin de ekonomik kalkınmasına katkıda bulunmuştur. Medici ailesinin ekonomik politikaları, Floransa'nın dış ticaretini geliştirirken, aynı zamanda iç pazarı da canlandırmıştır. Bu sayede, Floransa halkının yaşam standartları yükselmiş ve şehir, dönemin en zengin bölgelerinden biri haline gelmiştir.

Medici ailesinin ekonomik başarıları, Avrupa'nın finansal sisteminin gelişiminde merkezi bir rol oynamıştır. Giovanni di Bicci de Medici'nin kurduğu Medici Bankası, finansal yenilikler ve uygulamalarla modern bankacılığın temellerini atmıştır. Çift kayıtlı muhasebe sistemi ve çeşitli kredi mekanizmaları, Medici Bankası'nın Avrupa'da hızla yayılmasına ve ekonomik gücünü artırmasına olanak tanımıştır. Ailenin ekonomik başarıları, Floransa'nın refah seviyesini artırmış ve şehri bir ticaret merkezi haline getirmiştir. Medici ailesinin ekonomik etkisi, sadece Floransa ile sınırlı kalmamış, aynı zamanda Avrupa'nın genel ekonomik yapısına da büyük katkıda bulunmuştur. Medici Bankası, Avrupa'nın dört bir yanında şubeler açarak, kıtanın en güçlü finans kuruluşlarından biri haline gelmiştir. Londra, Brüksel, Cenevre ve Paris gibi önemli şehirlerdeki şubeler, Medici ailesinin ekonomik ağını genişletmiş ve aileye geniş bir etki alanı sağlamıştır.

Medici ailesinin ekonomik gücü, ticaret ve sanayi alanlarında da kendini göstermiştir. Tekstil ve ipek ticaretinde önemli bir yere sahip olan aile, bu sektörlerdeki yatırımları sayesinde Floransa ekonomisine büyük katkı sağlamıştır. Medici ailesi, tarım arazileri ve gayrimenkul yatırımlarıyla da ekonomik gücünü pekiştirmiştir. Bu ekonomik güç, Medici ailesine siyasi ve sosyal alanda da büyük bir nüfuz kazandırmıştır.

Medici ailesi, Floransa'nın yönetiminde de önemli bir rol oynamıştır. Ailenin üyeleri, çeşitli dönemlerde Floransa'nın hükümdarı olarak görev yapmış ve şehrin politikalarını belirlemiştir. Bu politikalar, genellikle Medici ailesinin çıkarları doğrultusunda şekillendirilmiş aynı zamanda şehrin genel refahını artıracak adımlar da atılmıştır. Aile üyeleri, Floransa'da siyasi arenada büyük güç sahibi olmuş, dönemin yönetiminde aktif roller üstlenmişlerdir. Özellikle Lorenzo de Medici (Muhteşem Lorenzo), ailenin en önemli isimlerinden biri olarak bilinir. Politik zekâsı ve diplomasisiyle Floransa'yı güçlendirmiş, şehrin sanat ve kültür hayatının gelişimine

büyük katkıda bulunmuştur. Medici ailesi, Floransa’da istikrarı sağlamak için diplomatik ilişkileri güçlü tutmuş, çevre şehir devletleri ve krallıklarla ittifaklar kurmuştur. Bu ittifaklar, Floransa’nın dış tehditlere karşı korunmasını sağlamış ve şehrin uzun süreli bir barış ve refah dönemi yaşamasına yardımcı olmuştur.

Sonuç olarak, Medici ailesi, Floransa tarihindeki en etkili güçlerden biri olarak anılmayı hak etmektedir. Aile üyelerinin finansal başarıları, sanata ve bilime olan katkıları, kültürel destekleri ve ekonomik kalkınmaya verdikleri önem, Orta Çağ’dan Rönesans’a geçiren süreçte Floransa’da kilit bir rol oynamıştır. Medici ailesinin mirası, Floransa’nın sokaklarında, müzelerinde ve tarihi binalarında bugün bile hissedilmektedir. Floransa’yı ziyaret edenler, bu şehrin her köşesinde Medici ailesinin etkilerini görebilirler. Ailenin sanata, bilime ve kültüre yaptığı yatırımlar, sadece Floransa’nın değil, tüm Avrupa’nın Rönesans dönemine girmesine zemin hazırlamış ve Batı dünyasının modernleşme sürecini hızlandırmıştır.

Medici ailesinin Floransa’ya olan katkıları, sadece kendi dönemleriyle sınırlı kalmamış, sonraki yüzyıllarda da etkisini sürdürmüştür. Onların başlattığı kültürel ve bilimsel hareketler, Avrupa’nın diğer bölgelerine yayılmış ve Rönesans’ın evrensel bir hareket haline gelmesini sağlamıştır. Bu nedenle, Medici ailesi, sadece bir Floransa ailesi olarak değil, aynı zamanda Avrupa’nın kültürel ve entelektüel mirasına yaptığı katkılarla da hatırlanmalıdır. Medici ailesinin etkisi, sadece kendi dönemleriyle sınırlı kalmayıp, sonraki yüzyıllar boyunca da devam etmiştir. Ailenin kurduğu bankacılık sistemleri ve finansal yenilikler, modern bankacılığın temellerini atmıştır. Medici ailesinin siyasi stratejileri ve diplomatik ilişkileri, Avrupa’nın siyasi haritasını şekillendirmiştir. Ailenin sanata ve bilime olan katkıları, Rönesans’ın en büyük eserlerinin yaratılmasına ve modern bilimin doğuşuna katkıda bulunmuştur.

Kaynakça

Ana Kaynaklar

Alighieri, Dante, *Monarşi*, (Çev. Begüm Yiğit), Pinhan Yayıncılık, İstanbul, 2017.

Boccaccio, Giovanni, *Decameron*, (Çev. Nevin Yeni), Alfa Basım Yayım Dağıtım, İstanbul, 2020.

Di Tura, Agnolo, *Cronache Senesi*, (Ed. Alessandro Lisini & Fabio Iacometti), Biblioteca Rerum Italicarum Scriptores, Bologna, Nicola Zanichelli, 1931.

Di Donato di Neri e di Suo Figlio Neri, *Chronaca Senese*, C. II, (Haz. Alessandro Lisini ve Fabio Iacometti), Bologna, Basım Tarihi Belirtilmemiş.

Villani, Giovanni, *Nuova Cronica*, Fondazione Pietro Bembo/Guanda, Parma, 1991.

Imhof, Jacob Wilhelm, *Genealogiae Viginti Illustrium in Italia Familiarum, Fratrum Chatelain*, Ex Officina Fratrum Chatelain, Amstelodami, 1710.

İncil, *Mısır'dan Çıkış*, 22:25-27, (Çev. Ali Kutlay), 1996, Yeni Yaşam Yayınları.

Niccolò Machiavelli, *Le Istorie Fiorentine*, Giuseppe Barbéra, Firenze, 1888.

_____, *Il Principe*, (Haz. Luigi Firpo), Letteratura Italiana Einaudi, Torino, 1961.

_____, *Dell'arte della Guearra*, (Haz. Mario Martelli), Letteratura Italiana Einaudi, Firenze, 1971.

Nicephori Gregorae, *Historiae Romanae Liber XXVIII*, Francofvrti Ad Moenum, A. D. 68, 1855.

Polo, Marco, *Dünyanın Hikâye Edilişi: Harikalar Kitabı*, (Çev. Işık Ergüden, Z. Zühre İlkelen) Ötüken Neşriyat, İstanbul, 2019.

Theiner, Augustin, *Codex Diplomaticus Domini Temporalis*, C. V, Roma, 1877.

Araştırma Eserler

AIT, Ivana, “Ticaret ve Para”, *Orta Çağ: Barbarlar, Hristiyanlar, Müslümanlar*, (Ed. Umberto Eco), (Çev. Leyla Tonguç Basmacı), Alfa Yayınları, İstanbul, 2014, ss. 291 – 294.

Atlan, Sabahat, *Roma Tarihi'nin Ana Hatları: I. Kısım Cumhuriyet Devri*, Türk Tarih Kurumu Yayınları, Ankara, 2014.

Atwood, Craig David, *Always Reforming: A History of Christianity Since 1300*, Mercer University Press, Macon, 2001.

Aydın, Sercan Yandım, “The Economic and Social Blossoming of Europe in the Twelfth Century: The Role of Italians in Anatolia”, *Orta Çağ'da Anadolu'da Kültürel Karşılaşmalar: 12 – 15. Yüzyıllarda Anadolu'da İtalyanlar*, Koç Üniversitesi Yayınları, Ankara, 2019. ss. 25 – 36.

Ayverdi, İlhan, *Misalli Büyük Türkçe Sözlük*, Kubbealtı Yayınları, İstanbul, 2011.

Baldoli, Claudia, *İtalya Tarihi*, (Çev. Eylem Çağdaş Babaoğlu), Feylesof Yayınları, İstanbul, 2018.

Black, Anthony, “Popes and Councils” *The New Cambridge Medieval History*, (Ed. Christopher Allmand), Vol. VII c. 1415 – c. 1500. Cambridge University Press, Cambridge, 1998, ss. 65 - 86.

Barnes, Jonathan, *Aristotle: A Very Short Introduction*, Oxford University Press, New York, 2000.

Bloch, Marc, *Feodal Toplum*, (Çev. Melek Fırat), Kırmızı Yayınları, İstanbul, 2007.

Braudel, Fernand, *II. Felipe Döneminde Akdeniz ve Akdeniz Dünyası*, C. I, (Çev. Mehmet Ali Kılıçbay), Doğubatı Yayınları, Ankara, 2019.

_____, *Maddi Uygarlık: Dünyanın Zamanı*, (Çev. Mehmet Ali Kılıçbay), İmge Kitabevi, Ankara, 2017.

_____, *Maddi Uygarlık: Gündelik Hayatın Yapıları*, (Çev. Mehmet Ali Kılıçbay), İmge Kitabevi, Ankara, 2017.

_____, *Maddi Uygarlık: Mübadele Oyunları*, (Çev. Mehmet Ali Kılıçbay), İmge Kitabevi, Ankara, 2017.

Brucker, Gene Adam, “The Medici in the Fourteenth Century”, *Speculum*, 32 (1), 1957, ss. 1–26.

_____, *Renaissance Florence*, John Wiley & Sons Inc., New York, 1969.

Bullard, Melissa Meriam, “Marriage Politics and the Family in Florence: The Strozzi-Medici Alliance of 1508”, Vol. 84, No. 3, *The American Historical Review*, Jan. 1979, Oxford University Press, pp. 668 – 687.

Burckhardt, Jacob, *İtalya’da Rönesans Kültürü*, (Çev. Bekir Sıtkı Baykal), Okuyan Us Yayınları, İstanbul, 2018.

Cameron, Annie, *The Apostolic Camera and Scottish Benefices: 1418-1488*, Oxford University Press, Oxford, 1934.

Chisholm, Hugh, “Margrave”, *Encyclopedia Britannica*, Cambridge University Press, Cambridge, 2011, s. 705.

D’Arienzo, Valdo, “Kredi ve Para”, *Orta Çağ: Şatolar, Tüccarlar, Şairler*, (Ed. Umberto Eco), (Çev. Leyla Tonguç Basmacı), Alfa Basım Yayın, İstanbul, 2015, ss. 219 – 222.

Da Bisticci, Vespasiano, *The Vespasiano Memoirs: Lives of Illustrious Men of the Fifteenth Century*, (Çev. William George & Emily Waters), Harper & Row, Londra, 1926.

Da Uzzano, Giovanni di Antonio, *La Patrica Della Mercatura*, C. IV, Della Decima, Lisbon – Lucca, 1776.

De La Roncière, Charles, “Rönesans’ın Eşiğinde Toscana İleri Gelenlerinin Özel Hayatı”, C. 2, *Özel Hayatın Tarihi: Feodal Avrupa’dan Rönesans’a*, (Haz. Philippe Ariés & Georges Duby), (Çev. Roza Hakmen), Yapı Kredi Yayınları, İstanbul, 2006, ss. 171 – 326.

De Roover, Florence Edler, “Francesco Sasseti and the Downfall of the Medici Banking House”, *Bulletin of the Business Historical Society*, C. 17, No. 4 (Ekim, 1943), ss. 65 – 80.

De Roover, Raymon, “The Medici Bank Financial and Commercial Operations”, *The Journal of Economic History*, No. 2, 1946, ss. 153–172.

_____, “I libri segreti del Banco de Medici”, *Archivio Storico Italiano*, Vol. 107, No. 2 (395), 1949, ss. 236 – 240.

_____, “La Balance Commerciale Entre les Pays-Bass et l’Italie”, *Revue belge de philologie et d’histoire*, S. 37, 1959, ss. 374 - 386.

_____, “The Medici Bank Organization and Management”, *The Journal of Economic History*, No. 1, 1946, ss. 24 – 52.

_____, *The Rise and Decline of the Medici Bank: 1397 – 1494*, William Warder Norton & Company Incorporated, New York, 2024.

De Siena, Bernardino, *Sancti Bernardini Senesis Ordinis Seraphici Minorum Quadragesimale De Evangelio Aeterno*, Legare Stree Press, Chicago, 2023.

Demircioğlu, Halil, *Roma Tarihi: Cumhuriyet*, C. I, Türk Tarih Kurumu Yayınları, Ankara, 2011.

Derbes, Vincent Joseph, “De Mussis and the Great Plague of 1348: A Forgotten Episode of Bacteriological Warfare”, *Journal of the American Medical Association*, 4 Nisan 1966, Vol. 196, No. 1, ss. 59 – 62.

Des Essars, Pierre, *A History of Banking in the Latin Nations*, Editor of the Journal of Commerce and Commercial Bulletin, New York, 1896.

Di Girolamo, Catia, “Guelfler ve Ghibellinler”, *Orta Çağ: Katedraller, Şövalyeler, Şehirler*, (Ed. Umberto Eco), (Çev. Leyla Tonguç Basmacı), Alfa Basım Yayım Dağıtım, İstanbul, 2014, ss. 46 – 49.

_____, “Kara Veba ve XIV. Yüzyıldaki Kriz”, *Orta Çağ: Şatolar, Tüccarlar, Şairler*, (Ed. Umberto Eco), (Çev. Leyla Tonguç Basmacı), Alfa Yayınları, İstanbul, 2015, ss. 79 – 83.

Duby, Georges, “Bireyin Ortaya Çıkışı”, C. 2, *Özel Hayatın Tarihi: Feodal Avrupa’dan Rönesans’a*, (Haz. Philippe Ariés & Georges Duby), (Çev. Roza Hakmen), Yapı Kredi Yayınları, İstanbul, 2006, ss. 525 – 548.

Duggan, Christopher, *İtalya’nın Kısa Tarihi*, (Çev. Tuna Erkmen), Boğaziçi Üniversitesi Yayınevi, İstanbul, 2020.

Eagleton, Catherine; Williams, Jonathan, *Paranın Tarihi*, (Çev. Fadime Kâhya), Türkiye İş Bankası Kültür Yayınları, İstanbul, 2011.

Epstein, Steven A., *Geç Dönem Orta Çağ Avrupası: Ekonomik ve Sosyal Tarih: 1000 - 1500*, (Çev. Serap Işık), İstanbul Bilgi Üniversitesi Yayınları, İstanbul, 2014.

Fredona, Robert A., *Political Conspiracy in Florence: 1340-1382*, Cornell University, New York, 2010.

Gardner, Edmund Garratt, *The Story of Florence*, Edward Payson Duttun Co. Inc., New York, 1905.

Genç, Özlem, “Kara Ölüm: 1348 Veba Salgını ve Orta Çağ Avrupa’sına Etkileri”, *Tarih Okulu*, C. 2011, S. X, Mayıs – Ağustos 2011, ss. 123- 150.

Gertenbach, Liseletto, *Agnolo Bronzino: The Declining Reputation of a Renaissance Court Artist*, Master Art History, University of Groningen, Faculty of Arts, Yüksek Lisans Tezi, Groningen, 2021.

Giunti, Camilla, “Şiir ve Siyaset”, *Orta Çağ: Şatolar, Tüccarlar, Şairler*, (Ed. Umberto Eco), (Çev. Leyla Tonguç Basmacı), Alfa Basım Yayım Dağıtım, İstanbul, 2015, s. 750 – 752.

Godman, Paul Allen, *From Poliziano to Machiavelli: Florentine Humanism in the High Renaissance*, Princeton University Press, Princeton, 1998.

Goldthwaite, Richard A., *The Medici Bank and the World of Florentine Capitalism*, C. 114, Past & Present, Oxford, ss. 3 – 31.

Golthwaite, Richard Alden, *The Medici Bank and the World of Florentine Capitalism*, Past & Present, Oxford, 1987.

Goody, Jack, *Avrupa’da Aile*, (Çev. Serpil Arısoy), Literatür Yayınları, İstanbul, 2004.

_____, *Rönesanslar*, (Çev. Bahar Tırnakçı), Türkiye İş Bankası Kültür Yayınları, İstanbul, 2019.

Greene, Molly, *Katolik Korsanlar ve Rum Tüccarlar: Bir Akdeniz Tarihi*, (Çev. Ayşe Betül Sayın), Dergâh Yayınları, İstanbul, 2019.

Grunzweig, Armand, *Correspondance de la filiale de Bruges des Medici*, Maurice Lamertin Published, Brüksel, 1931.

Hibbert, Christopher, *The Rise and Fall of the House of Medici*, Penguin Books, Londra, 2022.

Hildreth, Richard, *The History of Banks: To Which Is Added, a Demonstration of the Advantages and Necessity of Free Competition In the Business of Banking*, Batoche Books, Kitchener, 2001.

Hollingsworth, Mary, *The Medici*, Head of Zeus Publishing, Londra, 2022.

Holmes, George, “How the Medici Became the Pope’s Bankers”, *Florentine Studies: Politics and Society in Renaissance Florence*, (Ed. Norman Rubishtein), Faber and Faber, Londra, 1968, ss. 357 – 380.

Hom, Stephanie Malia, “Consuming the View: Tourism, Rome, and the Topos of the Eternal City”, *Annali d’Italianistica*, 28 Mayıs 2024, ss. 91–116.

Huizinga, Johan, *Orta Çağın Günbatımı*, (Çev. Mehmet Ali Kılıçbay), İmge Kitabevi, Ankara, 1997.

Işık, Halim, *İlk Papa Aziz Petrus’tan Son Papa Ratzinger’e Papalık Tarihi*, Ozan Yayıncılık, İstanbul, 2006.

Jonas Junlang Huang, “The Medici Family’s Role in the Renaissance”, *Proceedings of the 2022 4th International Conference on Literature, Art and Human Development (ICLAHD)*, (Ed. B. Majoul), 2023, ss. 1389 – 1395.

Karaimamoğlu, Tolgahan, *Kara Ölüm: Orta Çağ Dünyasını Yok Olmanın Eşiğine Getiren Veba*, Kronik Kitap, İstanbul, 2022.

Kitchel, Alex, *The Ciompi Revolt of 1378: Socio-Political Constraints and Economic Demands of Workers in Renaissance Florence*, A Thesis Submitted to the Faculty of the Medieval and Renaissance Studies Program at Hanover College, Hanover, 2017.

Komisyon, *Geçmişten Günümüze İtalyan Edebiyatı ve Yazarları*, (Ed. Nevin Özkan vd.) İtalya Dostluk Derneği Yayınları, Ankara, 2021.

Le Goff, Jacques, *Orta Çağ Kahramanları*, (Çev. Füsün Önen Pinard), Yapı Kredi Yayınları, İstanbul, 2010.

_____, *Ortaçağ Tüccarları ve Bankerleri*, (Çev. Oğuz Adanır), Doğubatı Yayınları, Ankara, 2018.

Lopez, Robert Sabatino, *Hard Times and Investment in Culture*, Metropolitan Museum of Art, New York, 1959.

Löffler, Klemens, “Leo X”, *Catholic Encyclopedia*, C. IX, Robert Appleton Company, New York, 1913, ss. 162 – 166.

Lucas, Henry Stephen, “Mediaeval Economic Relations between Flanders and Greenland,” *Speculum*, C. 12, 1937, ss. 167-181.

Lunt, William Edward, *Papal Revenues in the Middle Ages*, C. I, Columbia University Press, New York, 1934.

Mansel, Philip, *Konstantiniyye: Dünyanın Arzuladığı Şehir 1453 – 1924*, (Çev. Şerif Erol), Everest Yayınları, İstanbul, 2011.

Marri, Giulia Camerani, *I documenti commerciali del fondo diplomatico mediceo nell'Archivio di Stato di Firenze (1230-1492)*, Regesti, Prefazione di Raymond de Roover, Florence, Leo Samuele Olschki, 1951.

Martin, Sean, *Kara Ölüm: Orta Çağ'da Veba*, (Çev. Cumhur Atay), Kalkedon Yayınları, İstanbul, 2011.

Martines, Lauro, *April Blood: Florence and the Plot Against the Medici*, Oxford University Press, Oxford, 2003.

Marx, Barbara; Bauman, Johanna; Bowen, Deborah Anne, “Medici Gifts to the Court of Dresden”, *Studies in the Decorative Arts*, C. XV, No.1, (Sonbahar-Kış 2007 – 2008), ss. 46 – 82.

Matthew, Donald, *Ortaçağ Avrupası*, C.VI, (Çev. Mehmet Ali Kılıçbay), İletişim Yayınları, İstanbul, 1988.

McHam, Sarah Blake, “Donatello’s Bronze David and Judith as Metaphors of Medici Rule in Florence”, *The Art Bulletin*, C. 83, 2001, ss. 32 – 47.

Mollat, Michel; Wolff, Philippe, *The Popular Revolutions of the Late Middle Ages*, (Transl. A. L. Lytton-Sells), George Allen & Unwin Ltd, Londra, 1973.

Mumfold, Lewis, *Tarih Boyunca Kent: Kökenleri, Geçirdiği Değişimler ve Geleceği*, (Çev. Gürol Koca & Tamer Tosun), Ayrıntı Yayınları, İstanbul, 2019.

Musi, Aurelio, “Şehirler”, *Orta Çağ: Şatolar, Tüccarlar, Şairler*, (Ed. Umberto Eco), (Çev. Leyla Tonguç Basmacı), Alfa Basım Yayın, İstanbul, 2015, ss. 206 – 210.

Nauert, Charles Garfield, *Avrupa’da Hümanizma ve Rönesans Kültürü*, (Çev. Bahar Tırnakçı), Türkiye İş Bankası Kültür Yayınları, İstanbul, 2021.

Oakley, Francis, *The Conciliarist Tradition: Constitutionalism in the Catholic Church, 1300–1870*, Oxford University Press, Oxford, 2003.

Öztaşkın, Pınar, *İtalya’da Rönesans Resim Sanatı (Botticelli)*, Basılmamış Yüksek Lisans Tezi, Erciyes Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Sanat Tarihi Anabilim Dalı, Kayseri, 2011.

Öztuna, Yılmaz, *Devletler ve Hanedanlar: Latin Avrupa-Amerika*, C. V, Türkiye Cumhuriyeti Kültür Bakanlığı Yayınları, Ankara, 1996.

Parks, Tim, *Medici Money: Banking, Metaphysics and Art in Fifteenth-Century Florence*, Profile Books, Londra, 2013.

Partner, Peter David, “Camera Papae: Problems of Papal Finance in the Later Middle Ages”, *The Journal of Ecclesiastical History*, S. 4, 1953.

Partner, Peter David, *The Papal State under Martin V: The Administration and Government of the Temporal Power in the Early Fifteenth Century*, British School at Rome, Londra, 1958.

Perrens, François Tommy, *History of Florence*, Methuen London Publising, Londra, 1883.

Pirenne, Henri, *Kavimler Göçü’nden XVI. Yüzyıla Kadar Avrupa Tarihi*, (Çev. Sinan Akbaytürk), Selenge Yayınları, İstanbul, 2022.

_____, *Ortaçağ Avrupa’sının Ekonomik ve Sosyal Tarihi*, (Çev. Uygur Kocabaşoğlu), İletişim Yayınları, İstanbul, 2012.

Pope-Hennessy, John, *The Complete Work of Paolo Uccello*, Phaidon Press Limited, Londra, 1950.

Redlich, Fritz, “Military Entrepreneurship and the Credit System in the Sixteenth and Seventeenth Centuries”, *Kyklos*, S. 9, 1957, ss. 186 – 193.

Reumont, Alfred von, *Lorenzo de’ Medici the Magnificent*, C. I, Biblio Bazaar, Londra, 1876.

Rice, Joshua, “Burn in Hell”, *History Today*, C. 72, S. 6, ss. 16 – 18.

Ross, Janet, *Lives of the Early Medici: As Told in their Correspondence*, Ulan Press, Boston, 2012.

Said, Edward Wadie, *Entelektüel: Sürgün, Marjinal, Yabancı*, (Çev. Tuncay Birkan), Ayrıntı Yayınları, İstanbul, 2015.

Sağlar Onay, Nilüfer, “Brunelleschi’nin Kubbesinin Sırrı: Deneyle Doğrulan Çagdaş Bir Teori”, *Yapı*, S. 12, Doğan Dağıtım, İstanbul, 2011, ss. 106 – 111.

Sangale, Babasaheb; Salve; Tukaram Narayan, Mulani; Mohammad Umar, *Fundamental of Banking*, University of Pune, India, 2013.

Savelli, Agostino, *İtalya Tarihi*, C. I, (Çev. Galip Kemali Söylemezoğlu), Kanaat Kitabevi, İstanbul, 1940

Schevill, Ferdinand, *History of Florence from the Founding of the City through the Renaissance*, New York, 1936.

Schwarz, Fernand; Ohman, Isabelle, *Rönesans ’ın Ruhı*, (Çev. Çiğdem Zülfikâr, Gülnur Yıldız, Mehmet İlgürel), Yeni Yüksektepe Kültür Derneği Yayınları, Ankara, 2016, s. 20.

Serdar, Murat, “Medici Ailesi: Floransa’da Bir Ailenin Yükseliş Öyküsü”, *Sosyal Bilimler Araştırmaları Dergisi*, 14/2, (Kış 2019), ss. 655-668.

Simonetta, Marcello, *The Montefeltro Conspiracy: A Renaissance Mystery Decoded*, Doubleday Publishing, New York, 2008.

Smith, Adam, *Milletlerin Zenginliği: Doğası ve Nedenleri Üzerine Bir İnceleme*, (Çev. Mustafa Acar), Liberus Yayınları, İstanbul, 2020.

Soldani, Maria Elisa, “Ticaret”, *Orta Çağ: Şatolar, Tüccarlar, Şairler*, (Ed. Umberto Eco), (Çev. Leyla Tonguç Basmacı), Alfa Basım Yayın, İstanbul, 2015, ss. 195 – 200.

Strathern, Paul, *The Medici: Godfathers of the Renaissance*, Pimlico Publishing, Berkshire, 2005.

Şahin, Duygu, *XV. Yüzyıl Floransa’sında Sanat ve Finans İlişkisi: Medici Ailesi*, Basılmamış Yüksek Lisans Tezi, Mimar Sinan Güzel Sanatlar Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Sanat Tarihi Anabilim Dalı, İstanbul, 2012.

Trexler, Richard Charles, “Who Were the Eight Saints?”, *Renaissance News*, Vol. 16, No. 2, 1963, ss. 89 – 94.

Turan, Şerafettin, *Türkiye – İtalya İlişkileri I: Selçuklular’dan Bizans’ın Sona Erişine*, Türk Tarih Kurumu Yayınları, Ankara, 2020.

Ülgen, Pınar, *Orta Çağ Avrupa’sının Ölümle Dansı*, Arkeoloji ve Sanat Yayınları, İstanbul, 2017.

Varlık, Nükhet, “Tâun”, C. XL, *Türkiye Diyanet Vakfı İslâm Ansiklopedisi*, İstanbul, 2011, ss. 175 – 177.

Vincenzo De Caprariis, “Cosimo de Medici”, *Dizionario Biografico degli Italiani*, Vol. 73, Istituto dell’Enciclopedia Italiana, Roma, 2009, ss. 36 – 43.

Von Pastor, Ludwing, *The History of the Popes from the Close of the Middle Ages*, C. I, St. Louis, 1906.

Waley, Daniel; Dean, Trevor, *İtalyan Şehir Cumhuriyetleri*, (Çev. Hamit Çalışkan), Türkiye İş Bankası Kültür Yayınları, İstanbul, 2018.

Yves Winter, “Plebeian Politics: Machiavelli and the Ciompi Uprising”, *Political Theory*, Vol. 40, No. 6 (Aralık 2012), ss. 736-766.

Çevrim İçi Kaynaklar

<https://archiviodistatofirenze.cultura.gov.it/asfi/home> [Erişim Tarihi: 02.05.2020].

https://toscana.uno/wp-content/uploads/2021/12/Marzocco_1920x1280.jpg [Erişim Tarihi: 01.07.2023].

<https://useum.org/artwork/Old-market-in-Florence-1881-1883-Telemaco-Signorini-1881> [Erişim Tarihi: 01.07.2023].

<https://www.artnews.com/art-news/news/what-is-michelangelo-david-florida-charter-school-1234663997/>. [Erişim Tarihi: 01.08.2024].

https://www.bibliotecasalaborsa.it/documents/serventese_dei_lambertazzi_e_geremei [Erişim Tarihi: 11.11.2021].

<https://www.britannica.com/topic/gonfalonier> [Erişim Tarihi: 04.05.2021].

<https://www.britannica.com/topic/popolo> [Erişim Tarihi: 11.11.2021].

<https://www.istitutodeglinnocenti.it/it> [Erişim Tarihi: 23.07.2023]

<https://www.medievalists.net/2013/07/organized-collective-violence-in-twelfth-and-thirteenth-century-tuscan-countryside-some-case-studies-from-central-and-north-eastern-tuscany/> [Erişim Tarihi: 27.07.2024].

<https://www.museodemedici.org/biglietti-e-orari.html> [Erişim Tarihi: 02.05.2021].

<https://www.newadvent.org/cathen/01537b.htm> [Erişim Tarihi: 04.05.2022].

<https://www.newadvent.org/cathen/06105c.htm> [Erişim Tarihi: 30.06.2020].

https://www.researchgate.net/figure/The-plague-of-Florence-in-1348-as-depicted-in-Boccacios-Decameron-etching-by-Luigi_fig2_348950659 [Erişim Tarihi: 01.07.2023].

<https://www.visit-florence-italy.com/museums/palazzo-vecchio/giorgio-vasari-cosimo-the-elder-palazzo-vecchio-florence-italy.html> [Erişim Tarihi: 01.07.2023].

EKLER

Ek: 1

Floransa haritası, XI. yüzyılda Şehrin düzenini gösteren resimli İtalyan haritası.⁵⁸⁴

⁵⁸⁴ The Gallery of Maps, Vatican Museum, Rome. <https://www.vaticanmuseumsrome.com/gallery-of-geographic-maps> [E. T. 29.07.2024]

Ek: 2

Guelfer ile Ghibellinler arasındaki çatışmayı gösteren bir resim.⁵⁸⁵

⁵⁸⁵<https://www.medievalists.net/2013/07/organized-collective-violence-in-twelfth-and-thirteenth-century-tuscan-countryside-some-case-studies-from-central-and-north-eastern-tuscany/> [E. T. : 27.07.2024]

Ek: 3

Floransa'daki Cumhuriyet Meydanı (Piazza Repubblica Firenze)⁵⁸⁶

⁵⁸⁶ Baran Karhan Arşivi

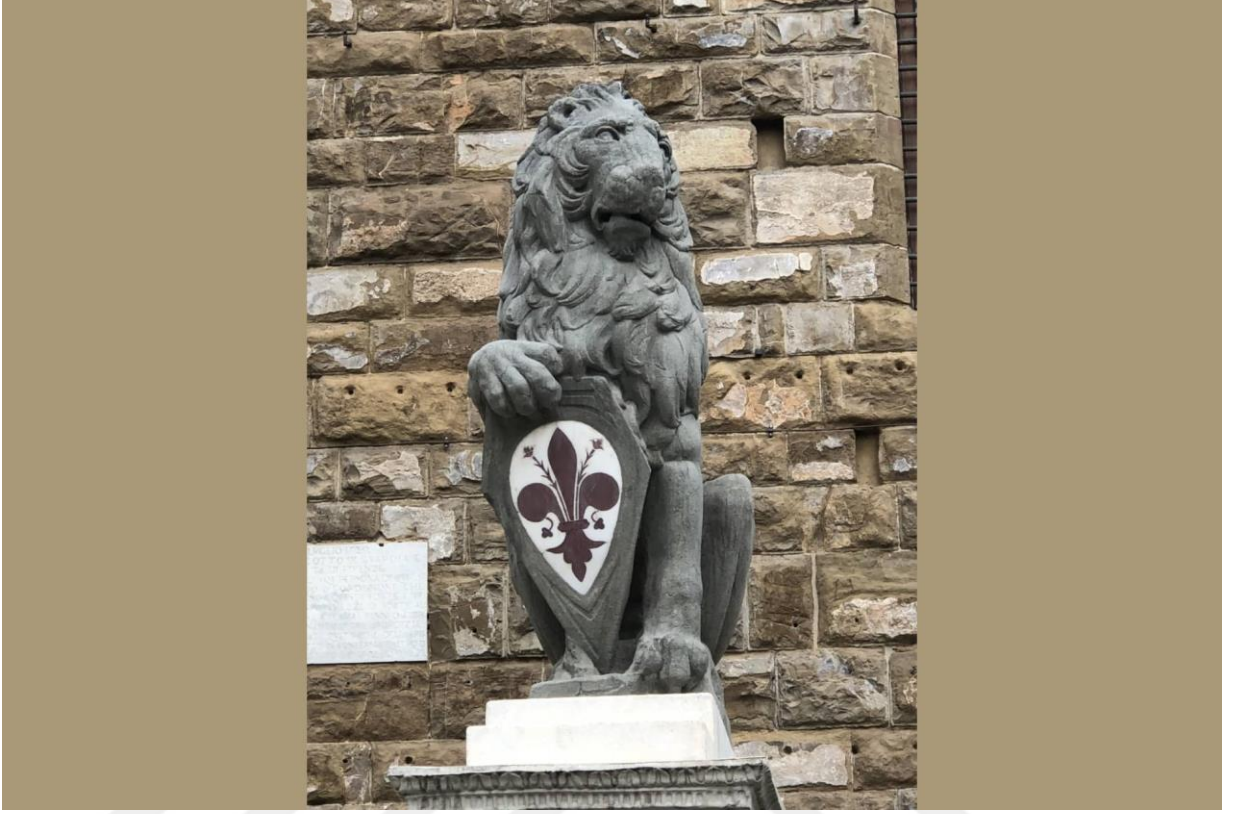
Ek: 4

Telemaco Signorini tarafından 1882 – 1883 yıllarında çizilen *Mercato Vecchio a Firenze* adlı tablo⁵⁸⁷

⁵⁸⁷ <https://useum.org/artwork/Old-market-in-Florence-1881-1883-Telemaco-Signorini-1881>
01.07.2023].

[E.T.

Ek: 5

Elinde zambak motifli kalkan tutan Aslan heykeli bugün bile Floransa'nın simgesi olarak bilinmektedir.⁵⁸⁸

⁵⁸⁸https://toscana.uno/wp-content/uploads/2021/12/Marzocco_1920x1280.jpg [E.T. 01.07.2023].

Ek: 6

Baccaccio'nun Decameron adlı eserinde yer alan Veba Salgını'nın Floransa şehrine olan etkisini gösteren bir çizim.⁵⁸⁹

⁵⁸⁹

https://www.researchgate.net/figure/The-plague-of-Florence-in-1348-as-depicted-in-Boccacios-Decameron-etching-by_fig2_348950659 [E.T. 01.07.2023]

Ek: 7

Agnolo Bronzino'un çizmiş olduğu Giovanni di Bicci de Medici portresi, portre günümüzde Floransa'daki Medici Müzesinde sergilenmektedir.⁵⁹⁰

⁵⁹⁰ <https://www.visit-florence-italy.com/museums/palazzo-vecchio/giorgio-vasari-cosimo-the-elder-palazzo-vecchio-florence-italy.html> [E.T. 01.07.2023].

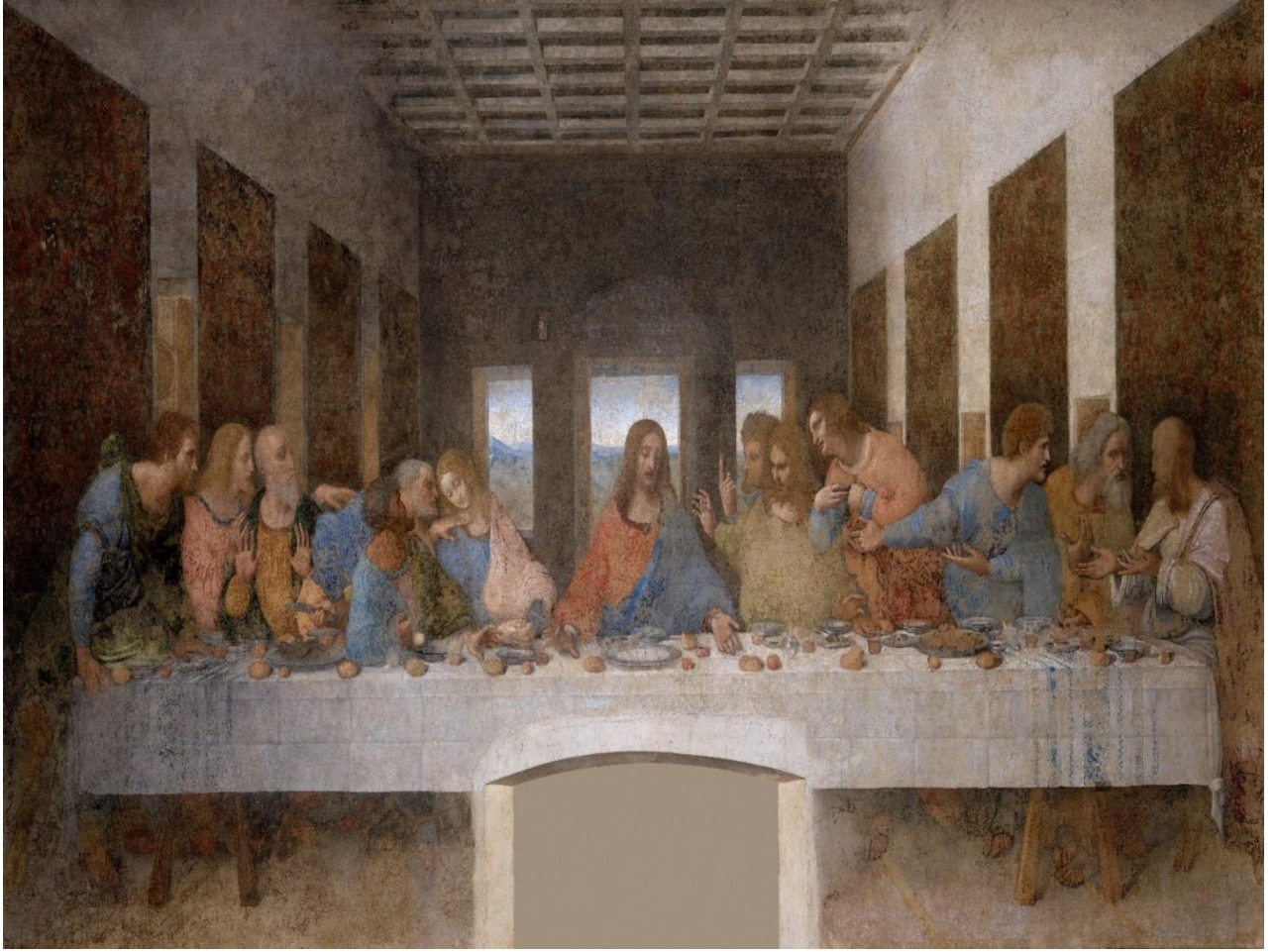
Ek: 8

Adorazione dei pastori (Çobanların Tapınması) tablosu Domenico Ghirlandaio tarafından 1485 yılında çizilmiş olup, günümüzde Floransa Academia Müzesinde sergilenmektedir.⁵⁹¹

⁵⁹¹ Pınar Öztaşkın, *İtalya'da Rönesans*, s. 77.

Ek: 9

Leonardo da Vinci tarafından Lodovico Sforza'nın isteği üzerine yapılmış, Hz. İsa'nın Romalı askerler tarafından yakalanmasından bir gün önce havarileriyle yediği akşam yemeğini gösteren eşsiz bir fresktir.⁵⁹²

⁵⁹² Öztaşkın, *İtalya'da Rönesans*, s. 82.

Ek: 10

Venüs'ün Doğuşu, İtalyan ressam Sandro Botticelli'nin 1482–1486 yılları arasında tuval üzerine tempera ile çizdiği tablodur. Tabloda, Venüs'ün ergen bir kadın olarak denizden doğarak kıyıya çıkışı betimlenir. Dünyanın en bilinen resimlerinden biri olan tablo, Floransa'daki Uffizi'de sergilenmektedir.⁵⁹³

⁵⁹³ Öztaşkın, *İtalya'da Rönesans*, s. 148.

Ek: 11

Davut heykeli, ünlü Rönesans sanatçısı Michelangelo tarafından 1501-1504 yılları arasında yapılmıştır. Heykel, İncil'deki Davut ve Golyat hikayesinin genç Davut'unu betimler ve Floransa'nın özgürlük sembolü olarak kabul edilir. 5.17 metre yüksekliğinde olan bu eser hem detaylı anatomik tasarımı hem de güçlü duruşuyla dikkat çeker. Şu anda Floransa'daki Accademia Galerisinde sergilenmektedir.⁵⁹⁴

⁵⁹⁴

<https://www.artnews.com/art-news/news/what-is-michelangelo-david-florida-charter-school-1234663997/> [E. T. 01.08.2024]

ÖZ GEÇMİŞ

